

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 538
Παρασκευή
12 Νοεμβρίου 1993
Δρχ. 300

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΦΕΛΛΙΝΙ

- **ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ**
Γράφουν: Γ. Δραγασάκης, Π. Λαφαζάνης,
Μ. Μοδινός, Γ. Μπανιάς
- **ΣΤΗ Ν.Δ.: ΝΕΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ,
ΠΑΛΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ**
- **ΠΑΣΟΚ: ΑΡΧΙΣΑΝ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ**
- **ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ**

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Είκοσι χρόνια μετά τα οράματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΤΟΡΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η πρόβα του νυφικού
(Μυθιστόρημα)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Το χέρι κάτω από το ρούχο
(Μυθιστόρημα)

ΝΕΝΗ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ

Οι πολίτες της σιωπής
(Μυθιστόρημα)

ΖΥΡΑΝΝΑ ΖΑΤΕΛΗ

Και με το φως του λύκου επανέρχονται
(Μυθιστόρημα σε δέκα ιστορίες)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΙΩΓΑΣ

Όπως τα κούρντισες, Θε' μου
(Μυθιστόρημα)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΙΖΗΛΟΣ

Στα μάτια της τίγρης
(Μυθιστόρημα)

ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Μαύρο πουλί στο βλέμμα
(Νουβέλα)

ΚΩΣΤΑΣ ΛΟΓΑΡΑΣ

Παλιές αμαρτίες
(Διηγήματα)

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ

Τα δέντρα
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΕΞ

Το αλώνι της Εκάτης
(Μυθιστόρημα)

Ημερολόγιο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΡΑΜΟΣ

Βρεγμένο ρούχο
(Διηγήματα)

ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΣΥΡΟΣ

Πολιτεία
(Ποιτικό αφήγημα)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

[Το λάβαρον]
(Νέα, ολοκληρωμένη έκδοση)

Ερώτων και ασπασμών λαμπρόν απάνδισμα

(52+1 διηγήματα Ελλήνων συγγραφέων
γραμμένα και εικονογραφημένα για το Playboy)

ΦΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΙΣ

Θεράπευαν με την μουσική
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Ο καιρός της Λίζε
(Νουβέλα)

ΓΙΩΤΑ ΣΕΧΙΔΟΥ

Η Καλάμιτς που μισούσε τ' Άλογα
(Μυθιστόρημα)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

Το συμπόσιο της Σελήνης
(Μυθιστόρημα)

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΣΦΥΡΙΔΗΣ

Τμήμα χωρίς αντίκρισμα
(Διηγήματα)

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ

Το κάστρο της μνήμης
(Μυθιστόρημα)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΟΙΗΣΗ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ

Παραλογή

Μαύρα λιθάρια

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΟΥΝΤΕΣ

Τα αντίποινα

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Αντί της σιωπής
(Ζωγραφική: Τάσος Μαντζαβίνος)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗ

Η κλινήρης Δευτέρα

ΝΤΙΝΟΣ ΣΙΩΤΗΣ

Η μηχανή των μουσικών

ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Αρχιτεκτονική εσωτερικών χώρων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίοδος Β'
Χρόνος 20ός
Τεύχος 538
Παρασκευή 12 Νοεμβρίου 1993,
αρχ. 300

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819
FAX: 72.26.107

Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

Γραμματα - Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ

Φωτοστοιχειοθεσία - Φιλμς:
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Α.Ε.
Χρήστου Λαδά 1 - Αθήνα
Τηλ. 32.33.114 - 32.19.182
FAX: 32.33.114

Εκτύπωση:
ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε.
Ιασίου 5 - Περιστερί
121 31 Αθήνα
Τηλ. 57.22.201

Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
απόψεις του συγγραφέα του.
Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ξεπερικού
Έξωμ. 3.400 δραχ.
Έτήσια 6.800 δραχ.
Έτήσια Οργανισμών,
Γραπειών, κτλ.: 25.000 δραχ.
Βοηθητική ετήσια: 6.100 δραχ.

Ξεπερικού
Ευρώπη - μεσογ. χώρες:
Έξωμνη: δολ. 27
Έτήσια: δολ. 54

Ι.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Ισπανία - Ωκεανία:
Έξωμνη: δολ. 30
Έτήσια: δολ. 60

Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ
ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
ΙΜΗΤΕΥΧΟΥΣ: δραχ. 300
ΙΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δραχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
• Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 7232.713 - 7232.819
• Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 3,
ΤΗΛ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ:

Είκοσι χρόνια μετά τα οράματα..... 12

Οι τρεις λειψές μέρες του Νοέμβρη. Τα «εικοσάχρονα» της πιο
λαμπρής σελίδας της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας αναζητούν
ταυτότητα. Γράφει ο Χρ. Κυριαζής.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ:

Σε οριακό σημείο 14

Η ώρα της ανασύνθεσης της Αριστεράς. Μιλούν στο ΑΝΤΙ: Γ.
Δραγασάκης, Π. Λαφαζάνης, Γ. Μπανιάς, Μ. Μοδινός. Επίσης:
οι πανεπιστημιακοί επισημαίνουν: Να επανακαθοριστούν οι
αρχές της Αριστεράς. Ρεπορτάζ: Γ. Δάμα.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ:

Συντονιστείτε γιατί... χανόμαστε 20

Οι πρώτες έριδες στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ήρθαν σχετικά
νωρίς, όχι όμως απρόσμενα. Οικονομία και ενδοκομματικοί
ανταγωνισμοί μονοπωλούν το ενδιαφέρον.

ΑΓΕΤ - ΚΑΛΤΣΕΣΤΡΟΥΤΣΙ:

Οι «δωρεές» οδηγούν στο εδώλιο 24

Η παραίτηση της ομάδας Παντσαδόλτα ανοίγει το δρόμο στη
Δικαιοσύνη. Γράφει ο Α. Παναγόπουλος.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ:

Το οχυρό Ευρώπη και η νέα Γερμανία 32

Το δεύτερο κείμενο του γερμανού φιλοσόφου Γύργκεν
Χάμπερμας για τη μεταναστευτική πολιτική της Γερμανίας και
της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

ΙΝΔΙΑ:

Συνεχόμενοι «σεισμοί» 36

Αναζητώντας ισορροπία στο τεντωμένο νήμα της «νέας τάξης».
Από τους σεισμούς και τις φυσικές καταστροφές, στο
θρησκευτικό φανατισμό. Γράφει η Κ. Καρύγιαννη.

ΦΕΛΛΙΝΙ

Ο μεγάλος Φεντερίκο Φελλίνι
δεν είναι πια ανάμεσά μας. Μία
παρουσίαση του έργου του από
τον Ηλία Κανέλλη. Κι ένα
κείμενο του Μίλαν Κούντερα.
(Σελ. 46)

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Το φετινό Φεστιβάλ
Κινηματογράφου είναι ακόμη
πιο ενδιαφέρον και ζωντανό.
Συνάντηση των ελλήνων
κινηματογραφιστών με άλλους
πολιτισμούς σε ένα διεθνές
φεστιβάλ.
(Σελ. 51)

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ 9
Κόμικς του Γιώργου Φιλιδιά-
κου

ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ..... 6

Μετάδοση με αργούς ρυθμούς
ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

ΣΕΞ, ΠΝΕΥΜΑΤΑ..... 14

Παύλος Μεθενίτης

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Η ΦΡΑΣΗ

ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ.... 18

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 28

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ

ΠΙΣΩ 30

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 31

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 45

Ένα αφιέρωμα στον Φελλίνι.

Το 34ο Φεστιβάλ

Κινηματογράφου στη

Θεσσαλονίκη. Ο Γ. Βέης

γράφει από το Πεκίνο.

ΕΙΚΟΣΙ ΕΤΗ

ΕΙΚΟΣΙ ολοστρόγγυλα έτη παρήλθαν από τη σημαντικότερη μαζική εκδήλωση αντίστασης στη χούντα των συνταγματαρχών. Μία ενέργεια που εκ των υστέρων καταχωρήθηκε στις δέλτους της ιστορίας των κομμάτων ως «εξέγερση του Πολυτεχνείου», ως «Πολυτεχνείο» κ.ά. Και τα πρώτα έτη της Μεταπολίτευσης κυριαρχούσε στην πορεία της επετείου και η ιστορική εκδοχή του γεγονός, εξ αριστερών: «ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-Πολυτεχνείο», ενώ άλλοι, «μεταρρυθμιστές» αυτοί, έβαζαν και ολίγον «114», στην ιστορική ακολουθία.

ΕΙΚΟΣΙ ΕΤΗ και ισάριθμοι διήμεροι ή τριήμεροι ετήσιοι εορτασμοί και παρελάσεις, είναι περίπου η ηλικία της Μεταπολίτευσης. Το μόνο κοινό που απέμεινε, πλέον, ανάμεσα στην τελευταία και στο «Πολυτεχνείο» είναι ότι και οι δύο αυτές εγκλήσεις καθιερώνουν μία τομή πολιτικής ιστορίας με σημείο διαφοροποίησης και αναφοράς τους τη χούντα. Η κοινή αυτή αναφορά αποτελεί, βεβαίως, οργανικό στοιχείο στο μεταδικτατορικό πολιτικό χρόνο, όμως, σε αυτό σταματά και οιαδήποτε περαιτέρω κοινή «ουσία» ανάμεσα στο ουσιώδες προκείμενο της Μεταπολίτευσης, το «Πολυτεχνείο» και στην ίδια την πραγματικότητα της Μεταπολίτευσης.

ΑΥΤΗ η πραγματικότητα διαμορφώθηκε μακράν των αξιών και των οραμάτων που συνιστούσαν και τη θεματολογία και το μύθο εκείνου του τριημέρου του Νοεμβρίου του 1973. Διότι και αξίες και οράματα περιέκλειε η «εξέγερση», όπως αυτά ανιχνεύονται όχι μόνο στα συνθήματα, τα ψηφίσματα, το λόγο που εξέπεμπε ο ραδιοπομπός στο Μετσόδιο, αλλά κυρίως, ίσως, στην «ηθογραφία» της κορυφαίας αυτής πράξης του φοιτητικού κινήματος: μία ηθογραφία στην οποία κυρίαρχη θέση κατείχαν η αμεσότητα των εμβρυωδών σχέσεων πολιτικής εκπροσώπησης, η αθωότητα των κινήτρων της στράτευσης, η αυθεντική απορία μπροστά στην «πονηριά» που μοιραία περιέκλειε η κατασκευή ενός ζωτικού μύθου, μακριά από καθοδηγητικές φόρμες εκ των έσω ή εκ των έξω.

ΕΙΝΑΙ ίσως αυτά τα στοιχεία που κάνουν τη διαφορά του «Πολυτεχνείου» με τη λογική της ετερότητας, της σκοπιμότητας, της συναλλαγής και της απουσίας ντροπής που χαρακτηρίζουν κυρίαρχα δομές, πρακτικές και ήθος της Μεταπολίτευσης. Η τελευταία, πολύ σύντομα επέφερε το τέλος της ηθικής της αμεσότητας όταν ενσωμάτωνε το φοιτητή στο διαμορφούμενο ήθος του «στελέχους» και στις δουλείες απόμακρων ιεραρχιών: η αίσθηση της «κοινότητας» και του οραματικού στόχου που τη στήριξε, σύντομα εξέπνευσε, καθώς οι «μηχανικές σχέσεις» έβαλαν τη σφραγίδα τους στο συνολικό πλέγμα του κοινοβουλευτισμού και της κομματικής δημοκρατίας.

ΤΑ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ήταν αναμενόμενα: κρίση θεσμών, κρίση αξιών, δυσλειτουργίες στην οικονομία, στην πολιτική, στην παιδεία, διαφθορά, νεποτισμός, ιδεολογικοί πιθηκισμοί, φτιασιδώματα κάθε είδους. Και, όμως, και φέτος, όπως κάθε χρόνο, η πορεία από το Πολυτεχνείο θα γίνει, κόσμος (λίγος ή πολύς) θα πάει σ' αυτήν, τα σχολεία θα δίνουν κανένα στεφάνι, δίπλα δίπλα με τους πολιτικούς, τους ηγέτες, τους επισήμους. Συνήθιο, χρέος, πίστη ό,τι κι αν είναι, στο τριήμερο που γίνεται κάθε χρόνο καταβάλλοντας φιλότιμες προσπάθειες να γίνει λίγο επέτειος, λίγη ιστορία εκείνη η «εξέγερση». Ο κόσμος, βέβαια, μπορεί να έχει άλλη αίσθηση γι' αυτή την υπόθεση...

Η ΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

του Γιώργου Φιλοσόφου

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΛΕΠΤΗ ΚΑΙ ΛΑΜΠΡΗ!

Η ΜΗΠΟΣ ΠΑΓΙΑ ΚΑΙ ΡΕΟΥΣΑ;

ΘΕΕ ΜΟΥ, ΤΙ ΜΑΛΑΚΙΕΣ ΚΑΘΟΜΑΣΤΕ ΚΑΙ ΛΕΜΕ!;

ΕΧΕΙ ΜΠΛΟΚΑΡΕΙ ΤΟ ΜΥΑΛΟ ΜΑΣ!

ΤΟ ΚΟΛΟΤΣΙΓΑΡΟ ΦΤΑΙΕΙ! ΤΟ ΚΟΨΑΜΕ ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΣΚΕΦΤΟΥΜΕ!

ΑΧ... ΝΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑ ΝΑ ΠΙΩ ΕΝΑ ΟΥΙΣΚΑΚΙ...

ΚΙ ΟΣΟ ΒΛΕΠΩ ΑΥΤΟΥΣ ΕΚΕΙ ΕΞΩ ΝΑ ΜΠΕΚΡΟΥΛΙΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟ ΦΟΥΝΤΟΥΝ!...

ΚΑΠΝΙΖΟΥΝ, ΠΙΝΟΥΝ ΚΑΙ ΜΙΑ ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΟΣΤΗ ΔΕΝ ΚΑΝΟΥΝ! ΟΛΑ ΑΠΟ 'ΜΑΣ ΤΑ ΠΕΡΜΕΝΟΥΝ! ΕΤΣΙ ΜΟΥ 'ΡΧΕΤΑΙ...

ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΟΧΙ!;

300% ΠΑΝΩ! ΝΑ ΠΗΞΟΥΝΕ!

ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ ΓΟΡΓΟ!

Μετάβαση με αργούς ρυθμούς

ΑΠΟΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝΟΝΤΑΙ τα βασικά χαρακτηριστικά της μετεκλογικής εποχής. Με τα πρώτα δείγματα της πολιτικής και των αντιλήψεων της κυβέρνησης. Με την εκλογή του νέου και πέμπτου αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας, ο οποίος αν και καθαρόαιμος δεξιός φιλοδοξεί να αποκτήσει κεντροδεξιό προφίλ. Με την Αριστερά είτε να παραμένει αμήχανη, όπως το ΚΚΕ είτε να φιλοδοξεί, όπως ο ΣΥΝ με το συνέδριό του τον επόμενο μήνα να ξεπεράσει την εσωστρέφειά του και να αποκτήσει νέα δυναμική προς τις ευρωεκλογές του Ιουνίου. Με την Πολιτική Άνοιξη να συμπιέζεται όχι μόνο «λόγω εδράνων», αλλά και λόγω της πολιτικής της ανάμεσα στη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ.

Αναζητήσεις του καινούργιου και σχεδόν παντού στροφή σε μετριοπαθείς θέσεις. Με εξαίρεση το ΚΚΕ, όλων των άλλων η στρατηγική είναι η κατάκτηση «κεντρών θέσεων», που σημαίνει για μεν τη Ν.Δ. και την ΠΟΛ.Α. διακηρύξεις για «κοινωνική φιλελεύθερη πολιτική» για δε το ΠΑΣΟΚ και τον ΣΥΝ έμφαση στα θέματα «δημοκρατίας και φιλολαϊκής διαχείρισης».

ΠΡΟΣΘΕΤΟ χαρακτηριστικό γνώρισμα των μετεκλογικών καιρών είναι ότι κανείς δεν διάζεται. Και πρώτα από όλους η κυβέρνηση. Όλοι επιθυμούν να κερδίσουν χρόνο, να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα και να ανασυγκροτηθούν. Δεν υπάρχουν ορατές πολιτικές εξελίξεις και -είναι χαρακτηριστικό- ότι έχουν εκλείψει πλέον και οι όποιες συζητήσεις προοπτικής. Από αυτές που δέσποζαν τις πρώτες μετεκλογικές ημέρες.

ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΕΙ με το μαγικό αριθμό 180, ποιος θα είναι ο νέος πρόεδρος Δημοκρατίας, εάν θα υπάρξουν «συναινετικές» διεργασίες και εξελίξεις, τότε και γιατί θα γίνουν οι καθοριστικές νέες αναμετρήσεις, όπως λ.χ. στις Ευρωεκλογές.

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ στη Ν.Δ. δείχνουν να κατασταλάζουν. Αν και αυτή η διαπίστωση είναι σχετική, απλουστευτική. Γιατί κάθε άλλο παρά είναι βέβαιο ότι ο κ. Μιλτιάδης Έβερτ έχει εξασφαλίσει τη σιωπηρή έστω ανοχή των βαρόνων που τον πολέμησαν. Έχει εξασφαλίσει ίσως την ανοχή του κ. Στ. Μάνου, του κ. Αθαν. Τσαλδάρη και ασφαλώς του κ. Κ. Μητσοτάκη, αλλά μάλλον θα

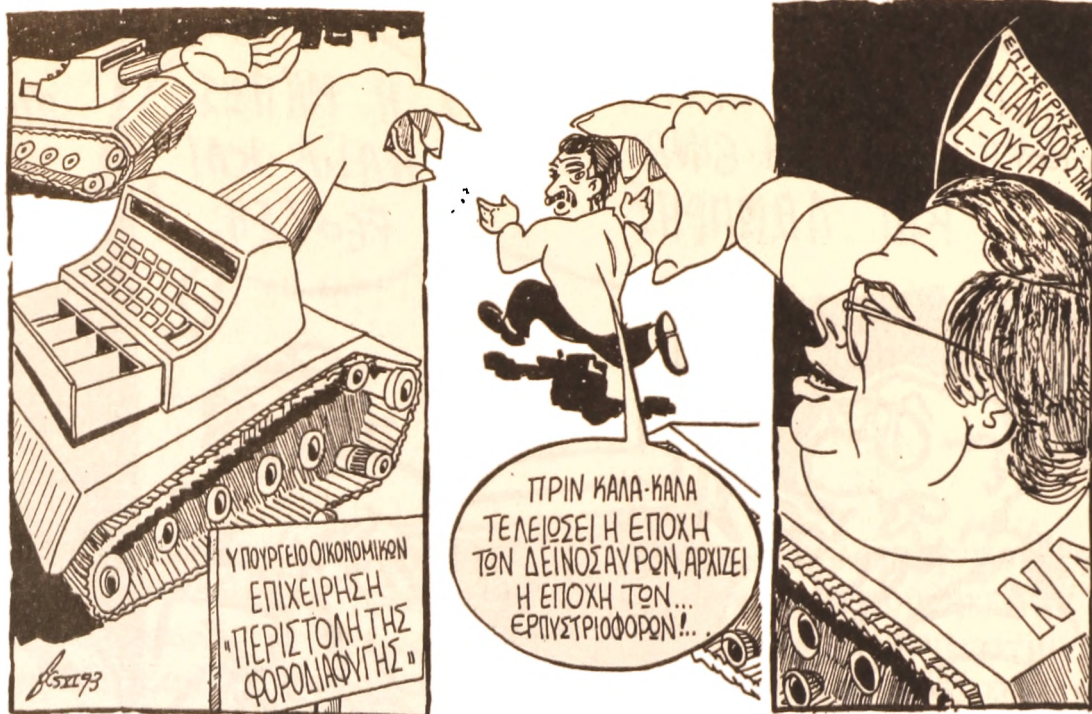
πρέπει να αναμένει κανείς να συνεχισθούν προσεκτικά τα ρήγματα ή έστω οι «αποστάσεις τριβής» από τους κ. Ιωαν. Βαρδιτσιώτη, Σωτήρη Κούδελα και Ανδρέα Ανδριανόπουλο.

ΣΤΟΝ ΣΥΝ έχουν προβληθεί διάφορες ηγετικές φιλοδοξίες και δεν αποκλείεται τελικά να θελήσει και πάλι η κ. Μαρία Δαμανάκη να προβάλλει την ενωτική της υποψηφιότητα, όταν εκείνες των ανδρών αντίπαλών της αποτύχουν. Τα πράγματα δείχνουν να κατασταλάζουν στον ΣΥΝ και ιδιαίτερα μετά την επιτυχημένη συγκέντρωση - συναυλία με τον Μίκη την περασμένη Δευτέρα, αναπτρώνονται οι ελπίδες ότι θα επιτευχθεί το μάξιμουμ της νέας πορείας. Η ενωτική διάθεση, ο συντονισμός και ο ενιαίος πολιτικός λόγος.

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ δείχνουν να κατασταλάζουν και στον κυβερνητικό χώρο, όπου γραφικές διαφωνίες, όπως εκείνες του κ. Ευάγγ. Γιαννόπουλου ή άλλες, όπως ορισμένες που έχουν προβληθεί (Πεπονής - Τσοχατζόπουλος, Σημίτης - Παπαντωνίου) δεν είναι ανησυχητικές και δεν αναιρούν τη γενική εικόνα. Η γενική εντύπωση είναι ότι η κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει προβλήματα συνοχής και συντονισμού της δράσης της. Κυρίως, γιατί είναι ακόμα νωρίς για την ανάπτυξη τέτοιων φαινομένων (όσο και εάν όλοι στις ιδιαίτερες συζητήσεις τους έχουν μπει στη λογική της «μετα - ανδρείκής εποχής», δηλαδή της προσωπικής στρατηγικής) αλλά και γιατί η κυβέρνηση δεν δρα.

ΗΔΗ άρχισαν να δημοσιεύονται σχόλια για το βαθύ ύπνο της κυβέρνησης. Και αυτή την εβδομάδα η Βουλή έμεινε σε υποαπασχόληση, γιατί δεν υπήρχε -και δεν ολοκληρώθηκε εν τω μεταξύ- κανένα νομοθέτημα, από εκείνα που «υπήρχαν έτοιμα». Και κυρίως τα τέσσερα πρώτα, όπως είχε διακηρυχθεί στις προγραμματικές δηλώσεις από τον πρωθυπουργό, κ. Α. Παπανδρέου.

ΟΙ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ προσώπων γίνονται με το σταγονόμετρο (ακόμα είναι κενές οι θέσεις διοικητών, όπως στο ΙΚΑ, την Αγρο-

τική και σε δεκάδες οργανισμούς και δησίες επιχειρήσεις), γεγονός το οποίο ήδη χισε να δημιουργεί εστιασείς και σκέψεις μόνο για καθυστερήσεις. Αναπτύσσεται «καλά γνωρίζοντες» κύκλους του ΠΑΣΟΙ πεποίθηση ότι οι καθυστερήσεις αυτές -μμε τα μάλλον ανόμοια κριτήρια επιλογη ότι λειτουργεί ένα «αόρατο καθοδηγητι κέντρο» για την κυβέρνηση και χωρίς θέληση και τη συμμετοχή των αρμοδία υποτίθεται, υπουργών.

Πολύ περισσότερο όταν τα κάθε είδ συλλογικά όργανα, (υπουργικό συμβούλ κυβερνητική επιτροπή, διυπουργικοί κλοι) δεν λειτουργούν και κατά συνέπεια μόνο δεν είναι δυνατή η παραγωγή μιας γικής πολιτικής κατεύθυνσης -η οποία αλστε ποτέ δεν υπήρξε έως τις εκλογές- αούε και η παραγωγή καθημερινών αποσεων και επιλογών. Είναι φυσικό όχι μνα υπάρξουν τα φαινόμενα «καθυστερήα, χαλάρωσης και σχεδόν παραλυσίας», ανα υπονομεύεται μακροπρόθεσμα η πρπτική της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ νολικά.

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ είναι ανησυχητικό, γιατί μπίπτει με μια καθοριστική περίοδο της λιτικής μας ζωής. Μια εποχή, την οα χαρακτηρίζουμε ως «μεταβατική», κα κλείνει όλο και περισσότερο ο κύκλος προδικτατορικής εποχής και αναδεικνται πρόσωπα και ανάγκες σύγχρονες. την έως τώρα στάση του το ΠΑΣΟΚ απ λεί σε γενικές γραμμές συνέχεια της ανψης διαχείρισης της Νέας Δημοκρα Μια λίγο - πολύ παραλλαγή της διακυβέσης της περιόδου Κ. Μητσοτάκη, χωρί βαίως τα μεγάλα αρνητικά της στοιχείο με τις ιδιομορφίες κάθε διακυβέρνησης.

Αρκεί να δει κανείς τους χειρισμούς κυβέρνησης στο Σκοπιανό, στο Κυπρ και στις σχέσεις της με τον κ. Γλ. Κλη στο Αλβανικό αλλά και στις μεγάλες εγές για τα φορολογικά. Στο τελευταίο π τηρείται σχεδόν συνέχεια της «πολιτι Στ. Μάνου.

ΕΙΝΑΙ ΠΛΕΟΝ σαφές ότι η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ βρίσκονται σε μια διαφορετική τροχιά από εκείνη του 1981. Δεν υπάρχει ο δυναμισμός, το ριζοσπαστικό κίνημα, οι έντονες λαϊκές προσδοκίες και το «συλλογικό όραμα» του 1981 και του ΠΑΣΟΚ της εποχής. Όσες από τις πρακτικές αυτές επαναλαμβάνονται, αντιμετωπίζονται με σκεπτικισμό, εάν όχι με έντονη επιφύλαξη και σκώμμα.

Όπως η φορολόγηση των τσιγάρων για κοινωνικούς λόγους και η απόλυση των προεκλογικών προσλήψεων της Ν.Δ. με επαναπροσλήψεις «διωχθέντων» του ΠΑΣΟΚ. Όπως ο ευρύς κοινωνικός διάλογος, χωρίς πλαίσιο και με δεσμεύσεις εκ των προτέρων, ή τα μέτρα Λαλιώτη για το νέφος.

ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΠΑΣΟΚ έχει αλλάξει σημαντικά. Δείχνει να ασχολείται –όσο ασχολείται– με τη διαχείριση της παρούσας κατάστασης πραγμάτων. Δεν υπάρχουν οι μεγάλες επιλογές. Έχουν γίνει αποδεκτές όχι μόνο οι σχέσεις και οι ρόλοι των ΗΠΑ, της ΕΟΚ και του ΝΑΤΟ, αλλά και της Συνθήκης του Μάαστριχτ χωρίς καμία τροποποίηση και επιφύλαξη. Ο πρωθυπουργικός υιός, κ. Γ. Παπανδρέου ανέλαβε κατ' αποκλειστικότητα τις ελληνοαμερικανικές σχέ-

σεις. Όσο για τα αποτελέσματα του ταξιδιού του κ. Καρ. Παπούλια στη Βαλκανική, ίσως δεν είναι διαφορετικά με εκείνα της συμμετοχής του κ. Θ. Πάγκαλου στη σύσκεψη των υπουργών Εξωτερικών της Κοινότητας για το Κυπριακό και το Τουρκικό. Προσγείωση στη διεθνοποίηση των εθνικών μας προβλημάτων και στην πεζή πραγματικότητα.

ΥΠΑΡΧΕΙ στο σημερινό πολιτικό σύστημα μια πολλαπλή αναζήτηση ρόλων.

Η κυβέρνηση να αποδείξει ότι εκσυγχρονίζεται και ότι επιτυγχάνει βασικές επιδιώξεις (όπως η αξιοπιστία και η αποτελεσματικότητα) στο δύσκολο έργο της.

Η Νέα Δημοκρατία με την ηγεσία του κ. Μιλτ. Έβερτ (που φαίνεται να θέλει να εξασφαλίσει την εσωκομματική ενότητα και αποδοχή) θα πρέπει να κλείσει τις πληγές της από την ήττα και την αρχηγική αναμέτρηση. Να γίνει, όπως φιλοδοξεί ο νέος αρχηγός που θέλει να συνδυάσει την καραμανλική παράδοση με το δικό του προσωπικό «ανανεωτικό στυλ» πιο μαζική και πιο κοινωνική.

Η Πολιτική Άνοιξη θα πρέπει να καταφέρει σύντομα –γιατί και εδώ υπάρχουν καθυ-

στερήσεις και χαλαροί ρυθμοί–, να αποκτήσει αντιπολιτευτικό ρόλο με ταυτότητα και στίγμα. Ός τώρα η ΠΟΛ.Α. είναι ένα αρχηγικό κόμμα ή ένα άθροισμα προσωπικοτήτων, που αναζητούν μια ταυτότητα ιδεολογική και πολιτική.

Το ΚΚΕ πρέπει να διαμορφώσει ένα διπλά αυτόνομο ρόλο και προς το ΠΑΣΟΚ και προς τις άλλες δυνάμεις της αριστεράς και έως τώρα δεν φαίνεται να το ευνόησε ιδιαίτερα η μονοπωλιακή του θέση στη Βουλή.

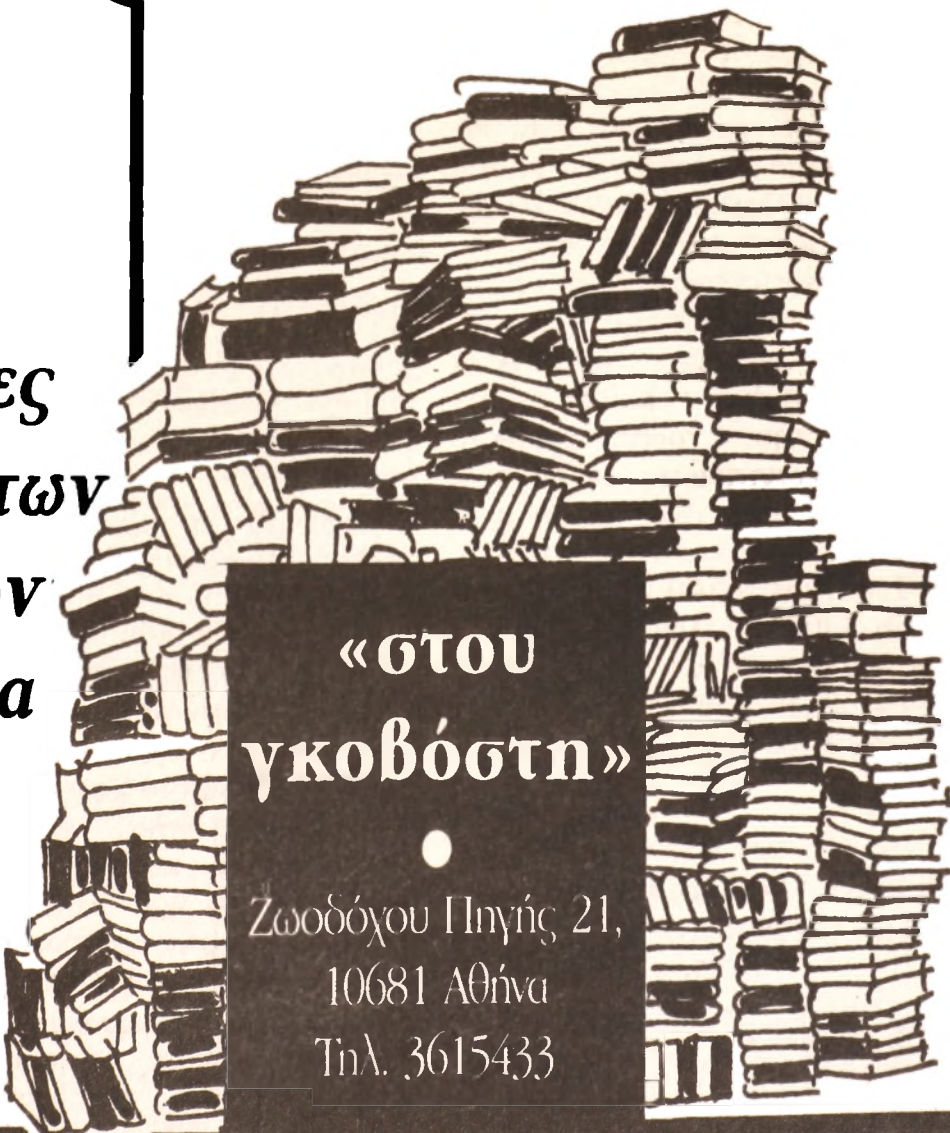
ΣΕ ΕΝΑ ευρύτατο φάσμα προσώπων, κομμάτων και θέσεων, υπάρχει –και οι ημέρες που πέρασαν το αποδεικνύουν– μια αναζήτηση ρόλων μέσα από αργόσυρτους ρυθμούς. Τα πάντα βρίσκονται –και θα βρίσκονται έως τον άλλο μήνα, με το συνέδριο του ΣΥΝ και τις συζητήσεις στη Βουλή για τον νέο προϋπολογισμό– σε μια φάση έντονης μεταβατικότητας και εγγραφής υποθηκών για το μέλλον. Οι εκλογές δεν δρομολόγησαν κάποιες αλλαγές στρατηγικής σημασίας. Αυτές θα προκύψουν στους επόμενους μήνες, ίσως και χρόνια.

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Σ.σ.: Ο Αντήνωρ λείπει με άδεια αυτό τον καιρό.

**Για
λίγες
μόνο μέρες
πώληση αποθεμάτων
Παλιών βιβλίων
σε λίγα αντίτυπα
και σε τιμές
εκπληκτικές.**

**«ΣΤΟΥ
ΥΚΟΒΟΣΤΗ»**

Ζωοδόχου Πηγής 21,
10681 Αθήνα
Τηλ. 3615433

ΔΕΗ: Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

Αν κρίνουμε από επίσημες δηλώσεις και γραφόμενα εφημερίδων, οσονούπω ο εισαγγελέας θα ζητήσει ευθύνες από τη διοίκηση της ΔΕΗ, που είχαν οι Μητσοτάκης - Μάνος διορίσει ως εκλεκτούς και βοηθούς για διευκόλυνση σχεδίων «φίλων» στη διοίκηση της ΔΕΗ. Υπάρχει μάλιστα και το απαραίτητο υλικό προς βοήθεια των εισαγγελικών αρχών...

Είναι το λιγότερο που μπορεί να περιμένει ο Έλληνας πολίτης, καταναλωτής και φορολογούμενος μπροστά στην εσκεμμένη συμπεριφορά και τη συνοδό αναισθησία που επέδειξαν οι διοικούντες της ΔΕΗ κατά τις ημέρες της όξυνσης των προβλημάτων - που σωρεύονταν από παραλείψεις και σκοπιμότητες της διοίκησης ήδη από το 1992 και της απειλής του γενικού ξεχαρβάλωματος.

Ελπίζουμε να γίνουν οι απαραίτητες δικαστικές ενέργειες, προκειμένου να μην νομισθεί ότι ο κάθε παρατρεχάμενος ή υπηρέτης των κυβερνήσεων μπορεί να συμπεριφέρεται λες και το δημόσιο είναι ο οίκος του.

Χ.Κ.

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

Λιμάνι της αγωνίας έχει γίνει ο Πειραιάς για τον άλλοτε «Πειραιάρχη» Α.

Ανδριανόπουλο. Ειδικά οι τελευταίοι μήνες θα του μείνουν αξέχαστοι. Δεν έφτασε που είδε ξαφνικά τον **Β. Μιχαλολιάκο**, από την τέταρτη θέση που είχε στις εκλογές του 1990 με 9.070 ψήφους, να ξεπετάγεται στη δεύτερη, με 10.083, απειλώντας να κατακτήσει την επόμενη φορά την πρώτη.

Λίγες μέρες αργότερα, η ΔΑΚΕ ζήτησε από τη Ν.Δ. να διαγραφούν τέσσερις «κολλητοί του» δημοτικοί σύμβουλοι με -την όχι άδικη κατηγορία- ότι στηρίζουν το δήμαρχο **Στ. Λογοθέτη** όταν ζορίζεται από δικούς του συμβούλους, που αρνούνται να ψηφίσουν την όποια επιχειρηματική ιδέα φέρνει στο Δημοτικό Συμβούλιο. Πριν καλά καλά χωνέψει το δεύτερο, έρχεται το τρίτο και πλέον ηχηρό χαστούκι. Ο κομματικός μηχανισμός εκλέγει -και μάλιστα με ποσοστό 75%- για εκπρόσωπο τη ΝΟΔΕ Α' Πειραιά τον **Χρ. Αγραπίδη**, ο οποίος δημόσια είχε δηλώσει ότι θα ψηφίσει τον **Μ. Έβερτ** για νέο αρχηγό του κόμματος. Το χειρότερο για τον Α. Ανδριανόπουλο είναι ότι ο Χ. Αγραπίδης ήταν από τα πιο πιστά του στελέχη. Έπειτα από αυτό, άδικο έχει όταν λέει ότι μεταξύ των μελλοντικών του επιλογών είναι να πάει και σπίτι του; Ίσως το θέμα είναι αν προλάβει να πάει μόνος του, πριν τον στείλουν οι άλλοι.

Γ.Κ.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΝΕΡΟΚΟΥΒΑΛΗΤΕΣ

Εντείνεται το κλίμα πανικού λόγω της παρατεινόμενης ξηρασίας. Η ανυπαρξία του απαραίτητου πολιτικού σχεδιασμού και των αποφάσεων είναι η κύρια αιτία που οξύνει το

κλίμα ανησυχίας. Έτσι, ενώ διανύουμε το έκτο έτος ξηρασίας η κυβέρνηση παρουσιάζεται εντελώς απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει ένα τόσο ζωτικής σημασίας θέμα.

Όμως για πρώτη φορά επίσημα τίγονται με την κατηγορία της υπερκατανάλωσης οι δήμοι της Αττικής, όπως και οι υδροδότες διομηχανίες. Ταυτοχρόνως, η κυβέρνηση εγκαταλείπει τη λογική λύση της οικονομίας των φυσικών πόρων, προωθώντας απρόσεκτα εφήμερες λύσεις όπως οι γεωτρήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την υπεράντληση, ενώ το ΙΓΜΕ και το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα στοιχεία για την υφαλμύρωση του υδροφόρου ορίζοντα.

Ο κ. Λαλιώτης συσκέπτεται προεδρεύων σε επιτροπές με τη συμμετοχή αρμοδίων της ΕΥΔΑΠ, η οποία όπως αποδεικνύεται δεν είναι σε θέση όχι μόνο να υπολογίσει τα αποθέματα του νερού αλλά ούτε το ποσοστό των διαρροών που διαφεύγει από το δίκτυο και αρκείται σε εκφοβιστικού τύπου ενημέρωση. Έτσι εξαγγέλλονται για πολλοστή φορά, ως μοναδική λύση, τα ήδη αμφισβητούμενα μεγάλα έργα: Εύηνος, Τριχωνίδα, Αχελώος, τα οποία όχι μόνο δεν σώζουν την κατάσταση, αλλά αντιθέτως πρόκειται να στεγνώσουν τη Δυτική Ελλάδα.

Εντυπωσιάζει το γεγονός ότι αρκετές και συχνά προτεινόμενες λύσεις με μικρό περιβαλλοντικό και οικονομικό κόστος, δεν προκάλεσαν σοβαρές συζητήσεις. Η στεγανοποίηση της Υλίκης, οι διαρροές της σήραγγας του Μόρνου και του δικτύου διανομής, η ανακύκλωση των επεξεργασμένων λυμάτων από τις διομηχανίες, είναι μερικές από τις υποδεικνυόμενες ενέργειες.

Στο σκεπτικό της κυβέρνησης και των επιχειρηματιών νεροκουβαλητών αντιτίθενται -όπως αποδεικνύεται από την εξοικονόμηση νερού- το αίσθημα ευθύνης των πολιτών.

Αυτό αποτελεί ένα φαινόμενο (η λογική των πολιτών να μην εκπροσωπείται από το σκεπτικό της κυβέρνησης), που δίνει το πιο αισιόδοξο μήνυμα.

Γ.Δ.

ΣΤΟ ΒΩΜΟ ΤΗΣ «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ»

Φεύγοντας πρόλαβε ο τέως υφυπουργός Γεωργίας κ. Κοσκινάς να αποχαρκτηρίσει μια μεγάλη έκταση 700 στρεμμάτων στην εξελισσόμενη τουριστική περιοχή Σκοπός της Ζακύνθου.

Πρόκειται για μια πευκόφυτη έκταση, η οποία, αμέσως μετά τον αποχαρκτηρισμό της δεδαίως, αγοράστηκε από τους Ελληνοαμερικανούς αδελφούς Παλιβού.

Το ιδιωτικό δάσος ανήκε στον παιδίατρο κ. Λογοθέτη και αν πιστέψουμε το συμβόλαιο το χάρισε στην τιμή των 125.000 δρχ. ανά στρέμμα.

Η Ζακυνθινή Οικολογική Κίνηση ζητεί το αποχαρκτηρισμό της έκτασης, ώστε να εμποδιστούν οι φιλόδοξοι

Ελληνοαμερικανοί να φυτέψουν ξενοδοχεία στη θέση των πεύκων.

Γ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

Η τελευταία δημιουργική πράξη του **Ιωάννη Γεωργάκη** ήταν η πραγματοποίηση του «**Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού**» πράξη που αποκάλυπτε την πνευματική τεργήγορση και την πολιτική του επαγννηση ως το γέγραμα του βίου του. Μία νηκηονταετία και πλέον, δυναμικής παρέδσης στη διαμόρφωση του πολιτισμμάς παρόντος, έδωσε πλούσιους καρπύ στο χώρο της Παιδείας και διαμόρφωσε προϋποθέσεις για μια εθνική στρατηγί της.

Η πολυκύμαντη δραστηριότητά του **Ιωάννη Γεωργάκη** ξεκινά απ' τα χρόνια της Κατοχής, όπου ανέλαβε καθήκοντα νοκού συμβούλου του αρχιεπισκόπου Δασηκηνού και συνεχίστηκε με την ανάλη της διοίκησης των Ιονίων Νήσων και καπιν της διοίκησης της Δωδεκανήσου. Ιθηγητής και δύο φορές πρότανης της Ιντείου Σχολής, πρέσβης επί τιμή, ακαμαϊκός, ο **Ιωάννης Γεωργάκης** έγινε ίθνώς γνωστός με τη δραστηριότητά του. Ίδρυμα Ωνάση, όπου συντέλεσε αποφοστικά στη διεθνή αναγνώριση της υψηποιοτήτας των βραβείων και των υποσφιών. Η όλη του συγκρότηση προσαναυζόταν σταθερά στη διαμόρφωση μιας λάδας που υπερήφανη για το παρελθόν αναζητούσε διαρκώς μια επικύρωσή μέσω του ζωντανού και δημιουργικού παρόντος. Γι' αυτό ο **Ιωάννης Γεωργά** έσπρωχνε όλες τις πνευματικές ενέργί του ως την ακραία πολιτική τους συνέ και τη συγχρονική δυναμική τους. Μα να μη λείψουν οι άνθρωποι που θα ησουν τον προσανατολισμό του σε όσα σνντικά θεμελίωσε, κυρίως μάλιστα στο κοπο «**Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμ** που σκοπό του έχει τη διάδοση της σγνής ελληνικής παιδείας στον κόσμο.

ΩΣ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Ο κ. Έβερτ έχει προβλήματα όχι μόνο με τους κ. Μάνο - Ανδριανόπουλο - Κούδελα, αλλά και με τον κ. Βαρδιτσιώτη. Ο τελευταίος μάλιστα αποχώρησε εν μέσω της πρώτης) συνεδρίασης της Κ.Ο. της Ν.Δ. υπό ηγεσία Έβερτ.

Οι λόγοι είναι πολλοί. Ένας εξ αυτών έχει σχέση με την αμοιβαία υπόσχεση που δώσαν οι κ. Έβερτ - Βαρδιτσιώτης υπό την ριτεγγύηση του κ. Τσαλδάρη, ότι όποιος αν εξελέγεται αρχηγός, ο έτερος θα αταλάμβανε την (άτυπη, καθότι μη ροδλεπόμενη από το καταστατικό του κόμματος) θέση του αντιπροέδρου.

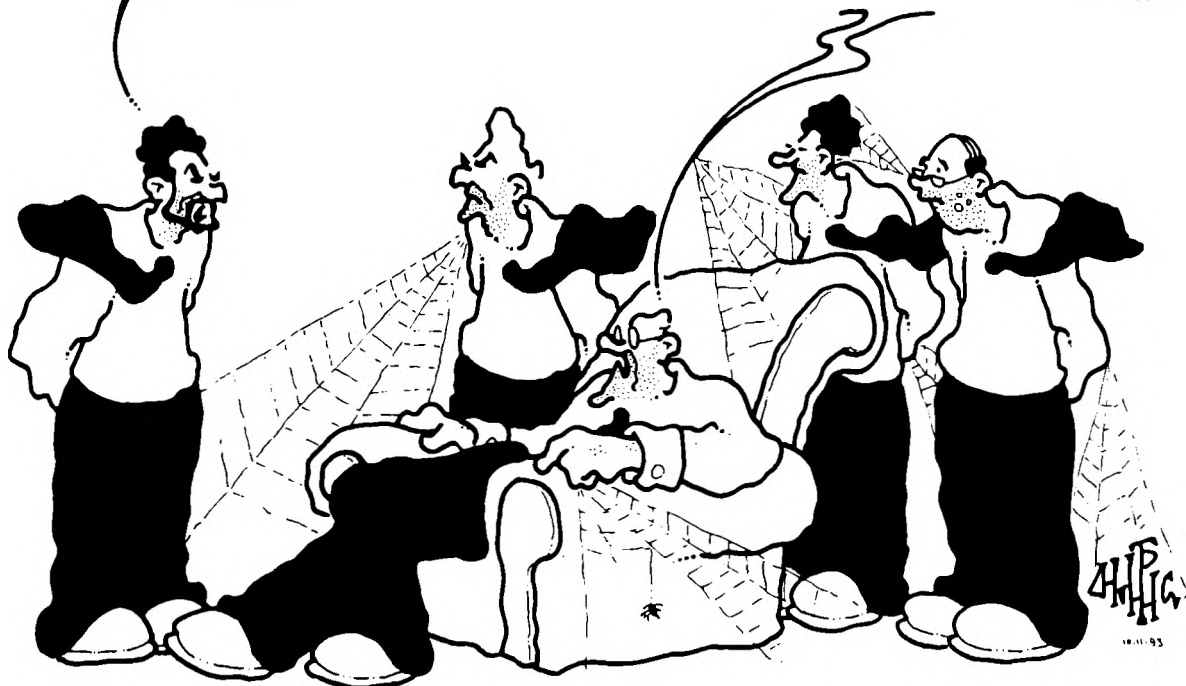
Όμως ο κ. Έβερτ δεν μπορεί να ορίσει τον ως υπουργό Εθνικής Άμυνας ως αντιπρόεδρο, διότι, μεταξύ άλλων, έχει υποσχεθεί τη θέση στον κ. Κεφαλογιάννη προκειμένου αυτός να αποσύρει την υποψηφιότητά του και να τον στηρίξει.

Ότε, ο Γ. Κεφαλογιάννης είχε ρωτηθεί αν εν προτάθηκε η αντιπροεδρία του κόμματος. Και αυτός απάντησε ότι προτιμά την αντιπροεδρία της... Κυβέρνησης όταν η Δ. επανακάμψει στην εξουσία!

Γ.Β.

ΤΕΛΙΚΑ... ΜΟΝΟ Ο ΨΗΛΟΣ
ΔΟΥΛΕΥΕ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΣΟΚ!...

ΕΠΡΕΠΕ Ο ΧΑΖΟΣ
ΝΑ'ΧΑ ΒΑΛΕΙ
ΚΑΠΟΙΟΝ ΑΠΟ'ΣΑΣ ΔΙΠΛΑ ΤΟΥ
ΝΑ ΜΑΘΕΙ ΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ!...

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΡΩΝΕΙΑ ΜΙΑΣ ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΗΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΣ

Τρίτη, 26 Οκτωβρίου 1993, νωρίς το πρωί, ένας νεαρός Αιγύπτιος, ντυμένος με τρίχα, μπήκε στο πολυτελές ξενοδοχείο MIRAMIS στο Κάιρο, κατευθύνθηκε στο ιερατικό του ξενοδοχείου, κάθισε, άγγειλε -σε πείσμα της ισλαμικής γέννησης- κατανάλωσης αλκοολικών ποτών -ένα ποτό, το οποίο και έπινε περιεργαζόμενος τους αλκοολικούς θαμώνες... Όταν τελείωσε, έβγαλε, πήγε στην τουαλέτα του ξενοδοχείου, όπλισε το περιστροφικό που έφερε, όπλισε το μυαλό και το χέρι, έβγαλε, πήγε και πάλι στο χώρο όπου από λίγο ατολάμβανε την μικρή του τσάντα και εκτέλεσε δύο Αμερικανούς, ένα Άγγλο και έναν Ιταλό, που μέχρι πριν από λίγες μέρες βρίσκονταν σε κώμα. Πέταξε το όπλο, ζήτησε από τους έντρομους αστυνομικούς να καλέσουν την αστυνομία, παρέμεινε ήρεμος στη θέση του. Όταν ελήφθη, άρχισε να κραυγάζει ότι «ο Χριστός είναι μεγάλος» και ότι «έτσι γίνονται κι εσείς τ' αδέρφια μας στη γη».

Πρέπει επιτέλους να γεννηθεί το αίσθημα της τύχης του θύματος είναι τόσο σημαντική

-αν όχι περισσότερο- όσο και αυτή του εγκληματία...». «... Το ενδιαφέρον που συγκεντρώνεται στο δράστη -κατηγορούμενο δεν αποκλείει εκείνο που πρέπει να αποδίδεται στο θύμα. Μόνο παράλληλα και κατά ζεύγη μπορούν αυτές οι καταστάσεις να βελτιωθούν».

«... Διαπιστώνουν μερικοί ότι η ιδιαίτερη προσοχή που απολαμβάνουν οι δράστες θυσιάζει για δεύτερη φορά τα θύματά τους: θύμα εγκληματικής ενέργειας, μετά, θύμα ενός συστήματος». «... Τελικά, ακόμα κι εδώ, δεν υπάρχει ισότητα ανάμεσα στους ανθρωπίνους. Καλύτερα είναι να πέσει κανείς θύμα τρομοκρατικής επίθεσης, παρά ενός φτωχού κα αφερέγγυου δράστη...».

Αυτά έγραφε ο νεκρός Γάλλος -ένας μεγάλος νεκρός- του ξενοδοχείου SEMIRAMIS. Αυτά έγραφε και με ιδιαίτερη θερμότητα υποστήριξε ο καθηγητής Fernand BOULAN, ο, επί δωδεκαετία κοσμήτωρ της Νομικής Σχολής του Aix en Provence (Aix - Marseille III), ο νομέας και κάτοχος του πιο ανοιχτού και ζεστού καθηγητικού γραφείου που θα μπορούσαν να ονειρευτούν φοιτητές, ο γιος Αρμένιων προσφύγων που διέφυγαν στη Δύση γλιτώνοντας τη γενοκτονία και

αφήνοντας κάποιους συγγενείς τους σε κάποιο νησί των Δωδεκανήσων, ο 54χρονος νομικός που, χαριτολογώντας, αποκαλούσε αλλά και, στην πράξη, θεωρούσε τους Έλληνες «πρωτοξάδερφα», ως ομοιοπαθείς της τουρκικής θανασιότητας.

Αυτά έγραφε, περιγράφοντας ένα ποινικό δικονομικό σύστημα παγκόσμιας εμβέλειας και αποδοχής που, κατά την άποψη πολλών, αγκαλιάζει πλέον τους δράστες αφήνοντας έξω από την πόρτα τα θύματά τους. Αυτά έγραφε, ζητώντας ένα αντίδοτο στα απολύτως σεβαστά δικαιώματα του κατηγορουμένου και της υπεράσπισής του που πρέπει να παραμείνουν στο απυρόβλητο, αλλά και καταγγέλλοντας τον ευκαιριακό και συχνά πολιτικάντικο τρόπο με τον οποίο η κυβέρνηση της χώρας του επανέφερε περιστασιακά τα δικαιώματα των θυμάτων στη νομοθετική επιφάνεια. Αυτές ήταν οι ήρεμες σκέψεις αυτού του αγωνιστή της επιστήμης, αυτές, με κάποια ειρωνεία προφητικές, εκείνος, πλέον, μία ακόμη πρακτική εφαρμογή τους μεταξύ άλλων πολλών.

Γρηγόρης Τρουφάκος

ΜΕ ΠΑΘΟΣ... ΑΛΛΑ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Στις 6 και 7 Νοεμβρίου συγκλήθηκε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο η Διεθνής Διάσκεψη Αθηνών. Είχε στόχο να καταδικάσει τα εμπόργκο σε Ιράκ, Λιβύη και Κούβα –αν και δεν είναι τα μόνα εμπόργκο στον κόσμο–, να εκφράσει την υποστήριξή της στους αγώνες και τα δικαιώματα του παλαιστινιακού λαού –αν και δεν είναι ο μόνος λαός που υφίσταται παραβίαση των εθνικών, αλλά και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του– και να καταγγείλει τέλος την πολιτική των δύο μέτρων και των δύο σταθμών του Συμβουλίου Ασφαλείας, των Ηνωμένων Εθνών και της Δύσης γενικότερα.

Από την αρχική ακόμα διακήρυξη της Διάσκεψης έγινε φανερό ότι οι οργανωτές είχαν διαπράξει ένα σφάλμα. Είχαν ασχοληθεί με ορισμένες πτυχές του θέματος και είχαν αφήσει έξω, πολύ επιμελώς, κάποιες άλλες πτυχές του, όπως το εμπόργκο στη Σεργία και την Αϊτή, αλλά και το κουρδικό ζήτημα που έχει μια σπουδαιότητα ανάλογη με εκείνη του Παλαιστινιακού.

Ακόμη περισσότερο, παραλήφθηκαν ή υποτιμήθηκαν παράμετροι του ούτως άλλως ελλιπούς θέματος. Η αναφορά στη Νέα Τάξη μονοπώλησε το ενδιαφέρον σε βάρος του διαλόγου Βορρά - Νότου και σε βάρος της παραμέτρου «κουλτούρα και ταυτότητα των λαών».

Τελικά δεν κατάφεραν να μεταστρέψουν τις

εντυπώσεις ούτε με την αναγγελία δημιουργίας ενός Διεθνούς Κέντρου Πρωτοβουλιών ενάντια στη Νέα Τάξη. Συνέβαλε σ' αυτό και η ισχνή παρουσία των Μ.Μ.Ε. στη συνέντευξη Τύπου, με την οποία ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της Διάσκεψης. Ενώ στον περισσότερο κόσμο που την παρακολούθησε έμειναν μεγάλα ερωτηματικά για τις προθέσεις αυτών που οργάνωσαν αλλά και αυτών που στήριξαν τη διοργάνωση.

Τα προβλήματα του Τρίτου Κόσμου είναι μπροστά μας και αυτά θα κυριαρχήσουν στα επόμενα χρόνια. Όμως, δεν θα πρέπει να τα εξετάσουμε σε όλη τη συνθετότητά τους; Αλλιώς, αναλισκόμαστε σε εξορμήσεις που ήταν του συρμού 2 έως 3 δεκαετίες πριν.

Η ΤΡΙΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΕΔΡΙΑ

Το Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών οργανώνει Συμπόσιο με θέμα: «Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία». Το Συμπόσιο θα διεξαχθεί από τις 25 έως τις 27 Νοεμβρίου στις αίθουσες του Υπουργείου Εξωτερικών (Βασ. Σοφίας 1 και Πανεπιστημίου).

Το πρόγραμμα του Συμποσίου είναι το εξής:

Πέμπτη, 25 Νοεμβρίου

18:00-20:30 Γενική Εισαγωγή: Η Ελλάδα στο κατώφλι της Προεδρίας, Προεδρεύων: Ι. Σουριαδάκης, πρόεδρος ΕΚΕΜΕ

Παρασκευή 26 Νοεμβρίου

Ομάδα εργασίας Ι. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το μέλλον της. Προεδρεύων: Νίκος

Φραγκάκης, διευθυντής ΕΚΕΜΕ Ομάδα εργασίας 2. Νέες εκδοχές του ΕΝΣ και η αναζήτηση της ανάπτυξης. Προεδρεύων: καθηγ. Α. Τσουκάλης, πρόεδρος ΕΚΕΜ Συζήτηση Ευρωβουλευτών: Η ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Ομάδα εργασίας 3. ΕΚ / ΕΕ και η υπόλοιπη Ευρώπη. Προεδρεύων: καθηγ. Δ. Κώνστας, πρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου. Ομάδα εργασίας 4. Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας Προεδρεύων: πρέσβης Κ. Ζέπος, πρόεδρος, Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων. Ομάδα Εργασίας 5. Το 3ο Βάθρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προεδρεύων: καθηγ. Κρατερός Ιωάννου, πρόεδρος Κέντρου Διεθνούς & Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου (Θεσσαλονίκη).

Σάββατο 27 Νοεμβρίου

Στρογγυλή τράπεζα: Η Ελληνική Προεδρία συγκριτική της προοπτική. Προεδρεύων: Γ. Αναστασόπουλος, αντιπρόεδρος, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στρογγυλή τράπεζα: Εικόνες Ευρώπης. Η ΕΚ / ΕΕ και η Κοινή Γνώμη: Γενικά Συμπεράσματα. Προεδρεύων: Σ. Παππάς, γεν. διευθυντής, Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης (Μάαστριχτ) Εν όψει της ανάληψης της προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου από την Ελλάδα 1-1-94 το Συμπόσιο παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον. Δηλώσεις Συμμετοχής: ΕΚΕΜ Κριεζώτου 6, 10671 ΑΘΗΝΑ Τηλ: 36.22

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ

Στον περιφερειακό του Λυκαβηττού, διαμέρισμα 3 δωματίων.

Τηλ. 6467410 6449337

ΦΙΛΟΣ ΑΠ' ΤΑ ΠΑΛΙΑ

Το χουντικό παρελθόν αποτελεί «παρελθόν» που δεν διαταράσσει, και αυτή τη φορά, τη δημοκρατική συνείδηση κανενός στο κίνημα της σοσιαλιστικής προοπτικής, ενώ με έκπληξη διαπιστώσαμε ότι ανάμεσα στα ονόματα που κλήθηκαν να αναλάβουν επίσημα αξιώματα στην παρούσα κυβέρνηση δεν έλειψαν και εκείνα που στο πρόσφατο παρελθόν παρέλασαν από πολλές άλλες πολιτικές οικογένειες.

Η περίπτωση του κυρίου Δημ. Κώνστα, του τωρινού πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου, είναι χαρακτηριστική. Ο κύριος πρύτανης ακούγεται ότι προσπαθεί εναγωνίως και, όπως ο ίδιος διαδίδει, έχει αποσπάσει την έγκριση παραγόντων του ΠΑΣΟΚ και πάει ως εκπρόσωπος της Ελλάδας σε μεγάλο διεθνή οργανισμό.

Ο πρύτανης, αφού έδωσε δείγματα δυναμικής γραφής στις αντικομμουνιστικές διαδηλώσεις της προδικτατορικής περιόδου, ανέλαβε επίζηλο ρόλο «πληροφοριοδότη» κατά την περίοδο της

δικτατορίας. Για το ρόλο του αυτόν, μεταξύ των άλλων, ανταμείφθηκε με το να επιλεγεί, μεσούσης της χούντας, από χουντικό καθηγητή, ως βοηθός στην Πάντειο. Μετά τη δικτατορία αποχώρησε διακριτικά από τη Σχολή και μάλιστα με τη βοήθεια αντιστασιακού καθηγητή, ο οποίος αγνοούσε τα καθέκαστα, έφυγε για το εξωτερικό, για να εξαλειφθούν τα ίχνη του, δηλώνοντας συγχρόνως μέλος του ΚΚΕ Εσωτερικού!

Το ενδιαφέρον είναι ότι μόλις δεν του χρειαζόταν πια η Αριστερά για το ξέπλυμα του παρελθόντος, μετακινήθηκε στο περιβάλλον του αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας και της κόρης του, της Ντόρας. Ανέλαβε μάλιστα να επιβάλει στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Παντείου Πανεπιστημίου τον εκλεκτό επικοινωνιολόγο της οικογένειας, τον εκ Γερμανίας ορμώμενο καθηγητή Νίκο Βεντούρη – ο κύριος πρύτανης ανέλαβε να εξοφλήσει την επιταγή για την επιστροφή του κ. Βεντούρη στην Ελλάδα, στην

υπηρεσία της οικογένειας. Το τι έγινε σ' εκείνη τη συνεδρίαση δεν είναι της ώρας, μεταφερθεί εδώ. Για μακρό χρόνο ο κ. Κώνστας –και μέχρι τελευταία– φιγουρά ως μέλος του συμβουλίου του περιοδικού *Επίκεντρα*, του επίσημου ιδεολογικού οργάνου της νεοφιλελεύθερης πτέρυγας Νέας Δημοκρατίας.

Όταν όμως ο πρύτανης είδε να κλείνει η πλάστιγγα υπέρ του ΠΑΣΟΚ εγκατέλειψε μητσοτάκειο πλοίο και έσπευσε να αγκαλιάσει το περιβάλλον του Ανδρέα Παπανδρέου. Κατεβλήθη μάλιστα ιδιαί φροντίδα ώστε να διαδοθεί στον Τύπο ο μαζί με άλλους πανεπιστημιακούς ήταν τακτικός ομοϊδεάτης του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ. Απομένει τώρα να τακτοποιηθεί και ο πρύτανης, γιατί, καθώς λέγεται, αγωνιά μήπως η προβολή του ομώνυμου σίριαλ των 26 παρακαλώ (!) επεισοδίων ανήγγειλε γνωστός σκηνοθέτης, ο οποίος είχε την ευτυχία να «γνωρίσει» από κοντά πράγματα του Παντείου Πανεπιστημίου.

Το κυνήγι των θεατών από τα ΜΜΕ αγριεύει καθημερινά και μαζί του η αναζήτηση για το προκλητικότερο δόλωμα - είδηση που θα μπορέσει να δελεάσει το θήραμα. Από τους «κομάντος» της εφορίας και τους ξυλοδαρμένους Αλβανούς πρόσφυγες καταλήξαμε στο να παρακολουθούμε με κομμένη την ανάσα το λαϊκό τρομώδες σεξουαλικό σήριαλ της αποπλάνησης μαθητών από «μαύρους μάγους»

Δεν ξέρω γιατί, αλλά νιώθω κάπως σαν να είμαι ένας από τους μαθητές εκείνου του Αμερικανού λέκτορα Καλών Τεχνών, ο οποίος, όπως έδειξε το MEGA στο βραδινό του δελτίο του Σαββάτου 30 Οκτωβρίου, απογοητευμένος και ενοχλημένος από την έλλειψη προσοχής και τη φασαρία του ακροατηρίου του, τους γύρισε τα νώτα, κατέβασε το παντελόνι και το εσώρουχό του και, σκύδοντας χάρισε σ' όλον τον κόσμο (τουλάχιστον σε δύο ηπείρους) μια θαυμάσια θέα των λευκών ημισφαιρίων του. Η προσοχή των φοιτητών αιχμαλωτίστηκε αυθωρεί (λες και δεν είχαν ξαναδεί οπίσθια) κι αυτός συνέχισε την παράδοσή του με αναπτερωμένο ηθικό.

Συγγνώμη, αλλά ως τηλεθεατής κάπως έτσι νιώθω, οπωσδήποτε προσβεβλημένος από τον τρόπο με τον οποίο οι τηλεοπτικοί σταθμοί κατάφεραν να κερδίσουν τελικά την προσοχή μου.

Το παραδέχομαι: κι εγώ θορυβούσα, ψιλοκουδέντιαζα με κανένα φίλο κατά τη διάρκεια των δελτίων, ενίοτε χαμήλωνα και τον ήχο της συσκευής κι έβαζα μουσική αδιαφορώντας κάπως για τα «φοβερά» πρώτα θέματα και τις «συνταρακτικές» αποκλειστικότητες: σκοτούρα μου μεγάλη, και με το συμπάθιο, για τον αριθμό των εκλεκτόρων που υποστηρίζουν τον Βαρδισιώτη ή για το βαθύτερο νόημα της απόσυρσης του Κεφαλογιάννη ή περί του αν και πότε συναντήθηκε η Ντόρα με τον Έδερτ.

Επίσης, ομολογώ ότι δεν έδινα και ιδιαίτερη προσοχή στα ζωντανά, μέχρι σπασμών, ρεπορτάζ για τους βαφτισμένους «κομμάντος» της εφορίας και την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων τους κατά πόδας από τους σταθμούς: δυο πενηντάρηδες εφοριακοί με μυωπία και αρχές φαλάκρας (...οι «κομμάντος») να την πέφτουν σε κάτι ανυποψίαστες κυρούλες ζητώντας τους την απόδειξη για τα μανταλάκια και τη φέτα που αγόρασαν: ιδίας ποιότητας, τόσο η «πάταξη» της φοροδιαφυγής όσο και η ζωντανή της κάλυψη.

Ούτε κι οι εναερίτες της ΔΕΗ τράβηξαν το ενδιαφέρον μου, οι οποίοι «με κίνδυνο της ζωής τους ανεβαίνουν στους πυλώνες για να ξεκρεμάσουν τους μονωτήρες, αυτοί οι αφανείς ήρωες που ήλθαν απ' όλη την Ελλάδα αφήνοντας τις οικογένειές τους» κι άλλα τέτοια επικολλητικά από τον ρεπόρτερ, καθώς ο άνεμος τού ανακατεύει τα μαλλιά στη Μαλακάσα ή στο Κριεκούκι, θα σας γελάσω.

Ακόμη, βαρέθηκα να βλέπω τους Βορειοηπειρώτες αδελφούς μας να γυμνώνονται στο φακό για να δείξουν τους μώλωπες από τα κλομπ των Αλβανών αστυνομικών, είδα το ίδιο video πάνω από δέκα φορές κι άλλες τόσες

άκουσα τη δάβω με το τσεμπέρι να δηλώνει πως «μας βαράγανε με το καμτσι». Η επανάληψη δεν είναι η μήτηρ της μαθήσεως, αλλά της νύστας.

Φαίνεται όμως πως οι ιθύνοντες των καναλιών άκουσαν τα χασμουρητά, όχι μόνο τα δικά μου, και μόλις τους δόθηκε η ευκαιρία, χτύπησαν αλύπητα, με την ίδια αποτελεσματικότητα του Αμερικανού λέκτορα. Το θέμα ήλθε από την Κοζάνη την Τρίτη, 2 Νοεμβρίου. Καθηγήτρια και συνεργός αποπλανούσαν μαθητές και μαθήτριες λυκείου με το πρόσχημα της «μαύρης μαγείας». Κανείς δεν αμφισβητεί τη σοβαρότητα του θέματος, αλλά και λίγοι θα διαφωνήσουν, πιστεύω με την άποψη ότι όλοι οι σταθμοί χειρίστηκαν το θέμα κατά τον χυδαιότερο τρόπο, δίνοντάς του τεράστια έκταση και μεταβάλλοντάς το σ' ένα λαϊκό τρομώδες - σεξουαλικό σήριαλ: Πεντάλφες και μαύρα κεριά, διαβολική καθηγήτρια, σεξουαλικά όργια με ανήλικες, διεφθαρμένος συνεργός, αλλόφρονες γονείς, καταρρακωμένες υπολήψεις, λυντσαρίσματα, «προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας» και τα ρέστα, κοντολογίς σεξ, πνεύματα και ζωντανές συνδέσεις.

Κι είδαμε... και τι δεν είδαμε, μ' όλη την προσοχή μας, χωρίς να μπορούμε να αποστρέψουμε το πρόσωπο από την οθόνη: τον συνεργό διωκτή να έχει χωμένο το κεφάλι του μέσα στο σακάκι για να κρυφτεί από τους ανελέητους φακούς των συνεργείων, καθώς οι δημοσιογράφοι κρὰδαιναν τα μικρόφωνα, πεινασμένοι για γαργαλιστικές λεπτομέρειες: τους αστυνομικούς να προσπαθούν να τον σώσουν από τους εξαγριωμένους γονείς που επέμεναν να τον λυντσάρουν, χωρίς αποτέλεσμα, εκτός από τσαντιά που έφαγε κατακέφαλα από κάποια μητέρα: τη Ρούλα και τη Τζούλια, μαθήτριες - θύματα να μιλούν για το «σατανικό κύκλωμα» με την πλάτη στο φακό, τροφοδοτώντας με την απροσωπία τους τα πορνικά όνειρα εκατομμυρίων τηλεθεατών: το γονιό ενός αποπλανημένου παιδιού να δηλώνει, αγκιταρισμένος από το προτεταμένο μικρόφωνο του καραδοκούντος δημοσιογράφου, «θα τον σκοτώσω μέσα στο δικαστήριο» ή «αν δω ότι καλύβουν την υπόθεση θα κλέψω ένα τανκ από το σώμα Στρατού και θα τους...» (ANTENNA, ζωντανή σύνδεση με Κοζάνη, Πέμπτη 4/11). Το μόνο που έλειπε σ' αυτό το αγριεμένο κυνήγι μαγισσών, ήταν να ηγηθούν οι σταθμοί εισβολής στο χώρο που κρατούνταν οι κατηγορούμενοι, για να 'χουν την ευκαιρία να την τραβήξουν ζωντανή...

Και δεν είχε ακόμη τελειώσει: τα κανάλια είχαν ανοίξει για τα καλά την όρεξη του κοινού για αποπλανημένους μαθητές και ερωτικούς δαίμονες (incubi και succubi), και αφηνίασαν,

όργωσαν την Κοζάνη ολόκληρη για να ξετρουπώσουν κι άλλα θύματα - θηράματα, κι άλλα αγόρια και κορίτσια. Βρήκαν τον Σάκη, ο οποίος σε ζωντανή σύνδεση και πάλι και με την πλάτη στο φακό, προσέφερε την τραυματική του εμπειρία βορά στο φιλοθέαμον κοινό. «Μ' έδωσαν να πιω ουίσκι και με αποπλάνησαν...», έλεγε ο Σάκης και αίφνης, ω του θαύματος, ο μικρός γυρίζει αποφασιστικά το πρόσωπό του στην κάμερα, υπερβαίνοντας έτσι τους κανόνες της «ηθικής» δημοσιογραφίας, αυτό το ανήθικο τρικ της γυρισμένης πλάτης (που δήθεν προφυλάσσει το θύμα διασμού από την κοινωνική κατακραυγή)... Όπως είπε ο ίδιος, «δεν φοβάται να δείξει το πρόσωπό του στο φακό», και κάνει ό,τι κάνει για να συμβουλευτεί και να προφυλάξει τους συνομηλίκους του: «παιδιά, ν' ακούτε μόνο τους γονείς σας...».

Σ' αυτό το σημείο, κι ας με συγχωρήσουν οι μαθητές της Κοζάνης, η είδηση, το θέμα, ήταν η πλήρης σύγχυση, το απόλυτο σάσισμα της δημοσιογράφου που έπαιρνε τη συνέντευξη και του Τ. Κουίκ που την παρουσίαζε. Προσωπικά ένιωσα μεγάλη χαρά, (να την πω ηθική ικανοποίηση;) βλέποντας τον Σάκη να χαλάει το προσυμφωνημένο show των ειδήσεων, να διακόπτει με το πρόσωπό του και μόνον, έστω για ελάχιστα δευτερόλεπτα, την «ομαλή» ροή του προγράμματος. Πώς όμως να κλείσεις μια νεανική, τραυματισμένη ψυχή σ' ένα χρονομετρημένο πρόγραμμα;

Μπορεί ο Σάκης να έγινε, με τον τσαμπουκά του, «το φάντασμα στη μηχανή» των Media, μπορεί να μας συγκλόνισε όλους, μεταβλήθηκε ωστόσο αμέσως μετά σε μια παραπάνω εικόνα: το κανάλι τον αφομοίωσε, τον ενέταξε στις παραμέτρους του θέματος (η τόλμη του Σάκη, η ψυχρότητα του μαστροπού, η απελπισία των γονέων), τον αρχειοθέτησε στην ηλεκτρονική του μνήμη για μελλοντική χρήση, σε κάποιο επόμενο επεισόδιο του σήριαλ. Κι υπήρξαν επόμενα επεισόδια. Κι άλλα εκτεταμένα ρεπορτάζ και άλλες αναδρομές σε ομοειδείς υποθέσεις «μαύρων μάγων» που νέμονταν σεξουαλικά τους προσήλυτους, ώσπου εν τέλει το θέμα άρχισε να πλατυάζει, να ξεφουσκώνει, να περνά σε τρίτη ή τέταρτη θέση στην τηλεοπτική θεματογραφία, εωσότου κάποιο καινούριο γεγονός για να το αναζωπυρώσει, όπως ας πούμε η δίκη των κατηγορουμένων.

Μ' άλλα λόγια, η παράδοση του Αμερικανού λέκτορα έλαβε τέλος, αλλά όλοι οι φοιτητές σίγουρα θα θυμούνται τον ρηξικέλευθο τρόπο με τον οποίο εφέλκυσε την προσοχή τους και δυστυχώς γι' αυτούς και για τις καλές τέχνες, θα περιμένουν κάτι ανάλογο στο επόμενο μάθημα.

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΘΕΝΙΤΗΣ

του Χρ. Κυριαζή

Το «Πολυτεχνείο» έγινε 20 χρόνων, αλλά είναι σαν να μεγάλωσε κάπου μόνο του και χωρίς καν καλά καλά να του δίνουν πιστοποιητικό γεννήσεως. Λες και υπάρχει μια μεγάλη αδυναμία ή απροθυμία ή αμηχανία ή όλα αυτά μαζί περί την ταυτότητά του – να την ορίσουν, να την καταχωρίσουν, να τη σταθεροποιήσουν, αφού, βεβαίως, πρώτα τη συμφωνήσουν.

Τι να συμφωνήσουν, όμως; Και ποιοι; Και γιατί; Και μέχρι πού να συμφωνήσουν ότι αυτή η εξοικονομητική ονοματοθεσία («το Πολυτεχνείο») μπορεί να είναι κάτι περισσότερο από ένα συμβατικό διάστημα στον ημερολογιακό χρόνο του 1973 (: οι λειψές τρεις ημέρες εκείνου του Νοεμβρίου), μέσα στον οποίο όσα έγιναν δύσκολα γίνονται ιστορία – αφού οι πρωταγωνιστές των ενεργειών, οι παραγωγοί των γεγονότων εκείνου του τριημέρου κινούνταν εκτός των επίσημων (ανύπαρκτων, τότε) θεσμών μακράς διάρκειας της πολιτικής.

Η ιστορικότητα ενός παρελθόντος γεγονότος προκύπτει από μια σύνθετη διαδικασία, με κυρίαρχο σε αυτήν το ρόλο των επιγενομένων και με έντονη τη λογική μιας αντιθετικής και συγκρουσιακής συμφωνίας των τελευταίων. Η αντοχή της ιστορικότητας στο χρόνο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το εάν η ex post ανάγνωση, ερμηνεία, συστηματοποίηση και τυποποιημένη ταυτοποίηση του γεγονότος, από το εάν, δηλαδή, η σύμβαση περί την ιστορικότητα μπορεί ή δεν μπορεί να εγγραφεί η ίδια στην ιστορική διάρκεια και από το εάν η λογική της της επιτρέπει να διαχειρίζεται το γεγονός που ιστοριοποιεί κατά τρόπον που να μην θίγεται η προσίδια ταυτότητά του περισσότερο από όσο θα δικαιολογούσε η «απόσταση» από αυτό.

Το Πολυτεχνείο ως «αναλογία»

«Το Πολυτεχνείο» φαίνεται ανεπίδεκτο ιστοριοποίησης,

πέραν των μνημειακών τρόπων που περιβάλλουν προπαιστών ήδη ετών την άτροπη πολιτική ρητορική που εκδηλώνεται ετησίως την ημέρα της ακαλαίσθητης «εορτής» του. Ήδη εκείνο το τριήμερο του 1973 η «αντιμετώπιση» από «θέσμιες» δυνάμεις της τότε αντίστασης πρόδιδε ποια δυσκολία τους: οι κ. Μαύρος και Κανελλόπουλος είχαν κάποιες «επαφές» με εκείνους που μέσα στο οίκον διηύθυναν ad hoc τις ενέργειες, χωρίς αυτές οι «επαφές» να μετουσιωθούν σε πολιτική ενέργεια των εκπροσώπων του προδικτατορικού κέντρου και δεξιάς· αμέσως μετά την καταστολή, εξάλλου, το τμήμα της Αριστεράς το οποίο διεκδικείτο από το τότε Γραφείο της Κ.Ε. του ΚΚΕ εσωτερικού, «εστόλισε» δεόντως την πράξη του τριημέρου, λώντας για «προδοκάτσια».

Η απόπειρα της ένταξης του «Πολυτεχνείου» στην ιστορία έγινε αμέσως μετά την πτώση της Χούντας, και μοτίβο όλων εκείνων που έκαναν αυτή την απόπειρα έθεσαν τις βάσεις για τη στάση που τήρησαν απέναντι στο γεγονός μέχρι σήμερα. Η Αριστερά, με κάποιες ασήματες αποχρώσεις, επιχείρησε να εντάξει το γεγονός στη νεώτερη ιστορία και στην ιστορία όπως αυτή η ίδια τη διαβίβει. Παραδειγματικότερη είναι η εκδοχή ΕΑΜ - 114 - Πολυτεχνείο.

Πρόκειται για μία λογική «αναλογίας», όπου η κατηγορία του γεγονότος στο ιδεογραφικό συνεχές του αρκού λόγου διασφαλίζεται μέσω της ανάδειξης της «σημείας» του. Με αυτή την κατ' αναλογία εφαρμογή ουσιοκρατικής λογικής, επιτυγχάνεται βεβαίως η ιδιαιτελική οικειοποίηση ιστορικών συμβάντων και υπηρετεί ο στόχος της εξασφάλισης μιας συνέχειας στο κενό που έχει ανάγκη να συσσωρεύσει ένας πολιτικός σχηματισμός για την αναπαραγωγή του. Στη λογική αυτή οι φέες αλλά και τα περιεχόμενα που αρχετυπικά είχε το ιστοριοποιήσιμο γεγονός δεν έχουν μεγάλη σημασία εκλαμβάνονται ως «ιδιαιτερότητες», οι οποίες δεν ροούν παρά να επιβεβαιώνουν το μεγάλο κανόνα που πει την ιδεογραφία της, κατά την Αριστερά, ιστορίας.

Η μόνη ιστορία: η διαφορά

Όμως, στο «Πολυτεχνείο», το πρόβλημα έγκειται

Το πρόβλημα

ὥς στο ὅτι το ἴδιο αποτελεί μία στιγμή συμπύκνωσης μιας πορείας, εκείνης του «φοιτητικού κινήματος», η οποία, και ιστορία μόνο στο μέτρο που ορίζεται από τη διαφορά της προς άλλες μορφές και διαδικασίες που συνιστούν την πορεία άλλων γεγονότων πολιτικής. Βεβαίως, η θεματογραφία της «εξέγερσης» του Νοεμβρίου του 1973 έχει αρκετά κοινά στοιχεία προς εκείνην της αριστερής παράδοσης: στην πολιτική, όμως, η θεσμοποίηση αυτής της παράδοσης συντελείται με οργάνωση συλλογικών υποκειμένων –σε μακρά διάρκεια ή, πρόσφατα, ad hoc –η οποία προϋποθέτει μορφές και διαδικασίες διαχείρισης των ενεργειών που συγκροτούν το ἢ τα γεγονότα.

Και οι μορφές που επικρατούν μετά το 1971 στην οργάνωση ενός εν δυνάμει συλλογικού υποκειμένου, του φοιτητικού σώματος, κάθε άλλο παρά κοινή καταγωγή έχουν με τη συγκεντρωτική και διοικητική ιδεολογία που επί δεκαετίες διείπε τις πολιτικές μορφές με τις οποίες η Αριστερά οργάνωσε και διαχειριζόταν τις εκπροσωπήσεις της στο κοινωνικό σώμα. Δεν μπορεί, ασφαλώς, να αμφισβητηθεί καθαρά ὅτι οι μετέχοντες του «φοιτητικού κινήματος» αναγνωρίζονταν στην Αριστερά, και αυτό εκφράστηκε με ιναργεια στην πολιτική σύνθεση της εκλογικής άσης του φοιτητικού πληθυσμού την πρώτη πενταετία της Μεταπολίτευσης. Όμως, συγχρόνως, οι διαδικασίες κείνου του κινήματος, αν αποτελούν μια ιστορία είναι ὅτι συνιστούν τομή με την παράδοση που χαρακτηρίζει την Αριστερά στην κοινωνική μορφή που συνιστά την

πρακτική διαχείρισης της πολιτικής πράξης.

Η τομή αυτή είναι που ενδεχομένως ανοίγει ένα παράθυρο στην εκδοχή ὅτι «το Πολυτεχνείο» υποδήλωνε και το ρήγμα σε διάφορες παραμέτρους που χαρακτηρίζουν διαδικασίες και φόρμες της νεοτερικότητας: δεν εντάχθηκε σε μία μακρά διάρκεια με διατεταγμένη οργάνωση του πολιτικού χρόνου, ούτε όμως και στην ιεραρχική κλίμακα που θέσμιζε επί δεκαετίες την εκπροσώπηση των μαζικών κινήματων – με πρώτο το «εργατικό», δεύτερο το «αγροτικό» κ.ο.κ. Και από αυτή την οργάνωση του «πολιτικού χώρου» και του πολιτικού χρόνου δεν θα μπορούσε ασφαλώς να απουσιάζει η Αριστερά, γνήσιο τέκνο της παράδοσης του λογοκρατικού Διαφωτισμού.

Η εκ των υστέρων αντιμετώπιση του «Πολυτεχνείου» από τις άλλες πολιτικές δυνάμεις συμμερίστηκε με την Αριστερά τη λογική της πολιτικής οικειοποίησής του, της «πρόσθεσής» του σε άλλα γεγονότα που σημειογραφούν «τους αγώνες για δημοκρατία και ελευθερία», και τα οποία οι δυνάμεις αυτές έχουν εγγράψει στον ιστορικό τους λόγο για λογαριασμό της ανάγκης διασφάλισης της συνέχειάς τους στο εκάστοτε παρόν.

Το αποτέλεσμα είναι το ίδιο! «Το Πολυτεχνείο» θεραπεύει κουτσά - στραβά το έλλειμμα οραμάτων και σχεδίου, μέσα από εγκλήσεις του που δείχνουν από μόνες τους την αμηχανία και τη δυσχέρεια της ενσωμάτωσης σε «μεγάλα μεγέθη», «μακρές διάρκειες» κ.λπ. Μένει μόνον μια ονοματοθεσία, που φθάνει μέχρι την ετήσια επέτειο...

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973

«Πουτάνα Μαυραγάνη» πέταξε ο χαφιές κι οι αγανακτισμένοι πολίτες ασφαλίτες κι εκοφίτες άρχισαν να πετροβολούν τα τζάμια στο πίσω μέρος της σχολής. Γύρω οι πρωτοετείς κοιτούσαν αναποφάσιστοι «Μη τους φοβάστε - ελάτε μέσα».

Το λιγνό κορίτσι ροδόλησε κατά το χαντάκι, να οχυρωθεί κι αυτό με τους άλλους πίσω απ' τα ταμπούρια των τραγουδιών και των συνθημάτων «εργάτες - αγρότες - φοιτητές», «απόψε πεθαίνει ο φασισμός».

Δεκαεφτά Νοεμβρίου 1973.

Μέσα ήταν ζεστά, τρυφερά, συντροφικά, χαρούμενα, σαν πανηγύρι. Ένιωθες περήφανος. Λίγο πιο ψηλός.

Εδώ συζητήσεις, εκεί τραγούδια. Ένα περιπολικό πέρασε, ενώ με τα παράθυρα σκεπασμένα με εφημερίδες περιμέναμε να ροδίσει ο ήλιος. Ξημέρωνε. Ο πομπός μετέδιδε ὅτι η επαρχία ξεσηκωνόταν ὅτι στην Αθήνα πολλά τανκς κατέβαιναν, ὅτι είχαμε τη συμπαράσταση της Ευρώπης.

Πριν χαράξει η Κλεοπάτρα του πομπού και της συντονιστικής επιτροπής

αναμετάδωσε ὅτι στρατός και τανκς μας είχαν κυκλώσει, αν μας έδιναν εγγυήσεις πρέπει να βγούμε - και στην Αθήνα το Πολυτεχνείο εκκενώθηκε δίαια.

Ήταν σκόπιμο να βγούμε πριν ξημερώσει για να μη μας χτυπήσουν «στη ζούλα». Η απόφαση πάρθηκε «πετάξτε προκηρύξεις, ξύλα, σταματήστε τα συνθήματα»..

Ο φόβος χούφτωσε την καρδιά σαν το πουλί στην κρύα θωριά τους. Τέσσερις η ώρα. Το τανκ του Σδράκα με τους προβολείς του ανοιχτούς, μας περίμενε. Στρατός, αντλίες, αστυνομία. Βγήκαμε κρατημένοι απ' τα χέρια, κοιτάζοντας ίσια προς... «Πόσα σας πληρώνουν», «Ένα - ένα - τέσσερα ε;» «Μη πιάνεστε, ένας, ένας. Όχι όλοι μαζί - εσείς από 'δω - οι άλλοι από 'κει», «ο νεαρός με τη ζακέτα να μείνει πίσω», απομόνωναν κανένα παιδί που ξεχώριζε.

Ελεύθεροι. Καθαρός αέρας. Ξημέρωνε. Οι εργάτες γέμιζαν τα λεωφορεία. Οι οδοκαθαριστές επί το έργον. Οι ξενύχτηδες γυρνούσαν σπίτι.

Κι εμείς δύο δύο, τρεις τρεις και περισσότεροι, σαν φαντάσματα,

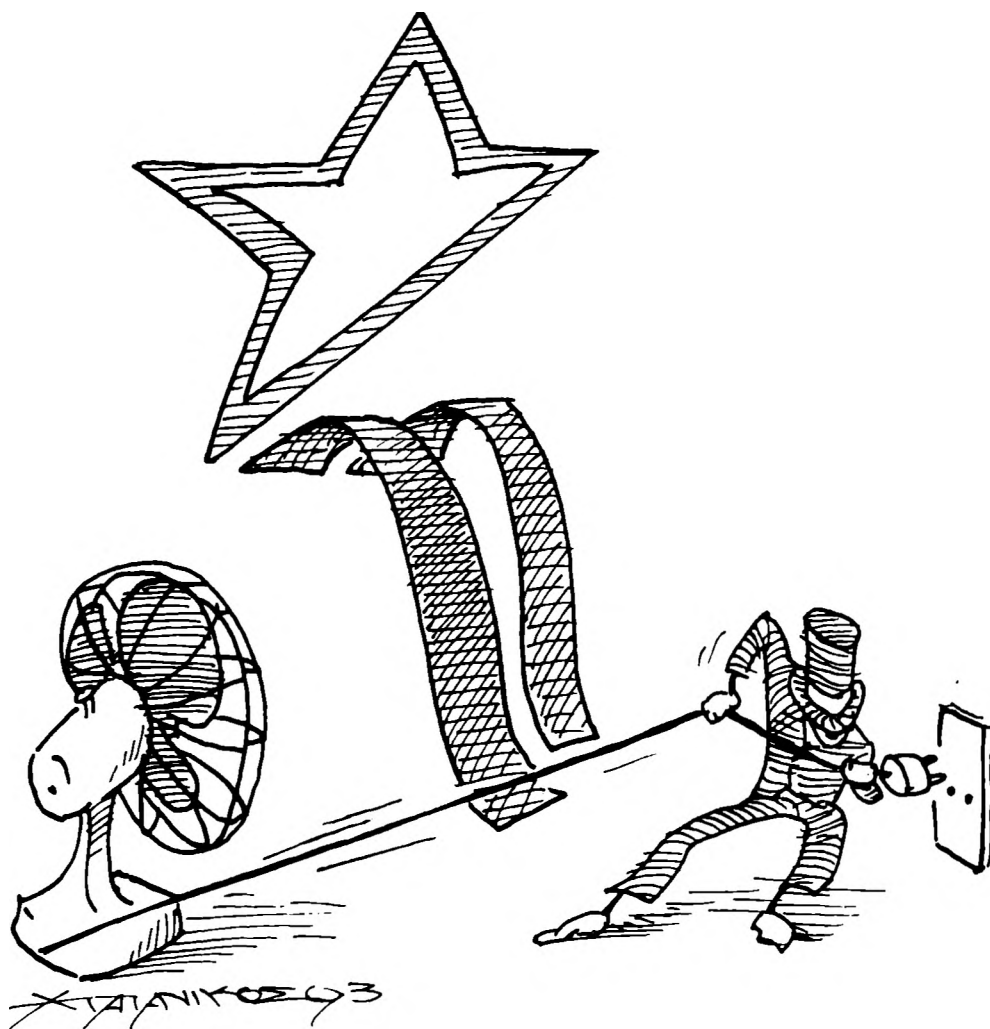
αλλοπαρμένοι, με τη σαρκοδόρα εμπειρία μέσα μας να τραγουδάει μυστικά...

Τ' αγόρια σήκωναν το γιακά του τζάκετ. «Ελεύθεροι - μπορείς να γελάσεις» μου' πε ο Δημήτρης. Στο άγαλμα, στην είσοδο του Πολυτεχνείου, στο χέρι του κούρου είχαν δάλει τα παιδιά ένα πιάτο με τριανταφυλιές μπορντούρες, για τα κέρματα. Γέλασα τώρα ελεύθερα για κείνο το πιάτο προς μας. Όσο στριμωχνόμασταν βγαίνοντας λίγοι λίγοι μέχρι να ξεμπλοκάρουν απ' τα σπασμένα γυαλιά την είσοδο. Ξεκαρδιστήκαμε γελώντας νευρικά για το άγαλμα με το πιάτο στο χέρι.

Κρύο Νοεμβρίου. Η γειτονιά μου είχε αναδιπλωθεί στον ευατό της και περίμενε. Πέρασε κατά πάνω ο Νίκος ο Φωτίου με το τζάκετ και τα μακριά σγουρά μαλλιά του: ανένδοτος και σαν θυμωμένος. Μετά ερημιά.

Είχαν γίνει πράματα και θάματα μάθαμε αργότερα στη Βαλαωρίτου εκείνες τις ημέρες.

Αρχοντούλα Διαβάτη

Το οριακό σημείο για την ανασύνθεση της Αριστεράς

της Γεωργίας Δάμ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΡΑΓΑΣΑΚΗΣ

Κατά πόσον είναι ο ΣΥΝ σε κατάσταση ετοιμότητας ώστε να διαθέτει την ικανότητα παρέμβασης στις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις;

Ποιες είναι οι μετεκλογικές του προτεραιότητες;

Ποια είναι τα κρίσιμότερα ζητήματα στα οποία εκφράζονται διαφωνίες, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν τη σύνταξη του σχεδίου των θέσεων και γιατί οι διαδικασίες προχωρούν με τόσο αργό ρυθμό;

Μήπως το συνέδριο αυτό θα πρέπει να είναι ιδρυτικό με την ευρύτερη σύνθεση απόψεων ή έτσι κινδυνεύει η ενότητα του ΣΥΝ, αλλάζοντας την οργανωτική δομή και τη φιλοσοφία του;

Η ευθύνη του αποτελέσματος βαρύνει την ηγεσία του ή απορρέει από την έλλειψη ξεκάθαρων πολιτικών στόχων και φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών του;

Σε αυτά όπως και σε αρκετά ακόμη ερωτήματα απαντούν ο Γιάννης Δραγασάκης, ο Παναγιώτης Λαφαζάνης, ο Μιχάλης Μοδινός, ο Γιάννης Μπανιάς.

Διαβλέπουν τον υπαρκτό κίνδυνο συγκάλυψης, διαπιστώνουν τη μεγαλύτερη συρρίκνωση που υπήρξε ποτέ στο χώρο της Αριστεράς και αναφέρονται στην αναγκαιότητα της σύμπραξης και του διαλόγου.

Έτσι οι προοπτικές της ανασύνθεσης, αυτή τη φορά, μπορεί και να μην εμφανίζονται ευκαιριακές.

- Υπαρκτός ο κίνδυνος συγκάλυψης
- Το συνέδριο είναι έκτακτο, δεν θα συζητηθεί το πρόγραμμα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι το θεωρούμε αδιαπραγμάτευτο
- Τα προβλήματα του αριστερού κινήματος είναι βαθύτερα και πρέπει να τα συζητήσουμε με τόλμη.

• Ποιες είναι οι βασικές προτεραιότητες του ΣΥΝ;

– Να φέρουμε τον ΣΥΝ σε μια κατάσταση ετοιμότητας, ικανό να παρέμβει στις πολιτικές εξελίξεις και να δώσει με επιτυχία τις επερχόμενες μάχες των Ευρωεκλογών και των δημοτικών εκλογών. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να λυθεί το κενό ηγεσίας και να σχεδιαστεί μια νέα πορεία.

• Διαβλέπεις έναν κίνδυνο «συγκάλυψης»; Και πού οφείλεται αυτός;

– Φοβάμαι πως ο κίνδυνος αυτός είναι ήδη υπαρκτός και στο επίπεδο της ηγεσίας, αλλά σε μικρότερο βαθμό και σ' αυτό της βάσης.

Κυρίως οφείλεται σε μια έλλειψη αυτοπεποίθησης ότι πράγματι μπορούμε να αναμετρηθούμε με τα βαθύτερα προβλήματα που όλοι υποψιαζόμαστε αλλά δεν τα συζητάμε ανοιχτά. Έτσι γεννάται ο φόβος της διάλυσης ή της διάσπασης και τροφοδοτείται η ατολμία.

• Έχετε κάνει ανάλυση του εκλογικού αποτελέσματος, ποιοι σας ψήφισαν, ποιοι δεν σας ψήφισαν και γιατί;

– Έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις. Αλλά το θέμα εδώ είναι να θέσουμε απεναντί μας το πραγματικό πρόβλημα. Κι αυτό δεν είναι μόνο το γιατί δεν πιάσαμε το 3%. Το κεντρικό πρόβλημα είναι η πτώση συνολικά για την Αριστερά και όχι στενά για τον ΣΥΝ. Ο ΣΥΝ μπορεί να καταξιωθεί μόνον αν δρα

ως ένα κόμμα εργαλείο για την ανασύνθεση της Αριστεράς και την αναθεμελίωση των οραμάτων της και όχι ως ένα κόμμα «για το εαυτό του».

• Συμφωνείται συνεπώς με την ανάγκη διαλόγου με τις άλλες αριστερές δυνάμεις και τη συμμετοχή τους στο συνέδριο του ΣΥΝ; Μήπως ο διάλογος αυτός παρεμποδίζεται με δεδομένο και αδιαπραγμάτευτο το πρόγραμμα του ΣΥΝ;

– Ασφαλώς συμφωνώ και μάλιστα πριν εκλογές ασχολήθηκα και προσωπικά. Το πρόγραμμα που θα θεωρούσα ως αδιαπραγμάτευτο είναι η αυτοτελής οργανωτική, πολιτική και ιδεολογική ύπαρξη και δράση της Αριστεράς, χωρίς φυσικά να αποκλείω στη βάση αυτής της αυτοτελούς ύπαρξης την αναζήτηση συμμαχιών και συνεργασιών στο κοινωνικό και το πολιτικό επίπεδο.

Βεβαίως το συνέδριο στο οποίο πηγαίνουμε είναι έκτακτο, δεν θα συζητήσει το πρόγραμμά του. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι θεωρούμε αδιαπραγμάτευτο. Στο συνέδριο θα τεθούν θέματα φυσιογνωμίας και ιδεολογικού στίγματος του ΣΥΝ που είναι ακριβώς πιο ουσιαστικά κι από το πρόγραμμα.

• Μπορεί, λοιπόν, το συνέδριο αυτό να πάρει το χαρακτήρα ενός συνεδρίου επανίδρυσης ΣΥΝ;

– Δεν νομίζω ότι τα πράγματα είναι ώριμα για κάτι τέτοιο. Υπάρχουν ακόμη ανασυνθετικές ενόψει του ΣΥΝ, αλλά και ατολμίες σε

σμένες από τις εκτός ΣΥΝ αριστερές και οικολογικές δυνάμεις. Άλλωστε δεν νομίζω ότι πρέπει να καταφύγουμε σε δεβιασμένες τεχνικές λύσεις και επιφανειακές συγκολλήσεις.

• Θα μπορούσες να αναφερθείς σε ορισμένα από τα βαθύτερα προβλήματα;

– Ναι μίλησα για βαθύτερα προβλήματα του αριστερού κινήματος και υποστηρίζω ότι πρέπει να τα συζητήσουμε με τόλμη.

Ο ρόλος της Αριστεράς εξαντλείται στο να λειτουργεί ως η «αυτοκριτική του καπιταλισμού» και ως αποκλειστικά δελτιωτική του δύναμη; Αποδεχόμενοι την παγκοσμιότητα του καπιταλισμού ως μια πραγματικότητα θα αποδεχτούμε, και την αιωνιότητά του;

Τα ερωτήματα δεν αμφισβητούν την τακτική της Αριστεράς αλλά τα θεμέλιά της. Ακριβώς γι' αυτό προσωπικά πιστεύω στην ανάγκη ενός νέου σύγχρονου αριστερού φονταμενταλισμού, πριν απ' όλα στο θεωρητικό και ιδεολογικό επίπεδο.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

• Να μην ενταχθούμε στον ΣΥΝ ως τάση, αλλά από προνομιακή θέση

• Το μεγάλο ζητούμενο παραμένει η συγκρότηση μιας σύγχρονης Αριστεράς

• Έχουμε θέσει έναν χρονικό ορίζοντα μερικών μηνών ή ενός έτους προκειμένου να ωριμάσουν οι όροι και οι προϋποθέσεις της σύντηξης των δύο χώρων.

• Η προσέγγιση της Νέας Οικολογικής Πρωτοβουλίας θεωρείται μακράς πνοής συνεργασία και με ποιους προσανατολισμούς;

Έχουμε θέσει έναν χρονικό ορίζοντα μερικών μηνών ή ενός έτους προκειμένου να ωριμάσουν οι όροι και οι προϋποθέσεις της σύντηξης των δύο χώρων. Η σχετική αυτονομία είναι απαραίτητη σ' αυτή τη φάση. Κάσαμε το καθήκον μας στις εκλογές με πλήρη συνείδηση του γεγονότος ότι δεν ήταν της ουσίας η συζήτηση «περί του φύλου των αγγέλων».

Ένας από τους επόμενους στόχους του ΣΥΝ θεωρείται η αξιοποίηση του οικολογικού εδίου. Αυτή είναι μια απόπειρα διαφοροποίησης από το ΠΑΣΟΚ, ή μια λικρινής αντίληψη;

Είναι ειλικρινής αντίληψη της πλειοψηφίας των στελεχών και κυρίως της βάσης. Πιστεύω ακόμη ότι είναι ειλικρινής επιθυμία των ανθρώπων που ζουν στην ελληνική πραγματικότητα. Εκεί όπου τα καθημερινά απτά προβλήματα διώνονται με σαφήνεια.

Κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης που έδωσε στο ANTI η Μ. Δαμανάκη οικολογικά, δήλωσε ότι η συνάντηση του ΣΥΝ με τον οικολογικό χώρο είχε και κόστος, παφέροντας ως παράδειγμα το «όχι» του ΣΥΝ στο θέμα των αυθαιρέτων. Πιστεύεις ότι μπορεί να υπήρξαν και αρνητικά αποτελέσματα για τον ΣΥΝ από αυτή τη συνάντηση;

• Μήπως το αίτημά σου για ένα «αριστερό φονταμενταλισμό» εκληφθεί ως μια επιστροφή στην αναζήτηση «ιδεολογικής καθαρότητας»;

– Όχι. Είναι σαφές. Εννοώ μια προσπάθεια που πρέπει να γίνει για την επαναξιολόγηση των πάντων, αρχίζοντας από τα πιο απλά και θεμελιακά που στοιχειοθετούν το αριστερό κίνημα, με στόχο αυτή τη φορά όχι τόσο να αναθεωρήσουμε ότι πρέπει αλλά –κυρίως– να ανανεώσουμε την πεποίθησή μας για την ισχύ αξιών, ιδεών και σκοπιμοτήτων.

• Με ποια θέση νομίζεις ότι ο ΣΥΝ θα έπρεπε να δώσει τη μάχη των Ευρωεκλογών;

– Αυτό πρέπει να συζητηθεί και να αναζητηθεί σε μια βάση που να συσπειρώνει τις ευρύτερες δυνατές δυνάμεις. Νομίζω ότι μια σωστή γραμμή πλεύσης θα μπορούσε να χαραχθεί στη βάση τριών προτάσεων: *ΝΑΙ στην Ευρώπη, ΟΧΙ στο Μάαστριχτ, τη δική μας πρόταση για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση.*

στούν οι απόψεις της βάσης και να συνειδητοποιηθούν οι τελευταίες εξελίξεις (αρνητικές και θετικές), να εξασφαλιστεί η διαφάνεια και κυρίως να ωριμάσει ένας νέος θεωρητικός και πρακτικός προβληματισμός ως προς την ανάγκη ύπαρξης μιας σύγχρονης οικολογικής Αριστεράς. Προσωπικά θα ήθελα τους ρυθμούς ακόμη πιο αργούς.

• Ποια θεωρείς τα κρίσιμότερα ζητήματα στα οποία εκφράζονται διαφωνίες και επηρεάζουν τη σύνταξη του κειμένου των θέσεων;

– Για τη Νέα Οικολογική Πρωτοβουλία δεν τίθεται θέμα διαφωνιών αλλά μάλλον ζήτημα ενσωμάτωσης της οικολογικής οπτικής, σε όλες τις προγραμματικές και πρακτικές πολιτικές διαδικασίες στο εσωτερικό ενός φορέα όπως ο ΣΥΝ. Αυτό θα απαιτήσει χρόνο γιατί οι απαραίτητες οσμώσεις δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί.

Οι περιβόητες τάσεις, υπαρκτές ή μη, θα μπορούσαν σχετικά εύκολα να διαπιστωθούν ότι οι διαφορές τους είναι μικρότερες από αυτές που οι ίδιες φαντάζονται.

• Θεωρείς την αδυναμία της ηγεσίας ως τη βασικότερη αιτία του εκλογικού αποτελέσματος;

– Θεωρώ ότι η βασική αιτία του εκλογικού αποτελέσματος είναι η έλλειψη αγκύρωσης μιας αριστερής - οικολογικής ιδεολογίας και πρακτικής στα στρώματα που αποτελούν τα θύματα της αναπτυξιακής διαδικασίας νεοελληνικού τύπου.

Υπάρχει μια νέα πολιτική θεματική που περιλαμβάνει τη νέα φτώχεια, την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την εξάντληση των φυσικών πόρων, την περιφερειακή υπανάπτυξη, τη σαθρότητα του δημόσιου τομέα και τη δυσφήμιση του προγραμματισμού, η οποία αν και συνιστά προνομιακό πεδίο δράσης για ένα ΣΥΝ της Αριστεράς και της Οικολογίας, δεν αξιοποιήθηκε ακόμη.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ

- Η συρρίκνωση ήταν αναμενόμενη, αλλά δεν παύει να είναι απολύτως ανησυχητική
- Γέμισε η Ελλάδα από «εκσυγχρονιστές», «αναμορφωτές», «σωτήρες» και «φωτισμένους ανακαινιστές» σε όλους τους πολιτικούς χώρους
- Αναμφισβήτητα, για τον ΣΥΝ το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν δραματικό.

• Πώς εξηγείς τη συρρίκνωση που συνολικά υπέστη η Αριστερά και είχε αποτέλεσμα την απώλεια της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης του ΣΥΝ;

– Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι στις εκλογές της 10ης του Οκτώβρη η Αριστερά, συνολικά, υπέστη μια σημαντική ήττα και είδε για μια ακόμη φορά την εκλογική της δύναμη να μειώνεται στο χαμηλότερο σημείο μεταπολεμικά. Οπωσδήποτε η ήττα αυτή ήταν πιο οδυνηρή για τον Συνασπισμό που γνώρισε την απώλεια της κοινοβουλευτικής του εκπροσώπησης. Και η συρρίκνωση αυτή είναι απόλυτως ανησυχητική.

• Ποια μορφή θα πρέπει να δοθεί στην προσέγγιση του ανανεωτικού πειράματος της Αριστεράς σήμερα και τι πραγματικά σημαίνει ανανέωση;

– Είναι πελώριο λάθος η προσέγγιση του ανανεωτικού πειράματος της Αριστεράς της εποχής μας μέσα από την οπτική ενός ακαθόριστου ελιτίστικου, ετερόκληρου, κοινωνικά και ταξικά απροσδιόριστου «εκσυγχρονισμού». Γέμισε η Ελλάδα από «εκσυγχρονιστές», «αναμορφωτές», «σωτήρες» και «φωτισμένους ανακαινιστές» σ' όλους τους πολιτικούς χώρους που γυρεύουν να γίνουν «χαλίφηδες στη θέση του χαλίφη» και να διασώσουν μια παρακμάζουσα πολιτική, κοινωνική και οικονομική τάξη πραγμάτων.

Ανανέωση στο χώρο της Αριστεράς δεν σημαίνει ιδεολογική και πολιτική διολίσθηση

ση και υποχώρηση στα κυρίαρχα ρεύματα. Ανανέωση σημαίνει όχι λιγότερο αλλά περισσότερο ριζοσπαστισμό, όχι λιγότερη αλλά περισσότερη, πιο σύγχρονη και πιο ουσιαστική αμφισβήτηση του σύγχρονου καπιταλισμού, όχι λιγότερο αλλά περισσότερο σοσιαλισμό, με οικολογία και δημοκρατία.

• Το βασικότερο πρόβλημα του ΣΥΝ είναι το θέμα της ηγεσίας ή της φυσιογνωμίας και των προσανατολισμών;

– Το πρόβλημα του ΣΥΝ δεν ήταν ούτε είναι θέμα ηγεσίας. Είναι πρώτ' απ' όλα και κυρίως θέμα φυσιογνωμίας, επιλογών και προσανατολισμών.

Εδώ χρειάζονται οι δραστικές αλλαγές που θ' αναδείξουν το σύγχρονο δημιουργικό πρόσωπο και όραμα της Αριστεράς, δίχως τα οποία η συρρίκνωσή της σε όφελος του ΠΑΣΟΚ είναι μοιραία.

Για τούτο είναι απαραίτητη η ισότιμη συνάντηση του ΣΥΝ με όλες τις ριζοσπαστικές αριστερές και οικολογικές δυνάμεις, οργανωμένες και ανένταχτες, σε ένα συνέδριο ανασύνθεσης και ανασυγκρότησης της σύγχρονης μαχόμενης Αριστεράς και Οικολογίας.

Η υπόθεση μιας νέας μαχόμενης ριζοσπαστικής Αριστεράς μπορεί να έχασε μια μάχη. Ο πόλεμος, όμως, συνεχίζεται. Και συνεχίζεται, βέβαια, κάτω από τις πιο δύσκολες συνθήκες αλλά μπορεί να κερδηθεί.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΑΝΙΑΣ

- Εκείνο που δεν επιτρέπεται είναι νέες αλαζονείες, αυταρέσκειες και μικρομέγαλοι ηγεμονισμοί.

• Ποιες είναι σήμερα οι προϋποθέσεις και οι δυνατότητες ανασυγκρότησης του ευρύτερου χώρου της Ανανεωτικής Αριστεράς;

– Στη νέα πολιτική φάση που μπαίνουμε μετά το αποτέλεσμα των εκλογών, το αίτημα της ανασυγκρότησης των δυνάμεων της Ανανεωτικής Αριστεράς γίνεται ασφαλώς ακόμα πιο επιτακτικό. Το εάν όμως θα προχωρήσει αυτή η υπόθεση εξαρτάται από τη στάση που θα τηρήσει ένα ευρύτατο φάσμα οργανωμένων και ανέντακτων δυνάμεων της Ανανεωτικής Αριστεράς.

Εκείνο που δεν επιτρέπεται είναι νέες αλαζονείες, αυταρέσκειες και μικρομέγαλοι ηγεμονισμοί από την πλευρά ηγετικών στελεχών του ανανεωτικού χώρου που έχουν

προκαλέσει ήδη σοβαρά προβλήματα και μεγάλη ζημιά.

• Ποιες άλλες δυνάμεις θα μπορούσαν να συμμετέχουν δίνοντας μια νέα μορφή και δημιουργώντας ένα σύγχρονο πλουραλιστικό μόρφωμα;

– Ασφαλώς η ανασύνταξη του χώρου της Ανανεωτικής Αριστεράς θα γίνει και με τη συμμετοχή της ριζοσπαστικής Οικολογίας. Στην εποχή μας, θεωρώ εντελώς απαραίτητη την οργανική σύγκλιση των δυνάμεων της Αριστεράς και της Οικολογίας σ' ένα σύγχρονο - πλουραλιστικό πολιτικό μόρφωμα που θα λειτουργήσει ως ένα ισχυρό ρεύμα - πόλος συσπείρωσης ευρύτερων κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων.

Αυτή η φάση παίρνει ιστορικές διαστάσεις. Είμαι βέβαιος ότι υπάρχει, παρά τη αποτυχία μια νέα μεγάλη δυνατότητα που δεν πρέπει να αφεθεί να πάει χαμένη.

• Πού οφείλεται το εκλογικό αποτέλεσμα που απέκλεισε τον ΣΥΝ;

– Η αποτυχία συνδέεται με την αδυναμία των δυνάμεων της Ανανεωτικής Αριστεράς να συγκροτήσουν έναν ενιαίο φορέα με σεαριστερή πολιτική και φυσιογνωμία. Η αποτυχία συνδέεται με την αδυναμία των αριστερών εναλλακτικών προτάσεων στα γάλα προβλήματα που απασχολούν τον τιμας. Με συνεχή μαχητική παρουσία στα ταππα κοινωνικής πάλης. Με δημιουργισχέσεις με τα πολύμορφα κοινωνικά κινήτα.

Ένα φορέα δημοκρατικό και πλουραλιστικό που θα μπορεί να λειτουργεί συνθεκά σε όλα τα επίπεδα και που δεν θα είναι αιχμάλωτος παραλητικών φαινομένων, τσωπικών φιλοδοξιών, παραγοντισμού, φξιονισμού, αλληλοϋπονόμευσης κ.λπ., νομένων που οδηγούν σε χαοτική πολυγσία και σε πλήρη αφερεγγυότητα.

Ο ΣΥΝ που προσπάθησε να γίνει ο επμος και αυθεντικός εκφραστής του ανατικού χώρου τελικά απέτυχε γιατί η ιδεγική πολιτική και οργανωτική φυσιογντου σφραγίστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό αρνητικά στοιχεία.

Οι εξωκοινοβουλευτικές δυνάμεις Ανανεωτικής Αριστεράς, αδύναμες και ριθωριοποιημένες, δεν μπόρεσαν να ξουν ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση εξελίξεων.

Η Αριστερά είναι το ζητούμενο, για να υπάρξει πρέπει να ξαναβρεί αρχές

της Γεωργίας Δάμα

Τα θεμελιώδη ζητήματα που θα πρέπει να απασχολήσουν τον αριστερό χώρο παρουσιάστηκαν από την Ομάδα Πρωτοβουλίας Πανεπιστημιακών για την Αριστερά, την Πέμπτη 4 Νοεμβρίου στο ξενοδοχείο «Εσπέρια».

Συμφώνησαν ότι η Αριστερά δεν έχει μελετήσει σε βάθος τα σημεία αντίστασης των καιρών, ενώ σήμερα αμφισβητείται ακόμα και η ίδια η Δημοκρατία. Εκφράστηκε η κρίσιμη αμφιβολία για την ουσιαστική ύπαρξη της Αριστεράς και κάποια σοβαρή απογοήτευση από αυτούς τους ανθρώπους που, όπως δήλωσαν, χρησιμοποιούνται επανειλημμένα μόνο ως υπογραφές

Β. Κρεμμυδάς έθεσε τα θεμελιώδη προ-
βλήματα που θα πρέπει να απασχολήσουν
αριστερό χώρο. Ισχυρίζεται ότι η παρα-
γή θεωρίας για την οργάνωση της κοινω-
ς, που αποτελεί βασικό παράγοντα του
πολιτικού λόγου, αρθρώνεται επί της κοινω-
κής θεωρίας, της οποίας δεν είναι δεδομέ-
; ούτε ο χαρακτηρισμός αλλά ούτε και η
ουσία της, αφού όλα είναι δυναμικά,
ως η ίδια η κοινωνία.

Έτσι ο πολιτικός λόγος παραμένει μέσο
κομματικού λόγου. Διαπιστώνοντας τη
μερινή πραγματικότητα ανέφερε ότι οδεύ-
με στην οργάνωση μιας εντελώς διαφορε-
τής κοινωνίας σε όλο τον κόσμο. Διάφοροι
θμοί και αναδιατάξεις, κάθε ένας και κά-
τι αλλάζει θέση από πριν. Διανύουμε την
ίτη βιομηχανική επανάσταση που την
ποτελεί η ηλεκτρονική εποχή.

Οι αλλαγές συντελούνται σε δύο επίπεδα,
υ πλούτου και της σκέψης, τα οποία δεν
και ορατά εφόσον αναδιατάσσονται. Η
ριστερά θα πρέπει να μελετήσει σε όλο το
θος τα σημεία αντίστασης στην προοπτική
υ μέλλοντος.

Μπορεί να γίνει φορέας αλλαγών η Αρι-
ερά μόνο μέσα από τα σημεία αντίστασης,
ριότερο των οποίων είναι η δημοκρατία
υ σήμερα αμφισβητείται και στο βάθος
; αμφισβητείται ο ορθός λόγος. Τόνισε ότι
οκύπτουν νέες κοινωνικές τάξεις και κυ-
φοι πολιτικοί σχηματισμοί.

Ο Β. Κρεμμυδάς έθεσε ως σημεία μελέτης:

Τους νέου τύπου φασισμούς που αναδύο-
ν στις κοινωνικές σχέσεις,
τους νέους ρατσισμούς,
την έξαρση του θρησκευτικού αισθήμα-
; κυρίως της ορθοδοξίας,
το ρόλο της εκπαίδευσης, ως κεντρικό
ρο αντιστάσεων,

και τον επαναπροσδιορισμό του μαρξι-
σμού.

Ο Αριστείδης Μπαλτάς υποστήριξε ότι τα
ήματα εκδημοκρατισμού που διεκδικού-

σε η Αριστερά, ενδυναμώθηκαν μετά τη Με-
ταπολίτευση και θα πρέπει να βρεθεί άλλο
πολιτικό πλαίσιο.

«Η αριστερά δρίσκεται σε αμηχανία», εί-
πε. Απαντώντας στην ερώτηση αν έχει λόγο
ύπαρξης η Αριστερά, υποστήριξε ότι και αν
έχει σε τέτοιες συνθήκες, πρέπει να βρει τα
σημεία που θα αντιπαραχθεί σε αυτές.

Ο Άλκης Ρήγος, από το Πάντειο Πανεπι-
στήμιο αναφέρθηκε στη σημερινή κατάστα-
ση και χαρακτήρισε ως εχθρικά τα πολιτικά
υποκείμενα που με μια ταμπέλα αναγορεύο-
νται ως Αριστερά και έτσι συνεχίζουν να
υπάρχουν. Συχνά μας χρησιμοποιούν απλώς
ως υπογραφές. Δεν ετέθησαν ποτέ αρκετά
ζητήματα και παρατήρησε ότι δεν υπάρχουν
θέσεις ιδιαίτερα στο χώρο της ανανεωτικής
Αριστεράς. Αναρωτήθηκε, ακόμη, γιατί ο
χώρος αυτός κάνει την πρώτη μετεκλογική
του εκδήλωση με τον Μίκη Θεοδωράκη και
αναρωτήθηκε για την πολιτική σημασία του
εγχειρήματος.

Χρειάζεται τομή, είπε. Η ήττα μάς μαζεύει
αλλά ο χώρος συρρικνώνεται. Έκλεισε με τη
φράση του Σαρτρ: «Η αριστερά είναι το
ζητούμενο· για να υπάρξει θα πρέπει να
ξαναβρεί αρχές».

Ο Γρ. Φαράκος με παρέμβασή του ζήτησε
από όσους ενδιαφέρονται να πάει μπροστά ο
τόπος, αλλά και η ανθρωπότητα, να θέσουν
τα εξής ερωτήματα: Ποια πολιτική θα πρέ-
πει να ακολουθήσουμε; Μια πολιτική απέ-
ναντι στο ΠΑΣΟΚ ή στην ελληνική κοινωνία
γενικότερα;

Το πρόβλημα, είπε, είναι μόνον το καπι-
ταλιστικό σύστημα ή να προβάλλουμε ένα
άλλο όραμα; Ποιου, όμως, καπιταλισμού;
Πώς εμείς θα πολιτευτούμε στην ηλεκτρονι-
κή κοινότητα;

Θα συναγάγουμε το συμπέρασμα, είπε,
ότι γινόμαστε διαχειριστές του καπιταλιστι-
κού συστήματος; Υποστήριξε δάσει της
εμπειρίας του, ότι η Αριστερά μετά το 1974
χρησιμοποίησε τους διανοούμενους και το

Πανεπιστήμιο ως παραπληρωματική δύνα-
μη και κάτι χειρότερο.

Ο Κ. Χλωμούδης, από το Πανεπιστήμιο
του Πειραιά, αναφερόμενος στη νέα τάξη
πραγμάτων που επιβάλλει την πρωτοπορία
των αναζητήσεων, τόνισε ότι τώρα πλέον
εγκαταλείπονται κουλτούρες και τακτικές
απομονωτισμού.

Όλα, είπε, θα πρέπει να τα βλέπουμε με
τη διεθνικότητα που έχει επιβληθεί σε πλά-
νητικό επίπεδο, όχι από εθνική πολιτική
κλειστών φρουρίων. Αναφέρθηκε στην ευ-
ρωπαϊκή ενοποίηση και τη συνθήκη του
Μάαστριχτ, υποστηρίζοντας ότι μαζί με το
πολιτικό και κοινωνικό έλλειμμα, εκκρεμεί η
συμπλήρωση της νομοθεσίας του περιβάλλο-
ντος σε κοινοτικό επίπεδο.

Θα πρέπει να εισαχθεί οικολογική πολιτι-
κή με αυτούς τους άξονες που θα πρέπει να
αποτελέσουν στόχους για την Αριστερά τό-
νισε και όχι ως υπηρέτης των οικονομικών
μεγεθών να διεκδικεί αόριστα την ανάπτυξη.
Η Αριστερά θα πρέπει να ξεφεύγει από τον
παραγωγισμό και το γιγαντισμό, μπαίνο-
ντας στη λογική της οικουμενικής οικολογι-
κής λιτότητας, υιοθετώντας νέες αρχές όπως
τη βασική «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Ο Γιώργος Κριμπάς, με τη φράση «ο ευ-
φυής άνθρωπος δεν αποδέχεται τη σιωπή»,
εξέφρασε το ερώτημα, «Εμείς πού βλέπουμε
να υπάρχουμε;». Το μεγαλύτερο ψεύδος εί-
ναι να θεωρείς ότι υπάρχεις, χωρίς να υπάρ-
χεις, είπε. Σχολιάζοντας ότι τώρα η δημο-
κρατία θεωρείται δεδαία, τη χαρακτήρισε ως
μηχανισμό ανάδειξης ηγεσίας, που έτσι δεν
διατρέχει κανένα κίνδυνο.

Θέτοντας το πεδίο που η ιστορία χαράσσει
νέα πορεία, μίλησε για την αλλαγή του βιο-
μηχανικού παραγωγισμού. Ποιες είναι οι
θέσεις της Αριστεράς για την ανεργία, ρώτη-
σε, δίνοντας ταυτοχρόνως την απάντηση ότι
αν δεν τη θεωρεί μέγα μέτωπο είναι γιατί-
«την έφαγε ο εκσυγχρονισμός». Η Αριστερά
δεν πείθει ότι μιλάει σοβαρά εάν δεν διαβά-
ζει τα μηνύματα των καιρών. Συνεχώς σ'
αυτά μας ξεπερνούν οι άλλοι...

Αριστερά. Γιατί; Για 202.995 λόγους, ίσως και περισσότερους. Και βεβαίως υπό προϋποθέσεις: Ανιχνεύοντας νέους τρόπους επικοινωνίας και πολιτικής πρακτικής. Ψάχνοντας τις αιτίες της αποτυχίας στις γειτονιές της Αθήνας, του Πειραιά, της επαρχίας και όχι στα εκλογοδικεία. Κυρίως, όμως, υποτάσσοντας τις όποιες προσωπικές φιλοδοξίες στις ανάγκες που γεννά η νέα πραγματικότητα. Ξεπερνώντας δηλαδή οριστικά το σύνδρομο της αυτοκαταστροφής.

Τώρα, που καταλαγιάζει η πίκρα της ήττας, που το μυαλό είναι πιο καθαρό, ο κομματικός πατριωτισμός πρέπει να δώσει τη θέση του σε μια νέα συστράτευση που θα αναδείξει –αν αναδείξει– την αναγκαία παρουσία μιας νέας ριζοσπαστικής οικολογικής Αριστεράς στα πολιτικά δρώμενα και την κοινωνία.

Ανδρέας Πετρόπουλος

«Ψάχνοντας, αμφισβητώντας...»

Αλέκος Αλαβάνος.

Συγκέντρωση ΣΥΝ 8/11/93

«Μην ψάχνετε για τις ψήφους που σας λείπουν στα εκλογοδικεία. Ψάξτε στις γειτονιές της Δραπετσώνας και του Μεταξουργείου, στα υπόγεια των πολυκατοικιών, στους συνταξιούχων του ΙΚΑ, στις τεχνικές σχολές και στα χωριά της Θεσσαλίας...»

Μας περιμένει ο μαρασμός αν επιδιώξουμε μια ήσυχη, συμπληρωματική γωνιά στο σημερινό παρηκμασμένο πολιτικό σκηνικό. Μπορούμε να δγάσουμε αυτό το συμπέρασμα από τις δυσκολίες μας μέχρι τώρα. Εμείς μπορούμε να υπάρξουμε και θα υπάρξουμε μόνο με την αμφισβήτησή μας και τη σύγκρουσή μας με το σημερινό πολιτικό σύστημα. Αναδείχνοντας τον ενεργό πολίτη και όχι αναζητώντας τον παθητικό οπαδό. Στηρίζοντας τον αυτόνομο πολιτικό μας λόγο. Σε συνεχή σύγκρουση με το δικομματικό παιχνίδι.

«Πείσμα»

Γιάννης Διακογιάννης «ΤΑ ΝΕΑ» 2/11/93

«Η συζήτηση σ' ένα τμήμα της Αριστεράς –τον Συνασπισμό– για νέο αρχηγό δείχνει να αποτελεί τη μοναδική ενασχόλησή του.

Καταντά ομφαλοσκόπηση ή, μεταφορικά, σύμφωνα με την ερμηνεία των ελληνικών λεξικών: μοιρολατρία και αδράνεια! Κι όλα αυτά συμβαίνουν ύστερα από μια παταγώδη εκλογική αποτυχία σα να μην έγινε τίποτα στον κόσμο και στο αριστερό κίνημα στην Ελλάδα το '68, σαν να μην υπήρξε μεταπολίτευση το '74, σαν να 'ταν παραμύθι ό,τι είδαν ο κόσμος και η χώρα μας το '89. Στην κορυφή η συζήτηση εξαντλείται στη αναζήτηση διαδόχου της Μαρίας Δαμανάκη. Υπάρχουν δε πολλοί επίδοξοι μνηστήρες που διεκδικούν να διαχειριστούν μια μιζέρια, η οποία διαιωνίζεται. Το... μόνο που λείπει είναι οι μεγάλες ιδέες και η απλή λογική. Εκτός από την περίπτωση των συνεργασιών. Εκεί επικρατεί πείσμα: ότι η σύγχρονη Αριστερά στην Ελλάδα μπορεί να χτιστεί αγνοώντας τη γέννηση, την πορεία,

την επιδίωξη το '89 και την τελευταία εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ».

«Πολιτική επιδίωξη ή αυτοκτονία»

Σήφης Πολυμίλης, «Ελευθεροτυπία» 9/11/93

«Ο ΣΥΝ, με τη χθεσινή (σ.σ.: της Δευτέρας) συγκέντρωση, και με το επικείμενο συνέδριο, προσπαθεί να ψηλαφήσει τρόπους και δυνατότητες πολιτικής επιδίωξης. Γιατί περί αυτού πρόκειται... Μόνο που πρόκειται για μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, που θα γίνεται ακόμα δυσκολότερη καθώς θα καταλαγιάζει ο κομματικός πατριωτισμός και η αγανάκτηση από την εκλογική ήττα. Και τα πολύπλοκα και πολυσύνθετα προβλήματα επιδίωξης της Ανανεωτικής Αριστεράς φαίνεται να διογκώνονται, καθώς η πανσπερμία των ηγετικών στελεχών που δεν μπορεί να ξεπεράσει το σύνδρομο της αυτοκαταστροφής που τη μαστίζει. Όταν δεν καταφέρνουν να συμφωνήσουν στις αιτίες και τους λόγους που τους οδήγησαν στο πολιτικό περιθώριο είναι λιγάκι δύσκολο να καταφέρουν να συμφωνήσουν σε μια κοινή προοπτική σε ένα κοινό πολιτικό λόγο... Και βέβαια, αν και τώρα που βρίσκονται με την πλάτη κολλημένη στον τοίχο εξακολουθούν να τρώνε τις σάρκες τους, τότε είναι πραγματικά άξιοι της τύχης τους».

«Το συνέδριο και η προοπτική του ΣΥΝ»

Αριστείδης Μανωλάκος, «Ελευθεροτυπία» 31/10/93

«Η ηγεσία του ΣΥΝ δεν μπορεί να είναι άλλη από εκείνη που θα υπηρετήσει μια σαφώς προσδιορισμένη αριστερή φυσιογνωμία και πολιτική του και αυτό είναι το ζητούμενο από το προσεχές συνέδριο του Συνασπισμού. Μια πολιτική που σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να προσδιορισθεί ως θετική ανταπόκριση στις προσδοκίες της νέας πολιτικής περιόδου, μέσα από τον αυτόνομο λόγο της Ανανεωτικής Αριστεράς. Σ' αυτό το πλαίσιο, ο ΣΥΝ έχει τη δυνατότητα και πεδίο αποτελεσματικής δράσης να κατακτήσει και να διευρύνει την πολιτική απήχηση και τη λαϊκή βάση του, ενόψει και

των προσεχών εκλογικών αναμετρήσεων για την ευρωβουλή, τους δήμους και τις κοινότητες, τα συνδικάτα και τις άλλες κοινωνικές οργανώσεις».

«Αριστερά. Γιατί;»

Κων/νος Τσουκαλάς, «ΤΟ ΒΗΜΑ» 31/10/93

«Από την άλλη μεριά ο Συνασπισμός δεν αρνήθηκε a priori να συμμετέχει στην ανυπόλητη διαχείριση. Αντλώντας συμπεράσματα από την εξέλιξη της παγκόσμιας πραγματικότητας, επέλεξε να αντικρίσει κατάματα το πρόβλημα της προσαρμογής και της συρρίκνωσης του πολιτικού του οράματος. Βουτώντας στα βαθιά νερά της τεχνοκρατικής συνδιαλλαγής με το υπάρχον, προσπάθησε να αρθρώσει έναν λόγο συνεπή και προωθημένο, που ταυτόχρονα παρέμενε και πραγματιστικά συμβιβάσιμος με το εφικτό. Όμως αυτή η υπεύθυνη αποδοχή του αναπότρεπτου είχε τεράστιο πολιτικό κόστος. Πράγματι, η διαχείριση της παραγωγιστικής και ανταγωνιστικής οικονομικής ανάπτυξης δεν έχει πολλές εκδοχές. Αν οι σοσιαλδημοκρατικές και οι φιλελεύθερες απαντήσεις αντιπαρατίθενται ως προς το «πόσο» κοινωνική δικαιοσύνη και επιείκεια θα θεσπίσουν και θα χρηματοδοτήσουν, τα όρια αντοχής και ανοχής της αξιωματικής αναπτυξιακής νομοτέλειας είναι πεπερασμένα. Αποδεχόμενοι τις επιταγές της πραγματικότητας, οι αριστεροί εγκαταλείπουν το παραδοσιακό ηθικοπολιτικό τους οπλοστάσιο. Και μοιραία σύρονται προς ρεαλιστικές προτάσεις και μεθοδεύσεις που δεν απέχουν πολύ από τις τεχνοκρατικές επιλογές των σοσιαλδημοκρατών. Έτσι η πολιτική διαφοροποίηση σε σχέση με τους τελευταίους, και εν προκειμένω με το ΠΑΣΟΚ, εμφανίζεται περισσότερο «ηθική» και «αισθητική», παρά πραγματική. Η εμμονή στη θεσμική και διαδικαστική νομιμότητα, στο ύψος και στο ήθος, στη διεύθυνση της δημοκρατίας και στην εκλογίκευση των κρατικών παρεμβάσεων δεν αρκεί, όσο σημαντικές και αν είναι οι τελευταίες, για να πείσει ότι πρόκειται για ένα ριζικά διαφορετικό πρόταγμα. Με αυτή την έννοια, υπό τις παρούσες συνθήκες, η στράτευση στον Συνασπισμό εμφανίζεται, όπως και εκείνη στο ΚΚΕ, σε πολύ μεγάλο σημείο είναι συμβολική».

ΟΙ ΚΛΑΣΣΙΚΟΙ

Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ... ΕΚΕΙ!

ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΗ ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΩΝ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ!

- ΕΓΚΥΡΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ
- ΚΑΘΕ ΕΡΓΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΔΥΟ ΕΚΔΟΣΕΙΣ:
**Απλή Βιβλιοδεσία και
Πολυτελής Βιβλιοδεσία για συλλεκτές**

ΠΡΟΣΦΟΡΑ, ΜΑΖΙ ΜΕ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟ Η ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ **ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ**, ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ, ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΣΠΑΝΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ.

ΤΩΡΑ, ΚΑΝΤΕ ΚΑΙ ΣΕΙΣ ΜΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΑΞΙΕΣ ΜΕ ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΔΑΠΑΝΗ.

ΧΤΙΣΤΕ ΤΗ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΤΟΝ ΔΙΚΟ ΣΑΣ ΘΗΣΑΥΡΟ ΓΝΩΣΕΩΝ!

ΔΩΡΕΑΝ
ΤΑ
ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

ΜΥΣΤΗΡΙΑ

1100ΔΡΧ.

Η ΕΠΟΧΗ
ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

900ΔΡΧ.

Ο ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ
"Chéri"

900ΔΡΧ.

ΑΤΑΛΑ - PENE

900ΔΡΧ.

ΤΑ ΤΡΟΜΕΡΑ
ΠΑΙΔΙΑ

1000ΔΡΧ.

Ο ΕΡΑΣΤΗΣ
THE AMANT

1500ΔΡΧ.

ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ
ΕΚΔΟΣΗ

ΤΩΡΑ ΚΑΙ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Printa

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΚΑΘΕ 1η ΤΟΥ ΜΗΝΑ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ!

Πορεία αδέβαιη και ηγεσία υπό αίρεση

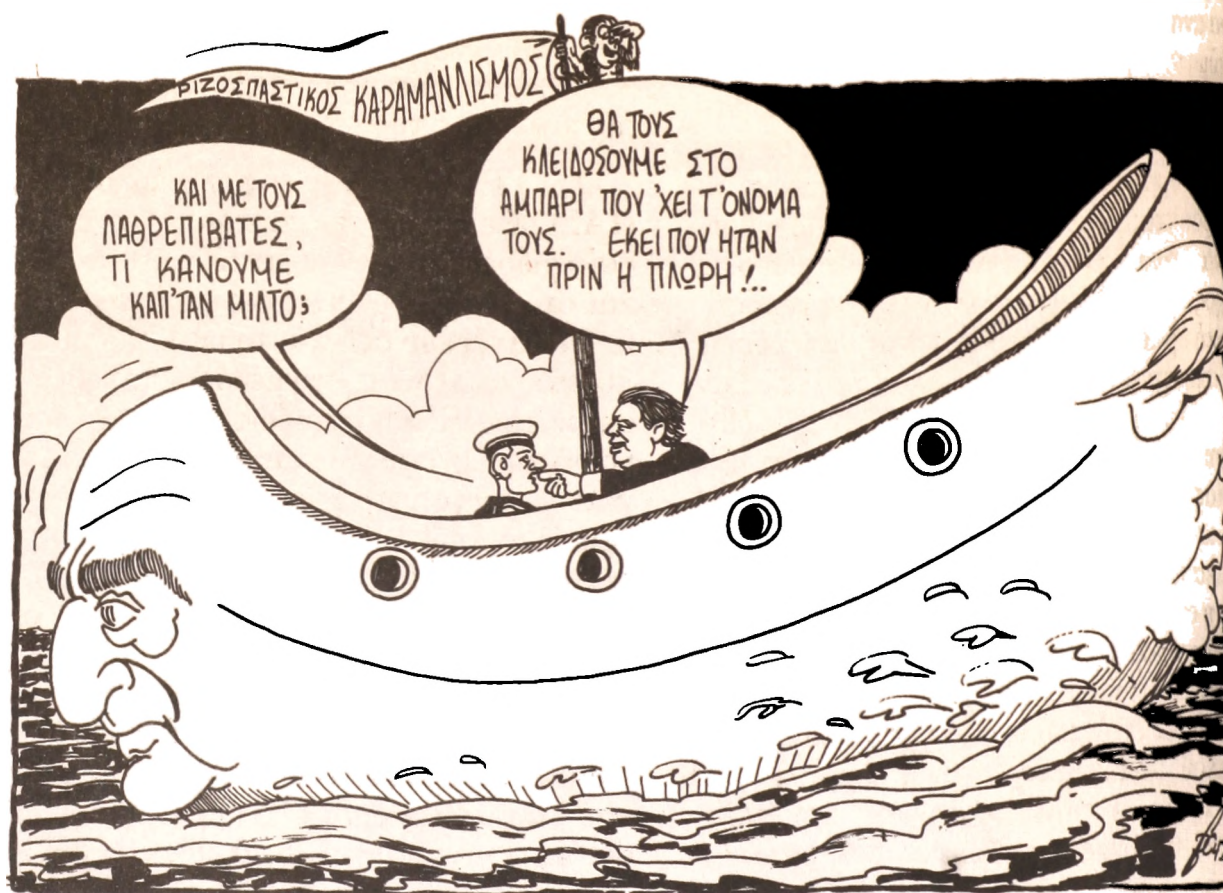
του Ρεπόρτερ

Η μακροβιότερη ηγεσία της συντηρητικής παράταξης μετά τον πόλεμο είναι παρελθόν: ο κ. Μητσοτάκης εγκατέλειψε μετά εννιά έτη την προεδρία της Ν.Δ. και τη θέση του κατέλαβε, με μια εντυπωσιακή πλειοψηφία έναντι της υποψηφιότητας Βαρβιτσιώτη, ο κ. Έδερτ. Και το κεντρικότερο ζητούμενο αυτής της αλλαγής είναι το αν και σε ποιο βαθμό η νέα ηγεσία της Ν.Δ. θα αποτελέσει μια ιστορική στιγμή στην πορεία του ευρύτερου δεξιού χώρου ή, αντιθέτως, θα περιοριστεί απλώς σε μια προσπάθεια διαχείρισης, ημέρα με την ημέρα, της κρίσης που πλήττει το κόμμα της Ν.Δ.

Η προεδρία Έδερτ είναι μια ύστατη επιλογή για τη Ν.Δ., ενώ, ταυτοχρόνως, σηματοδοτεί μια απόπειρα «επιστροφής στις ρίζες», στον ιδρυτή της παράταξης και τις αρχές που αυτός εκπροσώπησε. Η ύστατη επιλογή γίνεται τη στιγμή που ένα τμήμα της Ν.Δ. έχει πλέον αποσπασθεί από τον ιστορικό του κορμό και αποφασίζει να διαμεσολαβηθεί από την ΠΟΛ.Α., ενώ η «επιστροφή στις ρίζες», στον περίφημο ριζοσπαστικό φιλελευθερισμό, επιχειρείται ύστερα από την ιδεολογική μεταστροφή προς τον αμιγή φιλελευθερισμό που πραγματοποιήθηκε υπό την ηγεσία Μητσοτάκη, υπεδόθη μετά σε δεινή δοκιμασία υπό καθεστώς κυβέρνησης της Ν.Δ. και κατέληξε σε πολλαπλούς εκφυλισμούς όταν, στις κυβερνητικές επιλογές της ηγεσίας της Ν.Δ., η ιδιωτικοποίηση και η αγορά κατέστησαν συνώνυμα νεποτιστικής εκπροσώπησης «οικογενειακών» ή «φίλιων» συμφερόντων με πλείστες όσες θεσμικές παρεκκλίσεις από την κοινοβουλευτική τάξη, τη δημοκρατική αρχή και τη χρηστή διαχείριση του δημόσιου χρήματος.

Ένα κόμμα «στρεβλωμένο»

Τα πρώτα δείγματα πολιτικής συμπεριφοράς και προσανατολισμού δράσης της νέας ηγεσίας είναι αρκετά αμφίσημα, αντανakλώντας έτσι εν μέρει και τις δυσχερείς περιοριστικές συνθήκες υπό τις οποίες διατελεί το εγχείρημα ανασυγκρότησης της συντηρητικής παράταξης. Και πρώτη απ' όλες τις περιοριστικές συνθήκες είναι αυτή η ευρεία πλειοψηφία εκλογής του κ. Έδερτ. Αυτή η πλειοψηφία θα μπορούσε, δεδαίως, να είναι

ένα πρώτο θετικό δεδομένο· όμως, υπάρχουν δύο αρνητικά στοιχεία: πρώτον ότι οι 141 ψήφοι του κ. Έδερτ προκύπτουν, όχι ως σύνθεση, αλλά ως άθροισμα ετερόκλητων ενδοκομματικών ομάδων, το οποίο επιτεύχθηκε μέσα από τις γνωστές και ενδοκομματικώς καταγγελλόμενες χειραγωγικές διαδικασίες παρασκήνιου με ποικίλα ανταλλάγματα της νέας προς την παλαιά ηγεσία· δεύτερον, η ευρεία πλειοψηφία του κ. Έδερτ είναι προβληματική, καθότι εύθραυστη, δεδομένου ότι όχι μόνον διατελεί υπό την «αίρεση βουλήσεως» όσοι, εκτός του κύκλου

Έδερτ, τη συνάπτυσαν, αλλά και διά τελευταία 4 χρόνια οι τρόποι παραγωγής πολιτικής στον κομματικό μηχανισμό διέπονται από κανέναν άλλον κανόνα, εκείνου ο οποίος λειτουργεί με κριτήριο μηχανική συνοχή ενός επί μακρόν διαφωμένου «μητσοτακικού» ιστού, με πλά επίπεδα ελέγχου.

Αυτό σημαίνει ότι ο κομματικός μηχανισμός διατελεί σε συνθήκες οριακής λειτουργίας, δηλαδή τέτοιας που αφορά μόνον ανώτερες και, ενδεχομένως, στις μεθόδους του, με μία κομματική βάση

στην εκλογική ήττα, έχει ως μόνη
ια μεταφυσική του κομματικού πα-
ού.

γο της οργανωτικής ανασυγκρότη-
σταται αντίστοιχο μιας «επανίδρυ-
κόμματος, αν η νέα ηγεσία θελήσει
δώσει καμία ευκαιρία στους ενδο-
κούς της αντιπάλους, οι οποίοι
η επαρκώς δηλώσει ότι βασικό κρι-
έγχου του κ. Έβερτ θα είναι η επιτυ-
στο μείζονα στόχο, στην αύξηση της
ς της Ν.Δ. και στην επανάκτηση των
θέσεων επανόδου στην εξουσία. Οι
ως κύκλοι, αν κρίνουμε από τις τε-
κινήσεις των κ. Κούβελα - Μάνου -
νόπουλου και, αφανέστερα, τον κ.
πώτη, προβάλλουν ήδη αντιρρήσεις
πεφρασμένη δούληση του κ. Έβερτ
συγκρότηση, αφού αμφισβητούν τη
ητα σύγκλησης συνεδρίου της Ν.Δ.
τιο και υπαινίσσονται με το γνωστό
πο «καλλιέργειας κλίματος» ότι ο κ.
επιδιώκει τον πλήρη έλεγχο του κομ-
μηχανισμού. Και αυτός ακριβώς ο
μός και η αντίρρηση για συνέδριο το
υποδηλώνουν ακριβώς ότι κάποιοι
α αυτονόητοι και θεμιτοί στόχοι της
εσίας καθίστανται επίδικοι και μπο-
ναγορευθούν σε ενδοκομματικά δια-
ατα άγνωστων προεκτάσεων, ακρι-
τι η ευρεία πλειοψηφία της νέας ηγε-
προκύπτει από μια οργανικά συντε-
η συμμαχία με λόγο προγραμματικό
ροοπτική εξουσίας. Θα πρέπει, φυσι-
ληφθεί εδώ υπόψη ο συντριπτικός
του κ. Μητσοτάκη στην κοινοβου-
μάδα της Ν.Δ. και στις διοικήσεις
μματικών οργανώσεων που εξέλεξαν
λέκτορες· όπως θα πρέπει να ληφθεί
και η ιστορική αντιπαράθεση της
ς Μητσοτάκη προς τον κ. Έβερτ, κα-
η τακτική του κ. Μητσοτάκη στις
ασίες ανάδειξης της νέας ηγεσίας, δη-
αύξηση των διαπραγματευτικών του
κτημάτων μέσα από την πλήθυνση,
των υποψηφιοτήτων και την συνα-
θη απειλή πολυδιάσπασης του εκλε-
ού σώματος και στη συνέχεια, η με
τρόπο επανασυγκέντρωση των εκλε-
κών δυνάμεων μέσω πιέσεων απόσυρ-
ρος τους άλλους, διαπραγματευτικώς
έντες, υποψήφιους.

«επανίδρυση» και μεσαίος χώρος

ώτημα που τίθεται προς τη νέα ηγεσία
το αν μπορεί να ισορροπήσει ανάμε-
η διακηρυσσόμενη κεντρική της επιλο-
ανασυγκρότηση σε όλα τα επίπεδα και
δεσμεύσεις της, οι οποίες απορρέουν
τη δυναμική που οργανώθηκε για την
γή της.

ισορροπία αυτή συμποσούνται στο ζήτη-
ης «αλλαγής μέσα στη συνέχεια», που,
τη Ν.Δ., τίθεται με αρκετά δυσχερείς
ς: η οργανωτική και κυρίως πολιτική

μετάλλαξη την οποία υπέστη σε επίπεδο ηγε-
σίας και μεσαίας ελίτ, μετά το συνέδριο του
1986 είναι τέτοια που θέτει υπό αίρεση το
στοιχείο της αρχετυπικής της συνέχειας (από
το 1974 και, ιδίως, μετά το Α' Συνέδριο της
Χαλκιδικής).

Παράλληλα, η εκλογική της ήττα περι-
κλείει διαστάσεις πολύ πέραν της δυσαρέ-
σκειας μερίδων του εκλογικού σώματος, με
τα αποτελέσματα της πολιτικής της νεοδημο-
κρατικής διακυβέρνησης.

Το τελευταίο ζήτημα είναι κεντρικό και
κρίσιμο για την προοπτική του συντηρητι-
κού χώρου και για τα θέματα που αφορούν
στη συνέχειά του. Η Ν.Δ. έχασε στις εκλογές
της 10ης Οκτωβρίου σε ένα μεσοπρόθεσμο,
τουλάχιστον, επίπεδο· η απευθείας μετατό-
πιση ψηφοφόρων της του 1989-1990 προς το
ΠΑΣΟΚ και η μετατόπιση δυνάμεων της
προς την ΠΟΛ.Α. εντοπίζεται κατ' εξοχήν
στα μεσαία, από πολιτική όσο και κοινωνική
άποψη, στρώματα. Τούτο συνδέεται αναπό-
σπαστα με το φαινόμενο της απώλειας της
μεσότητας στα περιεχόμενα και στους τρό-
πους της πολιτικής της.

Η Ν.Δ. έχει και πάλι περιορισθεί στα δεξιά
του πολιτικού άξονα, σε βαθμό απαγορευτι-
κό για τη διεκδίκηση εκείνων των κοινωνι-
κών ισορροπιών που θα της εξασφαλίσουν
πολιτικές συμμαχίες ζωτικές για την αύξηση
της πολιτικής της επιρροής.

Ο κ. Έβερτ γνωρίζει πολύ καλά ότι το
ΠΑΣΟΚ επέτυχε την επιστροφή του στο με-
σαίο χώρο και στην πολιτική της μεσότητας
και ότι τόσο η σύνθεση της κυβέρνησης του
κ. Παπανδρέου όσο και το ύψος και οι τρό-
ποι που ακολουθεί στη μέθοδο διακυβέρνη-
σης κατοπτρίζουν ακριβώς την επιδίωξή του
να διατηρήσει αυτό το συγκριτικό του πλειο-
νέκτημα, την ηγεμονία σε αυτό που κατα-
χρηστικά, από ορισμένες απόψεις, ονομάζε-
ται «κέντρο». Γνωρίζει, επίσης, ο κ. Έβερτ
ότι η «ανανέωση μέσα στη συνέχεια», όσο
δεν μπορεί να επιτευχθεί με υπό αίρεση συμ-
φωνίες εξασφάλισης της ηγεσίας του, άλλο
τόσο δεν μπορεί να υπηρετηθεί με μια απλή
προσαρμογή του καραμανλικού ριζοσπαστι-
κού φιλελευθερισμού. Το σύνθετο αυτό cre-
do, περισσότερο εμπειρικό ως προς την κα-
τασκευή του, αμφισβητήθηκε διπλά την
προηγούμενη δεκαετία: το 1981, με την εκλο-
γική επικράτηση του ΠΑΣΟΚ και το 1986 με
την επισημοποίηση της «φιλελεύθερης» με-
ταστροφής της ηγεσίας της Ν.Δ. υπό τον κ.
Μητσοτάκη.

Η ανασυγκρότηση της Ν.Δ. θα είναι δια-
δικασία επώδυνη, με αβέβαιη προοπτική ως
προς τη δυνατότητα μιας εκ νέου μονοπα-
γούς εκπροσώπησης του ευρύτερου συντη-
ρητικού χώρου, και εξαρτημένη σε μεγάλο
βαθμό από την ικανότητα της κυβέρνησης
του ΠΑΣΟΚ να διατηρήσει τη διαταξική
συμμαχία την οποία επέτυχε και πάλι και
που του εξασφάλισε ποσοστό ανάλογο προς
εκείνο του θριάμβου του το 1981.

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ · ΓΙΩΡΓΟΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ · ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ ·
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Επτά κείμενα για το Νίκο Καββαδία.

Συναγωγή άρθρων για τον ποιητή Νίκο
Καββαδία.

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη.

Συστηματική καταγραφή των αρχαιοελλη-
νικών πηγών του Οδυσσέα Ελύτη.

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΗΝ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σε-
φέρη.

Προσπάθεια αποκρυπτογράφησης της ε-
ρωτικής ποιητικής του Γ. Σεφέρη, μέσα α-
πό την προσέγγιση του ποιήματος «Α-
ριάδνη».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπειρίκου.

Ανάγνωση φιλολογική και κριτική του ποι-
ήματος και διερεύνηση των μορφών αφή-
γησης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευμα-
τική ζωή.

Συναγωγή κειμένων για το Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ

Ο γλωσσικός αφελληνισμός.

Πέραν του μισοξενισμού και της υποτε-
λείας.

Εξέταση του θέματος της συστηματικής
χρήσης ξένων λέξεων, οι οποίες παραμέ-
νουν έξω από τη μορφολογία της ελληνι-
κής γλώσσας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδια-
μάντη

Υφολογική προσέγγιση του διηγήματος
«Ο έρωτας στα χιόνια».

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγονό-
πουλος, Καχτίσης, Χατζής.

Τέσσερις μεταπολεμικοί συγγραφείς, δυο
ποιητές και δυο πεζογράφοι επιλεγμένοι
παραδειγματικά αλλά και παρουσιασμέ-
νοι με υποδειγματικά διαφοροποιημένες
μεθοδεύσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ · ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΤΟΥ 6 · 106 78 ΑΘΗΝΑ ·
ΤΗΛ: 3645133 · FAX: 3607878

Οι «δωρεές» οδηγούν σύντομα στο εδώλιο

του Αργύρη Παναγόπουλου

Οι αποκαλύψεις της Price Waterhouse και του Ελεγκτικού Συμβουλίου της Καλτσεστρόντσι διαλύουν και τις τελευταίες αμφιβολίες για το ξεπούλημα του «Ηρακλή», που παραμένει, σύμφωνα με τους ισολογισμούς της Καλτσεστρόντσι και της Φερούτσι, μια κερδοφόρα και ανταγωνιστική επιχείρηση παρά την κρίση στο χώρο των κατασκευών.

Η παραίτηση της ομάδας Παντσαβόλτα ανοίγει ουσιαστικά το δρόμο στις έρευνες των δικαστικών αρχών, ενώ η απόφαση Βολωνάση θα οδηγήσει στο εδώλιο τους πρωταγωνιστές του ξεπουλήματος.

Απαραίτητο ένα θεσμικό πλαίσιο που να εγγυάται τη διαφάνεια στις σχέσεις των μεγάλων εταιρειών και του τραπεζικού και χρηματιστηριακού συστήματος.

Για την ελληνική δικαιοσύνη οι αποκαλύψεις της Price, για μίζες για την πώληση της ΑΓΕΤ, αποτελούν συγκεκριμένες κατηγορίες που μπορεί να καταλήξουν στον εντοπισμό ποινικών ευθυνών σε όλους όσοι προχώρησαν στην πώληση της ΑΓΕΤ στην Καλτσεστρόντσι.

Κατά την Price έγιναν «απεριόριστες δωρεές χρημάτων που δεν βρίσκονται στα πρακτικά της εταιρείας», ενώ η αγορά της ΑΓΕΤ έγινε το 1990 και όχι το 1993 (ισολογισμός 1992) όπως ισχυρίζεται η Καλτσεστρόντσι.

Σύμφωνα με την Price η Καλτσεστρόντσι είχε αγοράσει διαμέσου της YAMI, μιας άλλης εταιρείας της με έδρα τον Παναμά έναντι 82 εκατομμυρίων δολλαρίων το 6,45% της ΑΓΕΤ, το 1990 και όχι το 1992, όπως είχε δηλώσει στον ισολογισμό της η Καλτσεστρόντσι για το 1993. Οι μετοχές αυτές για την Price είχαν μεταπωληθεί στην Tubefin Holding, εταιρεία της Φερούτσι, με έδρα το Λουξεμβούργο, και μεταπώληθηκαν στην YAMI το 1993. Επίσης, η Καλτσεστρόντσι πλαστογράφησε τις ημερομηνίες στα πρακτικά της εταιρείας για να δικαιολογήσει τη διαφορά, με «φούσκωμα», στις τιμές των

μετοχών ανάμεσα στο διάστημα 1990 και 1993.

Οι ελεγκτές της Price καταγγέλλουν έναν ολόκληρο μηχανισμό κονδυλίων που χρησίμευαν για τις μίζες του Παντσαβόλτα. Ο ίδιος μάλιστα σε μια επιστολή του προς την Price στις 16 Οκτωβρίου 1993 δήλωνε ότι «είναι πολύ πιο δύσκολος ο έλεγχος αυτών των λογαριασμών γιατί αφορά και υποθέσεις "απεριόριστων δωρεών χρημάτων που δεν βρίσκονται καταχωρημένες στα πρακτικά" που αυτή την στιγμή ερευνώνται από την [ιταλική] δικαιοσύνη».

Η έκθεση της Price Waterhouse εκτός από την παραίτηση του Παντσαβόλτα επιτάχυνε τις διαδικασίες στο εσωτερικό της Καλτσεστρόντσι και τις σχέσεις της με τους πιστωτές της Φερούτσι.

Το Ελεγκτικό Συμβούλιο της Καλτσεστρόντσι αμέσως μετά τις καταγγελίες της Price απέρριψε τον ισολογισμό της εταιρείας για το Α' εξάμηνο του 1993, αναγκάζοντας τον Παντσαβόλτα και την ομάδα του να παραιτηθούν από το Δ.Σ. της Εταιρείας.

Από τη μεριά της η Φερούτσι δήλωσε ότι θα πάρει μέτρα εναντίον της Price γιατί οι

κατηγορίες της δεν έχουν καμιά νομική βάση.

Πάντως είναι αξιοπερίεργο πως η Price, εταιρεία κύρους που διεξάγει ελέγχους στους ισολογισμούς των μεγάλων εταιρειών, δεν είχε ανακαλύψει εδώ και χρόνια τις παρανομίες που καταγγέλει.

Τελικά η Φερούτσι, τελευταία από όλες τις άλλες μεγάλες εταιρείες, έστειλε στο χρηματιστήριο του Μιλάνου τους ισολογισμούς των εταιρειών της για το Α' εξάμηνο του 1993. Ο ισολογισμός ανασκευάζει τόσο τις κατηγορίες της Price που αφορούν την Καλτσεστρόντσι όσο και τη γενική οικονομική κατάσταση του Ομίλου της. Οι αυξήσεις στον τζίρο των εταιρειών της ποικίλουν από το 25% για την αγροτική βιομηχανία, 56,4% για την ενέργεια, 12% για τις χημικές της βιομηχανίες και 22% για τα μηχανολογικά τμήματα. Μόνο στον τομέα του τσιμέντου και του σκυροδέματος παρουσιάζει μια μείωση της τάξης του 10% που οφείλεται στην κρίση της αγοράς κατασκευών.

Ο αναλυτικός ισολογισμός της Καλτσεστρόντσι για το Α' εξάμηνο του 1993 αποδεικνύει ότι η ΑΓΕΤ Ηρακλής αποτελεί μια τεράστια παραγωγική επιχείρηση που μπορεί να αντιμετωπίσει το διεθνή ανταγωνισμό ακόμη και σε περιόδους κρίσης της αγοράς, όπως είναι αυτή που περνάμε. Η ιταλική αγορά του τσιμέντου μειώθηκε κατά 20-23% και όλες οι μεγάλες εταιρείες εμφάνισαν ελλείμματα στους ισολογισμούς τους. Οι πωλήσεις της Καλτσεστρόντσι, σύμφωνα με στοιχεία της Φερούτσι, σημείωσαν μια μείωση του 18,5% που τελικά με τις πωλήσεις της ΑΓΕΤ μειώθηκε με τη σειρά της στο 10%.

Εντελώς διαφορετική πορεία είχαν όμως οι πωλήσεις της ΑΓΕΤ. Ουσιαστικά ο μέσος όρος μείωσης των πωλήσεων της ΑΓΕΤ (-2,9%) οφείλεται στη μείωση της ελληνικής αγοράς (-5,3%) παρά στη μείωση των εξαγωγών της (-0,6%). Μόνον η Italcementi του Πεζέντι, του υποψήφιου αγοραστή της ΑΓΕΤ, αναγνώρισε ότι λόγω του ανταγωνισμού του ελληνικού τσιμέντου στη Ν. Ιταλία είχε μείωση των πωλήσεων κατά 10%.

Τελικά η Καλτσεστρόντσι, χάρις στην ανταγωνιστική τιμή του ελληνικού τσιμέντου που κοστίζει 14% φθηνότερα από το ιταλικό, εμφάνισε τις μικρότερες απώλειες μέσα στην ιταλική αγορά.

Το μέλλον της ΑΓΕΤ και η σχέση της με π

Καλτσεστρόντσι θα εξαρτηθεί από τη συμφωνία που θα κατορθώσει να κλείσει η Φερούτσι με το σύνολο των 250 περίπου τραπεζών, που αποτελούν το σύνολο των πιστών της.

Από τις 200 περίπου ιταλικές τράπεζες το 75% επί του κεφαλαίου των χρεών ανακοίνωσαν επισήμως ότι αποδέχονται το σχέδιο της Mediobanca, της μεγαλύτερης χρηματοπιστηριακής τράπεζας που ανήκει στο ιταλικό δημόσιο, που προβλέπει την πώληση της Καλτσεστρόντσι. Οι ξένοι πιστωτές της Φερούτσι είχαν προτείνει ένα σχέδιο, το οποίο πρόβλεπε την άμεση πώληση της Καλτσεστρόντσι. Με δεδομένη την κατάσταση της ιταλικής αγοράς και τις οικονομικές δυσκολίες του Πεζέντι, ο οποίος είχε ως μόνιμο στόχο την αγορά της ΑΓΕΤ, είναι πολύ πιθανόν σε λίγο καιρό να δούμε την ΑΓΕΤ να αλλάζει χέρια ή να ξαναγυρίζει στο ελληνικό δημόσιο. Ας μην ξεχνάμε ότι ήδη τον Μάιο η Φερούτσι διαπραγματευόταν την πώληση μερικών εταιριών της, μεταξύ των οποίων και την ΑΓΕΤ, σε αμερικανικές και ιαπωνικές τράπεζες.

Η νομική κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην Ελλάδα, με τις δικαστικές διώξεις και την κατάσταση των τσιμέντων Χαλκίδος, θα αναγκάσει ή την Καλτσεστρόντσι να πουλήσει σύντομα την ΑΓΕΤ ή τη Φερούτσι να πουλήσει ολόκληρο τον όμιλο Καλτσεστρόντσι.

ΑΓΕΤ: ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

Ευαισθητοποιήθηκε η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου και έδωσε εντολή να ξανανοιξει ο φάκελος της ΑΓΕΤ. Κι όμως, αυτή η ίδια είχε θέσει στο αρχείο το σχετικό φάκελο δύο μόλις ημέρες πριν τις εκλογές (!), επειδή, υποτίθεται, τα στοιχεία της υπόθεσης ήταν «ανεπαρκή». Λεπτομέρεια: η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο από τους κ. Σιούλα και Βολωνάση τις ημέρες που ο οικονομικός σύμβουλος της Καλτσεστρόντσι ο Τζ. Μπερλίνι, κατέθετε ότι χρηματίστηκαν Έλληνες πολιτικοί στην υπόθεση της ΑΓΕΤ (δεύτερη φορά που ερχόταν στη δημοσιότητα κάτι τέτοιο).

Τώρα, λοιπόν, μπροστά στο θόρυβο που ξέσπασε και πάλι μετά το διαζύγιο της

Καλτσεστρόντσι με το «λογιστή» της, την πολυεθνική Price - Waterhouse, ο ίδιος Εισαγγελέας ανασύρει την υπόθεση από το αρχείο. Γιατί, άραγε; Μήπως για να προλάβει κάποια δυσάρεστη ενέργεια του Υπ. Δικαιοσύνης, του τόσο «ενοχλητικού» για την οικογένεια Μητσοτάκη κ. Γ. Κουδελάκη; Μήπως για να προσπαθήσουν να κολάσουν τις πειθαρχικές ευθύνες που μπορεί να τους καταλογισθούν λόγω της θέσεως της υπόθεσης στο αρχείο; Σημασία έχει, όμως, η διαλεύκανση της υπόθεσης. Μια διαλεύκανση που πρέπει να φτάσει στους υπεύθυνους, «όσο ψηλά και αν βρίσκονται» (το θυμάστε αυτό;).

Χ.Κ.

Η υπόθεση της ΑΓΕΤ αποτελεί μια ευκαιρία για την ανανέωση του νομικού πλαισίου και της διαφάνειας των τραπεζικών και χρηματοπιστηριακών συναλλαγών. Δεν είναι δυνατόν να συνεχίζουμε να μιλάμε για πωλήσεις ή αγορές ή ακόμη πιο απλά για δικαιοσύνη, όταν οι μεγάλες επιχειρήσεις ή το κράτος βασίζουν τις συναλλαγές τους σε ένα νομοθετικό πλαίσιο που τους επιτρέπει την οποιαδήποτε αսυδοσία και που η δικαιοσύνη

ουσιαστικά δεν μπορεί να εκτελέσει, όταν χρειάζεται, το καθήκον της.

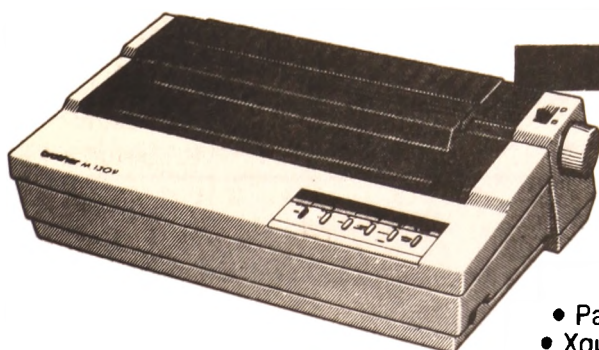
Η έκθεση της ελεγκτικής εταιρείας Price Waterhouse και οι περιπέτειες της ΑΓΕΤ και του Παντσαδόλτα φανερώνουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι με το σημερινό νομικό πλαίσιο είναι αδύνατον να ελεγχθούν οι οικονομικές συναλλαγές και ιδιαίτερα αυτές που εγγυούνται στις μεγάλες επιχειρήσεις την ασυδοσία των τεράστιων και παράνομων κερδών.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΙ ΕΚΤΥΠΩΤΕΣ BROTHER

ΜΙΚΡΟΙ ΣΤΟ ΜΑΤΙ...

Μεγάλοι σ' όλα τ' άλλα! BROTHER M 1309 και M 1324. Το δίδυμο των μικρών επαγγελματικών εκτυπωτών με δυνατότητες που εντυπωσιάζουν! Ταχύτατοι, με 216 cps και πολύ εύκολοι στο χειρισμό. Ευέλικτοι, με δυνατότητα επέκτασης μνήμης 32 kb RAM και συμβατοί με όλα τα προγράμματα της αγοράς. Αξιοπίστοι, δίνουν άριστη ποιότητα εκτύπωσης και επιπλέον έχουν την υποστήριξη ενός μεγάλου ονόματος. Της ΝΤΑΚΟΣ Α.Ε.

Για σας λοιπόν που θέλετε ένα μικρό αλλά... θαυματουργό εκτυπωτή για το σπίτι, το γραφείο ή την επιχείρηση, οι «μικροί επαγγελματίες» της BROTHER είναι η ιδανική επιλογή.

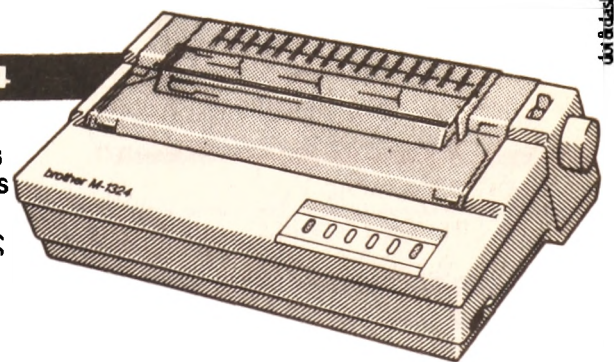

M 1309

- 9 ακίδες
- Draft: 216/180 cps
- NLQ: 45 cps
- 4 standard NLQ γραμματοσειρές πλήρως εξελληνισμένες
- Paper park
- Χαμηλής κοπής

M 1324

- 24 ακίδες
- 270/216/180 cps
- LQ: 90/72/60 cps
- 7 standard LQ γραμματοσειρές πλήρως εξελληνισμένες
- Paper park
- Χαμηλής κοπής

brother®

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

ΝΤΑΚΟΣ ΑΕ

ΑΘΗΝΑ: Μαραθωνομάχων 2 (κόμβος Βουλιαγμένης-Αλίμου) 164 52 Αργυρούπολη - ΤΗΛ. ΚΕΝΤΡΟ: 99 35 512, 99 35 403, FAX: 99 35 481, TLX: 22 21 93
ΑΝΤ/ΠΟΣ Β. ΕΛΛΑΔΟΣ: ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΠΕ, Αναγεννήσεως & Προμηθέως 1, 54 627 Θεσ/νίκη, ΤΗΛ.: (031) 53 29 92

Ο χορός καλά κρατεί

• Μεταχρονολογημένες επιταγές • Οφειλές δισ. • Χρέη, καταγγελίες για εργολαβίες - μαϊμού κ.λπ.

ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΑΜΙΑΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

του Γιάννη Κωστάκη

Πειραιάς 16-9-93

ΠΡΟΣ:
Τον κ. Δήμαρχο Πειραιά

Κύριε Δήμαρχε,

Σχετικά με την ταμιακή κατάσταση και ιδιαίτερα με την κίνηση των επιταγών πληρωμών, σας ενημερώνουμε τα παρακάτω:

1. Έχουν εκδοθεί μεταχρονολογημένες επιταγές (δηλ. από 15-9-93 και έπειτα) ύψους 287.000.000 δρχ. Εξ αυτών ποσό 112.800.000 δρχ. λήγει το επόμενο διάστημα του Σεπτεμβρίου (15/9-30/9).

2. Στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων στο λογαριασμό 1, παραμένουν ανεξόφλητες επιταγές, μέχρι σήμερα, 100.000.000 δρχ. περίπου.

3. Στο Δελτίο ταμειακής κίνησης της 16ης/9/93, το υπόλοιπο του λογαριασμού 1 στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων παρουσιάζεται αρνητικό κατά -525.807.196

4. Οι καθυστερούμενες οφειλές του Δήμου προς τα Ασφαλιστικά Ταμεία ΤΑΔΚΥ και ΤΥΔΚΥ έχουν ανέλθει στο ποσό του 1.000.000.000 δρχ. περίπου. Κατά το τρέχον έτος έχουν καταβληθεί 38.000.000 δρχ., προερχόμενα από εισφορές ασφαλισμένων

Είχε γίνει προγραμματισμός να πληρωθούν εντός του τρέχοντος μηνός 60.000.000 στα ασφαλιστικά ταμεία, αλλά με την υπάρχουσα οικονομική κατάσταση αυτό θεωρείται απίθανο.

Κατόπιν αυτών είναι σίγουρο ότι η καταβολή των αποδοχών των εργαζομένων στο εξής γίνεται προβληματική.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΤΣΙΩΛΗΣ

Φωτοτυπία του εγγράφου

«Η παραιτήση από τη θέση των αντιδημάρχων των Σοφία Τσιάλτα και Στέλλας Αλφιέρη, με τις καταγγελίες που τις συνόδευσαν, έχει ανοίξει τους ασκούς του Αιόλου, με απρόβλεπτες προς το παρόν συνέπειες». Αυτό τονίζαμε στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ και τα γεγονότα που ακολούθησαν όχι μόνο δικαίωσαν την πρόβλεψή μας, αλλά επιβεβαίωσαν ως ένα βαθμό και όλα τα προγενέστερα ρεπορτάζ. Λέμε «ως ένα βαθμό», διότι τελικά η πραγματικότητα είναι ακόμη χειρότερη από όσο έδειχνε στην αρχή.

Την ώρα που το προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ ήταν στο τυπογραφείο, συνεδρίαζε το Δημοτικό Συμβούλιο του Πειραιά, με θέμα τις παραιτήσεις των δύο αντιδημάρχων και τις καταγγελίες που τις συνόδευσαν. Όπως ήταν αναμενόμενο, η συζήτηση γενικεύτηκε.

Ο δήμαρχος Στ. Λογοθέτης προσπαθούσε να αμυνθεί στα όσα του καταλογιζόταν, χαρακτηρίζοντας το περιεχόμενο του κειμένου

των παραιτήσεων (ιδίως της κυρίας Τσιάλτα) ως υβριστικό, συκοφαντικό, υπερβίαλο, υποκριτικό, μηδενιστικό, οχετό κ.λπ., ενώ για την ίδια είπε επί λέξει: «Πήραν αέρα τα μυαλά της κυρίας Τσιάλτα. Είδαμε την κουτσουλιά μας και την περάσαμε για δύναμη.

Με 1.000 ψήφους που πήρε, θέλει να γίνει αρχηγός συνδυασμού. Αυτό κρύβεται πίσω από όλη αυτή την ιστορία».

Έγγραφο - δόγμα

Κάποιοι άλλοι όμως είχαν έρθει διαβασμένοι. Όταν ανέβηκε στο βήμα ο δημοτικός σύμβουλος κ. Χρήστος Πατραγάς, που τον πρώτο χρόνο της θητείας του κ. Λογοθέτη είχε διατελέσει αντιδήμαρχος, με αρμοδιότητα τα οικονομικά του δήμου, αφού είπε ότι ο δήμαρχος έχει χρεώσει το δήμο με 7 δισ. δρχ., ζήτησε τη σύσταση επιτροπής, προκειμένου να ελεγχθούν όλες οι κατηγορίες για

διασπάθιση του δημοσίου χρήματος. Ίσως όλα να τελειώναν εδώ, αν ο κ. Λογοθέτης δεν είχε την ατυχή, όπως αποδείχτηκε, έμπνευση, να προκαλέσει τον πρώην αντιδήμαρχό του, λέγοντας ότι μιλά χωρίς στοιχεία. Τότε έσκασε η βόμβα. Ο κ. Πατραγάς διάβασε απόρρητο έγγραφο της Ταμιακής Υπηρεσίας του Δήμου, που υπεγράφετο από το διευθυντή κ. **Παναγιώτη Κατσιώλη**, με αποδέκτη το δήμαρχο.

Στο έγγραφο -που από μόνο του δικαιολογεί, αν δεν επιβάλλει, τη διενέργεια ελέγχου των οικονομικών του δήμου από τις αρμόδιες αρχές- γίνεται λόγος για: Μεταχρονολογημένες επιταγές (ακάλυπτες κατά τον κ. Πατραγά) που έχει εκδώσει ο δήμος, ύψους 287.000.000 δρχ. από το διάστημα 15/9/93 και έπειτα. Ανεξόφλητες επιταγές του δήμου στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, ύψους 100.000.000 δρχ. Αρνητικό υπόλοιπο στο λογαριασμό της κρατικής επιχορήγησης κατά 527.807.196 δρχ. Καθυστερούμενες οφειλές του δήμου στα ασφαλιστικά ταμεία των εργαζομένων, ύψους 1.000.000.000 δρχ.

Τι απάντησε ο κ. Λογοθέτης; Πρώτον, ότι... τιμά τον κ. Πατραγά, που πριν από την ανάγνωση του εγγράφου τον λοιδορούσε. Δεύτερον, παραδέχτηκε ότι οι αριθμοί που αναγράφονται είναι σωστοί. Τρίτον, ερμηνεύοντας... πολιτικά το γεγονός, είπε ότι είναι υπέρ του δήμου, αφού κάτι τέτοιο είναι σύνηθες φαινόμενο όσων δήμων πραγματοποιούν έργο...

Να υπενθυμίσουμε ότι όταν πριν από λίγους μήνες με στοιχεία είχαμε αποκαλύψει ότι το χρέος του δήμου μόνο στα ασφαλιστι-

κά ταμεία ήταν πάνω από 700 εκατομμύρια δρχ., δεχτήκαμε προσωπική επίθεση από το δήμαρχο, που επί δώωρο μας εξύβριζε από το δήμα του Δημοτικού Συμβουλίου, γνωρίζοντας ότι εκείνη τη στιγμή ήταν αδύνατον να πάρουμε το λόγο για να υπερασπίσουμε τις απόψεις μας. Στο δε εύλογο ερώτημα που θέταμε, πού διατέθηκαν τα χρήματα των εργαζομένων, μας απείλησε ότι θα μας υποβάλει μήνυση, διότι τον... συκοφαντήσαμε. Απάντηση πάντως επί της ουσίας ποτέ δεν πήραμε.

Δημοπρασίες και εργολαβίες - μαϊμού;

Η συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου έκρυβε και άλλες αποκαλύψεις. Όταν τέθηκε το ερώτημα αν οι επιταγές του δήμου είναι ακάλυπτες, γιατί όσοι τις έχουν δεν τις σφραγίζουν στην τράπεζα, ο δημοτικός σύμβουλος **Χρήστος Αγραπίδης** είπε: «Δεν σφραγίζονται οι επιταγές διότι είναι "μαϊμού" οι δημοπρασίες, "μαϊμού" οι εργολαβίες». Καταγγελία που δεν πήρε καμία απάντηση. Λίγο νωρίτερα, ο δημοτικός σύμβουλος **Τάσος Κάρλες** είχε πει ότι επιδοτούμενες μελέτες από την ΕΟΚ αρκετών εκατομμυρίων δίνονται σε ημέτερους, χωρίς να πάρει οποιαδήποτε απάντηση.

Και ψεύτης;

Μεταξύ των λόγων που επικαλείται η κυρία **Τσιάλτα**, προκειμένου να αποδείξει την κατασπατάληση δημοσίου χρήματος από το δή-

μαρχο, είναι και το ότι με δική του ευθύνη δόθηκαν 10 εκατομμύρια δρχ. υπό μορφήν επιδότησης σε αμφιλεγόμενη πολιτιστική εκδήλωση, παρά τις αντιρρήσεις όλων των πολιτιστικών φορέων του δήμου. Ο κ. Λογοθέτης υποστήριξε ότι τα χρήματα δεν δόθηκαν από το δήμο, αλλά τη Δημοτική Επιχείρηση Προβολής και Επικοινωνίας του Πειραιά (ΔΕΠΕΠ), ύστερα μάλιστα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου. Αυτό όμως το διαψεύδει ο γενικός διευθυντής της ΔΕΠΕΠ κ. **Αλέκος Βασιλείου**, που σε σχετικό ερώτημα που του θέσαμε είπε: «Μέγα θέμα. Η ΔΕΠΕΠ έστειλε 10 εκατομμύρια στο δήμο για τις ανάγκες του. Τι έγιναν τα χρήματα αυτά δεν γνωρίζω. Εξάλλου, το Δ.Σ. της ΔΕΠΕΠ όλο το καλοκαίρι δεν είχε συνεδριάσει».

Στις 30/8/93 ο κ. Λογοθέτης είχε στείλει στο Δ.Σ. της ΔΕΠΕΠ το παρακάτω επείγον έγγραφο:

Μήπως ήρθε η ώρα του ελέγχου;

Μήπως ήρθε η ώρα να επέμβει το υπουργείο Εσωτερικών και να διατάξει τον έλεγχο των οικονομικών του Δήμου Πειραιά από τους εκ του νόμου αρμόδιους ελεγκτές του υπουργείου; Είναι δυνατόν να ακούγονται και να λέγονται τόσα πολλά και σοβαρά και κανένα εντεταλμένο όργανο της πολιτείας να μην επεμβαίνει; Εκτός αν υπάρχουν άλλοι (πολιτικοί) λόγοι -άγνωστοι μεν, αλλά πιθανολογούμενοι- που εξηγούν αυτή την ολιγωρία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ANTI

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ: Μεροληπτική κατάθεση

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ: Λεπτομέρειες

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ: Μεροληπτική κατάθεση

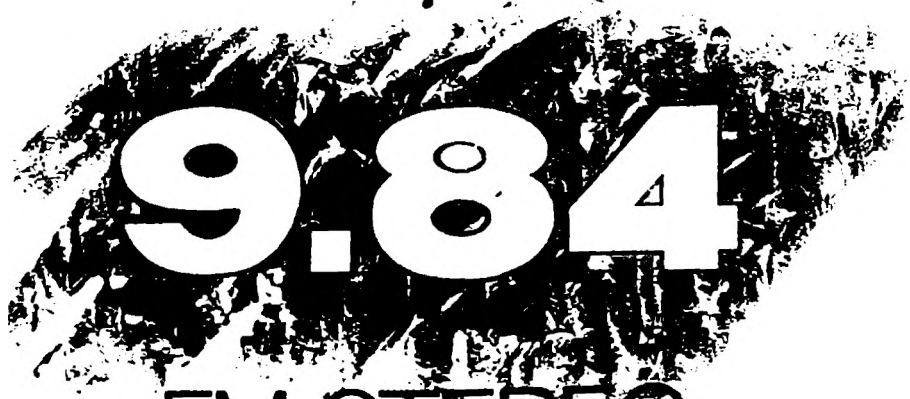
Μία προσωπική κατάθεση, που συγχρόνως είναι και μαρτυρία της γενιάς της δικτατορίας και της μεταπολίτευσης.

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ: Λεπτομέρειες

Λεπτομέρειες του καθημερινού βίου, που κάνουν όμως τη ζωή μας... δύσκολη πολλές φορές ανυπόφορη.

Μικρά χρονογραφήματα δημοσιευμένα στο περιοδικό ANTI.

ΑΚΟΥΤΕ

9.84

FM STEREO

*Γραφτείτε συνδρομητές
στο ANTI*

• Οι εκδότες φαίνεται να μπαίνουν για τα καλά στο χορό των διεκδικήσεων παροχών απ' την κυβέρνηση, σε σημείο τέτοιο μάλιστα, που κάποιοι υφυπουργοί απειλούν να παραιτηθούν, επειδή θεωρούν αδιανόητο να ενδώσουν στις απαιτήσεις τους. Ήδη, δύο απ' αυτούς, λέγεται ότι επιχειρούν ν' αλώσουν τον εκπαιδευτικό χώρο. Θα πείτε πώς;

Διεκδικώντας την έκδοση των σχολικών βιβλίων και των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων! Ποιοι; Ο κ. **Λαμπράκης** φέρεται να διεκδικεί την έκδοση των σχολικών βιβλίων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ ο κ. **Καλογρίτσας** -έχει ήδη γραφτεί πως πρόκειται για το νέο πρόσωπο της συντροφιάς της Εκάλης, στηριζόμενο από τον κ. **Μίμη Ανδρουλάκη** και τους περί αυτόν αποσπασθέντες εκ του Συνασπισμού- τα πανεπιστημιακά συγγράμματα. Ξέρετε πόσο είναι το συνολικό ποσό που δαπανάται ετησίως γι' αυτά τα βιβλία; Φτάνει το 1.200 δισ. Μιλάμε για πολλά λεφτά... Καθώς μαγειρεύεται, πάντως, το όλο πράγμα, οι μόνοι που κυριολεκτικά τα 'χουν χάσει είναι οι παραδοσιακοί εκδότες σχολικών βιβλίων -πέντε-έξι τον αριθμό. Το να μιλάει αλήθεια κανείς για διαπλεκόμενα οικονομικά συμφέροντα θα 'χε άδικο;

• Άλλη μια έκτακτη γενική συνέλευση της ΕΣΗΕΑ συγκαλέστηκε την προηγούμενη εβδομάδα και αυτή χωρίς αποτέλεσμα. Έπρεπε να περάσουν και να υπογράψουν 378 άτομα και εμφανίστηκαν γύρω στα 320! Ακούστηκαν πολλά σ' αυτή την αποτυχούσα συνέλευση. Ειπώθηκαν, βεβαίως άτυπα, αλλά δείχνουν το κλίμα που επικρατεί: Ελέγχθη, λοιπόν, πως έφτασε πλέον η ώρα να ενεργοποιηθεί το καταστατικό και να διαγραφούν όσοι δεν εμφανίζονται σε τρεις συνεχείς συνελεύσεις. Επειδή όμως αυτοί είναι πάρα πολλοί, ρίχτηκε η ιδέα της κλήρωσης μερικών ονομάτων εκ των απουσιαζόντων, για να διαγραφούν αυτοί και να συντετιστούν οι υπόλοιποι. Και τι δεν ακού-

στηκε. Κάποιος μάλιστα είπε πως για να υπάρξει απαρτία πρέπει να θεσμοθετηθεί ΛΟΤ-ΤΟ και να μοιραστούν αυτοκίνητα... Ενδεικτικό πάντως του φρονήματος των δημοσιογράφων και ιδιαίτερα των νέων είναι το εξής: Την ημέρα της συνέλευσης μοιράστηκαν και οι ταυτότητες των νέων μελών. Ουδείς όμως εξ' αυτών θεώρησε καλό να παραδρεθεί στην πρώτη συνέλευση του σωματίου του! Τότε, αλήθεια, γιατί σκίστηκαν να μπουν στην ΕΣΗΕΑ; Μόνο για την ατέλεια του κινηματογράφου; Πάντως, η αδυναμία πραγματοποίησης έκτακτης γενικής συνέλευσης και βάση αυτής να γίνει ο καθορισμός του χρόνου εκλογών για την ανάδειξη νέου προέδρου της ΕΣΗΕΑ, αν μη τι άλλο, καθυστερεί τις διαπραγματεύσεις με τους εκδότες για τις συλλογικές συμβάσεις που έπρεπε να 'χουν αρχίσει απ' τον Οκτώβριο. Αλήθεια, μήπως, λέω μήπως, φέτος, οι δημοσιογράφοι, λόγω φόρτου εργασίας και πολλών άλλων ασχολιών αποφάσισαν να μην διεκδικήσουν συλλογικές συμβάσεις; Έτσι, για να χαρούν λιγάκι κι οι καημένοι οι εκδότες...

• Καλές, έστω και προεκλογικές οι νέες ρυθμίσεις του ΤΣΠΕΑΘ για τους δημοσιογράφους. Ανάμεσα στ' άλλα, αυξάνεται και ο χρόνος του ταμείου ανεργίας. Έτσι, εκτός των άλλων, οι έχοντες πάνω από δέκα χρόνια ταμείο δικαιούνται δωδεκάμηνο ανεργίας. Το πιο ενδιαφέρον πάντως όλων, το οποίο αντιγράφουμε απ' την ανακοίνωση του ΤΣΠΕΑΘ, είναι το εξής: «Τα έσοδα του ταμείου αυξήθηκαν σημαντικά με-

τά τη ρύθμιση των οφειλών των ιδιωτικών Ραδιοτηλεοπτικών σταθμών από αγγελιόσημο. Συγκεκριμένα, ενώ μέχρι το τέλος του 1991, που έγινε η νομοθετική ρύθμιση, το ταμείο δεν είχε εισπράξει ούτε μία δραχμή από αγγελιόσημο των ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών, εν τούτοις το 1992 οι εισπράξεις από το έσοδο αυτό ανήλθαν σε 1.740.564.692, το δε 1993 προβλέπεται ότι θα ανέλθουν σε 2.100.000.000. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι οι ιδιωτικοί ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί, μετά τη ρύθμιση των παλαιών οφειλών, εξακολουθούν να καταβάλουν τόσο τις παλιές όσο και τις τρέχουσες οφειλές. Γενικώς άλλωστε τα αποθεματικά του Ταμείου, από το 1990 μέχρι το τέλος του 1992, αυξήθηκαν κατά 4.500.000.000».

Αν σκεφτείτε τα ποσά που εισπράττονται απ' το αγγελιόσημο των εφημερίδων και των περιοδικών και προσθέσετε και τα χρήματα απ' τους ιδιωτικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, καταλαβαίνετε περί ποιων ποσών ομιλούμε...

• Με ελάχιστο χρόνο προετοιμασίας -όπως διαπιστώνεται άλλωστε απ' την πρώτη ματιά- έφτασε στα περίπτερα «**Η Ελλάδα σήμερα**». Πρόκειται αλήθεια για μετα-τηλεοπτική εφημερίδα όπως δηλώνεται στις τηλεοπτικές διαφημίσεις; Γιατί, αυτόν τον όρο τον ξέρουμε να λειτουργεί διαφορετικά. Μετα-τηλεοπτική εφημερίδα σημαίνει γνώμη, θέσεις, αναλυτικά άρθρα, δημοσιογραφικά κομμάτια που με αφορμή την είδηση φτάνουν στην καρδιά των γεγονότων τ' αποκαλύπτουν και τα αναλύουν. Η μετα-τηλεοπτική εφη-

μερίδα απευθύνεται σε πραγματικούς αναγνώστες, σχετικά υψηλού πνευματικού επιπέδου, καταγράφει την είδηση σε ελάχιστες παραγράφους, αποκαλύπτει όλες τις παραμέτρους που την συνιστούν. Κατ' αρχάς, λοιπόν, λάθος διαφημιστικό μήνυμα, όπως φαίνεται άλλωστε λανθασμένη κι ολόκληρη η σύλληψη της εφημερίδας. Το λίγο απ' όλα, στις μέρες μας δεν σημαίνει πια τίποτα. Τη στιγμή, μάλιστα, που δύο τουλάχιστον ελληνικές απογευματινές εφημερίδες θεωρούν αυτή την αντίληψη ξεπερασμένη και βεβαίως το εισπράττουν θετικά κυκλοφοριακά. Το επίπεδο άλλωστε της νέας εφημερίδας αντικατοπτρίζεται στις πολιτιστικές σελίδες της που θεωρούνται από ελάχιστες έως ανύπαρκτες. Πάντως, οι αδυναμίες του νέου φύλλου είχαν το αντίκτυπό τους στο αναγνωστικό κοινό. Πρώτη μέρα κυκλοφορίας, 37.000 αναγνώστες. Κυκλοφορία που ήδη έχει κατρακυλήσει. Αυτό, άλλωστε, διαπιστώνεται και από την άμεση προσφορά υποτροφιών σε νέους. Το ερώτημα πάντως είναι: Η αποτυχία της «Ελλάδας σήμερα» θα συμπαράσχει και τον αρκετά καλό «Επενδυτή»; Ίδωμεν.

• Πριν αλέκτορα φωνήσαι τρι- και πριν ακόμη η κυβέρνηση τακτοποιήσει το επείγον πλέον θέμα της ηγεσίας της ΕΡΤ ΑΕ έσπευσε «ν' αποκαταστήσει την νομιμότητα» στον ιδιωτικό τομέα, δίνοντας άδεια λειτουργία τηλεοπτικού σταθμού στον ΣΚΑΪ TV» και αναγκαστικά βέβαια στον 902 TV» φυσικά με τις διαδικασίες που δίνονταν ο άδειες έως σήμερα. Αυτό συνέβη στα μέσα της προηγούμενης εβδομάδας, μετά από κοινή απόφαση των υπουργών Εσωτερικών, Οικονομικών, Μεταφορών και Επικοινωνιών και του υφυπουργού Προεδρίας της κυβέρνησης κ. **Βενιζέλου**, ο οποίος άλλωστε, μεταξύ άλλων δήλωσε «Οι αποφάσεις της Ν.Δ. για τις άδειες των τηλεοπτικών σταθμών είχαν δημιουργήσει αδιαιρέτες διαφοροποιήσεις και εμείς απλώς κάναμε επανόρθωση, λαμβάνοντας υπόψη τις θετικές γνωμοδοτήσεις του ΕΣ για τους δύο σταθμούς». Η πρόκληση λοιπόν της κυβέρνησης για τα ΜΜΕ αφορούσε το χώρο της ιδιωτικής τηλεόρασης.

μ' άλλα λόγια εκπληρώνει τα υπεσχημένα στον κατά συνθή-
κην πολιτικό της φίλο κ. Αλα-
φούζο. Βεβαίως, τώρα πλέον οι
κράχτες του ΣΚΑΪ κ. Κακου-
νάκης, Τράγκας και Χαρδαβέ-
λας, το 'χουν ρίξει στο κοινωνι-
κό ρεπορτάζ, έχοντας μεταβάλ-
λει τις εκπομπές τους σε έρευνες
εφημερίδων, ενίοτε μετ' εικό-
νας! Γίνεται αλήθεια έτσι τηλεό-
ραση;

• Πάντως, είχαμε και το πρώτο
κρούσμα αναστολής εκπομπής
στον ΣΚΑΪ TV. Κόπηκε το πολι-
τιστικό μαγκαζίνο της Κυριακής
με τον Νίκο Μπακουνάκη, αφού
ο κ. Αλαφούζος ήταν της άπο-
ψης ότι το θέατρο έπρεπε να
διαρκεί ένα μόνο λεπτό, αντίθε-
τα με το αμερικανικό σινεμά που
έπρεπε να έχει τη μερίδα του
λέοντος στην εκπομπή και να
διαρκεί τουλάχιστον έξι λεπτά!
'Αποψη κι αυτή για τα πολιτι-
στικά. Όσο λαϊκότερον... τόσο
το καλύτερον. Πάντως, ανεβα-
σμένη ακούγεται να είναι η εκ-
πομπή του Θανάση Λάλα «Η
φάρμα των ανθρώπων». Έχει
αποκτήσει ακροαματικότητα
12,5%, σε ένα σταθμό που δεν
«βλέπεται» καθαρά απ' όλο το
λεκανοπέδιο της Αττικής. Δεν
είναι κι άσχημα;

• Παραιτήθηκε από την «Αυ-
γή» ο έως πρόσφατα διευθυντής
της κ. Βασίλης Κωνσταντινίδης.
Τη θέση κατέλαβε ο κ. Αλεξό-
πουλος, έως τώρα διευθυντής
του κυριακάτικου φύλλου. Ο
Βασίλης Κωνσταντινίδης θα πα-
ραμείνει στην εφημερίδα ως αρ-
θρογράφος.

• Μία ακόμα εβδομαδιαία πο-
λιτική εφημερίδα αναμένεται να
προστεθεί στις ήδη υπάρχουσες.
Θα γράφεται από τους ανθρώ-
πους που έφυγαν από το «Ριζο-
πάστη» μετά τη διάσπαση του
συνασπισμού και την αποχώρη-
ση του ΚΚΕ και θα κυκλοφορή-
ει λίγο πριν από το συνέδριο
του ΣΥΝ. Χρηματοδότης; Ο
κ. Βασιλειώσης εφοπλιστής που ήδη
χει συγκεντρώσει στα χέρια του
και άλλα ΜΜΕ.

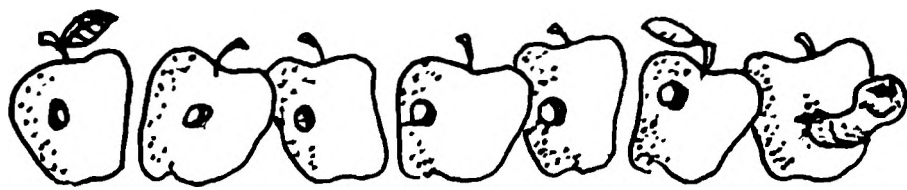
Μέγα θέμα έχει προκύψει με
την απόλυση της Δήμητρας Αλε-
κίου από το πολιτικό ρεπορτάζ
της «Καθημερινής». Παραστά-
ις επί παραστάσεων του κ.
Βασιλειώσης στην ΕΣΗΕΑ, η
οποία ζήτησε την επαναπρόσλη-
ψή της, χωρίς να έχει επιτευχθεί
εντός το αιτούμενο.

• Ο υφυπουργός Προεδρίας κ.
Βενιζέλος εμφανίστηκε την Κυ-
ριακή να μιλάει σε τέσσερις εφη-
μερίδες επί παντός του επιστη-
τού. Λαλίστατος και ως προς τη
λειτουργία του Εθνικού Ραδιο-
τηλεοπτικού Συμβουλίου. Το
καταλάβαμε λοιπόν καλά: Η κυ-
βέρνηση ετοιμάζει θεσμικές αλ-
λαγές στο ΕΣΡ, διαβάσαμε κι
όλας ότι σκοπεύει να το χωρίσει
στα δύο, έτσι, ώστε, να μπορεί
ακόμη πιο άνετα να ελέγχει την
πλειοψηφία του «ανεξάρτητου»
αυτού οργάνου. Αυτός, άλλω-
στε, λέγεται ότι είναι και ο λόγος
που καθυστερεί την αλλαγή
διοίκησης στην ΕΡΤ -να το
πιστέψουμε;- αφού σύμφωνα με
το νόμο το ΕΣΡ εισηγείται τα
ονόματα του προέδρου και του
αντιπροέδρου του ευαγούς αυ-
τού ιδρύματος.

• Μπορεί να εκκρεμεί ακόμη η
τελική απόφαση για τα ένθετα
των εφημερίδων, πάντως ο ενά-
γων «Ελεύθερος Τύπος» προχώ-
ρησε ήδη και σε δεύτερη κατα-
πάτηση της υπάρχουσας προσω-
ρινής! Ένθετο τηλεοπτικό πε-
ριοδικό κάθε Πέμπτη, επωνομα-
ζόμενο «Ζοομ», ενώ το «Κεντρί»
έγινε κι αυτό μια ένθετη «καθη-
μερινή χαρούμενη κοινωνική
εφημερίδα», τυπωμένη σε χαρτί
μεταξύ πράσινου και κίτρινου,
δηλαδή... λαχανί.

• Αυτό δεν θα το πιστέψετε,
όμως συμβαίνει: Έχουμε συνεχή
παραγωγή δημοσιογράφων
όλων των κατηγοριών και επιπέ-
δων, έτσι που να μπορούμε να
κάνουμε και εξαγωγή. Έχουμε,
λοιπόν, αυτούς που αποφοιτούν
από τα πανεπιστημιακά τμήμα-
τα ΜΜΕ, απ' τα επιδοτούμενα
σεμινάρια της ΕΣΗΕΑ, τις σχο-
λές των τηλεοπτικών σταθμών,
τους δήμους του λεκανοπεδίου
(επίσης επιδοτούμενα σεμινά-
ρια) και φυσικά τις ιδιωτικές
σχολές. Διάφοροι ψιθυριστές
μάλιστα τρομοκρατούν τους πα-
νεπιστημιακούς φοιτητές, λέγο-
ντάς τους ότι οι καλές σπουδές
και η προώθηση στο επάγγελμα
δεν γίνονται από το πανεπιστή-
μιο αλλά από τα πάσης φύσεως
εργαστήρια τα οποία διευθύ-
νουν οι ίδιοι, ή διδάσκουν σ'
αυτά! Αλήθεια, πώς θα απορρο-
φηθούν αυτοί οι άνθρωποι; Μή-
πως κάποιοι παίζουν με την επι-
θυμία των παιδιών για δόξα και
φώτα και τα εκμεταλλεύονται
ασύστολα;

Η ΑΘΕΑΤΗ ΟΨΗ ΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ

Μια ενδιαφέρουσα έκδοση είδε το φως της δημοσιότητας στα
μέσα του καλοκαιριού, που αφορά κυρίως στον ημερήσιο Τύπο.
Ο λόγος για το βιβλίο των Αλέξη Ζανούση - Κωνσταντίνου
Στράτου «Οι εφημερίδες 1974 - 92», «Η αθέατη όψη μιας
κρίσιμης πορείας». (Εκδόσεις: «Γνώση»). Μια έκδοση που με
παραστατικό τρόπο καταγράφει την φθίνουσα πορεία του
ελληνικού Τύπου, προσπαθώντας ταυτόχρονα ν' ανιχνεύσει και
τους λόγους. Οι συγγραφείς παραθέτουν αναλυτικά στοιχεία
για την κυκλοφορία των εφημερίδων, επικεντρώνουν το
ενδιαφέρον τους στην πτώση της και καταλήγουν στο
συμπέρασμα ότι ο ελληνικός Τύπος διανύει μια μεταβατική
περίοδο, απ' την εξέλιξη της οποίας θα εξαρτηθούν πολλά για
το μέλλον του. Διότι, εκτός από τον ανταγωνισμό που δέχεται
από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, διέρχεται και κάποια κρίση στην
αξιοπιστία του, η οποία άλλωστε τελεί υπό αμφισβήτηση. Εκτός
όμως απ' τα παραπάνω, οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η
συρρίκνωση του αναγνωστικού κοινού των καθημερινών
εφημερίδων πιθανώς να οφείλεται και στον κορεσμό της κοινής
γνώμης ή και σε οικονομικούς λόγους, σε συνδυασμό με την
τιμή πωλήσεώς τους.

Το βιβλίο αυτό στηρίζεται στην παρουσίαση με γραφήματα και
την ανάλυση της κυκλοφορίας των καθημερινών αθηναϊκών
εφημερίδων στην περίοδο 1974 - 92, δηλαδή από τη
Μεταπολίτευση έως πέρσι. Η μελέτη των αυξομειώσεων της
κυκλοφορίας οδηγεί στις αιτίες που μπορεί να τις προκάλεσαν
αλλά και σε αρκετά ερωτήματα, από τα οποία εξηγούνται
διάφορες τάσεις και ίσως σηματοδοτούν και τις μελλοντικές
εξελίξεις στο χώρο του Τύπου.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται η πορεία του συνόλου της
κυκλοφορίας των εφημερίδων σε συσχέτιση με τα γεγονότα
που συνέπεσαν με τις κυριότερες αυξομειώσεις της. Στο
δεύτερο, γίνεται σύγκριση της κυκλοφορίας στην Αθήνα και
την επαρχία, τον πρωινό με τον απογευματινό Τύπο, καθώς και
σύντομη περιγραφή των εξελίξεων γύρω από την κυριακάτικη
έκδοση. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η κυκλοφοριακή
εξέλιξη κάθε εφημερίδας ξεχωριστά. Για τις εφημερίδες που
κυκλοφορούν πάνω από μια επταετία, η περιγραφή είναι πιο
αναλυτική, ενώ για όσες πρωτοκυκλοφόρησαν την τελευταία
επταετία και εκείνες που έχουν διακόψει την κυκλοφορία τους,
η αναφορά είναι συνοπτική. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται
ανάλυση των σημαντικών εκείνων στοιχείων που έχουν
επιφέρει αλλαγές, τα τελευταία χρόνια, στο ρόλο ή στην
κυκλοφορία των εφημερίδων. Παράλληλα, εξετάζονται: το
ιδιοκτησιακό καθεστώς των εφημερίδων -όπου επισημαίνεται
η ορατή σε όλους μας διαπίστωση της μεταβολής του
παραδοσιακού χαρακτήρα των εκδοτικών συγκροτημάτων-, το
αναγνωστικό τους κοινό, η επιρροή τους, οι συνέπειες από την
ανάπτυξη των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, οι αλλαγές στο σχήμα
και την τεχνολογία εκδόσεων των εφημερίδων, καθώς και
ορισμένες οικονομικές πτυχές του καθημερινού Τύπου. Στο
τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου γίνεται προσπάθεια
συγκερασμού των παραγόντων που επηρεάζουν την
κυκλοφορία των εφημερίδων σε συνδυασμό και με τις
αντίστοιχες διεθνείς τάσεις. Στο σημείο αυτό, η ανάλυση
επεκτείνεται και στην περίοδο πριν από το 1974, για την
εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων ως προς το παρελθόν,
το παρόν και το μέλλον του αθηναϊκού Τύπου.

Το βιβλίο αυτό είναι μια από τις πιο ενδιαφέρουσες μελέτες
πάνω στην κυκλοφορία του Τύπου και τα προβλήματα που
αντιμετωπίζει, η οποία, αν μη τι άλλο δίνει πολλές απαντήσεις
σε ερωτήματα γύρω απ' την εξέλιξη και τη λειτουργία των
αθηναϊκών εφημερίδων.

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ (1).

Ήρθε, λοιπόν, στην Ελλάδα ο Γύργκεν Χάμπερμας και εισηγήθηκε το θέμα του για τη σχέση κράτους Δικαίου και Δημοκρατίας. Ανάμεσα σε πολλά ηχηρά ονόματα της από δω πλευράς, της ελληνικής, από το δῆμα του αμφιθεάτρου του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, αναφέρθηκε, ανάμεσα σε άλλα, στις κοινωνίες όπου οι διακρίσεις οφείλουν να πηγαίνουν περίπατο, για την πολυπολιτισμικότητα και το διεθνισμό, για τα αρνητικά φαινόμενα που γεννούν το ρατσισμό... Στριφνός, δεδαίως, θεωρητικός ο λόγος τους, πλην τα προβλήματα που έθιξε είναι υπαρκτά και τα αποτελέσματα της παραβίασής τους από τα κράτη και από κοινωνικές ομάδες είναι ιδιαίτερα εύληπτα για την κοινή γνώμη, όταν μάλιστα συνοδεύονται από τις τηλεοπτικές εικόνες που προσπαθούν να θεαματοποιήσουν βιαιότητες και πογκρόμ...

Είπε ο Γύργκεν Χάμπερμας: κι ύστερα ήρθε η ώρα του πρύτανι στο ΕΜΠ, του καθηγητή κ. Μαρκάτου. Που, φαίνεται, δεν είδε, δεν άκουσε. Σηκώθηκε, χαιρέτισε τον προσκεκλημένο του και, ανάμεσα στα τυπικά και τα ξύλινα του έκανε τη μεγάλη τιμή:

Του απένεμε τιμητική πλακέτα με τα σύμβολα της Βεργίνας – που, κατ' αντίστροφη φορά, εκτός από σύμβολα του εθνικισμού των γειτόνων μας έχουν γίνει και δικά μας σύμβολα.

Κατά τ' άλλα, καλά.

★ ★ ★

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ (2).

Διεθνής είναι ο χαρακτήρας του αναβαθμισμένου –καλώς– Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης. Διεθνείς οι συμμετοχές και το κλίμα ευχάριστο, έτσι που ακούγεται στη Θεσσαλονίκη μια πανσπερμία από γλώσσες να συνομιλούν –κι έτσι που, στις αίθουσες, αμιλλώνται με το όπλο του πολιτισμού ταινίες από πάρα πολλές χώρες του κόσμου.

Ειρήνη, ύφεση, αφοπλισμός, πολιτισμός λοιπόν. Ως το δράδυ της απονομής. Τότε, σε όσες ταινίες βραβευτούν, θα απονεμηθεί ο Χρυσός Αλέξανδρος!

★ ★ ★

ΟΣΑ ΛΗΓΟΥΝ ΕΙΣ -ΩΦ. Οι μηχανισμοί της εθνικοφροσύνης δεδαίως και έχουν

εξαρθρωθεί. Στην ανεκτική δημοκρατία μας δεδαίως και ο κομμουνισμός δεν είναι πλέον φόβητρο. Απέναντι στο νόμο δεδαίως, και όλοι είναι ίσοι – ανεξαρτήτως θρησκείας, φυλής, φύλου, ιδιαιτεροτήτων, καταγωγής... Αφού είναι έτσι, τότε γιατί συνεχίζουμε να σαρκάζουμε με ιστορίες παλιές, που δεν έχουν πλέον αντίκρισμα;

Η ιστορία που θα σας διηγηθούμε είναι αληθινή. Μας την διηγήθηκαν άνθρωποι του κινηματογράφου, που ήσαν αυτόπτες. Συνέβη στη διάρκεια της δικτατορίας.

Κάποια μέρα, ένα κινηματογραφικό συνεργείο χρειάστηκε να κάνει ένα γύρισμα στο ναύσταθμο της Σαλαμίνας. Μπήκαν τα μεγάλα μέσα και δόθηκε η άδεια. Ένα πρωινό, λοιπόν, το συνεργείο έφτασε στο ναύσταθμο και στήθηκε στην πύλη για τον έλεγχο. Και τι έλεγχος. Υπήρχε ονομαστική κατάσταση ονομάτων, τσεκαριζόταν ο φορέας του ονόματος και, στη συνέχεια, διάδινε:

– Τάδε...

– Δείνα...

– Χι...

– Ψι...

Κάποια στιγμή, ήρθε η σειρά της μοντέξ που είχε την ατυχία να ονομάζεται Αθηνά Τσερεγκώφ.

Τσερεγκώφ...

– Εδώ είμαι!

– Τσερεγκώφ;

Το όνομα έληγε εις -ωφ. Τι μπορούσε να σημαίνει. Ήρθαν οι Ρώσοι;

Η μοντέξ ήταν ψύχραιμη. Κοίταξε στα ίσια το φρουρό που τσεκάρει, του 'σκασε ένα χαμόγελο και αντέτεινε:

– Αδέρωφ; Αδέρωφ;

Ήταν εποχή που έμπαιναν τα θεμέλια για κάτι γέφυρες. Ο φρουρός παραμέρισε. Και η «εις -ωφ» πέρασε θριαμβευτικά.

★ ★ ★

ΤΗΣ ΕΦΟΡΙΑΣ. Η εφορία, με όλες τις κυβερνήσεις, ήταν, είναι και θα είναι φόβητρο όλων των ανθρώπων που κάτι έχουν να κρύψουν. Το ξέρουν καλά και στην εφορία και στις κυβερνήσεις. Ξέρουν καλά, επίσης, ότι τη νύχτα είναι πολύ πιο εύκολο να κρύψεις διάφορα πράγματα (τιμολόγια

κ.λπ.). Ίσως, γι' αυτό, η πρώτη εξόρμηση της εφορίας επί νέας σοσιαλιστικής κυβέρνησης έγινε, στις αρχές της δεκαετίας, νύχτα.

Αντανακλαστικά μας ήρθε στο μυαλό ένα δημοσίευμα του αμίμητου Κλαυσίου της Αυγής, σχετικό με νύχτες και εφορία. Μια όμορφη κοπέλα σταμάτησε στην παραλιακή έναν εποχούμενο, μπήκε στο αυτοκίνητό του, του είπε ότι κάνει στατιστική και του έδωσε να συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο. Η κοπέλα ήταν ωραία, όμως το ερωτηματολόγιο είχε ερωτήσεις που στον οδηγό του αυτοκινήτου φάνηκαν ενοχλητικές: «Τι μηνιαίο εισόδημα έχετε;», «Τι καταθέσεις έχετε στις ελληνικές τράπεζες;», «Έχετε καταθέσεις στο εξωτερικό;».

Ο άνθρωπος άφησε κενά τα σχετικά «κουτάκια». Σου λέει, μήπως είναι της εφορίας το κορίτσι; Εκείνο όμως επέμεινε:

– Γιατί δεν απαντάτε σε όλα;

– Ξέρεις, δεν έχω λεφτά...

– Αφήστε τα αυτά, αφού εργαζεσθε, οδηγείτε αμαξάρα...

– Κι όμως.

– Σιγά, κύριέ μου. Λίγο ακόμα και θα μου πείτε ότι δεν έχετε ούτε ένα πεντοχίλιο στο πορτοφόλι σας...

– Κι όμως, έχω μόλις ένα - δύο χιλιάρα.

– Είλικρινά;

Η κοπέλα δεν επέμεινε. Χαιρέτησε ευγενικά και βγήκε. Έκλεισε την πόρτα του αυτοκινήτου, έσκυψε στο ανοιχτό παράθυρο και είπε:

– Κρίμα. Πάντως, αν θέλετε να κάνουμε παρείτσα, ελάτε εδώ σε μία ώρα με δεκαπέντε χιλιάρα!...

★ ★ ★

ΚΡΥΨΩΝΕΣ. Η ατάκα από το Άσπρο κόκκινο, την ταινία του Γιάννη Παπαδάκη που παίχθηκε στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Μιλάει ένας παπατζής, που εξαπάτησε λίγο πριν έναν Ελβετό:

– Τι χαζός! Και να φαντασθείς ότι σ' αυτούς τους ανθρώπους δίνουμε να μας φυλάνε τα λεφτά μας. Λες και δεν έχουμε κρυψώνες σ' αυτό τον τόπο!

ο Αχύριστος

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Η ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

Η 1η Νοεμβρίου στην Ελλάδα πέρασε σαν μία συνηθισμένη μέρα, ενώ οι τόνοι και στην Ευρώπη ήταν χαμηλοί. Κάτω από άλλες συνθήκες η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα πανηγύριζε την έναρξη της ισχύος της συνθήκης του Μάαστριχτ. Σήμερα με την ανεργία συνεχώς να αυξάνεται —ο αριθμός των ανέργων θα προσεγγίσει τα 20 εκ. στις 12 χώρες το επόμενο έτος σύμφωνα με τις εκτιμήσεις—, με εμφανείς τις δυσλειτουργίες του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, με τη συνεχιζόμενη ύφεση και αδέβαια μάλλον σημάδια οικονομικής ανάκαμψης και ανάπτυξης, με εμφανές το «δημοκρατικό έλλειμμα» δεν υπάρχει διάθεση για πανηγυρισμούς.

Στην έκτακτη διάσκεψη κορυφής στις Βρυξέλλες πριν από λίγες μέρες φάνηκε ότι ούτε οι 12 ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν έτοιμοι να συζητήσουν τα μεγάλα σημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ευρώπη. Όχι μόνο το οικονομικό αλλά και το πολιτικό σκέλος χωλαίνουν, ενώ τα προβλήματα προσεγγίζονται με έναν μάλλον αυστηρό τεχνοκρατικό τρόπο. Τίθενται στόχοι και νόρμες για τη «σύγκλιση» που πρέπει «πάση θυσία» να επιτευχθούν, χωρίς να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι κοινωνικές πιτώσεις και οι ιδιόμορφες κάθε χώρας. Διότι τα οικονομικά μεγέθη που πρέπει να επιτευχθούν επιβάλλουν ρυθμούς εξοντωτικούς και σκληρά μέτρα για το κοινωνικό σύνολο σε οικονομική συγκυρία άλιστα που επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τα ράγματα.

Κατά συνέπεια δεν ήταν καθόλου αδικαιολόγητες ή ανεξήγητες οι αντιδράσεις των πολιτών της

**Μέσα στο νέο
πλαίσιο θα είμαστε
εφεξής
αναγκασμένοι, ως
χώρα και ως πολίτες
της Ένωσης, να
δράσουμε. Και για
να δράσουμε, να
αντιδράσουμε, να
επηρεάσουμε και να
αλλάξουμε πρέπει
πρώτα να
γνωρίζουμε. Η
Ευρωπαϊκή Ένωση
δεν θα μπορέσει να
νομιμοποιηθεί στα
μάτια και στην
καρδιά των πολιτών
της αν δεν μπορέσει
να αγγίξει τα
προβλήματά τους
και να τους πείσει
ότι όχι μόνον
ενδιαφέρεται γι'
αυτά, αλλά ότι έχει
και λύσεις να
προτείνει.**

Ευρώπης απέναντι στο Μάαστριχτ, απέναντι σ' ένα οικοδόμημα που χτίζεται χωρίς τη δική του πραγματική συμμετοχή, με τεράστιο δημοκρατικό έλλειμμα, χωρίς φροντίδα για τα ογκούμενα κοινωνικά προβλήματα.

Έτσι, η κοινωνική διάσταση της Ευρώπης προβάλλει σήμερα σαν όρος εκ των ουκ άνευ για να μπορέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση να προσεγγίσει τον απλό άνθρωπο, τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, τον πολίτη της Ευρώπης.

Γι' αυτό και η περίοδος μέχρι τις ευρωεκλογές τον επόμενο Ιούνιο είναι κρίσιμη για την πορεία της Ευρώπης, που έχει μεν ξεπεράσει πολλές κρίσεις αλλά δεν είναι βέβαιο ότι πάντα θα τις ξεπερνά, αν δεν υπάρχει η πραγματική πολιτική βούληση να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα με τρόπο που να οδηγούν στην πραγματική σύγκλιση, χωρίς υποβάθμιση του ρόλου των «μικρών» εταίρων.

Οι προκλήσεις, λοιπόν, είναι πολλαπλές. Και είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την Αριστερά, που δεν μπορεί πλέον να υπάρξει, όπως και πολλά άλλα πράγματα σήμερα, παρά μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σαν ένα σημαντικό ρεύμα όχι μόνο κριτικής, αλλά και θετικής πολιτικής επιρροής στηριζόμενο σε σύνθετες κοινωνικές δυνάμεις που πλήττονται από τη σημερινή ευρωπαϊκή πορεία, στηριζόμενο στον πολιτισμό, την οικολογία, τα κοινωνικά κινήματα και όλες εκείνες τις δυνάμεις που θέλουν να δώσουν μια άλλη διάσταση στην Ευρώπη, στην κοινωνική Ευρώπη, στην Ευρώπη των πολιτών.

Το ζητούμενο δύσκολο. Αλλά η πρόκληση παραμένει.

Υστερα από μια συγκριτική έρευνα όσον αφορά την πολιτική παροχής ασύλου και υποδοχής μεταναστών, ένας Ολλανδός ειδικός κατέληξε στην ακόλουθη αφκιασίδωτη πρόγνωση: «Οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες θα μετέλθουν από μόνες τους και από κοινού όλα τα πολιτικώς διαθέσιμα μέσα προκειμένου να αντισταχθούν στη μεταναστευτική πλημμυρίδα». Αυτή η πολιτική χαιρετίζεται από την πλειοψηφία του πληθυσμού. Με βάση τις έρευνες δημοσκοπήσεων ένα κίνητρο, δηλαδή η εχθρότητα κατά των αλλοδαπών, έχει εμφανιστεί σε καθεμιά από τις χώρες - μέλη της Ε.Κ. με διαφορετική ένταση. Αλλά οι πεποιθήσεις των Γερμανών, οι οποίες καταγράφηκαν στα ερωτηματολόγια, δεν διαφέρουν σημαντικά από εκείνες των Γάλλων και των Άγγλων. Θα ήθελα να απαντήσω αρχικά από κανονιστική άποψη στο ερώτημα

εάν δικαιολογείται μια πολιτική μόνωσης εναντίον των μεταναστών.

Τον περασμένο Ιούνιο οι φλόγες του ρατσισμού τύλιξαν άλλα δύο σπίτια Τούρκων μεταναστών. Η ήσυχη κωμόπολη Ζόλιγκεν της δυτικής Γερμανίας μετατράπηκε εντός μιας νύχτας σε σύμβολο της νεοναζιστικής αγριότητας που ξέσπασε και πάλι πάνω σε ανυπεράσπιστα θύματα.

Το οχυρό Ευρώπη και η νέα Γερμανία

του Γύργκεν Χάμπερμας

Στο προηγούμενο τεύχος, στις σελίδες με θέματα πολιτισμού, παρουσιάσαμε ένα αρκετά εκτενές αφιέρωμα στον Γύργκεν Χάμπερμας. Επανερχόμαστε, σήμερα, με ένα δεύτερο κείμενο του Χάμπερμας, στο οποίο ο Γερμανός φιλόσοφος πραγματεύεται τη μεταναστευτική πολιτική, ιδιαίτερα της Γερμανίας αλλά και γενικότερα των χωρών - μελών της Ε.Κ., ως στοιχείο χαρακτηριστικό της εθνικής συνειδητοποίησης των πολιτών τους και παράγοντα καθοριστικό της μελλοντικής της εξέλιξης, κατά πόσο δηλαδή αυτή η τελευταία θα βασίζεται στην «έννοια της εθνότητας» ή σ' εκείνην της «κοινότητας των πολιτών». Επισημαίνοντας τόσο την τεράστια ηθική υποχρέωση των δυτικοευρωπαϊκών χωρών έναντι του Τρίτου Κόσμου όσο και την αδήριτη πραγματική ανάγκη υποδοχής συν τω χρόνω όλο και περισσότερων μεταναστών, ο συγγραφέας αποπειράται να καθορίσει το κανονιστικό πλαίσιο που θέτει η αρχή ενός κράτους δικαίου στην άσκηση μεταναστευτικής πολιτικής, ενώ καταδεικνύει τέλος τα λάθη και τα ψεύδη της ακολουθούμενης ξενόφοβης τακτικής κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου μπροστά στην αναβίωση του δεξιού εξτρεισμού.

Σύγχρονα συνταγματικά κράτη ενορκίζουν τις ίδιες γενικές αρχές, αλλά ταυτόχρονα αντικατοπτρίζεται μέσα σ' αυτές η πολιτική βούληση και η βιοτική μορφή ενός ιδιαίτερου έθνους. Γι' αυτό τίθεται το ερώτημα, εάν η επιθυμία για μετανάστευση δεν συναντά κάποιο όριο στο δικαίωμα μιας πολιτικής κοινότητας να κρατήσει ανέπαφη τη δική της πολιτική και πολιτιστική βιοτική μορφή. Μήπως το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού δεν περιλαμβάνει και το δικαίωμα αυτοπροστασίας ενός έθνους πολιτών, και μάλιστα έναντι μεταναστών, οι οποίοι θα μπορούσαν αυτή την ιστορικά ανεπτυγμένη πολιτική κουλτούρα να τη μεταλλάξουν;

Υπό την οπτική της κοινωνίας υποδοχής το πρόβλημα της εισροής μεταναστών προβάλλει το ερώτημα των νόμιμων όρων εισόδου. Αρχικά πρόκειται για το ερώτημα, από ποια σκοπιά ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου για τη διατήρηση της βιοτικής μορφής των πολιτών του επιτρέπεται να απαιτεί από μετανάστες να αφομοιωθούν. Θέλω να διακρίνω δύο βαθμίδες αφομοίωσης:

Η πρώτη απαιτεί συμφωνία προς τις αρχές του Συντάγματος - μια αφομοίωση, λοιπόν, κατά τέτοιο τρόπο, με τον οποίο γίνεται αντιληπτή στην κοινωνία υποδοχής η αυτονομία των πολιτών και με τον οποίο ασκείται η «δημόσια χρήση του Λόγου» (RAWLS).

Η δεύτερη βαθμίδα απαιτεί προθυμία για μια προϊούσα πολιτιστική προσαρμογή, και μάλιστα για τη μύηση στον τρόπο ζωής, στις πρακτικές και συνήθειες της ενδημικής κουλτούρας της πλειοψηφίας. Αυτό σημαίνει μια αφομοίωση η οποία διέρχεται στο επίπεδο της ηθικοπολιτιστικής ενσωμάτωσης κι έτσι θίγει τη συλλογική ταυτότητα της κουλτούρας προέλευσης προχωρώντας βαθύτερα από την πολιτική προσαρμογή.

Μετανάστες και δημοκρατικές αρχές

Στο δημοκρατικό κράτος δικαίου πρέπει να πόν το επίπεδο της πολιτικής κουλτούρας

οποία περιλαμβάνει όλους τους πολίτες, να μείνει αποσυνδεδεμένο από το επίπεδο ενσωμάτωσης κάθε ξεχωριστής ενδοκρατικής υποκουλτούρας. Γι' αυτό επιτρέπεται τούτο να απαιτεί από τους μετανάστες μόνο την πολιτική προσαρμογή (και να την αναμένει, για να 'μαστε ρεαλιστές, από τη δεύτερη γενιά). Μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να διατηρήσει την ταυτότητα της κοινότητας, η οποία επίσης δεν επιτρέπεται να θιγεί από τη μετανάστευση: γιατί αυτή στηρίζεται στις κατοχυρωμένες στην πολιτική κοινότητα συνταγματικές αρχές και όχι στους ηθικούς προσανατολισμούς μιας επικρατούσας στη χώρα πολιτιστικής βιοτικής μορφής. Από τους μετανάστες πρέπει να αναμένεται η προθυμία να καταπιαστούν με την πολιτική κοινότητα της νέας τους πατρίδας, χωρίς γι' αυτό να παρατήσουν την πολιτιστική βιοτική μορφή της προέλευσής τους. Το δικαίωμα για δημοκρατικό αυτοπροσδιορισμό περιλαμβάνει βεβαίως το δικαίωμα των παλαιών πολιτών να εμμένουν στο χαρακτήρα της πολιτικής τους κοινότητας: αυτή ασφαλίζει την κοινωνία από τη διάλυση σε άσχετες υποκοινότητες. Αυτή η ενσωμάτωση στο κράτος δικαίου αποκλείει λοιπόν ριζοσπαστικές κοινότητες μεταναστών. Γιατί κάθε πρόσωπο έχει, ακόμα και ως μέλος κοινοτήτων, οι οποίες συσσωματώνονται η καθεμιά γύρω από διαφορετικές αντιλήψεις του Καλού, μια αξίωση για ίση υπόληψη. Δεν είναι ωστόσο δικαιολογημένη η αφομοίωση που προχωρεί πέρα από την κοινή πολιτική κοινότητα προς όφελος της αυτοπροστασίας μιας επικρατούσας στη χώρα πολιτιστικής βιοτικής μορφής.

Και πάλι όμως η θεμελιώδης τούτη αρχή δεν εγγυάται ότι η ταυτότητα της κοινότητας, έτσι όπως είχε αρχικά υποστηριχθεί, θα προφυλαχθεί από αλλαγές επί μακρόν - επειδή οι μετανάστες δεν επιτρέπεται να εξαναγκαστούν στην εγκατάλειψη των ιδιαιτέρων τους παραδόσεων, διευρύνεται κατά τη συνέχεια μεταναστευτικών κυμάτων με νεοεγκατεστημένες βιοτικές μορφές ο ορίζοντας μέσα στον οποίο οι πολίτες ερμηνεύουν τις κοινές τους θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές. Μετά παρεμβαίνει δηλαδή εκείνος ο μηχανισμός, σύμφωνα με τον οποίο με την αλλαγή της σύνθεσης της κοινωνίας των ενεργών πολιτών αλλάζει επίσης το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται οι ηθικοπολιτικοί διάλογοι αυτοκατανόησης των πολιτών.

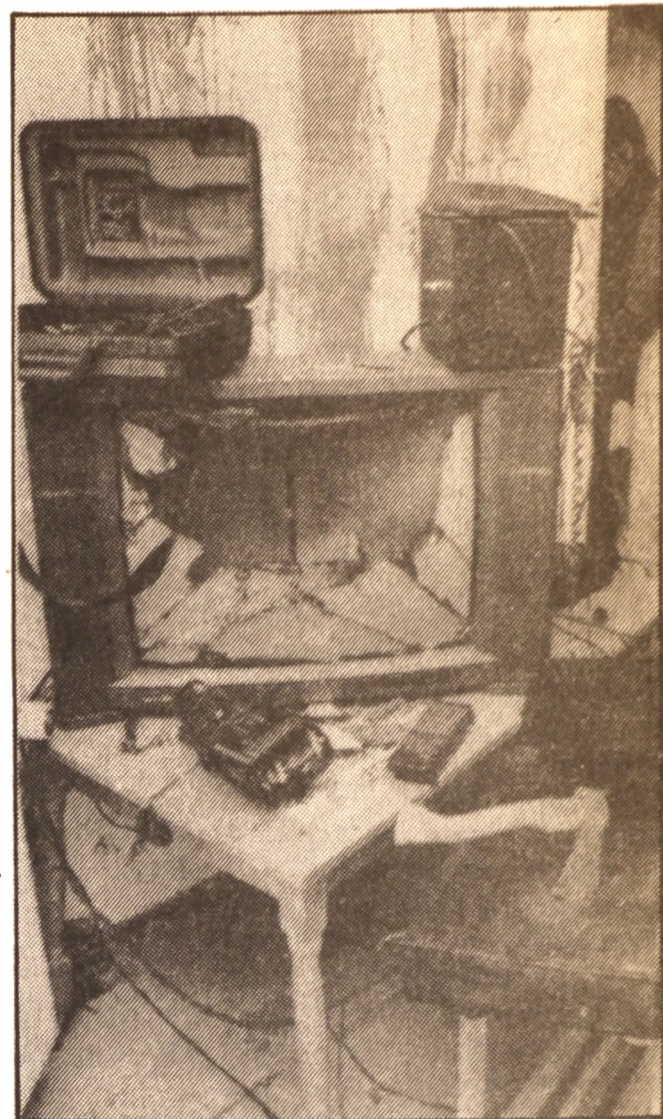
Αυτά λοιπόν για τους όρους, τους οποίους επιτρέπεται να θέσει ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου για την υποδοχή μεταναστών. Αλλά ποιος έχει γενικά δικαίωμα για μετανάστευση; Αυτό το ερώτημα τίθεται προ πάντων στη σημερινή κατάσταση, που ο πόθος μετανάστευσης υπερβαίνει καταφανώς την προθυμία υποδοχής.

Υπάρχουν πολλοί ηθικοί λόγοι υπέρ μιας τομικής έννομης αξίωσης για παροχή πολιτικού ασύλου. Δεν παρουσιάζει επίσης προβλή-

ματα η αξίωση προσφύγων από περιοχές εμφυλίων πολέμων για χρονικά περιορισμένο άσυλο. Αλλά η μεγάλη μάζα όσων επιθυμούν να μεταναστεύσουν συνίσταται, από την εκρηκτική ακόμη αύξηση της ανά τον κόσμο μετανάστευσης κατά το 19ο αιώνα, σε μετανάστες για εργασία και πρόσφυγες από φτώχεια, οι οποίοι ήθελαν να αποφύγουν τη διαγωγή ενός άθλιου βίου στην πατρίδα τους. Έτσι και σήμερα. Ενώτια σ' αυτήν τη μετανάστευση από τις φτωχές περιοχές της Ανατολής και του Νότου θεωράζεται ο ευρωπαϊκός σωβινισμός της ευημερίας.

Γενικά οι άνθρωποι δεν αφήνουν τις προγονικές τους εστίες δίχως να συντρέχει μεγάλη ανάγκη για την τεκμηρίωση του γεγονότος ότι χρειάζονται βοήθεια αρκεί ως επί το πλείστον γυμνό το δεδομένο της φυγής τους. Μια ηθική υποχρέωση για συμπαράσταση συνάγεται ιδιαίτερα από τις αυξανόμενες αλληλεξαρτήσεις μιας παγκόσμιας κοινωνίας, η οποία μέσω της παγκόσμιας καπιταλιστικής αγοράς και της ηλεκτρονικής μαζικής επικοινωνίας έχει συμφύθει σε τέτοιον βαθμό, ώστε τα Ηνωμένα Έθνη, καθώς δείχνει σήμερα η περίπτωση της Σομαλίας, έχουν αναλάβει κάτι σαν μια κοινή πολιτική ευθύνη για την εξασφάλιση της ζωής σ' αυτήν τη Γη. Ειδικές υποχρεώσεις για τον Πρώτο Κόσμο συνάγονται προς τούτοις από την ιστορία του αποικισμού και του ξεριζώματος περιφερειακών πολιτισμών μέσω της εισέλασης του καπιταλιστικού εκσυγχρονισμού. Εκτός αυτού οι Ευρωπαίοι μεταξύ 1800 και 1960 κατείχαν με 80% τη μερίδα του λέοντος σε διηπειρωτικά μεταναστευτικά κινήματα: και κέρδισαν απ' αυτό, αφού μπόρεσαν να βελτιώσουν τους όρους ζωής τους σε σχέση τόσο με μετανάστες άλλης προέλευσης όσο και με συμπατριώτες τους που δεν αποδήμησαν. Οι μητροπολιτικές χώρες βελτίωσαν την οικονομική τους κατάσταση μέσω της εξόδου κατά τη διάρκεια του 19ου και του πρώιμου 20ού αιώνα επίσης τόσο πολύ, όσο αντίστροφα μέσω της μετανάστευσης προς την Ευρώπη κατά την εποχή της ανασυγκρότησης μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Ευρώπη ήταν ούτως ή άλλως ένας επικαρπωτής αυτών των μεταναστευτικών κινήματων.

Γι' αυτούς και για γενικούς ηθικούς λόγους δικαιολογείται όχι μόνον η εγγύηση μιας ενάγωγμης ατομικής έννομης αξίωσης για μετανάστευση, αλλά ακόμη η υποχρέωση των ευημερούντων κοινωνιών για μια γενναιόδωρη πολιτική υποδοχής μεταναστών, η οποία να διευθύνει τη μετανάστευση ανάλογα με τις ανά χειρας δυνατότητες απορρόφησης. Το αμυντικό σλόγκαν «η βάρκα είναι πλήρης» αρνείται να φανεί πρόθυμο να γίνει κατανοητό και υπό την οπτική της άλλης πλευράς. Τα όρια της δυνατότητας επιβάρυνσης των ευρωπαϊκών κοινωνιών, οι οποίες φυραίνουν δημογραφικά και ήδη για οικονομικούς λόγους έχουν όπως και πρώτα

Το διαφορετικό αποτελεί το αντικείμενο της οργής των ναζιστών. Στη φωτογραφία βλέπουμε ένα κατεστραμμένο πολιτιστικό κέντρο της Γερμανίας

ανάγκη από μετανάστες, σίγουρα δεν τα έχουμε φτάσει. Από την ηθική θεμελίωση μιας φιλελεύθερης πολιτικής υποδοχής μεταναστών συνάγεται προς τούτοις η υποχρέωση να μην περιοριστούν οι ποσοτώσεις της εισδοχής τους στις οικονομικές ανάγκες της χώρας υποδοχής, δηλαδή στις «ευπρόσδεκτες εργατικές δυνάμεις», αλλά να προδιαγραφούν σύμφωνα με κριτήρια, τα οποία είναι αποδεκτά από την άποψη όλων των ενδιαφερομένων.

Τρία και ένα λάθη

Αν εκκινεί κανείς από αυτές τις αρχές, το μεταξύ κυβέρνησης και Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος συνομολογημένο συμβιβαστικό σχέδιο για το δίκαιο παροχής ασύλου, το οποίο αυτή την εβδομάδα συζητείται στην Ομοσπονδιακή Βουλή, δεν μπορεί από κανονιστική άποψη να δικαιολογηθεί. Περιέχει τρία κεντρικά λάθη και μια λανθασμένη υπόθεση:

1 Η προβλεπόμενη ρύθμιση περιορίζεται στο πολιτικό άσυλο, σε μέτρα κατά της «κατάργησης» του δικαιώματος παροχής ασύλου. Έτσι αγνοείται το γεγονός ότι η Γερμανία χρειάζεται μια πολιτική υποδοχής μεταναστών, η οποία ανοίγει στους μετανάστες άλλες νομικές επιλογές. Το πρόβλημα της εισροής μεταναστών ορίζεται, με τρόπο καθοριστικό, λανθασμένα. Όποιος καταργεί τη σύμπληξη μεταξύ ζητημάτων για το πολιτικό άσυλο και

Η οικογένεια της δωδεκάχρονης Gulistan Ortvrk, ενός από τα θύματα του Ζόλιγκεν. Πλήρωσε με πόνο την υποχωρητικότητα της. Η πραγματοποίηση του μακρόχρονου ονείρου του μικρού κοριτσιού: να επισκεφθεί τους συγγενείς του στη Γερμανία είχε ως αντίτιμο την ίδια τη ζωή

για τη μετανάστευση λόγω φτώχειας, δηλώνει εμμέσως πλην σαφώς ότι θέλει να υπεκφύγει από την ηθική υποχρέωση της Ευρώπης έναντι προσφύγων από τις εξαθλιωμένες περιοχές αυτού του κόσμου. Αντ' αυτού αποδέχεται μια παράνομη εισροή μεταναστών που θα καταντήσει εκτός ελέγχου, η οποία μπορεί ανά πάσα στιγμή να καταστεί ως «κατάχρηση του δικαιώματος παροχής ασύλου» εργαλείο για την εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπών εσωτερικής κατανάλωσης.

2 Η προβλεπόμενη συμπλήρωση του Συντάγματος με ένα άρθρο 16α εκκενώνει το «ουσιαστικό περιεχόμενο» της έννομης αστικής αξίωσης για παροχή πολιτικού ασύλου, επειδή σύμφωνα μ' αυτό οι πρόσφυγες που εισέρχονται από μια δήθεν ασφαλή τρίτη χώρα μπορούν να εκτοπιστούν δίχως να μπορούν να προβάλουν αξίωση ένδικης προστασίας. Μ' αυτό τον τρόπο το φορτίο της μετανάστευσης από την Ανατολική Ευρώπη επιρρίπτεται στις γειτονικές μας χώρες, προ πάντων στην Πολωνία, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Σλοβακία και την Ουγγαρία, δηλαδή σε χώρες οι οποίες στην παρούσα κατάσταση τους δεν είναι προετοιμασμένες για μια νομικά άψογη υπερνίκηση αυτού του προβλήματος. Προβληματικός προς τούτοις είναι ο περιορισμός της εγγύησης παροχής έννομης προστασίας για πρόσφυγες από χώρες οι οποίες υπό την οπτική της Γερμανίας ορίζονται ως τέτοιες, όπου «δεν ασκούνται διώξεις».

3 Το προκείμενο συμβιβάστικο σχέδιο για το δίκαιο παροχής ασύλου απορρίπτει κάποια αλλαγή του δικαιώματος πολιτογράφησης,

αντί να διευκολύνει στους ήδη εγκατεστημένους στη Γερμανία αλλοδαπούς, ιδίως τους στρατολογημένους Γκασταρμπάιτερ, την απόκτηση της υπηκοότητας. Η για ευνόητους λόγους προτιμώμενη δεύτερη υπηκοότητα δεν τους γίνεται δεκτή· ούτε τα παιδιά τους ακόμη, τα οποία έχουν γεννηθεί στη Γερμανία, δεν απολαμβάνουν χωρίς δυσκολίες τα δικαιώματα που αρμόζουν σε έναν πολίτη. Από την άλλη, οι λεγόμενοι VOLKSDEUTSCHEN, δηλαδή προ πάντων Πολωνοί και Ρώσοι που μπορούν να αποδείξουν μια γερμανική καταγωγή, κατέχουν ένα διά του Συντάγματος ρητά εγγυημένο δικαίωμα πολιτογράφησης.

4 Η πολιτική μας για το άσυλο βασίζεται στην υπόθεση ότι η Γερμανία δεν είναι χώρα υποδοχής μεταναστών. Αυτό αντιφάσκει προς τα ιστορικά δεδομένα. Ναι μεν από τον πρώιμο 19ο αιώνα σχεδόν οκτώ εκατομμύρια Γερμανοί μετανάστευσαν μόνο στις ΗΠΑ. Αλλά κατά τη διάρκεια των τελευταίων εκατό ετών τελέστηκαν συνάμα μεγάλα κινήματα εισροής μεταναστών. Μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ήρθαν στη χώρα 1,2 εκατομμύρια μετανάστες για εργασία· ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος άφησε πίσω του 12 εκατομμύρια DISPLACED PERSONS –κυρίως άτομα που έχουν υποχρεωθεί σε καταναγκαστική εργασία τα οποία είχαν εκτοπιστεί από την Πολωνία και τη Ρωσία. Στα ίχνη αυτής της πολιτικής χρησιμοποίησης ξένων εργατών άρχισε το 1955 μια οργανωμένη στρατολόγηση φτηνών, άγαμων, αρσενικών εργατικών δυνάμεων από τη νότια και νοτιοανατολική Ευρώπη – έως το σταμάτημα της στρατολόγησης το 1973.

«Γερμανοί με διαβατήριο εξωτερικού»

Σήμερα, οι οικογένειες και οι απόγονοι των Γκασταρμπάιτερ που δεν παλιννόστησαν ζουν στην παράδοξη θέση των μεταναστών χωρίς σαφή μεταναστευτική προοπτική – ως Γερμανοί με διαβατήριο εξωτερικού. Αποτελούν τη μάζα του 8,2% αλλοδαπών που ζούσαν στη Γερμανία το 1990. Η αντίσταση κατά της πλήρους ενσωμάτωσης αυτών των αλλοδαπών, δίχως τους οποίους η με την Ιαπωνία συγκρίσιμη οικονομική μας ανάπτυξη δεν θα ήταν δυνατή, είναι ακόμα πιο ακατανόητη, αν σκεφτεί κανείς πως η παλαιά Ομοσπονδιακή Δημοκρατία ενσωμάτωσε δεκαπέντε εκατομμύρια Γερμανούς και γερμανικής καταγωγής πρόσφυγες, δηλαδή επίσης «νέους πολίτες».

Όλες αυτές οι ελλείψεις της ενασχόλησης με το πρόβλημα της εισροής μεταναστών στη Γερμανία πρέπει να γίνουν κατανοητές εν όψει επίσης του ιστορικού υπόβαθρου μιας αυτοσυνείδησης εστιασμένης στην κουλτούρα και τη γλώσσα. Σε μας, ακόμη μέχρι το τέλος του τελευταίου πολέμου, γίνονταν λεπτές διακρίσεις μεταξύ «Deutschen», δηλαδή πολιτών γερμανικής καταγωγής, «Reichsdeutschen», δηλαδή πολιτών άλλης καταγωγής, και «Volksdeutschen», αυτών που είχαν γερμανική καταγωγή στο εξωτερικό. Στη Γαλλία, η εθνική συνείδηση μπόρεσε να διαμορφωθεί στο πλαίσιο ενός εδαφικά προσδιορισμένου κράτους (Territorialstaat), ενώ στη Γερμανία είχε αρχικά συνδεθεί με τη ρομαντικής έμπνευσης και αστικής παιδείας ιδέα ενός πολιτιστικά προσδιορισμένου

έθνους (Kulturnation). Αυτό παριστούσε μια φανταστική ενότητα, η οποία έπρεπε τότε να βρει στήριγμα στα κοινά στοιχεία της γλώσσας, της παράδοσης και της καταγωγής, για να μπορέσει να εξαπλωθεί υπερφαλαγγίζοντας την πραγματικότητα των υφιστάμενων κρατιδίων.

Πιο καθοριστική υπήρξε η συνθήκη ότι η γαλλική εθνική συνείδηση μπόρεσε να αναπτυχθεί δίχως προς δίχως μαζί με την επιβολή δημοκρατικών πολιτικών δικαιωμάτων και στον αγώνα εναντίον της κυριαρχίας του δικού τους βασιλιά, ενώ ο γερμανικός εθνικισμός, ανεξάρτητα από τη διεκδίκηση δημοκρατικών πολιτικών δικαιωμάτων, γεννήθηκε από τον αγώνα εναντίον του Ναπολέοντα, δηλαδή ενός εξωτερικού εχθρού. Εκπορευόμενη από έναν τέτοιο απελευθερωτικό πόλεμο, η εθνική συνείδηση στη Γερμανία μπόρεσε και συνδέθηκε με το πάθος της ιδιαιτερότητας της κουλτούρας και της καταγωγής - ένας τοπικισμός, ο οποίος διαμόρφωσε εντατικά την αυτοσυνείδηση των Γερμανών.

Αυτή την ιδιαίτερη συνείδηση την είχε αποστραφεί η Γερμανία μετά το 1945, μετά το αρχικά βαθμηδόν εξεργασμένο σοκ για την πολιτισμική διάρρηξη των μαζικών εγκλημάτων του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος. Την υποδέχτηκαν η απώλεια της κυριαρχίας και η περιθωριακή θέση σε έναν διπολικό κόσμο. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η επανένωση (σ.τ.μ.: της Γερμανίας) άλλαξαν θεμελιωδώς αυτόν τον αστερισμό. Γι' αυτό και οι αντιδράσεις κατά του πάλι φουντωμένου δεξιού εξτρεμισμού - και σ' αυτήν τη συνάφεια και οι ψευδολογες διαβουλεύσεις για το άσυλο - υπαινίσσονται το ερώτημα αν η διευρυμένη Γερμανία θα συνεχίσει σήμερα το δρόμο του πολιτικού εκπολιτισμού ή αν θα ανανεωθεί με άλλη μορφή η παλιά ιδιαίτερη συνείδηση. Αυτό το ερώτημα είναι ακροσφαλές, επειδή η επειγόντως αναγκαία διασαφήνιση της ηθικοπολιτιστικής αυτοσυνείδησης των πολιτών από δύο κράτη με αποκλίνουσες μεταξύ τους ιστορικές μοίρες δεν έχει λάβει χώρα μέχρι σήμερα.

Ο συνταγματικοπολιτικά αμφισβητήσιμος τρόπος μιας προσάρτησης των νέων κρατιδίων εμπόδισε ένα διάλογο πάνω στο Σύνταγμα, ενώ ο παρεπόμενος διάλογος - υποκατάστατο για την έδρα της πρωτεύουσας διεξήχθη πλαγίως. Στο μεταξύ, οι πολλαπλώς ταπεινωμένοι, αποστερημένοι σε μεγάλο βαθμό των αντιπροσώπων τους και μιας δικής τους ιδιαίτερης πολιτικής δημοσιότητας πολίτες της πρώην ΓΛΔ είχαν να αγωνιστούν με άλλες σκοτούρες. Τη θέση αρθρωμένων εισηγήσεων την παίρνουν εμπρησμοί και άσθητα απωθημένα. Ο αλλαγμένος αστερισμός των δυνάμεων και η αλλαγμένη κατάσταση στο εσωτερικό απαιτούν βέβαια νέες απαντήσεις. Ερωτάται μόνο με τη διαμόρφωση ποιας συνείδησης θα εκτελέσει η Γερμανία τη ληξιπρόθεσμη προσαρμογή της, εάν εμμένει στο πρότυπο αντίδρασης των AD HOC αποφάσεων και των υποδόριων θεσμικών εναλλαγών.

Πολιτικό και πολιτιστικό ρίζωμα της δημοκρατίας

Ιστορικοί, οι οποίοι δημοσιεύουν βιβλία διαστικά γραμμένα κάτω από τίτλους όπως *Επανάκληση στην Ιστορία ή Φόβος μπροστά στη δύναμη*, μας προσφέρουν έναν προς τα πίσω στραμμένο «Αποχαιρετισμό στην παλιά Ομοσπονδιακή Δημοκρατία», ο οποίος καυτηριάζει την ακόμη και τώρα πανηγυριζόμενη επιτυχημένη ιστορική πορεία της μεταπολεμικής γερμανικής δημοκρατίας ως τον κατά κυριολεξία «ιδιαιτερό δρόμο». Στην παλαιά Ομοσπονδιακή Δημοκρατία λένε ότι είχε ενσαρκωθεί η εξαναγκασμένη ανωμαλία ενός χτυπημένου και διαιρεμένου έθνους, το οποίο πρέπει τώρα να οδηγηθεί έξω από τον ουτοπισμό της παραίτησης από την εξουσία και να ανακληθεί στο από τον Βίσμαρκ χαραγμένο μονοπάτι μιας αυτοσυνειδητής ηγέτιδος δύναμης στο κέντρο της Ευρώπης. Πίσω από το πανηγύρι της τομής του 1989 κρύβεται επίσης ο διαρκώς απορριπτόμενος πόθος εκείνων για ομαλοποίηση, οι οποίοι δεν ήθελαν να παραδεχτούν την τομή του 1945.

Σ' αυτόν τον αναβράζοντα ρεβιζιονισμό υπάρχει μια σαφής εναλλακτική οπτική, η οποία, ενώ αντιλαμβάνεται αλλιώς τον αποχαιρετισμό από την παλαιά Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, ανοίγει μια άλλη προοπτική. Δεν πρέπει βραχυπρόθεσμα με κανένα τρόπο, σε καμία περίπτωση, να οδηγήσει σε άλλες επιλογές, αλλά ρίχνει στη σύνδεση της Γερμανίας με τη Δύση το φως μιας άλλης προβληματικής. Αυτή δηλαδή οφείλεται όχι σε μια έξυπνη, αλλά σε μια επεισοδιακή προσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής, καθόλου σε μια πολιτική απόφαση σημαίνει δε πολύ περισσότερο μια βαθιά διανοητική ρήξη με εκείνες τις ειδικά γερμανικές παραδόσεις, οι οποίες σφράγισαν την αυτοκρατορία του Γουλιέλμου και αξίωσαν τον καταποντισμό της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Ο δυτικός προσανατολισμός άνοιξε το δρόμο για μια αλλαγή νοοτροπίας, η οποία μετά την εξέγερση των νέων το 1968 υπό τους ευνοϊκούς όρους μιας ευημερούσας κοινωνίας συμπεριέλαβε ευρύτερα στρώματα και κατέστησε σε γερμανικό έδαφος δυνατό για πρώτη φορά ένα πολιτικό και πολιτιστικό ρίζωμα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

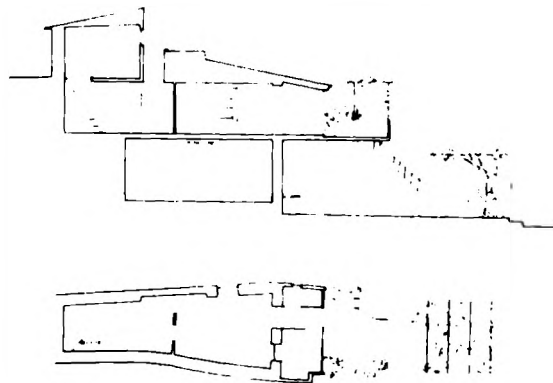
Σήμερα, το θέμα είναι να προσαρμόσουμε τον πολιτικό ρόλο της Γερμανίας σε νέες πραγματικότητες, δίχως υπό την πίεση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων της ένωσης να διακόψουμε την εξέλιξη ενός έως το 1989 προοδευόντος πολιτικού εκπολιτισμού - και δίχως να απαρνηθούμε τα κανονιστικά επιτεύγματα μιας αλλαγμένης εθνικής συνείδησης θεμελιωμένης όχι πλέον στην έννοια της εθνότητας, αλλά σ' αυτήν της κοινωνίας των πολιτών.

Μετάφραση:

Κ. Κουτσουρέλης - Π. Σιμίτος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Στην Ινδία, τη χώρα των 900.000.000 ψυχών και των χιλίων και μιας ιδιομορφιών, μετρήσαμε την τελευταία φορά τον ανθρώπινο πόνο και την κακή τύχη και ας μην φταίει μόνο αυτή. 28 χιλιάδες άνθρωποι, μπορεί και παραπάνω, έχασαν τη ζωή τους στον τελευταίο καταστροφικό σεισμό στα νότια της κοιλάδας Ντεκκάν. Το χωριό Κίλαρι, κοντά στο επίκεντρο του σεισμού, ισοπεδώθηκε. Τραγική ειρωνεία: Το βράδυ του σεισμού τελείωσε στο Κίλαρι γιορτή αφιερωμένη στο θεό Γκανέσα, θεό της καινούργιας αρχής των πραγμάτων και της καλής τύχης. Δέκα μέρες τον λάτρεψαν οι πιστοί του, χορεύοντας και τραγουδώντας. Τη νύχτα του σεισμού τα είδωλα του θεού ρίχτηκαν στη λίμνη του χωριού. Η λατρεία του Γκανέσα τελείωσε και η τύχη δεν ήρθε.

«Νόμισα ότι η γη ήταν μια δόμδα που έσκαγε» λέει ένας από τους ελάχιστους επιζώντες της μεγάλης καταστροφής της μεγαλύτερης στην Ινδία από σεισμό τα τελευταία 50 χρόνια. Έμειναν μόνο συντρίμια και η μυρωδιά από τα αποπεφρωμένα πτώματα, μαζί με την απορία των επιζώντων γιατί άραγε ο θεός Γκανέσα, που τόσο τον λάτρεψαν, δεν τους έφερε καλή τύχη; Απέναντι στην καταστροφή μπορούν να αντιτείνουν μόνο το «αν ο θάνατος είναι μοιραίος σ' αυτή τη χώρα τον δεχόμαστε», όπως το διατυπώνει Ινδός αξιωματικός. Μόνο που ο ίδιος σεισμός (6,9 Ρίχτερ) στην Αρμενία προκάλεσε το θάνατο 30.000 ανθρώπων, ενώ στο Σαν Φραντίσκο μόνο 67.

Σεισμός και... σεισμός

Ο εγκέλαδος τάραξε την Ινδία που μόλις είχε αρχίσει να απορροφά τους κραδασμούς της τελευταίας έκρηξης του ινδικού εθνικισμού.

Συνεχόμενοι «σεισμοί»

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Πρόσφατα η Ινδία συγκλονίστηκε από καταστρεπτικούς σεισμούς. Πέρα από αυτή τη φυσική καταστροφή, όμως, οι κλυδωνισμοί συνεχίζονται, από το θρησκευτικό φανατισμό, στην κατάσταση της χώρας, που προσπαθεί να αναδιαρθρώσει τις οικονομικές και κοινωνικές της δομές και να ισορροπήσει μέσα στη «νέα τάξη»

Έκρηξη με επίκεντρο αρκετά χιλιόμετρα μακριά από το Δελχί, στην πόλη Αγιοντίγια. Μόλις το Δεκέμβριο του περασμένου χρόνου στην Αγιοντίγια, φανατικοί ινδουιστές κατέστρεψαν από τα θεμέλια ένα μουσουλμανικό τέμενος. Την ενέργεια αυτή, που έφερε σε αντιπαράθεση μουσουλμάνους και ινδουιστές σε όλη σχεδόν τη χώρα και στοίχισε τη ζωή 2.000 ανθρώπων, την προετοιμάζαν οι ινδουιστές ακτι-

βιστές από καιρό. Πέντε χρόνια τώρα διέδιδαν ότι στο σημείο που χτίστηκε το τζαμί έχει γεννηθεί ο θεός Ραμ, προσωποποίηση των πολεμικών αρετών μιας παλιάς ινδικής φυλής. Και μάλιστα ότι το τζαμί ανεγέρθηκε πάνω στα θεμέλια ιερού των ινδουιστών που καταστράφηκε τον 16ο αιώνα από το Μογγόλο κατακτητή Ραμππούρ, γεγονός που παραμένει ωστόσο ιστορικά αναπόδεικτο.

Στην προπαγάνδα αυτή των ινδουιστών η κυβέρνηση της χώρας απάντησε κλείνοντας το τζαμί και περιμένοντας την ετυμηγορία του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Οι ακτιβιστές, ωστόσο, ήταν αποφασισμένοι να προχωρήσουν άσχετα από την απόφαση του Δικαστηρίου. Κατέστρεψαν το τζαμί και προκάλεσαν στη χώρα τη μεγαλύτερη ίσως κρίση μετά την ανεξαρτησία.

Η αντιπαράθεση, ωστόσο, ινδουιστών και μουσουλμάνων, που κορυφώθηκε με την καταστροφή του τζαμιού στην Αγιοντίγια, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας στην Ινδία. Σε όλη τη χώρα έχουμε εκτεταμένους συγκρούσεις από ασήμαντη αφορμή, όπως ένα μπαλάκι του κρίκετ που τυχόν χτυπάει περαστικό από αλάνα στην οποία παίζουν παιδιά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πόλη Αχμεντμάν, όπου τα τελευταία χρόνια οι συγκρούσεις ξεπερνούν τις έξι το χρόνο. Το σκληρό δεν διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, ληστείες και εμπρησμοί από συμμορίες των αντιμαχόμενων ινδουιστών και μουσουλμάνων. Ένας διαχωρισμός που δεν αφήνει απ' έξω ούτε τις αστυνομικές αρχές κάθε περιοχής, που ως εκ τούτου

αδυνατούν να επιβάλουν την τάξη. Σ' αυτή την περίπτωση αναλαμβάνει πάντα ο στρατός υπό καθεστώς εκτάκτου ανάγκης.

Αντιμετωπίζει λοιπόν ο λαός της Ινδίας μια κρίση ταυτότητας; Ποιος βρίσκεται πίσω από την έκρηξη αυτή του εθνικισμού -ή, μήπως, θεοκρατία- στην Ινδία; Εμπνευστής και δημιουργός αυτών των εθνικιστικών, στην ουσία αντιμουσουλμανικών οργανώσεων που δρουν τα τελευταία χρόνια στην Ινδία είναι το RSS - Rasuntya Swayamsevak Sangh ή αλλιώς Εθνικό Σώμα Εθελοντών, που συστάθηκε το 1925 για να τονώσει τον εθνικισμό των Ινδών. Μόνο που από τότε ο εθνικισμός αυτός δεν συσπείρωσε τους Ινδούς εναντίον των Άγγλων όσο εναντίον των μουσουλμάνων.

Οι ιδεολόγοι του RSS αναμασώντας, αν και σε χαμηλότερους τόνους, τη ρήση του εθνικιστή των αρχών του αιώνα Σαβαρκάρ «Όσοι δεν είναι Ινδοί πρέπει να δέχονται την κουλτούρα και τη γλώσσα των Ινδών, να σέβονται την εθνική θρησκεία και να μην έχουν άλλη σκέψη από τη δόξα της φυλής και του ινδικού πολιτισμού ή αλλιώς να μένουν απόλυτα υποταγμένοι στο ινδικό έθνος, χωρίς να απολαμβάνουν κανένα πλεονέκτημα, ούτε αυτό της ιδιότητας του πολίτη» αντιμετώπισαν τους μουσουλμάνους με εχθρότητα θεωρώντας τους πράκτορες του Πακιστάν.

Στόχος, ωστόσο, δεν ήταν οι μουσουλμάνοι, αλλά το νέο κράτος που διαμόρφωνε ο Νεχρού, θεσμοθετώντας την ανεξιθρησκεία και το λαϊκό χαρακτήρα του. Για τους ιδεολόγους του RSS η θρησκεία, αν και δεν ήταν ο απώτερος στόχος, ήταν το πιο πρόσφορο μέσο, μιας και εξασφάλιζε τη μεγαλύτερη δυνατή κινητοποίηση των μαζών, για να φτάσουν το στόχο που δεν ήταν άλλος από την κατάκτηση της εξουσίας. Με αυτό τον τρόπο λοιπόν, απέκτησαν μια ισχυρή οργάνωση των 2.000.000 ανθρώπων σ' όλη τη χώρα, που δρα παρακρατικά και έχει φανατικούς οπαδούς στα μεσοαστικά στρώματα, στους κύκλους των διανοούμενων εθνικιστών και των φοιτητών.

Το επόμενο δήμα ήταν η ανάμειξη στα πολιτικά πράγματα της χώρας. Την πέτυχαν με τη δημιουργία κάποιων κατ' επίφαση ανεξάρτητων οργανώσεων που εκπροσωπούν το RSS σε πολιτικό και θρησκευτικό πεδίο. Τα σημαντικότερα από αυτά τα δημιουργήματα λοιπόν του RSS είναι το κόμμα Μπαράτιγια Ζανάτα (BJP) ή Κόμμα του Λαού της Ινδίας και το Βισούα Χιντού Παρίσχα (VHP).

Η αντιπολίτευση

Το BJP αποτελεί αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο κόμμα της αντιπολίτευσης, και τη μόνη δύναμη που μπορεί σοβαρά να διεκδικήσει την εξουσία από το Κόμμα του Κογκρέσου, το κυβερνών κόμμα. Η τακτική που ακολούθησαν ήταν απλή, εμπλέχθηκαν έγκαιρα στη διαμάχη για το τζαμί της Αγιοντίγια, εκμεταλλευόμενοι τη θρησκευτική ορμή αλλά συγχρόνως και τη δυ-

Ο πρόσφατος σεισμός στην Ινδία άφησε πολλά ερείπια και θύματα. Στο πολιτικό σκηνικό, ωστόσο, οι σεισμικές δονήσεις συνεχίζονται

σπιστία του ινδικού λαού προς το Κόμμα του Κογκρέσου που τότε φερόταν αναμειγμένο σε διάφορα οικονομικά σκάνδαλα. Τα αποτελέσματα φάνηκαν αμέσως. Όταν για πρώτη φορά εμφανίστηκε το BJP στην πολιτική σκηνή μόλις που εξασφάλισε δύο έδρες στην κάτω βουλή. Στις επόμενες εκλογές, το 1989, οπότε είχε ξεσπάσει η γνωστή διαμάχη για το τζαμί αλλά και τα σκάνδαλα της κυβέρνησης του Ραντζίβ Γκάντι, πήρε με άνεση 119 έδρες.

Το εθνικιστικό λοιπόν BJP με πρόσωπο κοινοβουλευτικής νομιμότητας και με χέρι μακρύ, ώστε να στηρίζει τους ινδούς ακτιβιστές ετοιμάζει το δρόμο του για την εξουσία. Οι εκλογές που θα γίνουν το Δεκέμβριο στις τέσσερις πολιτείες του Βορρά ίσως είναι ένα προιόδεσμο. Οι προβλέψεις είναι αρνητικές για το Κόμμα του Κογκρέσου που φέρεται αδύναμο να κερδίσει έστω και μια πολιτεία.

Στο ίδιο μήκος κύμματος με το BJP κινείται και το VHP συνενώνοντας οπαδούς διαφόρων ινδουιστικών αιρέσεων με ισχυρά ερείσματα στους ινδούς της διασποράς και με ισχυρή προπαγάνδα που ασκεί από τα ΜΜΕ. Ομιλίες, τραγούδια, ταινίες για τη ζωή θεών και ηρώων με στόχο την ένωση των Ινδών ενάντια στον κοινό εχθρό, που δεν είναι άλλος από το μουσουλμάνο.

Ανάλογη δράση με το BJP και το VHP έχουν άλλες εθνικιστικές οργανώσεις. Τις ενώνει, τουλάχιστον στην πλειοψηφία τους, ο κοινός στόχος της εξουσίας. Όλες ποντάρουν στη δυναμική του θρησκευτικού συναισθήματος που καθρεφτίζει, στην περίπτωσή μας, την ανησυχία και την ανασφάλεια που προκαλούν η αστικοποίηση και η οικονομική ανάπτυξη σε παραδοσιακά αγροτικές κοινωνίες, όπως αυτή της Ινδίας. Πολύ περισσότερο που η οικονομική ανά-

πτυξη επιχειρείται μέσα σε ένα κλίμα γενικευμένης διαφθοράς, κατάπτωσης ηθών και επικράτησης της αρχής «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Αυτό τουλάχιστον δείχνει το τελευταίο σκάνδαλο που ξέσπασε στο χρηματιστήριο, στο οποίο μάλιστα φέρεται αναμειγμένος και ο πρωθυπουργός της χώρας, **Ναρασίμα Ράο**.

Επιπλέον την ψυχολογία και τη σκέψη του κόσμου της Ινδίας επηρεάζει όπως φαίνεται και η σταδιακή υποχώρηση της παραδοσιακής κοινωνικής διαφοροποίησης όπως την εκπροσωπούσε ο θεσμός της κάστας. Η ένταξη σε μια κάστα, όποια και αν ήταν αυτή, εξασφάλιζε αυτόματα μια ταυτότητα που τώρα μάλλον αναζητείται απεγνωσμένα.

Εδώ ακριβώς έχουν τα ερείσματά τους οι κάθε τύπου εθνικιστικές οργανώσεις που έχουν ήδη καταφέρει να προκαλέσουν μια γενικευμένη αναστάτωση. Μια αναστάτωση που στοιχίζει ανθρώπινες ζωές, σπέρνει τον πανικό και πηγαίνει πίσω το όποιο κυβερνητικό πρόγραμμα. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του πρώην υπουργού Εμπορίου, Τσιχλαμπάρν, και υποστηρικτή της οικονομικής μεταρρύθμισης: «Όταν ξεκινήσαμε τις μεταρρυθμίσεις πριν από δύο χρόνια, η οικονομική μεταρρύθμιση ήταν στην κορυφή της ατζέντας. Τώρα έχει πέσει στην τρίτη θέση πίσω από το θέμα των σχέσεων των θρησκευτικών κοινοτήτων και πίσω από το θέμα της εσωτερικής διαμάχης στο κογκρέσο για το πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί η πρόκληση αυτή».

Πραγματικά το Κόμμα του Κογκρέσου είναι σε δίλημμα για την αντιμετώπιση της κρίσης. Η μέχρι τώρα πολιτική ήταν η άσκηση πίεσης. Μετά τα γεγονότα της Αγιοντίγια απολύθηκαν οι κυβερνήτες των τεσσάρων πολιτειών του βορρά που αρνήθηκαν να συμμορφωθούν με τις

κυβερνητικές επιταγές και καταργήθηκαν έξι ριζοσπαστικές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων οι RSS και VHP, καθώς και κάποιες εξτρεμιστικές μουσουλμανικές ενώσεις. Η επιτυχία της κυβέρνησης τότε περιορίστηκε στη διάλυση μιας μεγάλης εθνικής συνέλευσης που συγκάλεσε το BJP το Δεκέμβριο του 1992 στο Δελχί. Και τι θα γίνει τώρα που οι Ινδοί ακτιβιστές ετοιμάζονται να χτίσουν στα συντρίμια του τζαμιού στην Αγιοντίγια ναό για το Θεό Ραμ; Πώς θα αντιδράσει τότε το Κόμμα του Κογκρέσου; Αν δεν αρθρώσει ένα πειστικό πολιτικό αντίλογο κινδυνεύει να ξεπεραστεί από την κοινή γνώμη που μεταστρέφεται ταχύτατα από τα μηνύματα του εθνικιστικού BJP και να μείνει με λίγους πιστούς της παραδοσιακής εκλογικής του βάσης, αν πάλι μετακινηθεί προς τα δεξιά με στόχο να απορροφήσει τα μετριοπαθή στοιχεία του ινδικού ακτιβισμού τότε αποξενώνει όχι μόνο τους μουσουλμάνους υποστηρικτές του, αλλά και τους Ινδούς που ανήκουν σε κατώτερες κάστες.

Οι τελευταίοι έχουν κάθε λόγο να βλέπουν πολύ δύσπιστα τους στρατευμένους στην εθνική ιδέα Ινδούς που ανήκουν στα ανώτερα κυρίως κοινωνικά στρώματα. Έτσι εξηγείται και μια αισθητή μετατόπιση μέρους του εκλογικού σώματος προς τ' αριστερά και κυρίως στο κόμμα **Ζανάτα Νταλ**. Γεγονός που αποτελεί ένα ακόμα πλήγμα στην ισχνή πλειοψηφία του Κογκρέσου στην κάτω Βουλή. Πολλές δημοσκοπήσεις δείχνουν πως αν γίνονταν τώρα εκλογές, το κόμμα του Κογκρέσου μόλις που θα εξασφάλιζε τις 198 από τις 245 έδρες που πήρε το 1991.

Η εκλογική αναμέτρηση στις πολιτείες του Βορρά θα είναι σε μεγάλο βαθμό ενδεικτική του τι μέλλει γενέσθαι. Γι' αυτό και η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη -και το δηλώνει- να καταβάλει κάθε δυνατό μέσο, συμπεριλαμβανομένου εκτεταμένων δωροδοκιών, προκειμένου να

αποκομίσει ό,τι περισσότερο μπορέσει. Σε περίπτωση δέδαια ήττας, το πιθανότερο είναι το BJP να ζητήσει εκλογές, αλλά και το Κόμμα του Κογκρέσου το κεφάλι του αρχηγού του, Ναρασίμα Ράο. Και αν μεν γίνουν τώρα οι γενικές εκλογές το BJP αναμένεται να πάρει την πρωτιά, όχι όμως και την αυτοδυναμία που θα του επέτρεπε να πάρει για τα καλά στα χέρια του το τιμόνι της χώρας. Αλλιώς το Κόμμα του Κογκρέσου αναζητά νέο αρχηγό και οι εκλογές γίνονται κανονικά το 1996, οπότε και λήγει η θητεία της παρούσας κυβέρνησης.

Ωστόσο, το σενάριο των πρόωγων εκλογών δεν είναι το επικρατέστερο. Γεγονός που αυξάνει τις πιθανότητες για μια κατάσταση πολιτικής σταθερότητας στην Ινδία. Στο χρόνο που θα μεσολαδήσει μέχρι τις επόμενες εκλογές θα εξασθενίσουν πιθανότατα οι κορόνες των ινδουιστών ακτιβιστών και των πατρώνων τους στο BJP. Και θα δοθεί στην κυβέρνηση της χώρας η ευκαιρία να αναθεωρήσει τη στάση της απέναντι στα αποσχιστικά κινήματα του Βορρά, να προχωρήσει το πρόγραμμα ανάπτυξης που έχει δρομολογήσει και τέλος να ισορροπήσει μέσα στη νέα τάξη πραγμάτων.

Αυτονομιστικά κινήματα. Αλλαγή κυβερνητικής τακτικής

Σε μια εποχή που στην Ινδία αναζητείται ταυτότητα, τα αυτονομιστικά κινήματα, που χρονολογούνται από την εποχή της ανεξαρτησίας, φουντώνουν. Η σύγκρουση της κυβέρνησης με το αυτονομιστικό κίνημα στη βορειοανατολική πολιτεία του Ασσάμ, ξεκίνησε το 1979. Ο στρατός υπερίσχυσε στο πεδίο της μάχης, αλλά το κίνημα δεν καταλάγιασε ποτέ. Με την ισχύ των όπλων αντιμετώπισε η κυβέρνηση και τις εξεγέρσεις στην πολιτεία Πανζάμ. Οι Σιχ, που αποτελούν πλειοψηφία στην περιοχή, αγωνίζονται για μεγαλύτερη αυτονομία. Δεν ανέχονται

το κέντρο να ελέγχει τις πηγές μιας από τις πιο πλούσιες πολιτείες της Ινδίας. Οι συνεχείς συγκρούσεις των Σιχ αυτονομιστών και του στρατού κορυφώθηκαν με την καταστροφή από το στρατό του πιο ιερού τεμένους των Σιχ, του χρυσού ναού στο Αμριτσά. Η κυβερνητική αυτή τακτική είχε αποτέλεσμα από τη μια να δολοφονηθεί η πρωθυπουργός Ίντιρα Γκάντι από φανατικό Σιχ της προσωπικής της φρουράς, από την άλλη να επικρατήσει μια εύθραυστη ειρήνη στην περιοχή. Ανάλογα μέσα χρησιμοποιήθηκαν και χρησιμοποιούνται και για την ειρήνευση στο Κασμίρ, με αποτέλεσμα την πλήρη αποξένωση των κατοίκων της περιοχής και τη μεγαλύτερη συσπείρωσή τους γύρω από την ιδέα της ανεξαρτησίας. Κάθε αυτονομιστικό κίνημα είναι δέδαια και μια ξεχωριστή περίπτωση, όμως οι περισσότεροι σήμερα συμφωνούν ότι Κασμίρ, Ασσάμ και Πανζάμ δεν είναι παρά τα αποτελέσματα της λαθεμένης πολιτικής του Κόμματος του Κογκρέσου. Μέλος του Μουσουλμανικού Κόμματος παρατηρεί χαρακτηριστικά: «Το κέντρο επανειλημμένως δελεάστηκε να παίξει το ρόλο του μεγάλου αφεντικού των πολιτειών και δεν δίστασε να χτυπήσει χωρίς έλεος όταν το θεώρησε αναγκαίο, προκειμένου να χτυπήσει τοπικές φιλοδοξίες, ιδιαίτερα πολιτικές». Η άποψη που πρόσβενε τότε η Ίντιρα Γκάντι ότι ξένος δάχτυλος δημιούργησε όλα τα προβλήματα στην Ινδία μεταβάλλεται σήμερα. Η επικρατούσα αντίληψη φαίνεται να είναι αυτή που διατυπώνει ο κ. Τ. Φερναντές, μέλος επίσης του Μουσουλμανικού Κόμματος: «Μπορεί το Πακιστάν να ψαρεύει στα θολά νερά του Πανζάμ και του Κασμίρ, αλλά είναι η Ινδία που θόλωσε τα νερά». Έτσι η σημερινή κυβέρνηση αλλάζει τακτική στο θέμα των αυτονομιστικών κινήματων, όπως επιβεβαιώνει και ο υπουργός Εσωτερικών της χώρας, υπεύθυνος για θέματα εσωτερικής ασφάλειας, Ρατζές Πιλότ. Λέει λοιπόν: «Αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε είναι να αντιμετωπίσουμε κατά πρόσωπο την πραγματικότητα, να δώσουμε ευκαιρίες για οικονομική και κοινωνική εξέλιξη και να βοηθήσουμε τους ενόπλους και τους καταπιεσμένους να ενταχθούν πολιτικά».

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94
αύξηση ΑΕΠ	5,6	5,2	1,2	4	4
πληθωρισμός	9,1	12,1	13,6	7	5,6
ταμιακό έλλειμμα (επί του ΑΕΠ)	7,9	8,4	6,0	5,6	4,7
εισαγωγές (σε δολ.)	21.272	24.072	19.411	21.726	24.500
εξαγωγές (σε δολ.)	16.626	18.142	17.866	16.421	21.400
ξένα αποθέματα (σε δολ.)	3.657	3.368	2.236	5.631	6.434

Από τους Financial Times

Ένα δήμα εμπρός...

Η μεταφορά πολιτικών εξουσιών από το κέντρο στην περιφέρεια και η ενίσχυση του ρόλου των πολιτειών φαίνεται αναγκαία αφενός γιατί θα κατευνάσει τις αυτονομιστικές τάσεις, αφετέρου γιατί θα συμβάλει αποτελεσματικά στην οικονομική και γενικότερη ανάπτυξη της χώρας. Αν και δύσκολα μπορεί να αμφισβητήσει κανείς σήμερα ότι η κυβέρνηση του Ναρασίμα Ράο έχει πετύχει μερικά θετικά οικονομικά μέγεθη, πολλά μένουν να γίνουν προκειμένου να αναπτυχθεί η Ινδία αλλά με το λιγότερο δυνατό κοινωνικό κόστος.

Η μεγάλη κρίση του 1991 στο ισοζύγιο πληρωμών ανάγκασε την κυβέρνηση Ράο να δάλε

μπροστά ένα πρόγραμμα οικονομικής μεταρρύθμισης. Από το 1991 μέχρι σήμερα έχουν σημειωθεί κάποιες πραγματικά σημαντικές αλλαγές σε όλους τους τομείς της ινδικής οικονομίας. Η περιοριστική νομοθεσία που ίσχυε για τη βιομηχανία σχεδόν δεν υφίσταται πλέον· οι δασμοί στα εισαγόμενα προϊόντα έχουν μειωθεί αισθητά. Οι εξαγωγές έχουν τονωθεί σημαντικά μετά την υποτίμηση του νομίσματος. Το τραπεζικό σύστημα μεταβάλλεται με την εισαγωγή συστήματος μηχανοργάνωσης και πρόβλεψης των δανειοδοτικών αναγκών. Με αποτέλεσμα η τεράστια αγορά της Ινδίας που έμενε χρόνια κλειστή, να μπαίνει τώρα στο χορό του παγκόσμιου εμπορίου. Οι ξένες επενδύσεις φτάνουν τώρα τα 100-200 δισ. δολ. το χρόνο. Και είναι βέβαιο ότι θα συνεχίσουν να εισρέουν μιας και ο πειρασμός της παρθένας αγοράς είναι πολύ μεγάλος. Έτσι ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης από το 1,2% που ήταν το '91-'92 αναμένεται να φτάσει το 5% μέχρι το Μάρτη του '94. Και ο πληθωρισμός έπεσε από το 13,6% στο 6%.

Τα παραπάνω θετικά οικονομικά μεγέθη συνοδεύονται και από τη βελτίωση παροχής υπηρεσιών σε ορισμένους τομείς του δημοσίου. Ο ανταγωνισμός του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα που αργά αλλά σταθερά αναπτύσσεται, ανάγκασε τον κρατικό αερομεταφορέα και την κρατική ραδιοτηλεόραση να αλλάξουν πρόσωπο. Από την άλλη η αυτοκινητοβιομηχανία Maruti, για παράδειγμα, με τη βελτιωμένη τεχνολογία της έχει εξασφαλίσει παραγγελίες για τα τρία επόμενα χρόνια. Το ερώτημα βέβαια που τίθεται στο σημείο αυτό είναι πόσοι και ποιοι είναι στην Ινδία σήμερα σε θέση να απολαύσουν τη βελτίωση των προϊόντων και των υπηρεσιών. Πόσοι είναι σε θέση τελικά να καταναλώσουν και να συμβάλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας τους;

Με τις πιο αισιόδοξες μετρήσεις από τα 900.000.000 Ινδών μόνο τα 380.000.000 είναι σε θέση να καταναλώσουν. Τα υπόλοιπα 600.000.000 ζουν περισσότερο ή λιγότερο στην ανέχεια. Κατά συνέπεια είναι πολύ δύσκολο να εξασφαλίσεις τη συναίνεση για την οικονομική μεταρρύθμιση αυτών των 600.000.000 που καλούνται να ζυμώσουν μια πίτα από την οποία δεν τρώνε προς το παρόν τουλάχιστον.

Στο θέμα λοιπόν της οικονομικής μεταρρύθμισης φαίνεται να απαιτείται ευρύτερη λαϊκή συναίνεση, αλλά και ριζοσπαστική αντιμετώπιση των κεκτημένων ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Μέχρι τώρα οι υπουργοί της κυβέρνησης Ράο φάνηκαν απρόθυμοι να έρθουν σε ανοιχτή αντιπαράθεση με τους κτηματίες, τους γραφειοκράτες και τους συνδικαλιστές, οι οποίοι συνιστούν μεγάλο τμήμα της εκλογικής βάσης του Κόμματος του Κογκρέσου.

Διστακτική παρουσιάζεται η κυβέρνηση και στο θέμα των ιδιωτικοποιήσεων και της θεσμοθέτησης του δικαιώματος της απόλυσης του πλεονάζοντος προσωπικού σε μια επιχείρηση.

Πριν από ένα χρόνο περίπου η Ινδία συγκλονίστηκε από ένα μεγάλο οικονομικό σκάνδαλο· πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά ύψους 2 δισ. δολ. υπεξαιρέθηκαν από διάφορους κρατικούς οργανισμούς και επενδύθηκαν στο χρηματιστήριο. Ο άνθρωπος που φέρεται ως κύριος υπεύθυνος για το σκάνδαλο υπέδειξε το Ναρασίμα Ράο, τον πρωθυπουργό της χώρας ως τον άνθρωπο που χρηματίστηκε και δοθήθηκε στη συγκάλυψη του σκανδάλου. Ο τελευταίος αρνήθηκε οποιαδήποτε συμμετοχή, χωρίς ωστόσο να προσκομίσει ικανοποιητικές αποδείξεις γι' αυτό.

Προχωράει με πολύ αργά βήματα σταθμίζοντας προσεκτικά τις αντιδράσεις στο εσωτερικό μιας και είναι διάχυτος στον κόσμο ο φόβος να συρθεί η χώρα από το άρμα των πολυεθνικών, σε περίπτωση που εκποιηθεί ποσοστό μεγαλύτερο του 50% των δημοσίων επιχειρήσεων.

Από την άλλη μένει να αντιμετωπιστεί η σημαντική αύξηση του εξωτερικού χρέους και η γραφειοκρατία που παραμένει ισχυρή· τη δεκαετία του '80 η Ινδία ήταν από τις λιγότερο χρεωμένες χώρες του Τρίτου Κόσμου, ενώ σήμερα μόλις που υπολείπεται της Βραζιλίας και του Μεξικού με το μεγαλύτερο εξωτερικό χρέος.

Αναμφισβήτητο όμως το Κόμμα του Κογκρέσου έχει δρομολογήσει για την Ινδία μια νέα πορεία· μόνο που πρέπει να προχωρήσει πολύ προσεκτικά διατηρώντας τις πολύ λεπτές ισορροπίες ανάμεσα σε μια καπιταλιστική δυτικού τύπου οικονομία και σε ένα κράτος με ανθρώπινο πρόσωπο. Και μεταφέροντας από την άλλη αρμοδιότητες και εξουσίες στις πολιτείες μιας και η πολυμορφία του μωσαϊκού που λέγεται Ινδία υπαγορεύει, κατά την επικρατέστερη άποψη, η οποία μεταρρύθμιση να περάσει από την περιφέρεια και όχι από το κέντρο.

Στο επίπεδο βέβαια των πολιτειών κύριος

άξονας της μεταρρύθμισης αυτής ίσως θα πρέπει να είναι η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου—μόνο 52% των ενηλίκων είναι σε θέση να διαβάσει—και τη συνακόλουθη ελεγχόμενη αύξηση του πληθυσμού, που αναμένεται να ξεπεράσει το 1.000.000.000 το 2000.

Με τους πυραύλους αλλά και με την ειρήνη

Στο πλαίσιο της οικονομικής μεταρρύθμισης και ειδικότερα του περιορισμού των δημοσίων δαπανών εντάσσεται και η μείωση των δαπανών για την άμυνα. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης στέρησε την Ινδία από την κύρια πηγή της αμυντικού υλικού· υλικό που προμηθευόταν με τις μεγαλύτερες δυνατές ευκολίες. Σήμερα οι δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ ζητάνε ρευστό για να ικανοποιήσουν τα αιτήματα της Ινδίας. Έτσι η χώρα αναγκάζεται τώρα να στηριχθεί στις δυνάμεις της για την παραγωγή αμυντικού υλικού, μιας και παραμένει αμείωτη η ένταση στις σχέσεις της με το γειτονικό Πακιστάν. Η συμπλοκή που ξέσπασε πριν από δύο μήνες στο Λονδίνο σε φιλικό αγώνα κρίκετ μεταξύ Ινδίας - Πακιστάν έδειξε άλλη μια φορά ότι θα είναι πολύ δύσκολο οι δύο χώρες να προχωρήσουν σε διμερείς διαπραγματεύσεις για την αμφιλεγόμενη περιοχή του Κασμίρ. Η Διεθνής Κοινότητα παρακολουθεί ανήσυχη τις εξελίξεις, καθώς οι δύο χώρες που αναμφισβήτητα διαθέτουν πλήρες πυρηνικό και πυραυλικό πρόγραμμα, αποφεύγουν να υπογράψουν τη συνθήκη για περιορισμό των πυρηνικών.

Στη νέα λοιπόν τάξη πραγμάτων, η Ινδία παίζει χωρίς την υποστήριξη της ΕΣΣΔ, με κρυμμένα χαρτιά για το οπλοστάσιό της. Δείχνει, ωστόσο, ότι επιθυμεί να διαπραγματευθεί με το Πακιστάν, πολύ περισσότερο τώρα που το Πακιστάν έχει εξασθενημένη διπλωματική θέση, έχοντας χάσει σε μεγάλο βαθμό την υποστήριξη της Δύσης. Η εξομάλυνση των σχέσεων της χώρας με την Κίνα είναι ένας παράλληλος στόχος της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης Ράο. Όταν πια κλείσει και αυτό το μέτωπο θα μπορεί η Ινδία να διεκδικήσει μια πιο δυναμική παρουσία στα Ενωμένα Έθνη, αλλά και μια πιο δυναμική παρουσία σε περιφερειακό επίπεδο μέσα από την ένταξή της στην Ένωση Νότιας Ασίας για την Περιφερειακή Συνεργασία.

Έτσι διαμορφώνονται σε γενικές γραμμές οι προοπτικές και οι στόχοι της παρούσας κυβέρνησης της Ινδίας σε επίπεδο εσωτερικής ασφάλειας, οικονομικής ανάπτυξης και εξωτερικής πολιτικής. Θα χρειαστεί όμως να κινηθεί προσεκτικά και γρήγορα για να προλάβει τα αποτελέσματα της οικονομικής κυρίως πολιτικής της. Αλλιώς η συνέχεια και η συνακόλουθη δυσανεμία θα παρασύρει ακόμα περισσότερους Ινδούς στην εθνικιστική, στην ουσία αντιμουσουλμανική, υστερία, έτσι όπως τη γνώρισε καλά η Ινδία τον τελευταίο χρόνο.

■ ΣΧΕΔΙΑ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ

Μεγαλόπνοο πράγματι το σχέδιο της Λευκής Βίβλου της Ευρ. Επιτροπής που θα συζητηθεί στη διάσκεψη κορυφής το Δεκέμβριο υπό τη βελγική προεδρία, για την επιτάχυνση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Προβλέπεται η κατασκευή μεγάλων έργων συνολικής αξίας 518 δισ. ENM με στόχο τη δημιουργία 20 εκ. νέων θέσεων εργασίας έως το 2000 και τη μείωση του σημερινού μέσου κοινοτικού όρου που ανέρχεται σε 10,4%. Θα υπάρξει όμως η αναγκαία πολιτική δούληση για να εξευρεθούν οι πόροι ή θα παραπεμφθεί το θέμα σε πιο «εύθετο» χρόνο; Στο μεταξύ η ανεργία αυξάνεται και οι φτωχοί πληθαίνουν.

■ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Η δεξιά αντιπολίτευση στο Ισραήλ σημείωσε θεαματικές επιτυχίες στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές σε βάρος του Εργατικού Κόμματος. Κι αυτό αποτελεί κακό οιωνό για την ειρήνη και την αναγκαία «κατανόηση» που χρειάζεται ώστε να προχωρήσουν οι ειρηνευτικές συνομιλίες και η διευθέτηση των εκκρεμών θεμάτων με τους Παλαιστίνιους. Τέτοια αποτελέσματα, με τη νίκη μάλιστα του Λικούντ είναι ίδια στην Ιερουσαλήμ, δεν θα μπορούσαν να έρθουν σε πιο ακατάλληλο χρόνο για τον πρωθυπουργό Ράμπιν καθώς η ογκούμενη βία από τους «απορριπτικούς» των δύο πλευρών και η «μίνι κρίση» στις συνομιλίες απειλούν την εύθραστη ειρήνη. Οι δηλώσεις

του νέου δημάρχου της Ιερουσαλήμ, Olmert ότι κατέχεται από «μεγάλο φόβο» ότι η πόλη θα γίνει «επαρχία των Παλαιστινίων» κρούουν πολλά καμπανάκια στη Μέση Ανατολή.

■ ΚΑΜΠΑΝΕΣ

Η μείωση της δημοτικότητας του προέδρου Κλίντον φάνηκε στις πρόσφατες τοπικές εκλογές όπου οι Ρεπουμπλικανοί σημείωσαν θεαματικές νίκες. Τα εσωτερικά προβλήματα καίνε και ο Κλίντον κινείται με αργούς ρυθμούς. Δεν πρόκειται για «ποινικούς παράγοντες» που συντέλεσαν στις ήττες. Πρόκειται για «καμπανάκια» που ήδη άρχισαν να χτυπούν πριν καν ο Αμερικανός πρόεδρος κλείσει ένα χρόνο στον

προεδρικό θώκο.

Όταν οι προθέσεις δεν μεταφράζονται σε πράξεις κι όταν οι προσδοκίες δεν δικαιώνονται η πολιτική αποτυχία είναι δεδομένη. Πόσοι πολιτικοί σήμερα «αφουγκράζονται» εγκαίρως τις προειδοποιήσεις της κοινής γνώμης;

■ ΝΕΟ ΔΟΓΜΑ

Ο Ρώσος υπουργός Αμύνης στρατηγός Pavel Grachew εξήγγειλε νέο αμυντικό δόγμα. Η ψυχροπολεμική φρασεολογία εγκαταλείπεται και δίνεται έμφαση στη σημασία της συγκράτησης και της αντιμετώπισης των «περιφερειακών συγκρούσεων», που θεωρούνται σοβαρή απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και σταθερότητα.

Ανατρέποντας την υπόσχεση Μπρέζνιεφ το 1982 ότι η τότε Σ. Ένωση δεν θα χρησιμοποιούσε πρώτη πυρηνικά όπλα σε περίπτωση σύγκρουσης, το νέο δόγμα δεν αποκλείει καθόλου την περίπτωση «πρώτης χρήσης».

Το νέο αμυντικό δόγμα προβλέπει μείωση των στρατιωτικών δυνάμεων από 2 εκ. άνδρες στο 1,3 εκ., και δημιουργία ταχυσκίνητων μονάδων αμέσου επεμβάσεως.

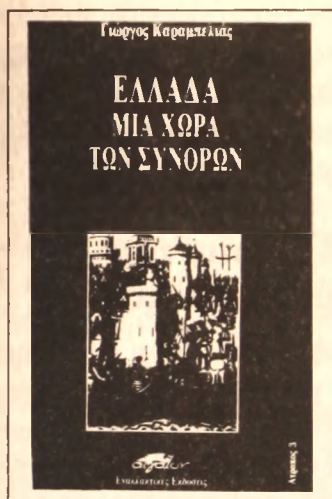
Οικονομικά γονατισμένη η Ρωσία δείχνει παρ' όλα αυτά όχι μόνο τη θέλησή της να διατηρήσει έντονη τη διεθνή στρατιωτική της παρουσία αλλά και την αποφασιστικότητά της να τακτοποιήσει τις «εκκρεμότητες» στο γύρω χώρο της.

«Τα όνειρά μας είναι η πραγματική μας ζωή» είπε κάποτε ο μεγάλος Φελίνι που έφυγε πριν από λίγες μέρες. Πάντα είχε την αίσθηση, έλεγε, ότι γύριζε το ίδιο φιλμ. Ίσως η σημερινή Ιταλία να χρειάζεται τα μηνύματά του περισσότερο από κάθε άλλη φορά, καθώς, μολονότι ο λαός έχει εκδηλώσει τη σαφή θέλησή του για αλλαγή, η παρατεινόμενη θεσμική πολιτική κρίση απειλεί πλέον την ίδια τη Δημοκρατία

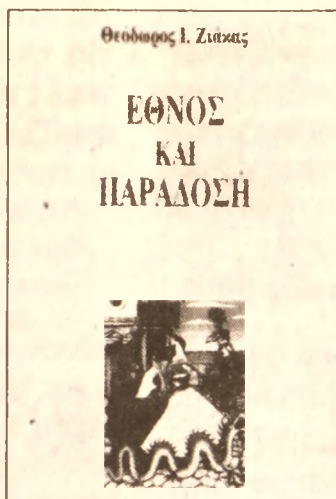

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΑΘΗΝΑ: Θεμιστοκλέους 37,
τηλ. 36.26.319, 36.02.644, fax 36.39.930
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 20.23.49
- ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Έκτορος 40, τηλ. 003572 - 43.32.97, 34.75.22
- ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Κοινοπρακτική Ε.Π.Ε., Ιπποκράτους 68,
τηλ. 36.20.647, 36.46.202

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
Ελλάδα, μια χώρα των συνόρων

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΙΑΚΑΣ
Έθνος και παράδοση

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Η αποθέωση της ιστορίας

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Χέγκελ

ΑΝΤΡΕ ΓΚΟΡΖ
Καπιταλισμός, σοσιαλισμός,
οικολογία

ΠΙΕΡ ΣΑΜΟΥΕΛ
Το φαινόμενο του
θερμοκηπίου

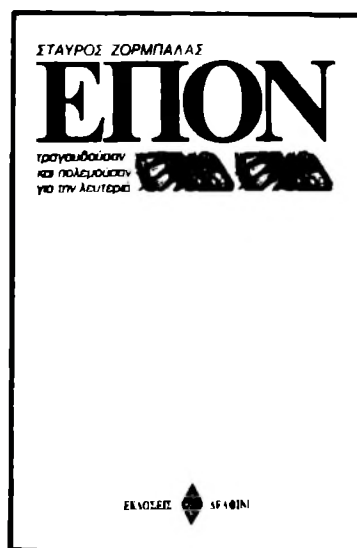
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

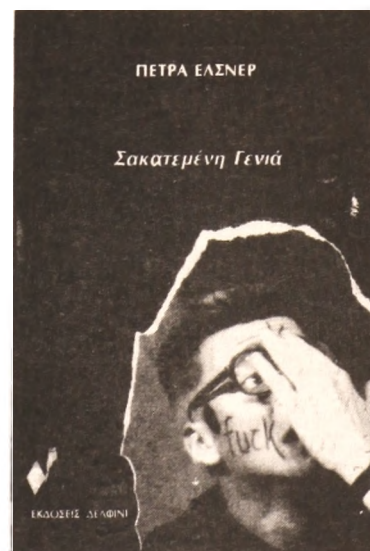
ΔΕΛΦΙΝΙ

ΒΑΣΙΛΗΣ Α. ΝΕΦΕΛΟΥΔΗΣ
Ντοκουμέντο

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΡΜΠΑΛΑΣ
ΕΠΙΟΝ

ΠΕΤΡΑ ΕΛΣΝΕΡ
Σακατεμένη γενιά

Θεμιστοκλέους 23-25, 106 77 Αθήνα
Τηλ. 36.30.955, Fax 6450764

Πώς θα αποφύγουμε να πληγώνουμε ο ένας τον άλλον

του Μέτο Γιοβανόφσκι

Το ΑΝΤΙ φιλοξενεί τον Μέτο Γιοβανόφσκι που βλέπει το θέμα των σχέσεων Ελλάδας με την «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας» από τη δική του σκοπιά, συμβάλλοντας σ' έναν προβληματισμό, σ' ένα θέμα που έχει προκαλέσει πολιτικούς σεισμούς και που ακόμη δεν έχει βρει τη λύση του. Το ΑΝΤΙ δεν έχει επέμβει στο παραμικρό στο κείμενο που δημοσιεύει

Τα δύο κράτη μας δεν έχουν άλλη λύση, παρά μόνον να φθάσουν σε μία συμφωνία. Οποιαδήποτε άλλη επιλογή θα ήταν επικίνδυνη. Οποιαδήποτε άλλη επιλογή θα σήμαινε ότι υποδαυλίζουμε σιωπηρά το καζάνι που βράζει στη Βοσνία: τη ντροπή της μοντέρνας Ευρώπης. Αλλά μία τέτοια στάση δεν συνιστά απειλή μόνο για εκείνους που ήδη κινδυνεύουν και είναι εκτεθειμένοι στη βαρβαρότητα. Εάν η φωτιά της Βοσνίας δεν σβήσει σύντομα, τότε θα εξαπλωθεί, τότε ο πόλεμος θα επεκταθεί στο Νότο, σε εμάς. Φοβάμαι, εάν επιτρέψουμε την επέκταση του πολέμου στο Νότο, ότι όσα συμβαίνουν σήμερα στις πρώην Γιουγκοσλαβικές περιοχές θα μοιάζουν απλοϊκά εν συγκρίσει με την κόλαση που θα μπορούσε να δημιουργηθεί αύριο στη δική μας περιοχή. Σε μία τέτοια περίπτωση, ασφαλώς, η Μακεδονία θα «ηττηθεί» όμως κατά πόσον η Ελλάδα θα είναι η νικήτρια, δεν μπορώ εγώ να το πω. Βέβαιο είναι ότι: η Ελλάδα θα κλείσει τη δική της χερσαία οδό προς την Ευρώπη χειρότερα από ό,τι έκλεισε ο αυτοκινητόδρομος Βελιγραδίου-Ζάγκρεμπ. Και ξέρω ακόμη κάτι: τότε, μετά έναν τέτοιο πόλεμο, θα είμαστε και οι δύο

* Ο Μέτο Γιοβανόφσκι είναι ένας από τους πιο γνωστούς συγγραφείς της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας

εξίσου φτωχοί· ενώ σήμερα δεν συγκρίνεται το επίπεδο ζωής της Ελλάδας με αυτό της χώρας μου. Ο σκοπός των οπαδών της εθνικιστικής Αποκάλυψης είναι πάντα η κόλαση.

Αναγκαία η συμφωνία

Η Δημοκρατία της Μακεδονίας και η Ελλάδα είναι καταδικασμένες να οδηγηθούν σε μια συμφωνία. Πολλοί από εμάς – και στις δύο χώρες – πιστεύουμε ότι αυτό είναι απολύτως δυνατό. Εκείνο που μας απασχολεί είναι πώς θα γίνουν οι αναγκαίες παραχωρήσεις και πώς θα αποφύγουμε να πληγώνουμε ο ένας τον άλλο. Διότι όσο σημαντικό είναι να γίνουν παραχωρήσεις και συμβιβασμοί κατά τις διαπραγματεύσεις, άλλο τόσο σημαντικό είναι να μην πληγώνουμε οι μεν τους δε, να μην αφήνουμε κρυφά τραύματα που ενδεχομένως θα φέρουν μεγάλους πόνους και που, αργά ή γρήγορα, θα «αναζωπυρωθούν». Την άποψή μου αυτή την συμμερίστηκε ένας Έλληνας πολίτης, ο οποίος, στη συνάντηση Ελλήνων και Μακεδόνων διανοουμένων που έγινε στην Αθήνα τον περασμένο Φεβρουάριο, μου υπέβαλε γραπτώς την ακόλουθη ερώτηση:

«Προσωπικά, ως Έλληνα πολίτη, δεν με ενοχλεί να ονομαστεί το κράτος σας “Δημοκρατία της Μακεδονίας”! Όμως κανείς από την αντιπροσωπεία σας δεν έθιξε δύο σημαντικά θέματα που αφορούν την Ελλάδα σήμερα:

1. Τους χάρτες της Μεγάλης Μακεδονίας.
2. Τη χρήση αρχαίων ελληνικών συμβόλων, όπως είναι ο “ήλιος της Βεργίνας” στη σημασία σας.

Δεν έχετε, τελικά, αντιληφθεί ότι εάν προτίθεστε να μονοπωλήσετε το όνομα «Μακεδονία», ο ελληνικός λαός δεν θα το αποδεχόταν αυτό;».

Πιστεύω ότι αυτή η ερώτηση περιέχει τα βασικά στοιχεία που κάνουν οδυνηρές τις μεταξύ μας σχέσεις. Για να σταματήσει αυτή η κατάσταση πρέπει να βρούμε, και να χρησιμοποιήσουμε το πλέον αποτελεσματικό φάρμακο.

Λυπάμαι, διότι τότε στην συνάντηση της Αθήνας, δεν ήμουν σε θέση να απαντήσω σ' αυτή την ερώτηση εξ αιτίας μιας απροσδόκητης παρανόησης. Τώρα, όμως, όταν μιλώ

για το πώς να φθάσουμε σε μία συμφωνία χωρίς να πληγώνουμε οι μεν τους δε, καλωσορίζω μια τέτοια ερώτηση. Έτσι, εγγίζουμε την ουσία του προβλήματος.

Η ουσία του προβλήματος

Όσον αφορά τους χάρτες, η απάντησή μου είναι σύντομη: υπήρχαν και υπάρχουν πάντοτε και παντού ανεύθυνοι άνθρωποι οι οποίοι τυπώνουν, πιθανώς, πράγματα ακόμη χειρότερα και από αυτούς τους χάρτες. Τούτο οφείλουμε σε κάθε περίπτωση να το επισημαίνουμε δημοσίως, όχι όμως σε κρατικό επίπεδο, αλλά σε επίπεδο πολιτών. Οφείλουμε να μην το μετατρέπουμε σε πρόβλημα κλειδί και σε αδιέξοδη κατάσταση, διότι έτσι απομακρυνόμαστε από την ουσία του προβλήματος.

Όσον αφορά τον «ήλιο της Βεργίνας», πιστεύω ότι αυτό είναι ένα πρόβλημα. Αυτό ο ήλιος στη σημαία μας είναι αποτέλεσμα πολιτικής ανωριμότητας του Κοινοβουλίου μας, το οποίο προσπαθώντας να αποφύγει μια συγκεκριμένη κατάσταση οδηγείται σε μία άλλη χειρότερη. Ο ήλιος αυτός δεν αποτελεί μόνον πρόβλημα στις τρέχουσες διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο χωρών μας. Αύριο, αφού αποκαταστήσουμε ομαλές σχέσεις, πάλι θα αποτελεί ένα εμπόδιο, προκειμένου να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε σε μία και μόνη ιστορική αλήθεια στην περιοχή των Βαλκανίων. Δεν χρειάζεται να διαβάσουμε δύο αντίστοιχα βιβλία Ιστορίας, που χρησιμοποιούνται στα σχολεία στην Ελλάδα και την Μακεδονία, για να ανακαλύψουμε τεράστιες διαφορές. Οι ιστορικοί μας, αργά ή γρήγορα, θα καθήσουν μαζί και θα προσφέρουν στα παιδιά μας την μόνη ιστορική αλήθεια αντί να τους κάνουν πλύση εγκεφάλου με εθνικιστικές ιδεολογίες, όπως κάνουν τώρα. Αυτός ο ήλιος στη σημαία μας δεν είναι μόνον εμπόδιο στις προσπάθειές μας να φθάσουμε σε μία συμφωνία. Αύριο, ίσως, καταστεί ένα ακόμη μεγαλύτερο εμπόδιο στο δρόμο μας προς την αλήθεια· τον μοναδικό δρόμο που πρέπει να ακολουθήσουμε, ώστε να δημιουργήσουμε πραγματικές εοικονομικές, σχέσεις γειτονείας. Τελικά, αυτά τα σχολικά βιβλία και η εκπαιδευτική πολιτική που έχει ακολουθηθεί και στις δύο χώρες έφεραν την πικρία, που αισθανόμαστε τόσο έντονα, με τον όρο Μακεδονία.

Το θέμα του ονόματος

Κατανοώ τον ελληνικό λαό. Πέρσι τον Ιούνιο, έκανα μια ομιλία σε φοιτητικό κοινό, στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Στη διαδρομή από το ραδιοφωνικό σταθμό «Ουτοπία» προς το κτίριο του Πανεπιστημίου, είδα, σε κάποιο σημείο, μία πινακίδα με τη λέξη «Γιουγκοσλαβία». Είπα, λοιπόν, στους φοιτητές εκείνο το βράδυ στη Θεσσαλονίκη: Φανταστείτε ότι, αργά ή γρήγορα –εκτός κι αν επιλέξουμε το χειρότερο, εκτός και αν το κράτος σας δεν αναγνωρίσει το δικό μου– σ' αυτή την πινακίδα θα αναγράφεται η λέξη Μακεδονία αντί της Γιουγκοσλαβίας! Όλοι γέλασαν. Γέλασα και εγώ από τα βάθη της καρδιάς μου. Ποια κατεύθυνση θα έπρεπε να πάρει ο ταξιδιώτης; Προς Έδεσσα ή προς Γευγελή και Σκόπια; Ευτυχώς στην πινακίδα θα διαβάσουμε «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Πιστεύω ότι με τη λέξη «Δημοκρατία» λύνεται το πρόβλημα της προσθήκης ενός προσδιορισμού ώστε να γίνεται η διάκριση μεταξύ της περιοχής της Μακεδονίας στην Ελλάδα και του κράτους της Μακεδονίας.

Το πρόβλημα αυτό είναι αποτέλεσμα της άγνοιας και της ανοησίας των Σλάβων της Μακεδονίας. Αυτοί, καθώς γνωρίζουμε, ήταν βάρβαροι. Δεν ήξεραν ούτε ποια ήταν η προέλευση του ονόματός τους, πράγμα το οποίο ήξεραν οι Βούλγαροι. Οι Σλάβοι της Μακεδονίας, τόσο πολύ αγνοούσαν τη ση-

«Ο σκοπός των οπαδών της εθνικιστικής Αποκάλυψης είναι πάντα η κόλαση»

μασία του ονόματός τους, ώστε ακόμη και ο τσάρος Σαμουήλ, όπως ισχυρίζεται ο Οστρογκρόσκι, Σλαβο-Μακεδόνας τσάρος, αποκαλούσε ευατόν τσάρο των Βουλγάρων για το λόγο αυτό δεν απόκτησε τη θέση που του αρμόζει, διότι ακόμη και σήμερα το όνομά του παρεμβαίνει στις σχέσεις της Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της Βουλγαρίας. Πάντως, έφθασε ο χρόνος για να καθοριστεί η σημασία της λέξης Μακεδονία:

Όσον αφορά εμάς, η λέξη θα ορίζει τη Δημοκρατία της Μακεδονίας στα τωρινά διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορά της. Όσον αφορά την Ελλάδα, θα ορίζει την περιοχή της Ελλάδος που ονομάζεται Μακεδονία. Αφού και στα δύο κράτη οικοδομούμε (ή θα θέλαμε να οικοδομήσουμε) κοινωνίες πολιτών, εμείς θα είμαστε πολίτες της Δημοκρατίας της Μακεδονίας και εσείς πολίτες της Ελλάδας. Τίποτα απλούστερο από αυτό. Όταν έγινα πολύ γνωστός συγγραφέας στη Μακεδονία, εμφανίστηκε ένας ταλαντούχος καλλιτέχνης που το ονοματεπώνυμό του ήταν ακριβώς το ίδιο με το δικό μου: Μέτο Γιοβανόφσκι. Εκείνη την εποχή, μια κοπέλα

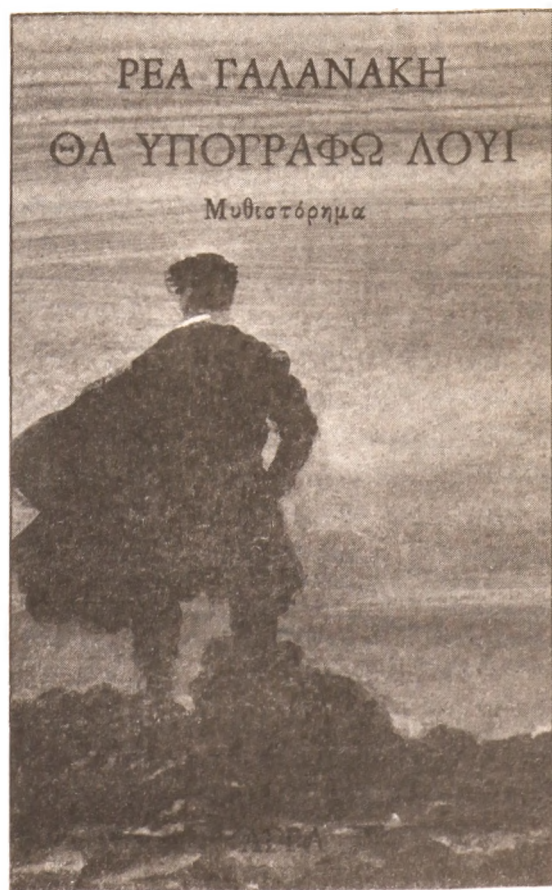
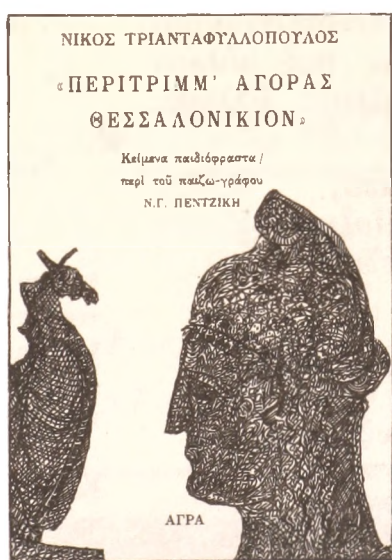
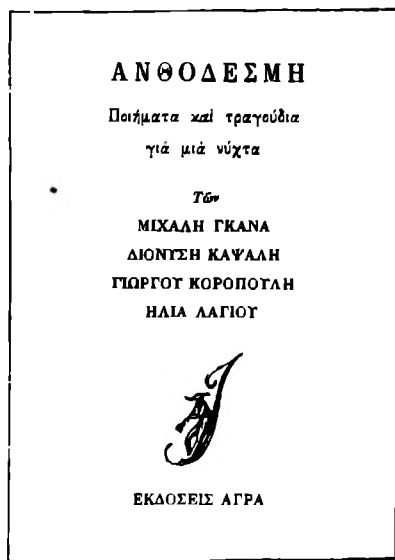
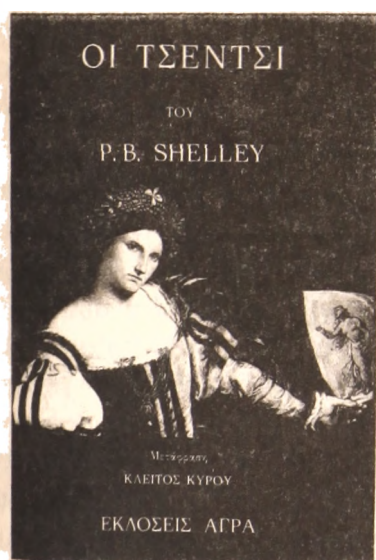
τηλεφώνησε στο σπίτι μου και με ζήτησε. Απάντησε ο γιός μου και της είπε ότι είναι ο γιός του Μέτο Γιοβανόφσκι. Η κοπέλα εξεπλάγη ακούγοντας ότι ο φίλος της είχε ένα γιό! Στεναχωρήθηκε έως ότου κατάλαβε ότι είχε κάνει λάθος και ότι ζητούσε κάποιον άλλον που ονομαζόταν και εκείνος Μέτο. Όσον αφορά εκείνον και εμένα, δεν υπάρχει τίποτα τα περίεργα ανάμεσά μας. Δεν υπάρχει λόγος να μαλώνουμε. Καθένας είναι τόσο καλός όσο και ο άλλος: εκείνος στη σκηνή, εγώ στο γραπτό λόγο.

Η λέξη Μακεδονία δεν έχει την ίδια σημασία για εμάς και για εσάς. Ο φιλόσοφος Μάρτιν Χάιντεγγερ, σημείωσε ότι όλη η ελληνική γραμματεία μεταφράστηκε στην Δύση στα λατινικά αλλά δεν κράτησε το νόημά της! Αντιθέτως, το δυτικό νόημα εμφυτεύτηκε στα ελληνικά κείμενα. Το ίδιο συμβαίνει και με τη λέξη Μακεδονία.

Έχω πολλά να πω που πιστεύω ότι θα ενδιέφεραν το ελληνικό κοινό. Παραδείγματος χάριν, για το πρόβλημα των μειονοτήτων, για την διένεξη που αντιμετωπίζουμε, για τον ηγετικό ρόλο που η Ελλάδα μπορεί να διαδραματίσει στα Βαλκάνια και για άλλα συναφή θέματα. Είμαι έτοιμος να σας γράψω, εφόσον είστε έτοιμοι να δημοσιεύσετε τις απόψεις μας.

Ευχαριστώ
Meto Jovanovski
Μετάφραση
Τ.ΠΑΠ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ 1979 - 1993

«ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ»

- Ο φίλος και πολυετής συνδρομητής μας Τάσος Γούλας σχολιάζει κι αυτός την αυριανική επίθεση στο ANTI:

Αγαπητό «ANTI»

Κατόπιν της λασπομαχίας από πλευράς αυριανισμού κατά του περιοδικού μας ANTI, γνωστού ως ο νεοελληνικός πλουραλισμός, ήθελα να καταθέσω, πως κατά τη διάρκεια όλων αυτών των ετών που λαμβάνω και απολαμβάνω το ANTI στη ξένη ανανέωση πάντα τις 12μηνες συνδρομές μου, πράγμα που αποδεικνύεται από τα επισταπτόμενα παραστατικότατα παραστατικά αποδείξεων. Παρακαλώ για ενημέρωση του ποσού που πρέπει να εμβάσω για μια αντιπολιτευτική τετραετία!

Φιλικώτατα

Τάσος Γούλας

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΨΗΦΟ

- Με αναγκαστική καθυστέρηση, η παρακάτω επιστολή έχει πάντως διαρκή επικαιρότητα.

Αγαπητό «Αντί»,

Θα ήθελα να σας συγχαρώ για το άρθρο του Α. Πετρόπουλου (τ. 535, 8/10/93), *Πολίτες του εξωτερικού χωρίς ψήφο*. Γράφω αυτό το γράμμα όχι επειδή έχω μια συγκεκριμένη λύση (οπότε ίσως θα έπρεπε να σιωπήσω), αλλά απλώς για να μεταφέρω τον προβληματισμό μου για το θέμα. Ζω στο εξωτερικό τα τελευταία πέντε χρόνια και ομολογώ ότι τα ερωτήματα που θέτει ο Α. Πετρόπουλος με έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα. Θα αποφυγώ να αναφερθώ στην τεχνική φύση του προβλήματος (πόσοι είναι οι πιθανοί ψηφοφόροι και σε ποια εκλογική περιφέρεια θα καταταγούν), επειδή δεν νομίζω ότι αποτελεί την ουσία του.

Τελικά το πρόβλημα έγκειται στα εξής: ένας πολίτης, ο οποίος

δεν ζει και εργάζεται στην επικράτεια ενός κράτους, μπορεί να θεωρηθεί ενεργό στέλεχος πολιτικών διεργασιών που συμβαίνουν μακριά του; Μπορούν οι Έλληνες του εξωτερικού να εκτιμήσουν τα πολιτικά πράγματα όπως τα εκτιμούν οι Έλληνες στην Ελλάδα; (εδώ επαναλαμβάνω το ερώτημα του Κ. Στεφανόπουλου όπως εμφανίζεται στο άρθρο σας). Αλλά από την άλλη πλευρά, είναι αναγκαία αυτή η ταυτόσημη εκτίμηση της πολιτικής κατάστασης; Θα κλείσω με μία τελευταία ερώτηση. Επηρεάζονται οι Έλληνες του εξωτερικού από την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα; Αν επηρεάζονται, γιατί να μην μπορούν να επηρεάσουν με την ψήφο τους;

Εύχομαι να υπάρχουν απαντήσεις στις παραπάνω ερωτήσεις, γιατί πιστεύω ότι είναι αρκετά σημαντικές και μάλλον απασχολούν πολλούς Έλληνες του εξωτερικού.

Φιλικά,

Μιχάλης Πολυμένης
Βοστώνη

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

- Τη διαμάχη που ξέσπασε στους κόλπους της ελληνικής παροικίας στη Βιέννη με αφορμή το Μακεδονικό μεταφέρει η επιστολή που ακολουθεί:

Αγαπητό «Αντί»,

Στις 22 Οκτωβρίου 1993 ιδρύθηκε στη Βιέννη –παρά τις υπάρχουσες αντιξοότητες και δυσκολίες– ο ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Στόχος του συλλόγου αυτού είναι η προβολή του ελληνικού μακεδονικού πολιτισμού, εδώ στις όχθες του Δούναβη, σε μια περιοχή στην οποία πριν από λίγους αιώνες οι Έλληνες, και

ιδιαίτερα οι Μακεδόνες Έλληνες, δημιούργησαν μια ανθούσα παροικία.

Δυστυχώς, όμως –και αυτό είναι το αδιανόητο της υποθέσεως– στη δημιουργία αυτού του ελληνικού μακεδονικού συλλόγου προσπάθησαν να φέρουν εμπόδια και αντέταξαν το λόγο τους Έλληνες κάτοικοι της Βιέννης!

Χαρακτηριστική είναι η συμπεριφορά του προέδρου (!) και αντιπροέδρου (!) του εδώ ελληνικού φοιτητικού συλλόγου, κυρίων Χάρη Κούλα και Βασιλείου Καραγιαννίδη, οι οποίοι ακόμη και τη βραδιά της ιδρυτικής γενικής συνελεύσεως προσπάθησαν να επιτύχουν την αναβολή της ιδρύσεως ενός συλλόγου με σκοπούς υψίστης εθνικής σημασίας.

Ας μου επιτραπεί να παραφράσω το λογοτέχνη Νίκο Καχίτση: «Εσείς οι Έλληνες που γεννηθήκατε έξω από την πατρίδα, είσατε αθώοι, έχετε μια ωραία ανθρώπινη αφέλεια. Προσοχή, γιατί αυτή η αφέλεια δεν ταιριάζει στις πονηρές αυτές ημέρες.

Πρέπει να έχετε ζήσει στην Ελλάδα από μικρό παιδί για να καταλάβετε ότι δυστυχώς ο Έλληνας είναι δόλιος. Προσέχετε το αυτό».

Με τιμή

Κρητικός Μιχαήλ
Βιέννη

«ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΙ ΚΑΙ MAXIMOΙ»

- Δεν συμφωνεί με την ανάλυση του Αντήνορα για το χαρακτήρα της Πολιτικής Άνοιξης, ο επιστολογράφος μας, που επισημαίνει τα εξής:

Κύριε διευθυντά,

Σε πρόσφατο σχόλιο του συνήθως εύστοχου Αντήνορα σχιζογραφείται η στελέχωση της Πολιτικής Άνοιξης με το χαρακτηρισμό περίπου του σωδινιστή και του χουντοπροσκυνημένου.

Μια πιο ψύχραιμη αποτίμηση του διαταξικού, διαπαραταξιακού και υψηλού μορφωτικού επιπέδου των ψηφοφόρων της ΠΟΛ.Α. θα οδηγούσε σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Είναι φανερό ότι συνειδητοί και μάχιμοι πολίτες που ξεπέρασαν τις διχαστικές ψυχώσεις

του παρελθόντος, που απαιτούν τη θέσμιση ριζοσπαστικών εκσυγχρονιστικών δομών στην Πολιτεία και που παλεύουν να απαλλαγεί η χώρα από τον πολιτικό κοτζαμπασισμό, δεν άξιζαν τέτοιους χαρακτηρισμούς.

Με τιμή

Κυριάκος Χήνας

Ν. Δούκα 24

Ιωάννινα

ΕΥΠ... ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ

- Το θρήσκευμα δεν είναι δυνατόν να αποτελεί αφορμή διακρίσεων στην ελληνική δημοκρατία, επισημαίνει ο επιστολογράφος μας. Η γνωστή έκθεση της ΕΥΠ, για τις «Σύγχρονες αιρέσεις και παραθρησκευτικές οργανώσεις στην Ελλάδα» που «έφερε στο φως» η ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ τον Αύγουστο, επανήλθε στο προσκήνιο κατά την προεκλογική περίοδο· ιδιαίτερα στις Κυκλάδες, όπου κατοικεί σημαντικό τμήμα των καθολικών συμπατριωτών μας. Κόμματα, υποψήφιοι και άλλοι διαμορφωτές της κοινής γνώμης προσπάθησαν να πείσουν για τη συμπαράστασή τους, στην απαράδεκτη επίθεση εναντίον (και) των Ελλήνων καθολικών. Φυσικά οι καθολικοί ψηφοφόροι τίμησαν με την ψήφο τους όσους θυμούνται τα κυκλαδονήσια όλο το χρόνο και τιμώρησαν, πάλι με την ψήφο τους, εκείνους που θεώρησαν υπεύθυνους για την προσβολή που υπέστησαν.

Ελπίζοντας ότι ο νέος διευθυντής της ΕΥΠ, κ. Λεων. Βασιλικόπουλος, αποτελεί ΕΓΓΥΗΣΗ για την... επιστροφή των ενδιαφερόντων της υπηρεσίας σε θέματα πραγματικής εθνικής ασφαλείας, αξίζει να προσέξουμε το ψήφισμα των συλλόγων της Τήνου (που κατοικείται και από ορθόδοξους και από καθολικούς), που καταδικάζει «τις διακρίσεις Ελλήνων πολιτών με αφορμή το θρησκευμά τους».

Η νέα κυβέρνηση ας αποδείξει ΕΜΠΡΑΚΤΑ ότι είναι υπέρ της ισότητας όλων των Ελλήνων αποφεύγοντας παρόμοια αποπήματα.

Είναι χρέος όλων όσοι γεννηθήκαμε στη χώρα που πρωτοεφαρμόστηκε η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Δημήτρης Λεβαντής

δικηγόρος

Αθήνα

Πάνε κοντά δύο χρόνια που το υπουργείο Πολιτισμού δεν έχει σύμβουλο Κινηματογραφίας. Αποτέλεσμα: τα πολλά άλυτα προβλήματα του κινηματογραφικού χώρου συνεχίζουν να εκκρεμούν και η αβεβαιότητα για τα πρόσωπα που θα στελεχώσουν τη διοίκηση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου επί της ουσίας αναστέλλει τη δυνατότητα άσκησης πολιτικής για την κινηματογραφική παραγωγή.

Τούτες τις μέρες, με την ευκαιρία του Φεστιβάλ, το πρόβλημα τέθηκε ξανά, επιτακτικότερα.

Πληροφορίες, μάλιστα, θέλουν τον αναπληρωτή υπουργό κ. Μικρούτσικο να προσπαθεί να λύσει το συντομότερο δυνατόν την εκκρεμότητα (ακούγονται τα ονόματα του Γιάννη Μπακογιαννόπουλου για τη θέση του συμβούλου και του Κώστα Βρεττάκου για τη θέση του προέδρου του Κέντρου, θέση που κατείχε και με την προηγούμενη κυβέρνηση).

Τα πρόσωπα τυγχάνουν ευρύτατα θετικής αποδοχής.

Στον κόσμο του κινηματογράφου, όμως, όλοι ξέρουν ότι τα περιθώρια εξαντλούνται. Ό,τι είναι να γίνει, πρέπει να γίνει σύντομα.

ΦΕΝΤΕΡΙΚΟ ΦΕΛΛΙΝΙ

ΚΑΙ ΤΟ ΠΛΟΙΟ ΦΕΥΓΕΙ

Το πλοίο σαλπάρισε. Κι ο Φεντερίκο Φελλίνι δεν είναι πια ανάμεσά μας. Μια παρουσίαση του έργου του από την Ηλία Κανέλλη. Κι ένα κείμενο του Μίλαν Κούντερα. (ΣΕΛ. 46).

34ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Το 34ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου στη Θεσσαλονίκη συνεχίζεται, για δεύτερη φορά με τη διεθνή μορφή του. Και δίνει τη δυνατότητα στους φίλους του κινηματογράφου να γευθούν ορισμένες ιδιαίτερα σημαντικές στιγμές από πολλές χώρες. Και στον ελληνικό κινηματογράφο ένα μέτρο σύγκρισης. (ΣΕΛ. 51).

Κάφκα, Χάιντεγγερ, Φελλίνι

από τον Μίλαν Κούντερα*

Όταν έμαθα ότι ο Φελλίνι θα έκανε ταινία την *Αμερική* του Κάφκα, είχα την περίεργη αίσθηση μιας έκπληξης που, τελικά, δεν ήταν έκπληξη: μου φάνηκε τόσο απροσδόκητο όσο λογικό κι απαραίτητο. Πράγματι, μόνο ο Φελλίνι, με τη ματιά του, είναι σε θέση να αποκαλύψει άγρια και ριζικά την ουσία (την πάντα παραμελημένη, συγκαλυμμένη, παρεξηγημένη) της μεγάλης αισθητικής επανάστασης του Κάφκα: τη ριζική απελευθέρωση της φαντασίας, η οποία, με την άνεση ενός ονείρου, παραβαίνει όλους τους κανόνες της αληθοφάνειας. Η μοντέρνα τέχνη, για μένα, είναι η ιστορία αυτής της φαντασίας, την οποία ο Φελλίνι έχει οδηγήσει σε απλησίαστες κορυφές (και ίσως στην οργιαστική της ολοκλήρωση).

Όμως, κατά την τελευταία δεκαετία, δεν ακούω παρά μόνο επικρίσεις γι' αυτόν. Πράγμα που δεν μου φαίνεται να πηγάζει από μια απλή ανισορροπία των διαθέσεων ή από τις συχνές εναλλαγές στις μόδες. Βλέπω σ' αυτές τις επικρίσεις κάτι περισσότερο σοβαρό: την αναγγελία του τέλους της μοντέρνας τέχνης· την μετά πάθους απόρριψή της. Ως εάν (σε μια στιγμή όπου οι ελίτ του πολιτισμού χάνουν παντού την επιρροή τους) η πλειοψηφούσα μετριότητα είχε κατορθώσει (επιτέλους!) να πει αυτό που πάντοτε σκεφτόταν

και να εκδικηθεί εκείνο που, παρά τις προτιμήσεις της, της είχε επιβληθεί.

Αλλά αυτή η απέχθεια για τον Φελλίνι σημαίνει ίσως ακόμη κάτι περισσότερο: γιατί το ερεθιστικό στοιχείο σ' αυτόν δεν είναι μόνον ο μοντερνισμός του, αλλά επίσης η «αντι - νεωτερικότητά» του (ακριβέστερα: το διανυγές, εστιασμένο στον μοντέρνο κόσμο βλέμμα του). Να ένα ακόμη σημείο όπου ο Κάφκα συναντά τον Φελλίνι. Με αυτή την έννοια η επιλογή της *Αμερικής* γίνεται ακόμη πιο εύγλωττη: σ' αυτό το μυθιστόρημα, το εμπνευσμένο απευθείας από τον υπερμοντέρνο, υπερτεχνικό κόσμο της Αμερικής, αποκαλύπτεται το μείζον, κρυφό θέμα όλου του έργου του Κάφκα: το θέμα της νεωτερικότητας ή, για να χρησιμοποιήσω τον όρο του Χάιντεγγερ, το θέμα της τεχνικής. Διότι η τεχνική δεν είναι μόνο το σύνολο των μηχανών και των μηχανισμών. Ο Χάιντεγγερ το λέει: η ουσία της τεχνικής προηγείται της τεχνικής· πράγμα το οποίο σημαίνει: πριν τα αεροπλάνα και τα εργοστάσια κυριαρχήσουν στον πλανήτη, ο άνθρωπος (στη σχέση με τον εαυτό του και με τη φύση) επέσπευσε αυτή την κυριαρχία. Ο κόσμος του Πύργου είναι αρχαϊκός· όμως εκεί η τεχνική (η ουσία της τεχνικής) κυριαρχεί: σ' αυτό τον κόσμο ο άνθρωπος έχει κυριευθεί από δυνάμεις που τον υπερβαίνουν («οι δυνάμεις της τεχνικής έχουν υπερκεράσει και τη βούληση και τον έλεγχο του ανθρώπου, διότι δεν εξαρτώνται από αυτόν» - Χάιντεγγερ). (Ένα μεγάλο καλλιτεχνικό μυστικό του Κάφκα: Ακριβώς επειδή παρουσιάζεται στο χωριάτικο, παλιομοδίτικο ντεκόρ του πύργου και του χωριού, «η ουσία της τεχνικής» προβάλλει, στο σπουδαιότερο μυθιστόρημα του Κάφκα, τόσο εκπληκτική, τόσο ασυνήθης και, παραδόξως, τόσο ποιητική).

Το δράμα του Κάφκα πρόλαβε κατά τριάντα χρόνια την χαϊντεγγεριανή κριτική της τεχνικής. Αντιστρόφως, η χαϊντεγγεριανή κριτική (a posteriori και εν αγνοία της) φωτίζει την ουσία ενός μεγάλου ρεύματος (ίσως του πιο σημαντικού) της μοντέρνας τέχνης, το οποίο πάει από τον Κάφκα ως τον Φελλίνι και το οποίο αντί να εξυμνεί τον μοντέρνο κόσμο (κατά τον τρόπο ενός Μαγιακόφσκυ ή ενός Λεζέ) είναι η απροκατάληπτη και διεισδυτική εικόνα του κόσμου αυτού.

Η χαϊντεγγεριανή κριτική χαρακτηρίζεται από έναν πρωτοφανή ριζοσπαστισμό. Σ' ένα κείμενο του 1953, ο Χάιντεγγερ εκτυλίσσει ένα στοχασμό που μετά δυσκολίας αντέχεται. Η μεγαλύτερη απειλή για τον άνθρωπο δεν είναι ένας ατομικός πόλεμος· η ειρηνική εξέλιξη της τεχνικής είναι πολύ πιο επικίνδυνη, διότι

Η Σαραγκίνα, αρχέτυπο της ερωτικής μύησης στο «Οχτώμισι», όπως την είδε, χρόνια αργότερα, ο σκιτσογράφος Μίλο Μανάρα

MADAME, VOTRE FAÇON... D'ARGUMENTER, D'EXPOSER... AUSSI SUIS-JE CERTAIN QUE LA VICTOIRE NE PEUT QU'ÊTRE À MOI...

τείνει να στερήσει τον άνθρωπο (το σκεπτόμενο ον) από την ουσία (και την ικανότητά του να σκέφτεται).

Αλλά ίσως ακόμη πιο σημαντικό και από τούτο το στοχασμό είναι το γεγονός ότι αυτή η ειρηνική εξέλιξη της τεχνικής δεν τρομάζει κανέναν. Και δεν τρομάζει κανένα γιατί κανείς δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό το ζήτημα. Άλλοτε, η Ευρώπη αντιμετώπιζε πολύ σοβαρά το στοχασμό-των φιλοσόφων της. Πώς είναι δυνατόν σήμερα, τα ερωτήματα που ετέθησαν από το μεγαλύτερο φιλόσοφο του αιώνα να μην τυγχάνουν προσοχής; Μήπως τούτο

σημαίνει ότι ο καιρός, όπου ο άνθρωπος αδιαφορεί πλήρως για τη σκέψη, έχει ήδη φτάσει;

Ο κομπορμισμός της μη-σκέψης, που με ιλιγγιώδη επιτάχυνση καταλαμβάνει τον κόσμο μας, δεν μπορεί παρά να βρίσκει ανυπόφορο και τον Κάφκα και τον Χάιντεγγερ και τον Φελλίνι: λησμονεί τον Χάιντεγγερ με τη γκροτέσκα γλώσσα της καφκολογίας εκχυδαίζει τον Κάφκα περιφρονεί τον τελευταίο γίγαντα της μοντέρνας τέχνης: τον Φελλίνι.

Και είναι σχεδόν λογικό ότι περιφρονείται, ιδίως, η τελευταία περίοδος του έργου του, όπου η φαντασία και η διαύγεια του βλέμματός του ωθούνται σε ακραία σημεία. *Πρόδα ορχήστρας*: ο φαύλος κύκλος της βούλησης για εξουσία χάνει κάθε νόημα. *Ο Καζανόβας*: το όραμα μιας απελευθερωμένης, αχαλίνωτης, επιδεικτικής σεξουαλικότητας φτάνει στα γκροτέσκα όριά της. *Η πόλη των γυναικών*: η βούληση για εξουσία παράλογα ενσαρκωμένη στην αυτο-εκθείαση ενός μόνο φύλου. Ο μεγάλος αποχαιρετισμός του ευρωπαϊκού καραβιού που πηγαίνει στο πουθενά υπό τους ήχους όπερας. *Η Τζίντζερ* και ο *Φρεντ*, δύο αναχρονιστικά όντα, ξεχασμένα σ' έναν κόσμο όπου η ζωή χάθηκε πίσω από την εικόνα.

Στις τελευταίες δεκαετίες, μετά τον Στραβίνσκι, μετά τον Πικάσο, πού βρίσκει κανείς ένα έργο πιο ωραίο (μιας φαντασίας ισχυρότερης); Πού βρίσκει κανείς ένα έργο πιο σημαντικό (το οποίο θέτει ερωτήματα σε όλο το φάσμα του ευρωπαϊκού πεπρωμένου, εγγιζοντας ακόμη και τα απώτατα δάθη αυτού του πεπρωμένου);

*Το κείμενο του Μίλαν Κούντερα δημοσιεύτηκε το 1987 στο πρώτο τεύχος της επιθεώρησης *Le messenger européen*, σε ενότητα αφιερωμένη στον Φεντερίκο Φελλίνι.

Απόδοση από τα γαλλικά
Τέτα Παπαδοπούλου

«Η πόλη των γυναικών»

ΦΕΝΤΕΡΙΚΟ ΦΕΛΛΙΝΙ

Όνειρα γλυκά και απονήρευτα

του Ηλία Κανέλλη

Τον είπαν μάγο, αλχημιστή, παλιάτσο. Γοητεύτηκαν με τη Μασίνα στο «La Strada», ένωσαν αμήχανα με τη «Ντόλτσε Βίτα», μπήκαν στο «τρίπ» της κινηματογραφικής δημιουργίας στο «Οχτώμισι», υποτίμησαν την ειλικρίνεια του πικρού απολογισμού στο «Και το πλοίο φεύγει», παρεξήγησαν το «Τζίντζερ και Φρεντ»... Ωστόσο, στο τέλος της διαδρομής, όλοι έσπευσαν να αποχαιρετίσουν τον Φεντερίκο Φελλίνι και να αναγνωρίσουν την προσφορά του στον κινηματογράφο. Πάντως, ο άνθρωπος που έψαχνε μέσα του για να κατανοήσει τον κόσμο, χάρισε κάτι τρομακτικά πολύτιμο σ' όσους έμειναν πίσω: το χάρισμα να ονειρεύονται γλυκά και απονήρευτα!

Η ΤΑΝ σύντομο. Δεν υπέφερε σχεδόν καθόλου. Κι ύστερα, ο Φεντερίκο Φελλίνι, ένας από τους τελευταίους εναπομείναντες κινηματογραφιστές, που συνέβαλε στο θαύμα του πλούσιου και πολυδιάστατου ιταλικού κινηματογράφου, αποσύρθηκε από τη γήινα. Τα όσα ακολούθησαν υπήρξαν εξ ου, λίγο - πολύ, τα τυπικά. Οι συνάδελφοι του τον αποχαιρέτισαν με συγκινημένα λόγια, ο Τύπος παγκόσμια εξήρε την ιδιαιτεριότητά του στον αστερισμό της κινηματογραφικής τέχνης και οι εκπρόσωποι της πολιτικής (και στη χώρα μας) αναλώθηκαν σε έμπουκέτο κοινοτοπίες, δακρύβρεκτες, κι θώς συνηθίζεται σε ανθρώπους που είναι υποχρεωμένοι να δείχνουν πως καταλαβα

νουν από προσφορά των ανθρώπων της τέχνης, ακόμα κι αν είναι χοντρόπετσοι ή απλώς γραφειοκράτες. Οι τελευταίες αυτές είχαν κάποια στερεότυπα, με κυρίαρχο το μοτίβο πως πάει «ο μάγος», δεν θα μας ξαναμαγέψει πια... Κι η πραγματικότητα συνέχισε να τραβάει τη μακρινή διαδρομή της γύρω από τους ίδιο δύσβατους καθημερινούς της λαβύρινθους.

«Μάγος», λοιπόν, αλλά και παλιάτσος και αλχημιστής – μ' αυτά τα πρόσημα άφησε ο Φελλίνι τον μάταιο τούτο κόσμο. Τι θα μπορούσε να σημαίνουν, όμως, όλα αυτά όταν αναφέρεται κανείς σε έναν από τους κορυφαίους της κινηματογραφικής τέχνης; Και πώς θα μπορούσε να αποδοθεί μια πολυσχιδής διαδρομή και μια οπωσδήποτε πολύ πιο πλούσια ταυτότητα πίσω από αυτούς τους χαρακτηρισμούς;

Όταν όλα ήταν μια πάλη

Όταν, στα 1950, ο Φεντερίκο Φελλίνι ξεκινούσε την κινηματογραφική του διαδρομή, τα πράγματα δεν ήταν αυτονόητα. Ο κινηματογράφος ήταν μια πάλη – όπως άλλωστε και η ζωή. Έπρεπε να το θέλεις πολύ για να μπορέσεις να ξεχωρίσεις. Πάνω απ' όλα, έπρεπε να μπορείς να αποδείξεις ότι έχεις τα φόντα να ξεχωρίσεις. Η κινηματογραφική διαμηχανία ήταν δύσκολη υπόθεση.

Ο Φελλίνι, Νότιος, είχε ήδη χρησιμοποιήσει στη ζωή του αρκετές δεξιότητες για να μπορέσει να επιδιώσει. Ανάμεσά τους, και το σχέδιο και η ζωγραφική, που με ζωηρά χρώματα και με ένα λαϊκό ύφος, διεκπεραίωνε στο Ρίμινι, όπου διατηρούσε ένα μικρό γραφείο. Την εποχή που στην Ιταλία ανθούσε ο νεορεαλισμός, ο Φελλίνι, επηρεασμένος έντονα από τα μοτίβα του (τους αληθινούς ανθρώπους και τους αληθινούς χώρους), δρέθηκε στην Τσινετσιτά και, μαζί με τον Αλμπέρτο Λατουάντα, ολοκλήρωσε την πρώτη του ταινία. Ήταν *Τα φώτα του βαριετέ* και ήταν το εισιτήριό του για τον κινηματογράφο. Ακολούθησαν *Ο λευκός σείχης*, οι *Vitelloni*, ένα επεισόδιο σε μια σπονδυλωτή ταινία, κι ύστερα ήρθε το *La Strada* – που στην Ελλάδα πρωτοπαίχτηκε με τον... ευρηματικό τίτλο *Πουλημένη απ' τη μητέρα της*. Ήταν και η πρώτη παρουσία της Τζουλιέτα Μασίνα στο σύμπαν των κινηματογραφικών υπολογίων του Φελλίνι. Μιας Μασίνα, που έσποξε στο νεορεαλιστικό φόντο ενός χωλού και που έκανε μεγάλη επιτυχία, με το ινθό κοντοκουρεμένο μαλλί και το χαμόγελο της αθωότητας, καθώς ακολουθούσε, «πο μεροκάματο», έναν αρκουδιάρη.

Μετά το *IL Bidone*, την ίδια αθωότητα θα ναντήσουμε και στο πρόσωπο της κινηματογραφικής Καμπίρια, στο φιλμ *Νύχτες της μπίρια*. Ωστόσο, θα ήταν παράλογο, μια τιά όπως αυτή του Φεντερίκο Φελλίνι, να αλωθεί σε μια έμμονη κινηματογράφιση αθώας όψης των καθημερινών ανθρώ-

πων, την ίδια στιγμή που ο κόσμος ήταν τρομακτικά περίπλοκος αλλά και που γινόταν συνείδηση πως ο κινηματογράφος είναι δυνατόν να γίνει η αφορμή για να ειδωθεί όλη αυτή η περιπλοκότητα, πολυσύνθετη, κάτω από τη διαρκώς απορημένη ματιά του κινηματογραφιστή.

Ο κινηματογράφος, λοιπόν, ως μια τέχνη που προβληματίζει; Ασφαλώς όχι. Όμως, σίγουρα, ως τέχνη που δίνει τη δυνατότητα, πίσω από τη φαινομενική αθωότητα εκείνου που στοχεύει τα μέσα της, να προσεγγισθούν τα φαινόμενα της ζωής, της κοινωνίας αλλά, κυρίως, αυτής καθεαυτής της ύπαρξης.

Ψάξε μέσα σου!

Μη νομισθεί, ωστόσο, ότι για όλους αυτούς τους λόγους ο Φελλίνι έκανε κινηματογράφο

προσφεύγοντας ολοένα σε κάποια μεθοδολογία. Κάθε άλλο. Οι ταινίες του είχαν το χάρισμα, καθεμιά, να αποτελεί μια ματιά σ' έναν καινούργιο κόσμο, κατασκευασμένο πάντως με την τελετουργική χρήση ονειρικών στοιχείων (ανάμεσα στα οποία, κυρίαρχο, ο κινηματογραφικός χρόνος) και με την προσφυγή σε έμμονες ιδέες που διαρκώς επανέρχονται. Ιδιαίτερα, μετά το *Ντόλτσε Βίτα* (1959), ταινία που παρά την επιτυχία της αντιμετωπιζόταν διαρκώς με αμηχανία αλλά και η ταινία με την οποία ο σκηνοθέτης κόβει τον ομφάλιο λώρο από το νεορεαλισμό, στοιχεία όπως η αναφορά σε πρόσωπα που μπορούν να εκπροσωπούν τραύματα ή την ερωτική μύηση (η Σαραγκίνα του *Οκτώμισι*), η υπόμνηση του αναχρονιστικού κοινωνικά ρόλου της εκκλησίας, η κοινωνική διάλυση που επιφέρει η εξάπλωση των μέ-

Τζουλιέτα Μασίνα, Μαρτσέλο Μαστρογιάννι, από το «Τζίντζερ και Φρεντ»

σων μαζικής επικοινωνίας, διαρκώς επανέρονται. Ωστόσο, ουδέποτε υπήρξαν τα κύρια θεματικά μοτίβα του σκηνοθέτη.

Διότι κάτι που υπερέβαινε τα στοιχεία με τα οποία τροφοδοτούσε η πραγματικότητα τις μυθοπλασίες του Φελλίνι κυριαρχούσε και διαχεόταν στις ταινίες του. Ήταν η σχέση του κύριου προσώπου με τον εαυτό του (είτε αυτός ήταν ο Μαστρογιάννι της *Ντόλτσε Βίτα* και του *Οχτώμισι* είτε ο Ντόναλντ Σάδερλαντ του *Καζανόβα* είτε ο *Ρομπέρτο Μπενίνι* και ο *Πάολο Βιλάτζο*, το αλληλοσυμπληρούμενο δίδυμο των *Φωνών του Φεγγαριού*, της τελευταίας του ταινίας...). Η κατάδυση στο βάθος της ψυχής του και η ανάσυρση όχι τραυμάτων, απωθημένων, υλικών για το κρεβάτι του ψυχαναλυτή, αλλά μιας επι-

θυμίας γνώσης του εαυτού της, κατάπνιξης του υπερτροφικού εγώ κάθε δυτικού ανθρώπου, ανάσυρσης από το ασυνείδητο των πόθων αλλά και των τρόπων να συναντάται με τους άλλους. Και πράγματι. Η πορεία του Φελλίνι είναι μια ήρεμη, καθόλου αγχωμένη, πορεία κατανόησης των άλλων ανθρώπων και, μέσω εκείνων, του εαυτού του. Οι ταινίες του, κατά κύριο λόγο, μιλούν για την αγάπη και, στο βαθμό που οι συμβάσεις (κοινωνικού κυρίως χαρακτήρα, που φθάνουν ωστόσο να πάρουν τη διάσταση νευρώσεων) το επιτρέπουν, για τον έρωτα. Ωστόσο, κανένα από τα σύμπαντα που έχτισε με το σελιλόιντ δεν απολήγουν σε μια οδυνηρή εσωστρέφεια. Οι εικόνες του Φελλίνι ανοίγονται στην πραγματικότητα, την προκαλούν, της νεύουν. Και ίσως επειδή η πραγμα-

τικότητα είναι πιο σκληρή, γι' αυτό χορογραφούνται σαν να επρόκειτο για όνειρα.

Αλλά, μήπως στα όνειρα, η τελική εντύπωση είναι πάντα εντύπωση πληρότητας; Κάθε άλλο. Έτσι και στον Φελλίνι, μια σειρά ταινίες ολοκληρώνονται μες στη σιωπή και την ήττα: Στην *Ντόλτσε Βίτα*, ο Μαστρογιάννι αδυνατεί να συναντήσει τελικά την Αννίτα Έκμπεργκ, τους χωρίζει ένας βάλτος κι είναι μακριά εκείνη να τον ακούσει σαν της φωνάζει εναγωνίως. Στη *Ρόμα*, μια συμμορία «μηχανόδιων» αντιπαρατίθεται εκκωφαντικά στη σιωπή των αρχαίων μνημείων που καταστρέφονται και λεηλατούνται. Στην *Πρόβα ορχήστρας* η ζωή παίρνει εφιαλτική διάσταση, ως αποτέλεσμα της συνδικαλιστικής χρήσης της ελευθερίας. Στην *Πόλη των γυναικών* ο Μαστρογιάννι σώζεται, πέφτοντας από το αερόστατο που πυροδόλησε όχι η γυναίκα - ιδανικό αλλά μια γυναίκα του μέσου όρου, μόνο και μόνο διότι όλα αυτά συνέβαιναν στο όνειρό του. Τέλος, στο *Και το πλοίο φεύγει*, η ματιά που ανταλλάσσει ο ήρωας, στην κουπαστή του καραβιού, με την επιθυμητή γυναίκα είναι ματιά άφατου πόθου και απόλυτης συναίσθησης πως εκείνη εκπροσωπεί μια απρόσιτη επιθυμία.

Πλούσια τα ελέη;

Δεν είναι ήττες που σηματοδοτούνται απ την απελπισία για την απώλεια. Αλλά ήρμες ματιές σε φαινόμενα, όπου άλλοτε κυριαρχεί μια διάθεση απολογιστική (*Οχτώμισι*, *Και το πλοίο φεύγει*, *Τζίντζερ και Φρεντ* κι άλλοτε πάλι μια αίσθηση διασκέδασης τη ήττας μέσω της αυτοσυνειδησίας. Όπως κι αν 'ναι, πρόκειται για ευχάριστη αίσθηση

Οπωσδήποτε, πάντως, είναι η ήρεμη αίσθηση, αποκύημα ψυχραιμίας κοιτάγματος της πραγματικότητας, που αποπνέει η γνώση ότι στην πραγματικότητα οι προσωπικότητες μεταμορφώνονται με την ανάμειξη ή τη σύντηξη των ευγενών αλλά και των χυδαίων συστατικών της κοινωνικής ζωής, της λογικής και του ενστίκτου, του συνειδητού και του ασυνείδητου. Ο Φεντερίκο Φελλίνι απλώς, είχε την ικανότητα να το καταλάβα. Και να το μεταστοιχειώσει σε εικόνες στις οποίες η αλήθεια της ψυχής έρχεται να συναντήσει την πραγματικότητα. Μόνο που επειδή η πραγματικότητα είναι δύσκολη, είναι δυνατόν πολλά από τα στοιχεία της υποκαθίστανται από τα όνειρα.

Όνειρα, απαλλαγμένα από το πλέγμα της αναλυτικής ανάγνωσής τους. Κάπως σφυσικά φαινόμενα, στα οποία κυριαρχεί παράδοση στα στοιχεία τους και η πίστη. Υλικά από μόνα τους αρκετά για να γίνει κινηματογράφος. Ο Φελλίνι έκανε κινηματογράφο όπως ακριβώς ονειρευόταν. Γι' αυτό και ο κινηματογράφος του υπήρξε τόσο πλούσιος. Το πιο ωραίο, όμως, είναι έζησε όπως ακριβώς ονειρευόταν. Και η ζήση του, θέλουμε να σας διαβεβαιώσουμε, υπολειπόταν σε πλούτο.

Ευγενείς εικόνες και θάναυρες εικόνες

- Το 1985, όταν προβλήθηκε στις αίθουσες η προτελευταία ταινία του Φελλίνι, το *Τζίντζερ και Φρεντ*, ο ίδιος ο σκηνοθέτης έσπευσε, για λογαριασμό της κριτικής, να λύσει μια παρεξήγηση. Η ταινία του, είχε δηλώσει τότε, δεν ήταν μια μομφή για τον καταλυτικό ρόλο της διαφήμισης και της τηλεόρασης... Παρά τις αιχμές που ενείχε, ο Φελλίνι έδινε το κλειδί για μια βαθύτερη ανάγνωσή της.

Λίγα χρόνια μετά, ωστόσο, είχε αναγκαστεί να ξιφουλκήσει κατά της ιταλικής τηλεόρασης, και να απαγορέψει την προβολή των ταινιών του στη μικρή οθόνη, εφόσον εκείνη θα επέμενε να διακόπτει βίαια κι άγαραμπα την προβολή προκειμένου να προβάλλει ενδιάμεσως διαφημίσεις. Η απαγόρευση αυτή, που δεν νομίζουμε να ήρθε ποτέ, εναρμονίστηκε και με το κυρίαρχο αίτημα του συνδικάτου των Ιταλών κινηματογραφιστών απέναντι στο κράτος και στους τηλεοπτικούς σταθμούς, για να κατοχυρωθεί και θεσμικά ο σεβασμός του κινηματογράφου από τη μικρή οθόνη.

Τη μέρα που πέθανε ο Φελλίνι, αφού τελείωσε το δελτίο ειδήσεων, το MEGA CHANNEL πρόβαλε το *Οχτώμισι*. Ως φόρο τιμής, λέει, στον εκλιπόντα. Και το διέκοπτε κάθε τόσο, για να προβάλλει διαφήμιση του χορηγού - μιας μάρκας ούισκι! Χρειάζεται σχόλιο;

- Το βράδυ του θανάτου του Φελλίνι, στα δελτία ειδήσεων, εμφανίστηκε στην τηλεόραση η Τζουλιέτα Μασίνα να κλαίει. Θρηνούσε, άραγε, για το θάνατο του συζύγου της, όπως θα 'ταν φυσικό; Αμ δε. Το πλάνο ήταν πολύ πιο παλιό, από την τελετή απονομής του Όσκαρ στο σκηνοθέτη, κι η Μασίνα δάκρυζε από ευτυχία, στην πρώτη σειρά της πλατείας, στην αίθουσα όπου γινόταν η απονομή. Κατά τ' άλλα, η τηλεόραση, στο κυνήγι του εντυπωσιασμού, αγνόησε και δεοντολογία και σεβασμό στην πραγματικότητα, την οποία υποτίθεται πως υπηρετεί. Και το μοντάζ, ανέλαβε να λύσει την αμηχανία του ρεπορτάζ - προκρίνοντας τη θαναυσότητα του μέσου απέναντι στην ευγένεια των εικόνων εκείνου για τον οποίο, την ίδια στιγμή, μιλούσε.

Η τηλεόραση, ως μέσον, συνήθως είναι θάναυση. Αλλά καμιά φορά κατορθώνει να γίνει ακόμη πιο θάναυση...

ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΙΑ

1950 *Luci di varieta* (Τα φώτα του Βαριετέ) (μαζί με τον Αλμπέρτο Λουτουάντα)

1951 *Lo sceicco bianco* (Ο Λευκός σείχης)

1953 *Vitelloni*

1953 *U' agenzia matrimoniale*, ένα επεισόδιο για την ταινία *L' amore in Citta*

1954 *La Strada* (ελλ. τίτλος: Πουλημένη απ' τη μητέρα της)

1955 *Il Bidone* (Σκιές του Υποκόσμου)

1956 *Le notti di Cabiria* (Οι νύχτες της Καμπίρια)

1959 *La dolce vita*

1962 *La tentazioni del dottor Antonio* (Οι πειρασμοί του γιατρού Αντόνιο). Σκετς του Boccaccio 70

1963 *Otto e mezzo* (8/12)

1965 *Giulietta degli spiriti* (Ιουλιέττα των

πνευμάτων)

1968 *Toby Dammit* (επεισόδια από το *Histoires Extraordinaires*)

1968 *Block-notes di un regista* (Το σημειωματάριο ενός σκηνοθέτη)

1969 *Fellini Satyricon*

1970 *I clown* (Οι κλόουν)

1972 *Fellini Roma*

1973 *Amarcord*

1976 *Il Casanova de Fellini* (Καζανόβας)

1978 *Prova d' orchestra* (Πρόβα Ορχήστρας)

1980 *La citta dei donne* (Η πόλη των γυναικών)

1983 *E la nave va* (Και το πλοίο πήγαινε)

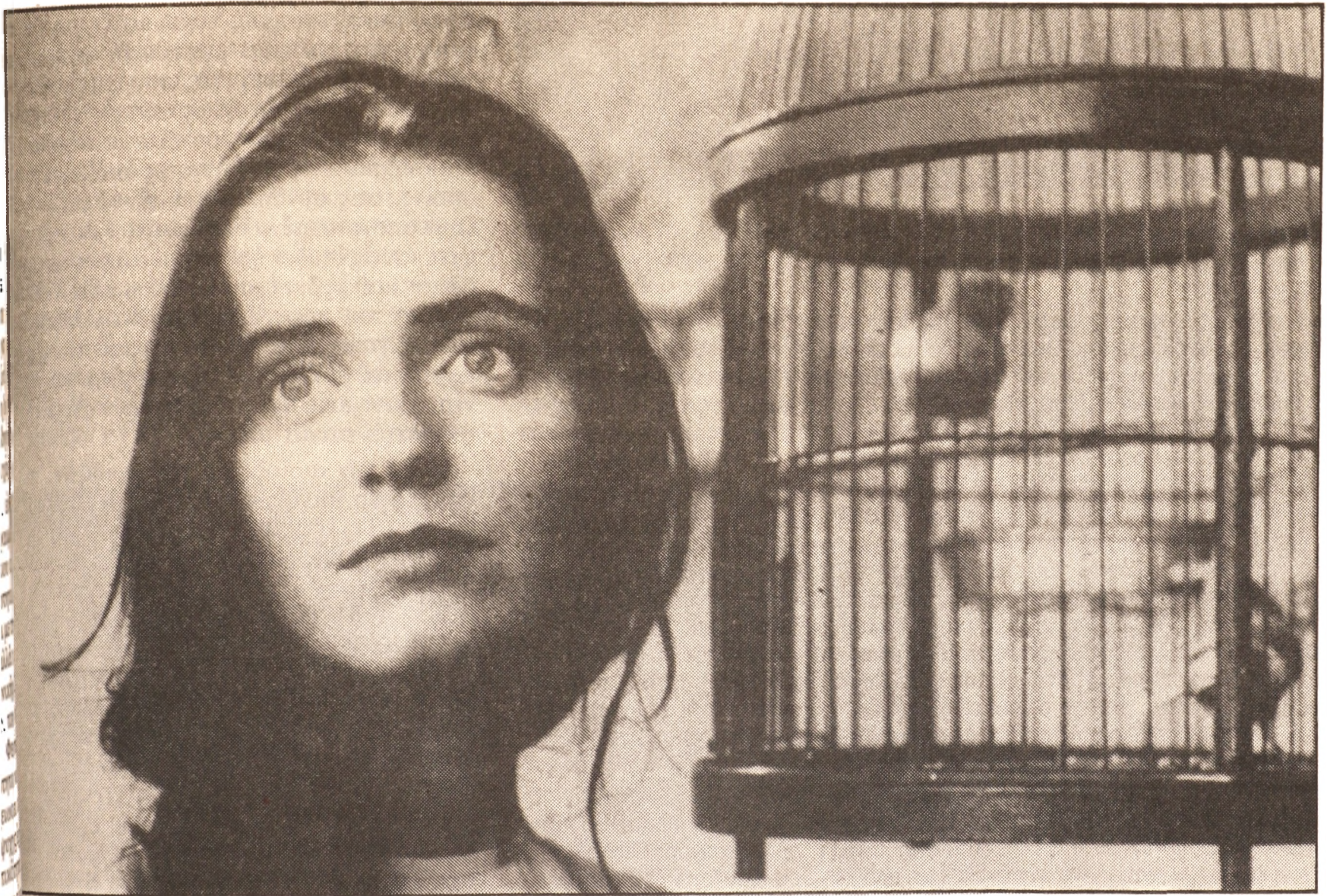
1985 *Ginger e Fred* (Τζίντζερ και Φρεντ)

1988 *La voce de la luna* (Φωνές του φεγγαριού)

Γόνιμη συνάντηση πολιτισμών

του Ηλία Κανέλλη

Το Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης τα κατάφερε. Όλα μπήκαν σε μια ρότα, το πρόγραμμα κυλάει κανονικά, οι ταινίες που παρουσιάζονται δεν είναι χωρίς ενδιαφέρον, κι η διοργάνωση φαίνεται έμαθε πολλά από τις περυσινές αρρυθμίες. Σ' ένα τέτοιο κλίμα, οι συνθήκες είναι ιδανικές για να δούμε και να μιλήσουμε για ταινίες, για εικόνες, για σινεμά...

**Από την ταινία
«Η κοιλάδα του
Αβραάμ» του
Manuel de
Oliveira**

Το 34ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου, το δεύτερο με τη νέα, διεθνή του φυσιογνωμία, βαδίζει προς το τέλος του. Δυο μέρες ακόμα με ταινίες στα δυο διαγωνιστικά τμήματα, πολλές όμως ταινίες για τους φίλους του κινηματογράφου στους «Νέους Ορίζοντες» και στο αίθριο των αφιερωμάτων του φεστιβάλ, δέβαια, περισσότερος πυρετός ενόψει τέλους, που θα σημανθεί με την καθιερωμένη ετήσια τελετή, στην αίθουσα της μνημείας Μακεδονικών Σπουδών, την Κυριακή το βράδυ.

Δεύτερη χρονιά του διεθνούς χαρακτήρα του φεστιβάλ, κι οι ελληνικές παραγωγές μπορούμε να πούμε ότι κάθε άλλο παρά υποβαθμίστηκαν, όπως φοβούνταν οι εκπρόσωποι των σωματείων τους, που από πέρυσι εξέφραζαν τις επιφυλάξεις τους για τη νέα μορφή. Ωστόσο η δυνατότητα που δίνεται για συγκρίσεις της ελληνικής με διάφορες εθνικές κινηματογραφίες και τις τάσεις που εκφράζουν και εκπροσωπούν οι νέες δυνάμεις σ' αυτές είναι πολύ χρήσιμη: η ομφαλοσκόπηση των ελλήνων κινηματογραφιστών είναι πλέον παρελθόν. Κανείς δεν δικαιού-

ται να ισχυριστεί τη μοναδικότητά του στο μικρό σύμπαν της ελληνικής εσωστρέφειας. Ακόμα κι οι, περί όνου σκιάς, κόντρες και αντιθέσεις των ελλήνων κινηματογραφιστών έχουν απολύτως εξαφανιστεί –ή τουλάχιστον δεν εκφράζονται δημόσια–, μια που, ύστερα από 34 χρόνια, μάθαμε επιτέλους να δεχόμαστε την επιτυχία χωρίς κραυγές και την αποτυχία χωρίς θρηνηδίες και καχυποψίες. Κάτι παραπάνω. Μια που στο φεστιβάλ αρχίζει να κυριαρχεί η αίσθηση πως και ο κινηματογράφος δεν είναι δυνατόν να γίνεται για μια ετήσια κλειστή εκδήλωση που

ΣΤΗ ΧΑΜΗΛΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

• Γιάννη Παπαδάκη: «Άσπρο - κόκκινο»

Ο **Γιάννης Παπαδάκης** δουλεύει από τα 16 του χρόνια, μαστοράντζα, στο ελληνικό σινεμά, ως τεχνικός. Από τους πιο καλούς μακινίστες, ξαφνικά, στα σαράντα του χρόνια, κάνει την πρώτη του ταινία: «**Άσπρο - κόκκινο**».

Η ταινία αναφέρεται στα... έργα και τις ημέρες μιας ομάδας «παπατζήδων» – των ανθρώπων που «ρίχνουν τον παπά», στους πέριξ της Ομονοίας δρόμους. Με κοντινά πλάνα, σύντομης διάρκειας, που αντλούν την καταγωγή τους από το παλιό εμπορικό σινεμά, η ταινία προσεγγίζει με ευγένεια μια ομάδα ανθρώπων περιφρονημένων, που ζει στις παρυφές της νομιμότητας. Στην πορεία, έπειτα από ένα σύντομο διάστημα όπου ο «ρίχτης», ένας νεαρός θιρτουόζος στο «παπατζηλίκι» (που είναι και ο κεντρικός ήρωας της ταινίας), θα θρεθεί στη φυλακή, θα έρθει ο έρωτας στο πρόσωπο μιας κοπέλας και θα αλλάξει η ζωή και των δυο. Όμως, η ιστορία θα πάρει δυσάρεστη τροπή, από τη στιγμή που υπάρχει και τρίτο πρόσωπο...

Το έργο χτίζεται με απλό, ανάλαφρο τρόπο. Σύντομες σκηνές, στις οποίες γνωρίζουμε όλο το περιφρονημένο σινάφι, τους κώδικές του, τις ιεραρχίες του, τις δεσμεύσεις του... Στη συνέχεια, με την ίδια παρατηρητική ουδετερότητα της μηχανής, βλέπουμε την εξέλιξη της δράσης, ενώ, στο τέλος, παρεισφρεί η τεχνική του διακριτικού μελοδράματος (στο φινάλε, ίσως να γίνεται κραυγαλέο), για να δοθεί έμφαση στη δράση και να χρωματισθεί η εξέλιξη με τη συγκίνηση. Η ταινία δεν κομπάζει τις μεγάλες της φιλοδοξίες, όμως έχει κάτι πάρα πολύ σημαντικό και αγνοημένο από το σύνολο σχεδόν της κινηματογραφικής παραγωγής: μια ματιά συμπάθειας για ανθρώπους με σάρκα και οστά, μέλη ενός πραγματικού κόσμου που ζει και αισθάνεται. Κι οι ιστορίες αυτού του κόσμου είναι οι καθημερινές ιστορίες όλων μας – ιστορίες που ο ελληνικός κινηματογράφος συστηματικά σνομπάρizε.

Αυτή τη ζωντανή πραγματικότητα, η ταινία του Παπαδάκη δεν έχει κανένα πρόβλημα να την κοιτάξει με συμπάθεια. Με αγάπη. Δεν έχει κανένα πρόβλημα να κυκλοφορήσει στους χώρους όπου κυλάει η καθημερινότητα, να μυηθεί στους κώδικες συμπεριφοράς των απλών ανθρώπων, να περιδιαβεί στους τόπους όπου συναντούν καθημερινά τον πολιτισμό που κυλάει αργά και αδιόρατα. Απ' αυτή την άποψη, το «**Άσπρο - κόκκινο**» είναι μια ταινία για τη χαμηλή πραγματικότητα, στην παράδοση που έχει χαράξει ο Σταύρος Τσιώλης (ο οποίος συμμετέχει σε μια σκηνή).

Όσοι στάθηκαν απέναντι στην ταινία χωρίς προκαταλήψεις, σίγουρα μπόρεσαν και να συμμετέχουν και να συγκινηθούν. Για τους υπόλοιπους, έμεινε μια διάθεση να ανατάμουν τη γραφή, να θρουν τα μειονεκτήματα, τις «κοιλίες», τα ελαττώματα. Όμως, πέρα από τις όποιες κατασκευαστικές αδυναμίες (που, ούτως ή άλλως, είναι ελάχιστες), η ταινία έχει κάτι πολύ σημαντικό: μια ματιά γεμάτη αγάπη και σεβασμό για κάποιες όψεις της περιφρονημένης μας πραγματικότητας. Κι απ' αυτή την άποψη, είναι μια μαρτυρία πολιτισμού. Για ανθρώπους ταπεινούς από εξίσου ταπεινούς ανθρώπους, για τους οποίους εκείνο που προέχει στον κινηματογράφο είναι η στιγμή της συνάντησης με τους άλλους, η βασική προϋπόθεση της δημιουργίας.

Ο Γιάννης Παπαδάκης ξέρει να στήνει γέφυρες επικοινωνίας. Μένει τώρα να τις διαβεί και το κοινό. Η ταινία του, άλλωστε, και θέλει και μπορεί να κερδίσει τις καρδιές των θεατών.

αφορά μια σειρά κλειστά επαγγέλματα, αλλά να ανοίγει ορίζοντες και να αναζητεί διεξόδους και στις διεθνείς αγορές – μια που η αμιγώς ελληνική αγορά δεν μπορεί επ' ουδενί να συντηρήσει μια κινηματογραφία ισχυρή, έτοιμη πάντα να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της κοινωνίας και στις εξελίξεις του οπτικοακουστικού.

Γιατί είχαν έναν κόμπο απ' την αρχή

Το ότι οι ελληνικές ταινίες προβάλλονται ανάμεσα σε αριθμητικά υπεράριθμες ξένες παραγωγές, δεν σημαίνει ότι χάνουν το ενδιαφέρον τους. Και πώς να είναι έτσι, όταν εκείνο που πάνω απ' όλα μας αφορά είναι οι οικείες εικόνες, το σημερινό πρόσωπο του κινηματογράφου μας, που αν η γλώσσα των αριθμών ήταν η μόνη αξιόπιστη γλώσσα θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι βγαίνει από μια περίοδο χειμερίας νάρκης. Δεκαέξι ταινίες στα διαγωνιστικά τμήματα, πέντε «κοιμένες» που προβλήθηκαν στο πληροφοριακό τμήμα του φεστιβάλ συν μια ταινία εκτός συναγωνισμού, είναι καλός αριθμός για να τον επιδείξει μια εθνική κινηματογραφία όπως η δική μας, που η παραγωγή της καθορίζεται συνήθως από τις επιλογές του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου και από κάποιες ανεξάρτητες απόπειρες, οι οποίες, στις συνθήκες που γίνονται, μοιάζουν απονενομημένα διαδήματα. Και να σκεφτεί κανείς ότι δεν ήρθε η σοδεία που αναμενόταν, καθώς δεν έχουν ολοκληρωθεί πολλές ταινίες του προγράμματος «**Νέα Ματιά**», ταινίες χαμηλού προϋπολογισμού που χρηματοδοτεί το Κέντρο και που γίνονται από νέους κινηματογραφιστές (η πρώτη ή, έστω, η δεύτερη ταινία τους).

Παρά την αισιοδοξία των αριθμών, πάντως, όσες ταινίες προλάβουμε να δούμε ως και την Τετάρτη το βράδυ (τη στιγμή που ολοκληρώνονται αυτές οι γραμμές και ενώ οι προβολές του φεστιβάλ συνεχίζονται) φέρουν βαθιά χαραγμένα στην υπόστασή τους πολλά από τα χρόνια προβλήματα του κινηματογράφου μας. Ταινίες που μοιάζουν να μην έχουν πραγματικό κίνητρο, άλλες που υπακούουν σ' έναν κομπορροισμό της κινηματογραφοφιλίας (λιγότερο «διανοούμενες», όσο κυλάει ο χρόνος και περισσότερα εντυπωσιοθηρικές) κι άλλες που έχουν μια κακοχωνεμένη αίσθηση της πραγματικότητας. Αλλά ας γίνουμε πιο συγκεκριμένοι μιλώντας για τις ταινίες με τη σειρά που προβλήθηκαν:

• «**Αυτόπτης μάρτυς**» του Μάρκου Χολέβα

Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για ψυχολογικό θρίλερ με μεταφυσικές προεκτάσεις. Πρόκειται για την ιστορία ενός νεαρού μεταφραστή, που βλέπει στα όνειρά του μια σειρά δολοφονίες, τις οποίες διαπράττει ένα μανιακός δολοφόνος. Η ιστορία εξελίσσεται με τον ήρωα να καταγγέλλει στην αστυνομία το φονικό της φίλης του, υποδυόμενος το αυτόπτη μάρτυρα, με μια δίκη που δεν μπορεί να αποδείξει και να στηρίξει τη μαρτυρία του και με ένα απροσδόκητο φινάλε, σ

οποίο οι οιωνοί φαίνονται πιο ισχυροί από τους ανθρώπους. Ωστόσο, η αδυναμία να κινηματογραφηθούν οι ρυθμοί μιας αστυνομικής έντριγκας και η υποκατάσταση των οποιωνδήποτε κινηματογραφικών ευρημάτων από την παρουσία εφήμερα δημοφιλών ειδώλων του τηλεοπτικού μας μικρόκοσμου βαραίνει καταλυτικά στο αποτέλεσμα. Ο Πάνος Σόμπολος του αστυνομικού ρεπορτάζ, οι νιουσκάστερ και οι τηλεπαρουσιάστριες είναι το μοναδικό σημείο επαφής με την πραγματικότητα (μια ήδη κλειστή πραγματικότητα που στον κινηματογράφο μπορεί να εισπραχθεί μόνο ως παρωδία).

• «Η εποχή των δολοφόνων» του Νίκου Γραμματικού. Ποιο μπορεί να είναι το κίνητρο για ένα ελληνικό φιλμ νουάρ; Μόνο η κινηματογραφοφιλία και το κίνητρο ενός έλληνα φανατικού των κινηματογραφικών εικόνων να αποδείξει πώς μπορεί να συγκαταλέγεται στους κινηματογραφιστές; Στη χώρα που βρίθκει από κινηματογραφιστές της μιας ταινίας ο Γραμματικός έχει αποδείξει τον επαγγελματισμό του. Όμως αυτό δεν φτάνει. Συνήθως ένα βαθύτερο κίνητρο εδράζει στην αρχική σεναριακή ιδέα, και αποτελεί τον καμβά πάνω στον οποίο θα «χτιστούν» οι εικόνες. Αυτό το κίνητρο δεν υπήρχε στο συγκεκριμένο φιλμ. Αποτέλεσμα: οι εικόνες του, επιδέξιες σε πάρα πολλές περιπτώσεις, μετεωρίζονταν πάνω από ένα κενό. Ο κοινωνικός χώρος, το πλαίσιο γύρω από το οποίο θα διαπλακούν οι σχέσεις των ανθρώπων που βλέπουμε στην οθόνη, απουσιάζουν καθοριστικά. Διάβoλε, άνθρωποι «καθαρίζονται» σαν μαρουλόφυλλα και όλα αυτά μπορεί να συμβαίνουν σ' ένα άδειο φόν-

το; Κατά τ' άλλα, η ταινία χτίζεται με αναφορά σε επιμέρους σχέσεις ανθρώπων που ανθούν. Στον αέρα;

• «Η Αριάδνη μένει στη Λέρο» του Θανάση Ρακιτζή. Να και μια ταινία στην οποία εκτός από το κίνητρο, παραμένει συσκοτισμένο και το αφηγηματικό πλαίσιο. Η Αριάδνη είναι ένα κορίτσι που πηγαίνει στη Λέρο για να ξετυλίξει το κουδάρι της ψυχής της και να αποκαταστήσει τη διαταραγμένη ψυχική της ισορροπία, αποτέλεσμα ενός παιδικού τραύματος που οφείλει στον πατέρα της, ψυχοπαθή δολοφόνο. Ένα συνονθύλευμα από ατάκτως ερριμμένους, υπερβολικούς και καθόλου κατατοπιστικούς διαλόγους, ασυνεπή και τυχαία πλανοθεσία, σύμβολα και υπερβολές, δεν συνιστά όμως ολοκληρωμένη ταινία.

• «Ζωή χαρισάμενη» του Πατρίς Βιδάγκος. Μια παρέα από ανθρώπους περασμένης ηλικίας αποφασίζουν να πάνε στην Κολομβία για «να γίνουν Ωνάσσηδες», «να πάρουν ένα καράβι» από κάποιον φίλο αλλοτινών εποχών, που «πέτυχε» στη ζωή του. Η ταινία γίνεται, λοιπόν, ένα οδοιπορικό σε μια χώρα όπου οι άνθρωποι αντιστέκονται ανάμεσα σε ερείπια – κι οι έλληνες οδοιπόροι, στην πορεία «βραδυπορούν» και πεθαίνουν. Οι άνθρωποι, «σπασμένοι» και «χαμένοι» στο παιχνίδι με τη ζωή και το χρόνο, στην πορεία, χωνεύονται από την «ομορφιά» του τοπίου. Όμως υπάρχει πιο όμορφο τοπίο από τους ανθρώπους; Ωστόσο, αυτό το πιο όμορφο τοπίο σχεδόν εγκαταλείπεται στην τύχη του, να προσπαθεί να διαγράψει χαρακτηρισμούς που μόνον υπαινικτικά διαγράφονται. Με αποτέλεσμα η ταινία να γίνεται

βαθιά συγκινητική όταν ο Γιώργος Μοσχίδης και, ιδίως, ο Θανάσης Βέγγος με το βάρος των σωμάτων τους «γεμίζουν» τα άδεια τοπία. Όμως, αυτό το ειδικό βάρος μένει απελπιστικά στο περιθώριο, στο μεγαλύτερο μέρος της ταινίας. Και το ταξίδι γίνεται έτσι μια συνηθισμένη διαδρομή.

Προβλήθηκαν ακόμη η ταινία της Λένας Βουδούρη και του Φώτη Πολυχρονόπουλου «Δίκαιος και άδικος λόγος», που με βαρύγδουπη θεατρικότητα προπαγανδίζει τις ελληνικές θέσεις για το Μακεδονικό και δικαιολογεί τις ευρωπαϊκές αντιδράσεις, διότι –λέει– οι Έλληνες δεν είμαστε ορθολογιστές και, γι' αυτό, δεν μας καταλαβαίνουν! Επίσης, η ταινία του Δημήτρη Κολλάτου «Κόκκινο τριαντάφυλλο σου έκοψα», με θέμα το γιο του σκηνοθέτη, άτομο με ειδικές ανάγκες, με πολλά πλάνα από παλιότερες ταινίες του και χωρίς κινηματογραφικό αίτημα.

Ός την Τετάρτη είχαν προβληθεί και δύο από τα διαγωνιζόμενα ντοκιμαντέρ. «Από το μοναδικό στο πολλαπλό» της Στέλλας Θεοδωράκη (ένα φιλμ για το πέρασμα από τη μοναδικότητα του έργου τέχνης στο πολλαπλό αντίγραφο, όπως κυρίως χρησιμοποιείται στη σύγχρονη εποχή της βιομηχανικής τυποποίησης. Με ιδιαίτερη φροντίδα στην εικόνα, η ταινία αδυνατίζει από το γεγονός ότι «αμπαλάρεται» με ένα πληροφοριακό - σχολιαστικό κείμενο που συνοδεύει τις εικόνες και ακυρώνει, μέσα στη μονοτονία του, τις δομικές σχέσεις των εικόνων) και «Θα φύγω;» της Γιάννας Τριανταφύλλη (ένα φιλμ για νέους με κινητικό πρόβλημα, που ολοκληρώνεται σαν ταινία - ρεπορτάζ).

Την Πέμπτη προβλήθηκαν οι ταινίες «Η

«Ζωή χαρισάμενη» του Πατρίς Βιδάγκος, με τον Θανάση Βέγγο

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

• Περικλή Χούρσογλου: «Λευτέρης Δημακόπουλος»

Στον κινηματογράφο πάντα είναι πρόβλημα ένας αντιδημοφιλής ήρωας. Το να έρθει σε πέρας μια ταινία που θέλει να κρατήσει τις αποστάσεις της από έναν τέτοιο αντιήρωα, όταν μάλιστα βαθμιαία αίρεται η συμπάθεια απέναντί του και στο τέλος αποδίδεται γυμνός, θλιβερός και μόνος, όταν κατανοεί το τίμημα των επιλογών του, είναι κάτι πολύ σπάνιο. Κι οπωσδήποτε πολύ τολμηρό για έναν κινηματογραφιστή, όταν μάλιστα το επιχειρεί ήδη από την πρώτη ταινία.

Ο Περικλής Χούρσογλου δέχεται την πρόκληση. Και αναγκαστικά επωμίζεται το βάρος μιας τόσο παράτολμης απόπειρας. Η μέθοδός του είναι, μάλιστα, αποτελεσματική. Με επιδεξιότητα, καταγράφει στιγμές της ζωής ενός στερημένου και αδιευκρίνιστα ονειροπόλου νέου, που, όσο ενηλικιώνεται, απορροφάται από την επιθυμία της επιτυχίας στη ζωή (ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό για τη μικροαστική τάξη σε άνοδο και τις αξίες της). Κι όταν μπαίνει στο δίλημμα, κοινωνική επιτυχία ή προσωπική ευτυχία, μαζί με τους ανθρώπους που έχει και τον έχουν αγαπήσει, η επιλογή του θα είναι αδυσώπητη.

Όλα αυτά στην Ελλάδα που εξελίσσεται μαζί με τον ήρωα ήδη από την περίοδο της δικτατορίας. Στην Ελλάδα της στέρξης και της ψεύτικης επίδειξης, στην Ελλάδα που διάζεται να απορρίψει το πραγματικό πρόσωπό της και να προσοικειωθεί ένα καινούργιο, ψευτοευρωπαϊκό προφίλ και κομπάζει την ιδιαιτερότητα του πολιτισμού της σε φολκλορίστικες τελετές που ηχούν σαν παράταιρο, νεκρό γράμμα.

Στο επίκεντρο, η νέα γενιά που διεκδικεί κοινωνική αναγνώριση μέσω της επαγγελματικής της ανάρρησης. Η γενιά του Πολυτεχνείου και του μεταπτυχιακού στο εξωτερικό, που μαγεύτηκε από τη δύναμη που αντλεί, από την ευελιξία της να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες παραγωγής και, κατ' επέκταση, από την προνομιακή κοινωνική της θέση. Ο Χούρσογλου, βλέπει πως το θέμα της πορείας και της εξέλιξης μιας ολόκληρης γενιάς, που παρέδωσε την ταυτότητα της κοινωνικής χειραφέτησης, με αντίτιμο πινάκιον καταξίωσης και στρατηγική θέση στις νέες συνθήκες.

Η ταινία ξεκινάει και καταλήγει, την ώρα του «απολογισμού». Μ' ένα τεράστιο φλας μπακ, βλέπουμε την πορεία της ενηλικίωσης και της ανόδου του κονφορμιστή ήρωά της, του Λευτέρη Δημακόπουλου, την εξέλιξη των καθημερινών του σχέσεων και την πορεία προς την επιτυχία και τη μοναξιά.

Ωστόσο, η σκηνοθεσία έχει να αντιμετωπίσει ένα τρομακτικό πρόβλημα: πώς να δώσει με τρόπο όχι απωθητικό μια κοινότοπη πραγματικότητα. Ακολουθεί τη μέθοδο της απλής καταγραφής, τονίζοντας απλώς ιδεότυπους χάρη στις ερμηνείες των ηθοποιών.

Ο «Λευτέρης Δημακόπουλος» του Περικλή Χούρσογλου είναι μια ταινία για την Ελλάδα και τη γενιά του Πολυτεχνείου. Αν δεν «αισθητικοποιούνται» κάποιες όψεις τόσο της Ελλάδας όσο και των κοινωνικών εκπροσώπων της, γι' αυτό δεν έχει καμία ευθύνη ο κινηματογράφος. Όλη η ευθύνη βαρύνει την πραγματικότητα και όσους κινούνται στις παρυφές της, πληρώνοντας με περιφρόνηση την άλλη Ελλάδα που, υποτίθεται, οραματίστηκαν και, στο τέλος, αποστράφηκαν. Απ' αυτή τη σκοπιά, η ταινία γίνεται ένα φιλμ αυτογνωσίας.

αυλή με τα σκουπίδια», σπονδυλωτό φιλμ που υπογράφουν οι Μένιος Δίτσας, Κώστας Ζυρίνης και Θανάσης Σκρουμπέλος και «Απ' το χιόνι», πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του γνωστού από τη μεσαίου μήκους «Δέσποινα» Σωτήρη Γκορίτσα. Απόψε, Παρασκευή, προβάλλονται το ντοκυμανταίρ «Στα πρόσωπα της Ανατολής κοιμάται ο χρόνος» του Νίκου Αναγνωστόπουλου και η ταινία μυθοπλασίας «Έναστρος θόλος» του Κώστα Αριστόπουλου. Τέλος, αύριο Σάββατο, παίζεται το ντοκυμανταίρ «Οπλές» του Γιάννη Λάμπρου και οι ταινίες «Τα δελφινάκια του Αμβρακικού» του Ντίνου Δημόπουλου και «Ονειρεύομαι τους φίλους μου» του Νίκου Παναγιωτόπουλου (εκτός συναγωνισμού).

Απολογισμός

Ο απολογισμός για τον ελληνικό κινηματογράφο, με δεδομένο ότι το πρόγραμμα δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, δεν είναι εύκολος - και ίσως να μην είναι και ψύχραιμος. Ωστόσο, και παρά τις επιμέρους αδυναμίες που διακρίνει κανείς ακόμα και στις ταινίες που αρέσουν ιδιαίτερα, θα ήταν άδικο να μη σημειώσουμε δύο - τρία πράγματα που δημιουργούν μια δυναμική.

Κατ' αρχάς, υπάρχει η δυναμική του νέου αίματος των κινηματογραφιστών που, κυρίως, εκπροσωπούν το πρόγραμμα «Νέα Ματιά» του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου. Είναι οι άνθρωποι που μπορούν να δώσουν σαφή στροφή στον κινηματογράφο μας, τόσο θεματολογικά όσο και στο επίπεδο των επιλογών στην κινηματογράφηση του υλικού τους. Για πρώτη φορά, ύστερα από πολλά χρόνια, παρατηρούμε το γενικευμένο φαινόμενο να εκπροσωπούνται ταινίες που έλκουν την καταγωγή τους από πολλά είδη κι από διαφορετικές εστίες πολιτισμού. Όμως, το πιο σημαντικό είναι ότι, επιτέλους, επιστρέφουν στο σινεμά οι ηθοποιοί. Νέα πρόσωπα, με πολύ καλές ερμηνείες, άφθαρτα από την «οβερντόουζ» που κατανάλωνε παλιότερα τους ηθοποιούς και, επίσης, αμέτοχα στον κομπορμισμό της τηλεοπτικής τυποποίησης. Παραθέτουμε απλώς ονόματα, πίσω από τα οποία είναι χρισμένοι στέρεοι ρόλοι: Νίκος Γεωργάκης, Μαρία Σκουλά, Νίκος Ορφανός, Μανώλης Μαυροματάκης (στην ταινία του Περικλή Χούρσογλου), Γιώργος Γιαννόπουλος στην ταινία του Νίκου Γραμματικού, Αντώνης Φραγκάκης (στην ταινία του Μάρκου Χολέβα), Ελευθερία Ρήγου (στην ταινία του Θανάση Ρακιτζή), Δημήτρης Αλεξανδρής (στην ταινία του Γιάννη Παπαδάκη), Στέλιος Παύλου (δεύτερος ρόλος στις ταινίες του Ρακιτζή και του Παπαδάκη)...

Σημαντικό, επίσης, είναι και το γεγονός ότι οι δουλειές νέων σκηνοθετών, που πρόσφατα έχουν παρουσιάσει προηγούμενη δουλειά, είναι, στα επιμέρους στοιχεία τους τουλάχιστον, καλύτερες. Ο Νίκος Γραμματικός παίρνει άριστες ερμηνείες από τους δη-

«Απ' το χιόνι»
του Σωτήρη
Γκορίτσα

μιουργούς του και διαθέτει ιδιαίτερη επιδεξιότητα στον τρόπο με τον οποίο κινεί την κάμερα και φτιάχνει ατμόσφαιρες. Ο Πατρίς Βιδάνκος δεν παραδίδεται στη γοητεία των ηθοποιών του, όμως αρχίζει και τους ανακαλύπτει. Κι ο Περικλής Χούρσογλου γνωρίζει καλά να αποσπά ερμηνείες, να δουλεύει την πλανοθεσία, να κάνει άρτια την παραγωγή του...

Οι νέοι έλληνες κινηματογραφιστές διεκδικούν. Και εκείνο που μας κάνει να αισιοδοξούμε είναι ότι διεκδικούν για λογαριασμό του κινηματογράφου, περιφρονώντας την εφήμερη αλλά και παρελκυστική γοητεία της τηλεόρασης. Δεν είναι μια πολύ καλή καινούργια αρχή;

Οι ξένες παρουσίες

Όμως, από την αρχή δηλώσαμε ότι αν κάτι κάνει το φεστιβάλ να αποβάλει τα παλιά του πλέγματα και τις χωρίς ουσία ομφαλοσκοπήσεις του ελληνικού κινηματογραφικού κόσμου είναι η παρουσία ενός πλήθους ξένων ταινιών, τόσο στο διεθνές διαγωνιστικό του τμήμα όσο και στους «Νέους Ορίζοντες» και στα υπόλοιπα αφιερώματα. Το φεστιβάλ, από πεδίο άγονων αντιπαραθέσεων στους διαδρόμους γίνεται ένα ενδιαφέρον οδοιπορικό για να προλάβει κανείς να δει όσο το δυνατόν περισσότερες εικόνες. Τι περισσότερο θα μπορούσε να περιμένει κανείς από ένα φεστιβάλ;

Όπως και να το κάνουμε, πάντως, είναι πολύ σημαντικό που ταινίες όπως του Χούρσογλου, του Βιδάνκος, του Γραμματικού αγωνίζονται με ταινίες ξένων νέων συναλλάσσονται. Ανάμεσα στο «*Libera*» του Πάπυ Κορσικάτο (που μοιάζει έντο-

να αλλά και δημιουργικά επηρεασμένος από το ύφος του Αλμοδοβάρ) και στην «*Καλιφόρνια*» του Αμερικανού **Ντομινίκ Σένα** (ένα επιδέξια κινηματογραφημένο φιλμ, οδοιπορικό κατά μήκος της Αμερικής δύο ζευγαριών, κατά τη διάρκεια του οποίου ένας μανιακός δολοφόνος αλλάζει ουσιαστικά τη ζωή ενός συγγραφέα, αποδεικνύοντάς του ότι το πάθος και η οδύνη δεν βρίσκονται στα σιωπηλά ράφια των βιβλιοθηκών), ανάμεσα στους «*Λωτοφάγους*» του Καναδού **Πωλ Σαπίρο** (μια ταινία ηθών, που διαδραματίζεται σε μια απομονωμένη περιοχή του Καναδά, στα τέλη της δεκαετίας του '50) και στο «*Αν τα γουρούνια είχαν φτερά*» της **Σάρα Ντράϊνερ** (μια γλυκιά-γλυκερή-ματιά σε μια κοινότητα ανθρώπων, η ζωή των οποίων αλλάζει από την παρουσία δύο φαντασμάτων με έντονη την αίσθηση της δικαιοσύνης και με βαθιά την επιθυμία της απόδοσής της), ανάμεσα στην ταινία του Μεξικανού **Ούγκο Ροντρίγκες** «*Στη μέση του πουθενά*» (θρίλερ με κοινωνικές αιχμές και ψυχολογικές προεκτάσεις) και στον «*Άγγελο θανάτου*» του **Ντ. Μανασάγιεφ** από το μακρινό Καζακστάν (ένα έπος της ιστορίας του τόπου του) βλέπουμε να κυκλοφορεί η αγωνία για τις ξεχωριστές εικόνες, με τις οποίες, κάθε κινηματογραφιστής ξεχωριστά, προσπαθεί να μπολιάσει την πραγματικότητά του, όπως τη ζει και τη συλλαμβάνει. Κι όλες αυτές οι διαφορετικές μαρτυρίες πολιτισμού ανοίγουν έναν δημιουργικό διάλογο που ζητάει μια θέση στην καρδιά όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων. Τι περισσότερο να ζητάει κανείς από το σινεμά;

Θα ήταν πολύ μεγάλη παράλειψη αν δεν επισημαίναμε και φέτος τη μεγάλη σημασία των «*Νέων Οριζόντων*», του τμήματος εκεί-

νου του φεστιβάλ, το οποίο φιλοξενεί μεγάλο αριθμό ταινιών, από πολλές χώρες. Ανάμεσά τους κρύβονται πραγματικά διαμάντια. Πού αλλού θα μπορούσαμε να δούμε ταινίες όπως «*Η κοιλάδα του Αβραάμ*» του πολύ σημαντικού πορτογάλου κινηματογραφιστή **Μανοέλ ντε Ολιβέιρα** ή το εξαιρετικό ντοκυμανταίρ των **Πήτερ Γουντνόνικ** και **Μαρκ Ακμπάρ** «*Κατασκευάζοντας συναίνεση: Νόαμ Τσόμσκι*», για τα οποία θα μιλήσουμε αναλυτικότερα σε επόμενο τεύχος. Ή πού αλλού θα μπορούσαμε να γνωρίσουμε τη δουλειά ενός πολύ σημαντικού νέου αμερικανού κινηματογραφιστή, του **Χαλ Χάρτλεϋ**, ο οποίος στις παρυφές του ρεαλισμού φτιάχνει ταινίες στις οποίες οι σχέσεις των ανθρώπων ανθούν μ' ένα τρόπο μαγικό. Στο φεστιβάλ προβλήθηκαν τρεις ταινίες του: «*Η απίστευτη αλήθεια*», «*Απλοί άνθρωποι*», «*Εμπιστοσύνη*».

Στ' αλήθεια, μια πραγματικά πλούσια εκδήλωση. Που, για να συνοψίσουμε τους στόχους αλλά και την απήχησή της, δεν θα μπορούσαμε να το κάνουμε ευστοχότερα απ' ό,τι το κάνει ο διευθυντής του, ο **Μισέλ Δημόπουλος**. Γράφει στο εισαγωγικό σημείωμα του προγράμματος:

«*Το Φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης, έχοντας επίγνωση του μεγέθους του, επιμένει στη σεμνή και, νομίζουμε, γόνιμη φιλοδοξία της ανακάλυψης νέων κινηματογραφιστών και επιθυμεί ταυτόχρονα να συνδέσει την εθνική κινηματογραφική ταυτότητα με τον καιρίο προβληματισμό για τη διάσωση του ευρωπαϊκού σινεμά. Και προσπαθεί πάνω απ' όλα να ανανεώσει τη σχέση του θεατή με την ταινία, για να μπορέσει να νιώσει ξανά το ρίγος της αποκάλυψης.*»

ΤΡΙΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ Κ. ΚΑΒΑΦΗ

Το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, Τμήμα Μέσης Ανατολής, το Μορφωτικό Τμήμα της Πρεσβείας της Ελλάδας στην Αίγυπτο και η Διεθνής Επιτροπή Καβάφη, πραγματοποιούν το Γ' Διεθνές Συμπόσιο Καβάφη, με ειδικό θέμα «Ο Καβάφης ως Πρόσωπο» στο Κάιρο και την Αλεξάνδρεια, από χθες ως τις 16 Νοεμβρίου 1993.

Στη διάρκεια του Συμποσίου θα παρουσιαστούν οι νέες μεταφράσεις στα αραβικά του έργου του Κ. Καβάφη—καθώς και του Στρατή Τσίρκα—, μεταφράσεις που πραγματοποίησε και εξέδωσε το Μορφωτικό Τμήμα της Πρεσβείας, το 1993, μετά τις μεταφράσεις και εκδόσεις του Καβάφη, τα προηγούμενα έτη, που εξαντλήθηκαν ήδη.

Το Τρίτο Συμπόσιο Καβάφη—ακολουθώντας απόφαση του Δευτέρου Συμποσίου— έχει ως ειδικότερο θέμα το μεγάλο Αλεξανδρινό ως «πρόσωπο», τις σχέσεις του ως υπάρξεως στραμμένης προς τον «Άλλο» και τον «Όλο Άλλο». Ειδικός τίτλος του Τρίτου αυτού Συμποσίου Καβάφη είναι έτσι: «Ο Καβάφης ως Πρόσωπο».

Το Συμπόσιο, όπως καθιερώθηκε, θα επεκταθεί και σε εισηγήσεις—«ανακοινώσεις»— γύρω από τους άλλους σημαντικούς έμμεσα ή άμεσα Αλεξανδρείς—τον Στρατή Τσίρκα, τον Έντουαρντ Αλ Κάρατ, τον Λώρενς Ντάρελ, τον Ουγγαρέτι. Οι εργασίες του Συμποσίου διεξάγονται στα ελληνικά, αραβικά και αγγλικά.

Στις 22 Νοεμβρίου εγκαινιάζεται στην αίθουσα τέχνης του Μύλου, στη Θεσσαλονίκη, ατομική έκθεση έργων ζωγραφικής χώρου και κατασκευών του Δημήτρη Ξυνογλου. «Σημείον έρημος», ο τίτλος της εργασίας αυτής, που αναφέρεται στην επανάληψη μιας χρονικής μονάδας όταν συναρτηθεί με κάποια μονάδα του χρόνου. Διάρκεια ως το τέλος Δεκεμβρίου.

ΤΑΤΙΑΝΑ ΝΙΚΟΛΑΓΙΕΒΑ

Η «βασιλίτσα της φούγκας», όπως έχουν αποκαλέσει την Τατιάνα Νικολάγιεβα, δίνει ένα και μοναδικό ρεσιτάλ στο Μέγαρο Μουσικής στις 23 Νοεμβρίου, στο πλαίσιο του Κύκλου Οι Μεγάλοι Ερμηνευτές. Η 68χρονη σήμερα ρωσίδα πιανίστρια θα ερμηνεύσει τις *Παραλλαγές Γκόλνμπεργκ* του Μπαχ, από τα σημαντικότερα και δημοφιλέστερα έργα του συνθέτη. Η εσωτερικότητα, η κομψότητα αλλά και η έντονη συγκίνηση που προϋποθέτει η ερμηνεία των *Παραλλαγών* ταιριάζουν απόλυτα με τη δεξιολογία και το συναίσθημα της Τατιάνα Νικολάγιεβα. Θεωρείται, εξάλλου, ιδανική ερμηνεύτρια των έργων του Μπαχ.

Η Τατιάνα Νικολάγιεβα έχει δώσει ατομικά ρεσιτάλ σε περισσότερες από 35 χώρες και

έχει συμπράξει με τις μεγαλύτερες ορχήστρες. Δεν είναι όμως μόνο πιανίστρια αλλά και συνθέτρια. Η συνθετική δημιουργία της Τατιάνα Νικολάγιεβα περιλαμβάνει συμφωνίες, 2 κοντσέρτα για πιάνο, έργα μουσικής δωματίου, μουσική για το θέατρο και τον κινηματογράφο.

Ο Δήμος Πειραιά και η Εταιρεία Γραμμάτων και Τεχνών Πειραιά διοργανώνουν για έκτη φορά την έκθεση εικαστικών και βιβλίου των μελών της Εταιρείας. Η Έκθεση, που θα διαρκέσει από τις 15-22 Νοεμβρίου, θα λειτουργεί καθημερινά 10 π.μ. - 2 μ.μ. και 6 μ.μ. - 9 μ.μ.

Στους καλλιτέχνες που παίρνουν μέρος ανήκει και Ηλίας Ν. Σακελλαρίου που ασχολείται με την χαρακτηριστική στο κρύσταλλο με διαμάντι. Μια επίπονη και ευαίσθητη στους χειρισμούς της τέχνη (η χάραξη γίνεται με το χέρι), που η πρόοδος της τεχνολογίας τείνει να εξαφανίσει.

★ Ο εκδοτικός οργανισμός Στ. Πατάκη, με τη συνεργασία του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Λευκωσίας, διοργανώνει τετραήμερο επιμορφωτικό σεμινάριο με κεντρικό θέμα «Η διδακτική πράξη». Στο συνέδριο που άρχισε προχθές και θα συνεχίζεται ως και αύριο, στην αίθουσα του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών (Σίνα 36), μίλησαν οι Λυκούργος Καλλέργης, Ιωάννα Ορφανίδου, Γιώργος Κεχαγιόγλου, Λέανδρος Αντωνιάδης. Σήμερα θα μιλήσουν η Λίζυ Τσιριμώκου με θέμα «Μπωντλαίρ - Καρυωτάκης: Μια συνανάντηση» και ο Ξ. Α. Κοκόλης με θέμα «Για τη διακειμενικότητα:

έξι περιπτώσεις μέσα σε μία σελίδα» (ώρα έναρξης 18.30). Αύριο ο Γιώργος Γιωργής θα εισηγηθεί το θέμα «Μια διδακτική προσέγγιση στην "Ελένη" του Γ. Σεφέρη», θα προβληθεί ταινία και την εκδήλωση θα κλείσει ο Στ. Πατάκης (ώρα έναρξης 9.45).

Η ΩΡΑΙΑ ΚΑΒΓΑΤΖΟΥ: Η ΑΛΑΖΟΝΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ

Μια τετράωρη ταινία, καμωμένη από έναν Γάλλο, τον Ζακ Ριβέτ, που παίζεται στην Ελλάδα με πέντε χρόνια καθυστέρηση και συγκεντρώνει ένθερμους θιασώτες δεν είναι συνηθισμένο φαινόμενο για την ελληνική κινηματογραφική πραγματικότητα. Πόσο μάλλον όταν το θέμα της είναι η αγωνία του καλλιτέχνη για το αριστούργημά του που διστάζεται πως έρχεται. Όμως, έχει δίκιο η κριτική που χαιρετίζει την ταινία ανεπιφύλακτα;

δουλειά όταν γνωρίζει ένα νεαρό κορίτσι, που με τη συγκατάθεση του φίλου της δέχεται να ποζάρει ως μοντέλο του. Στη σχέση που θα αναπτυχθεί προσβλέπει για να τονωθεί το δημιουργικό του ενδιαφέρον, να βρει διέξοδο ή έμπνευση και να γίνει κατορθωτή η δημιουργία του τελευταίου έργου του, του μεγάλου πίνακα, του αριστουργήματος. Όμως, τα πράγματα δεν πάνε κατ' ευχήν. Μέσα από το φθαρτό της επικοινωνίας του με το μοντέλο του, ο καλλιτέχνης διαπιστώνει την αποτυχία του να κατασκευάσει το «ματωμένο» (όπως το θέλει) αριστούργημά του. Θα το καταφέρει όταν απαλλαγεί από την καταλυτική παρουσία του κοριτσιού και μεταστοιχειώσει τα φαντάσματα της ψυχής του σε έργο. Όμως, τότε, αναγκάζεται να μπει σ' ένα καινούργιο δίλημμα: κατά πόσον νομιμοποιείται να δείξει στο κοινό το μεγάλο του αριστούργημα, τη στιγμή που θα ήταν τρομακτικό να κοινοποιήσει στο κοινό τους υψηλούς προβληματισμούς του αλλά και το τρομακτικό προσωπικό του δράμα. Και αποφασίζει να κρατήσει το έργο μυστικό. Να το κρύψει σ' έναν τοίχο του σπιτιού του, όπου ίσως να το ανακαλύψουν οι γενιές που θα 'ρθουν.... Και, σε σχέση με τους φίλους του, τους συνεργάτες του, τους ανθρώπους του, να συνεχίσει να ζει μέσα σε μια σύμβαση.

Βεβαίως, πρόκειται για μια λεπτή ταινία, κινηματογραφημένη με ιδιαίτερη ευγένεια και διακριτικότητα. Αλλά προς τι; Προς τι, αφού το όλο εγχείρημα αγκυλώνεται από μια κυρίαρχη φενάκη; Το κίνητρο.

Ο ζωγράφος υποκινείται από την ιδέα που έφερε ο διαφωτισμός και καλλιέργησε η δυτική σκέψη για τον καλλιτέχνη. Ένα πρόσωπο υπεράνω, που η κοινωνία το ξεχωρίζει και του αναθέτει να παράγει ευγενείς εικόνες, ιδέες, μύθους για λογαρια-

Ο Μισέλ Πικολί με την Τζέιν Μπίρκιν στην ταινία του Ζακ Ριβέτ

σμό της. Αλλά κι ένα πρόσωπο οχυρωμένο πίσω από την επιτηδειότητά του και τη φήμη του. Ένα ιερό πρόσωπο σ' έναν ανιερκό κόσμο, όπου δοξάζεται η κοινοτοπία και η φθαρτότητα. Ένα πρόσωπο δηλαδή που, στο όνομα της ιερής αποστολής του, δικαιούται να κάνει τις πιο αυθαίρετες ισοπεδώσεις.

Έτσι, στην *Ωραία καβγατζού*, ο ζωγράφος μιλάει για αίμα στο έργο – και στο τέλος μπερδεύει το αίμα με την κόκκινη μπογιά! Σύμβαση; Ίσως. Ωστόσο, στο στίβο της δημιουργίας υπάρχουν συμβάσεις και συμβάσεις – κι οι άνθρωποι δικαιούνται να κάνουν πιστευτές εκείνες που τους μιλούν για τα προβλήματά τους, για τους εαυτούς τους, για την πραγματικότητα.

Αντίθετα, η πραγματικότητα του ζωγράφου της ταινίας έχει να κάνει με τον ερμητισμό της ζωής του, με τις εμμονές του αλλά, κυρίως, με την αυταρέσκεια και τον εγωκεντρισμό του δυτικού καλλιτέχνη. Είναι τόσο κυρίαρχη αυτή η αυταρέσκεια, που μπροστά στο «δόλωμα» της αιωνιότητας, δεν υπολογίζει ούτε τον περίφημο αυτοσεβασμό του. Αφού είναι δυνατόν ο κόσμος να πορευτεί και χωρίς το κατ' εσέ αριστούργημα (πόσα και πόσα καλλιτεχνικά αριστουργήματα δεν έχουν εξαφανιστεί κάτω από το βάρος του χρόνου;) εκείνος αποζητάει το ξεπέρασμά του χρόνου. Αναστέλλει, δεν κατα-

στρέφει. Θάβει προστατευμένο το έργο, προσβλέποντας στις μελλοντικές γενιές.

Ο ζωγράφος του Ριβέτ, που ερμήνευσε ο Μισέλ Πικολί, είναι ο τυπικός καλλιτέχνης του δυτικού κόσμου. Εκείνος που θα αχθεί και θα περιφερθεί μέσω των μαζικών μέσων, που θα αποκομίσει τιμές και χρήματα, όλα προς χάριν της περιδότης ατομικότητάς του. Όμως, το έργο δεν είναι δυνατόν να κομπάζει μέσω των μέσων. Το έργο, υπόθεση της ψυχής του καλλιτέχνη, αποσκοπεί σε κάτι πολύ πιο διαρκές από την τιμή και το χρήμα: στην συγκίνηση.

Ο πολιτισμός που καλλιεργείται σήμερα στο δυτικό κόσμο, ευνοεί την έπαρση και τη ματαιοδοξία. Όμως, μ' αυτό τον τρόπο η στρεψοδικία είναι δυνατόν να πάρει το χαρακτήρα γενικού κανόνα και –προκειμένου για την ευρωπαϊκή πνευματικότητα, που ως αφηρημένη έννοια προκρίνεται και κυριαρχεί– να καλύψει την πραγματική αγωνία για τη δημιουργία πίσω από το φαίνεσθαι της κοσμικότητας, και την αντάρεσκη δημόσια περιφορά της «μεγάλης αξίας» του δημιουργού.

Όμως, η τέχνη δεν είναι δυνατόν να υποκινείται μόνο απ' αυτό το κίνητρο. Και τούτη η συζήτηση πρέπει και να αρχίσει και να συνεχιστεί.

Ηλίας Κανέλλης

Η συζήτηση πρέπει να ξεκινήσει. Κι όσο η κριτική θα γοητεύεται από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ταινιών, που έρχονται στην Ελλάδα φορτωμένες με τον ευρωπαϊκό τους μύθο, τόσο η ανάγκη να γίνεται πιο απόλυτη.

Μια ταινία του γερόλυκου της «νουβέλ βαγκ», του Ζακ Ριβέτ, *Η ωραία καβγατζού* (που, ως ιδέα, στηρίζεται στο *Άγνωστο αριστούργημα* του Μπαλζάκ), «εντυπωσίασε», όταν άρχισε να προβάλλεται, πριν από μερικές εβδομάδες και στη χώρα μας. Αιτία: το ζήτημα που ετίθετο. Η καλλιτεχνική δημιουργία, η φύση της, τα όριά της, η απήχησή της.

Η ταινία αναφέρεται σ' έναν ζωγράφο που, πετυχημένος, ζει με τη γυναίκα του, αποσυρμένος και χωρίς να έχει ζωγραφίσει πια τίποτα για πολλά χρόνια, σ' ένα χωριό στη Νότια Γαλλία. Αποφασίζει να ξαναρχίσει στη

Οι επιμειξίες που έσπαζαν τα φράγματα

του Ανέστη Αναγνωστάκη

Ο όρος τζαζ - ροκ δημιουργήθηκε το 1970, αμέσως μετά την κυκλοφορία του άλμπουμ του Μάιλς Ντέιβις «*Bitches Brew*». Την ίδια εποχή, οι θεωρητικοί της τζαζ επιχείρησαν να διακρίνουν το ροκ - τζαζ από το τζαζ - ροκ. Σύμφωνα με αυτούς, τζαζ - ροκ θεωρείται η μουσική που παίζεται από καλλιτέχνες της τζαζ προσκολλημένους στις τεχνικές της τζαζ, αλλά οι οποίοι δέχονται και μερικά στοιχεία της ποπ, ελπίζοντας σε ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Παράδειγμα, ο Μάιλς Ντέιβις. Αντίθετα, στην περίπτωση του ροκ - τζαζ, οι μουσικοί χρησιμοποιούν πάνω από όλα την ηχητική και την ενεργητικότητα της ποπ, αλλά με το νου του σύγχρονου τζάζμαν. Παράδειγμα ο Τόννι Γουίλιαμς με το γκρουπ «*Λαιφτάιμ*». Με άλλα λόγια, στο τζαζ - ροκ η διάρθρωση των κομματιών ανήκει στη τζαζ, ενώ στο ροκ - τζαζ ισχύει το αντίθετο, χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι παρόμοιοι διαχωρισμοί είναι απόλυτοι. Τελικά, πάντως, επικράτησε ο όρος τζαζ - ροκ, ο οποίος λίγο μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70 αντικαταστάθηκε από τον όρο «*fusion*» (συγχώνευση).

ΟΙ πρώτες επιμειξίες της τζαζ με το ροκ εντοπίζονται στα τέλη της δεκαετίας του '60, όταν δηλαδή δεν υφίστατο ο όρος τζαζ - ροκ. Και παρ' όλο που η σύζευξη της τζαζ με το ροκ έχει συνδεθεί με τον Μάιλς Ντέιβις και άλλους μουσικούς της τζαζ, η αλήθεια είναι ότι η πρώτη προσπάθεια προσέγγισης των δύο αυτών κόσμων οφείλεται σε μουσικούς που προέρχονταν από το ροκ. Μουσικούς, που όσο και αν ήταν επηρεασμένοι από την τζαζ είχαν ωστόσο εμφάνιση, ιδιοσυγκρασία και οργανικό εξοπλισμό που ταίριαζε στο ροκ, με αποτέλεσμα -τουλάχιστον εκείνη την εποχή- να μην γίνονται δεκτοί από τα ακροατήρια της τζαζ.

Το αποφασιστικό βήμα για μια πρώτη μορφή τζαζ - ροκ έγινε με την είσοδο των πνευστών στα γκρουπ της ποπ, κάτι που συνέβαινε βέβαια από τη δεκαετία του '50. Όλες σχεδόν οι ορχήστρες του παλιού ροκ εντ ρολ είχαν έναν σαξοφωνίστα που έπαιζε διάφορα ριφ. Με την επικράτηση του αγγλικού ροκ τα πνευστά παραμερίστηκαν και δεν επανήλθαν παρά στα τέλη του '60, αλλά αυτή τη φορά με τελείως διαφορετικό τρόπο. Έτσι, ενώ στο παλιό ροκ εντ ρολ τα πνευστά είχαν διακοσμητικό χαρακτήρα, τώρα γίνονται ισότιμα με τα συμβατικά όργανα της ροκ μπάντας.

Νύξεις στοιχείων αυτού που αργότερα ονομάστηκε τζαζ - ροκ απαντώνται ήδη από το 1967 στη δουλειά των Αμερικανών «Ελεκτρικ φλαγκ». Οι τελευταίοι χρησιμοποίη-

σαν ομάδα τριών πνευστών και ουσιαστικά από αυτούς ξεκίνησε η ιδέα ότι τα πνευστά θα μπορούσαν επιτέλους να συμμετάσχουν δημιουργικά και στα γκρουπ της ποπ. Μία ιδέα, που αξιοποίησε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, το 1968 ο Αλ Κούπερ, ο οποίος ένωσε ένα τυπικό πενταμελές ροκ γκρουπ με μια ομάδα τεσσάρων ή πέντε πνευστών, δημιουργώντας έτσι τους «Μπλαντ Σουέτ εντ Τίαρς». Οι καρποί αυτοί του εγχειρήματος φάνηκαν κυρίως στο δεύτερο άλμπουμ του συγκροτήματος με τον ομώνυμο τίτλο, το οποίο εγκαινίασε μια ιδιόμορφη ενσωμάτωση της τζαζ στα θεματικά πλαίσια της ποπ σε συνδυασμό με επιδράσεις και κυρίως τεχντροπίες από διάφορα ρεύματα της σύγχρονης κλασικής μουσικής. Μεγάλη ποικιλία ρυθμών στο ίδιο κομμάτι, μεγάλα σε διάρκεια σόλο από τα πνευστά που συχνά δημιουργούσαν κλίμα «μπιγκ μπαντ» και ενορχηστρώσεις αρμονικά περίπλοκες με αναφορές σε διάφορους έντεχνους συνθέτες του 20ού αιώνα (Σατί, Μπάρτοκ, Προκόφιεφ κ.ά.).

Οι σκαπανείς

Σε αντίθεση με τις αβάν - γκαρντ τάσεις του Φρανκ Ζάππα, ο οποίος ήδη από το 1967 πλησίασε με εντελώς δικό του τρόπο την τζαζ, οι «Μπλαντ Σουέτ εντ Τίαρς» άντλησαν από αυτήν κάποια συντηρητικά στοιχεία της, τα οποία όμως ταίριαζαν άψογα με το πνεύμα της ποπ. Έτσι, η απήχησή τους υπήρξε πολύ μεγαλύτερη από εκείνη του

Ζάππα και θα πρέπει να θεωρηθούν οι σκαπανείς του αμερικανικού τζαζ - ροκ.

Πολύ κοντά στο πνεύμα των «Μπλαντ Σουέτ εντ Τίαρς», είναι οι «Σικάγο», ενώ επίσης αξίζει να αναφερθούν οι «Φλοκ», ο Κάπταιν Μπήφχαρτ και ορισμένοι ακόμα που ασχολήθηκαν περιστασιακά με τζαζ ευρήματα, όπως οι «Αρς Νόβα», οι «Ιτς ε Μπιούτιφουλ Νταϊν», οι «Σι Τραίην», οι Μάικλ Μπλούμφιλντ και Αλ Κούπερ, ο Χάρβεϊ Μαντέλ, οι «Ουλτιμαϊντ Σπίνας» και οι «Μπλουζ Πρότζεκτ» (αν και ορισμένοι από αυτούς μόνο με πολύ χαλαρά κριτήρια μπορούν να ενταχθούν στην κατηγορία του τζαζ - ροκ). Τέλος, η επίδραση της τζαζ - αλλά μόνον όσον αφορά στις αντιλήψεις περί αυτοσχεδιασμού που εγκαινίασε η φρεντ τζαζ - εμφανίζεται στη δουλειά του Τζίμι Χέντριξ και των «Γκρέητφουλ ντεντ».

Η σκηνή του Καντέρμπερυ

Στη Βρετανία, το πρώιμο τζαζ - ροκ ήταν υπόθεση κυρίως της σκηνής του Καντέρμπερυ («Σοφτ Μασίν», «Κάραβαν», «Εγκ», «Γκονγκ», Ρόμπερτ Γουάιτ, «Καν», Κέβιν Οίερς, «Ντελίδερι», «Ούριελ», «Μάτσινγκ Μόουλ», «Χάτφιλντ εντ δε νορθ», Στβ Χίλατς). Από τους προαναφερθέντες ξεχωρίζουν οι «Σοφτ Μασίν».

Στο γκρουπ αυτό το υλικό διαμορφωνόταν συλλογικά. Η μουσική ήταν γραμμένη μέχρις ενός σημείου και έπαιρνε την τελική της μορφή μέσα στο στούντιο. Τα κομμάτια αναπτύσσονταν σε πολλά μέρη -σαν συμφω-

νικά έργα και περιλάμβαναν ηλεκτρονικούς ήχους, εναλλαγές ρυθμών, ελεύθερα σόλο, επιδέξιους χειρισμούς της δυναμικής, ομαδικούς αυτοσχεδιασμούς από τα πνευστά, πολυρρυθμικά σχήματα και κατά κόρον χρήση του φαζ. Οι αναφορές των «Σοφτ Μασίν», πρωτοφανείς για εκείνη την εποχή, ήταν κυρίως ο Στοκχάουζεν, ο Κέητζ, ο Τέρυ Ράιλι και οι πρωτοπόροι της φρεν τζαζ. Συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω με τις βρετανικές αντιλήψεις για τη μελωδία και την αρμονία (κυρίως στο άλμπουμ «Third»), οι «Σοφτ Μασίν» επηρέασαν μια ολόκληρη γενιά προοδευτικών μουσικών.

Παρ' όλα αυτά, η συμβολή τους στη σύγχρονη έντεχνη σύνθεση δεν έχει ακόμα εκτιμηθεί.

Πράγματι, απόψεις, όπως αυτές των αρχικών «Σοφτ Μασίν» –γιατί στη συνέχεια η κατεύθυνσή τους άλλαξε– δεν μπορούν να περιχαρακωθούν στα όρια του τζαζ - ροκ. Άλλωστε, και οι ίδιοι υποστήριζαν ότι έπαιζαν σύγχρονη αβάν - γκαρντ τζαζ και ότι απλώς στην αρχή έλεγαν ότι παίζουν ποπ για να προσελκύσουν ένα όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ακροατήριο.

Αλλά βρετανικά τζαζ - ροκ συγκροτήματα της εποχής εκείνης είναι οι Μπράιαν Όγκερ, Τζούλι Ντρίσκολ εντ δε Τρίνιτι, οι Μάνφρεντ Μαν τσάπτερ θρι, οι Κολόζεουμ, οι Ιστοφ Ίντεν, οι Γκρέιτεστ σόου ον έρθ, οι Όντιενς, οι Νιούκλεους, οι Ιφ, οι Άλαν Μπάδον σερ, οι Αφίνιτι, οι Μπακ Ντορ, οι Χένρι Κάου, ενώ σημαντική θεωρείται η συμβολή των Γκράχαμ Μποντ οργκαναϊζέισον, οι οποίοι παίζοντας ρυθμ εντ μπλουζ

προσανατολισμένο στη τζαζ, ήδη από το 1964, προετοίμασαν το έδαφος για πολλούς από τους προαναφερθέντες. Όμως, ο κατάλογος δεν εξαντλείται σε αυτό το σημείο. Περιλαμβάνει και όλους εκείνους που ασχολήθηκαν περιστασιακά με τη συγχώνευση της τζαζ με το ροκ: Μπλάντγουιν πικ, Τράφικ, Νάις, Έμερσον, Λέικ εντ Πάλμερ, Κινγκ Κρίμιν, Βαν ντερ Γκράαφ τζενερέιτορ, Τζεντ Τζάιντ, Κερντ Έιρ, Γκριφόν, Φάμιλι, Κάμελ, καθώς και τους Ιταλούς Άρια του δικού μας Δημήτρη Στράτου, δηλαδή συγκροτήματα που όλα σχεδόν ανήκουν στο χώρο του προοδευτικού ροκ.

Τυποποίηση

Από το πλήθος των ονομάτων που αναφέρθηκαν προκύπτει ότι το πρώιμο τζαζ - ροκ διαφέρει σε πολλά σημεία από τα σχήματα των επιγόνων του Μακ Λάφλιν. Το μεταγενέστερο τζαζ - ροκ χαρακτηρίζεται από την ισότιμη σύζευξη του ροκ με τη τζαζ, που από ένα σημείο κι έπειτα τυποποιήθηκε σε επικίνδυνο βαθμό. Αντίθετα, οι προ-Μακ Λάφλιν, επιμειξίες του ροκ με την τζαζ διαπνέονταν από σχεδόν παντελή έλλειψη εμπορικής σκοπιμότητας, σπάζοντας πολλές φορές τα φράγματα που χώριζαν το ροκ από την τζαζ και τη σύγχρονη μουσική. Μια ελεύθερη φόρμα με κύριους άξονες το ροκ και την τζαζ, ενώ ανάμεσά τους παρεμβάλλονταν ένα πλήθος στοιχείων που για πρώτη φορά συνυπήρχαν, όπως για παράδειγμα ηλεκτρονικοί ήχοι, φολκ αποχρώσεις, ρυθμ εντ μπλουζ, ανατολίτικοι ρυθμοί, κλασικές επιδράσεις κ.τ.λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑΣ

BLOOD, SWEAT AND TEARS: *Blood, Sweat and tears*, (1969), *Blood sweat and tears 3* (1970).

CHICAGO: *Chicago II* (1970) διπλός.

FRANK ZAPPA: *Hot reats* (1969), *Burnt weany sandwich* (1970).

JEAN-LUC PONTY: *King Kong* (1970).

CAPTAIN BEEPHCART: *Troot mask replica* (1969) διπλός.

BRIAN AUGEN, JULIE DRISCOLL AND THE TRINITY: *Streetnoise* (1969) διπλός.

MANFRED MANN CHAPTER THREE: *Manfred mann chapter three* (1969).

COLOSSEUM: *Valentyne- cuite* (1969).

EAST OF ODEN: *Cnafu* (1970).

GREATEST SHOW ON EARTH: *Horizons* (1970).

AUDIENCE: *The house of the hill* (1971).

JOHN McLAUGHLIN: *Exltopolation* (1969).

SOFT MACHINE: *Volume two* (1969), *Third* (1970), διπλός.

NUCLEUS: *We' ll talk about it later* (1971).

CARAVAN: *In the land of grey and pink* (1971).

EGG: *The porite force* (1970).

ROBERT WYATT: *The end or an eat* (1971).

MATCHING MOLE: *Malohing molc* (1972).

KHAN: *Space shanty* (1972).

GONG: *Angels egg* (1973).

HENRY DOW: *Legend* (1973).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

« Νέες κυκλοφορίες »

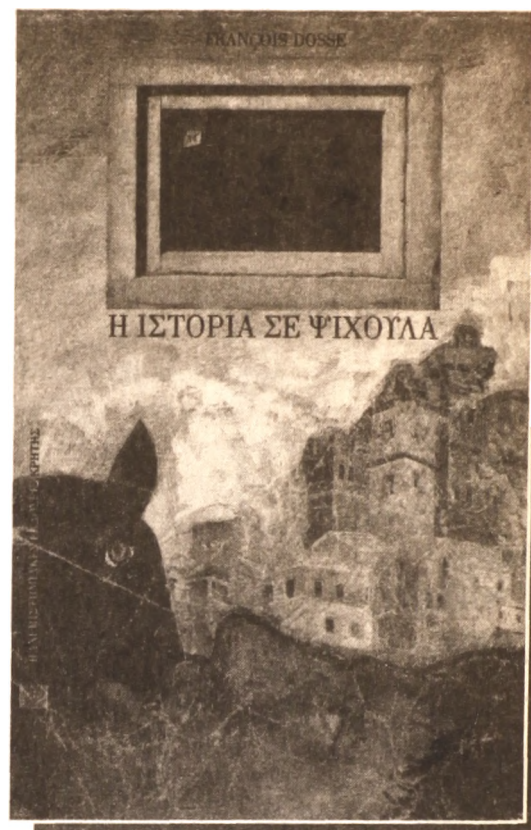
FRANÇOIS DOSSE

Η Ιστορία σε ψίχουλα

Από τα Annales στη «Νέα Ιστορία»

Μετάφραση: Α. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Επιμέλεια: Χ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥΜΕ το παρελθόν, αλλά συχνά και τα σύγχρονα προβλήματα των ανθρωπίνων κοινωνιών, επηρεάστηκε βαθύτατα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο από τις εργασίες των ιστορικών των Annales. Ο François Dosse παρουσιάζει την ιστορία του περιοδικού των Annales και τη συγκρότηση της ομώνυμης σχολής σαν μια επιστημονική περιπέτεια που εκτυλίσσεται μέσα στην ταραγμένη πολιτική και κοινωνική ιστορία της Ευρώπης του 20ού αιώνα.

Ο συγγραφέας προβάλλει τον πλούτο των προσεγγίσεων της σχολής και αναδεικνύει τη συμβολή της στην εξέλιξη των κοινωνικών επιστημών, χωρίς όμως να αφήσει τη λάμψη των πρωταγωνιστών και την αίγλη της σχολής να θολώνει την κριτική του ματιά.

Η Ιστορία σε ψίχουλα είναι ένα βιβλίο, που συζητήθηκε πολύ στη Γαλλία, αλλά και στο εξωτερικό όπου μεταφράστηκε ήδη στα αγγλικά, τα ισπανικά και τα πορτογαλικά.

KΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Σ. Μαρίνης
Σόλωνος 116, 10681 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 01-3608348 FAX 3619724

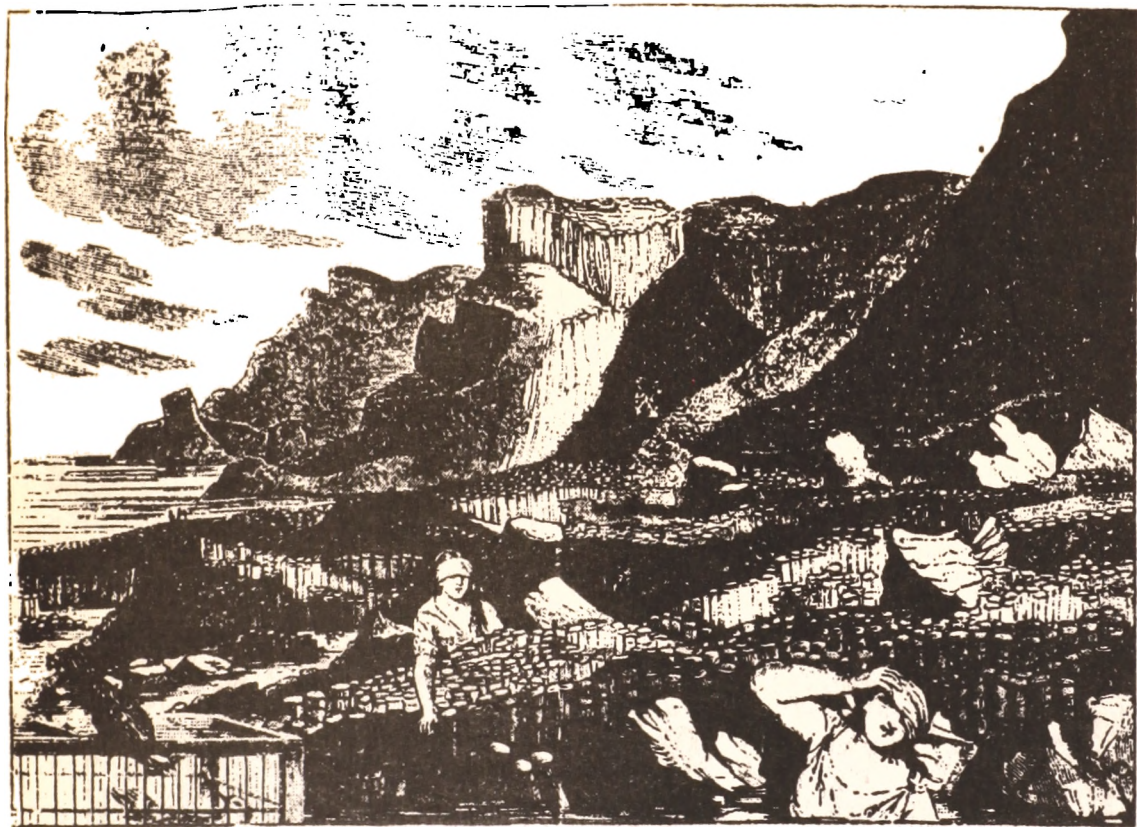
ΣΧΕΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΕ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗ

• Η ο κοινωνικός ρόλος της Αρχιτεκτονικής

για τον Γιάννη Πανταζόπουλο

«Πώς να μετατρέψετε το σπίτι σας... σε σπίτι των ονείρων σας». Καθώς σέρνομαι στην ηλίθια ουρά της τράπεζας, χαζεύω αντίκρυ μου μια διαφήμιση για στεγαστικά δάνεια με αυτό τον τίτλο. Αποτελείται από δύο εικόνες. Η αριστερή δείχνει ένα σύγχρονο σπίτι, δηλαδή με πλάκα και πυλωτή, με αναμονές στην ταράτσα. Η δεξιά δείχνει το ίδιο φαινομενικά σπίτι, μετουσιωμένο σε βιλίτσα, με κεραμίδα, πισίνα και πλακόστρωτο διάδρομο στο γκαζόν. Η πυλωτή και τα σίδερα στην ταράτσα έχουν εξαφανιστεί και το σπίτι είναι επιπλέον βαμμένο ροζ.

Το ωραίο είναι πως και τα δύο αυτά σπίτια αναγνωρίζο-

Max Ernst, Η γυναίκα με τα εκατό κεφάλια (μυθιστόρημα), 1929. «Και μάζεψαν τυχαία μερικά ξερά γλυκά μέσα στις κοιλότητες του αναλήμματος των Γιγάντων. Αυτό είναι ένας σωρός από κούνιες μωρών»

νται αμέσως ως «τυπικά». Πρόκειται άραγε για μια ταξική διάκριση; Ταξική, όχι μόνο γιατί το αριστερό σπίτι απευθύνεται τάχα μου στους στερημένους και το δεξί στους «έχοντες», αλλά κυρίως με την έννοια ότι ανήκουν σε δύο κατηγορίες αρχιτεκτονικής, ξεκάθαρα διακριμένες μεταξύ τους, όπου η αμοιβαία σχέση τους κυριαρχείται από τη μεταξύ τους ανισότητα. Τόσο προφανή, ώστε να είναι άμεσο το μήνυμα που εκπέμπει η διαφήμιση: το αριστερό σπίτι είναι μια «λύση ανάγκης», άρα κάτι άσχημο που προκαλεί αμηχανία, ενώ το δεξί είναι χωρίς περιστροφές το «όνειρο». Όλοι οφείλουμε να οδεύουμε από την ανάγκη (το κεραμίδι πάνω από το κεφάλι) προς το ωραίο (την κοινωνική προβολή).

Δεν ξέρω γιατί, με ενόχλησε αυτός ο άκαμptos ντετερμινισμός. Με ενόχλησε η ευκολία με την οποία πετάμε τις αναμονές στην ταράτσα και την πυλωτή (που είναι σάρκα από τη σάρκα μας) και ψάχνουμε για την ταιριαστή μαγική εικόνα. Στο μεταξύ, καταργώντας τις ρίζες της καταγωγής μας, επινοώντας ένα τεχνητό μέλλον που ξεκινάει από το μηδέν.

Μια και η ουρά στην τράπεζα προχωρά απελπιστικά αργά, έχω χρόνο να σκεφτώ τη μοίρα των σπιτιών, που τόσο συχνά ακολουθούν τις τύχες των αφεντικών τους και

τις αλλαγές στη μόδα. Αυτό που λένε «ανακαίνιση» (ξανανίωμα). Έχω και άλλοτε διηγηθεί τις ταπεινωτικές περιπέτειες που έχουν υποστεί ορισμένα σπίτια προπολεμικά, της λεγόμενης αρχιτεκτονικής του '30, τότε που μεσουρανούσε το μοντέρνο κίνημα στην Ελλάδα. Πόσα από αυτά είναι σήμερα αγνώριστα, πίσω από τους πεταχτούς σοβάδες, τα ρουστίκ παράθυρα, τα κεραμδάκια και τα φερφορζέ κάγκελα. Θα μου πείτε, αυτά θέλει ο κόσμος, πώς να πας ενάντια στη φύση; «Προπαντός, μη θίγεται την ιδιωτική πρωτοβουλία. Ιδιοκτησίες δεν είναι;».

Το να πεις πως έτσι χάνονται πολύτιμα τεκμήρια μιας εποχής, ότι παραχαράσσεται το πνεύμα τους, ότι διαζονται απροστάτευτα και εξαφανίζεται η ηλικία τους, ο χαρακτήρας τους – όλα αυτά δεν συγκινούν κανένα. «Ε, και τι έγινε; Δεν είναι πιο γουστόζικο έτσι; Τι ψάχνεις ψύλλους στ' άχυρα!». Οπότε, τι κάνεις; Με δεδομένη την τάση απόρριψης αυτής της αρχιτεκτονικής, της οποιασδήποτε αρχιτεκτονικής, από τη μεγάλη πλειοψηφία («τους πολλούς») και με δεδομένη την πεποίθηση ότι το αρχιτεκτονικό έργο είναι εκεί επίτηδες για να υφίσταται όλων των ειδών τους εξευτελισμούς, πώς να προτάξεις αντίσταση; Πώς να πας ενάντια στο κοινό αίσθημα;

Ύστερα πάλι σκέφτηκα (η ουρά της τράπεζας δεν έλεγε να τελειώσει) την προσπάθεια που γίνεται αυτή την εποχή με τον εξωραϊσμό της οδού Σταδίου από το Δήμο Αθηναίων. Όπου με ακατάλληλες επιγραφές «που κρύβουν την αρχιτεκτονική» και θα μπουν αυστηροί κανονισμοί προστασίας των προσόψεων για το μέλλον. Να, λοιπόν, που η πολιτεία παρεμβαίνει δυναμικά για να προασπίσει την τιμή της αρχιτεκτονικής, για να καθαρίσει το αίσχος. Εύγε τους!

Ποιο αίσχος όμως; Είναι η συσσώρευση επιγραφών, διαφημίσεων, μηνυμάτων κ.λπ. αυτεπάγγελα ένα «αίσχος»; Και έστω πως κάποιος καταφέρει να το ορίσει ως ποσοστό της επιφάνειας της κάθε πρόσοψης και να περιγράψει με τι γράμματα και με τι χρώματα θα βάφονται οι ταμπέλες, σε τι ύψος θα κρεμιούνται και διάφορα τέτοια. Τι θα έχουμε πετύχει άραγε;

Η ερώτηση δεν είναι (έστω για μια φορά) ρητορική. Εννοώ, σκέφτηκε κανείς στα σοβαρά τι έχει να εμφανιστεί πίσω από τις επιγραφές και τις διαφημίσεις, όταν αυτά όλα ξηλωθούν; Σκέφτηκε τι κενή, βουδή, αδιάφορη αρχιτεκτονική θα ξεφυτρώσει αναπάντεχα μέσα στο κέντρο της πόλης; Καλά, εντάξει, θα «λάμπουν» και κάποια αγνοημένα παλιά κτίρια, αλλά τα πολλά, εκείνα που δίνουν το χαρακτήρα και το ρυθμό στο δρόμο; Τι εκπλήξεις μας περιμένουν, ω άνδρες Αθηναίοι!

Αλλά ας ξεχάσουμε προς στιγμήν τις «πρακτικές» συνέπειες των μέτρων εξωραϊσμού. Η επαναφορά της αξιοπρέπειας στο κέντρο της πόλης, αυτή η προσπάθεια ανάδειξης, που δεν είναι παρά μια απόπειρα ευπρεπισμού εκεί που βασιλεύει η «αταξία» και η «ασυδοσία», τι κρύβει από πίσω της; (αυτή, το παραδέχομαι, είναι ρητορική ερώτηση). Δεν είναι η ίδια ιστορία με τη ροζ βιλίτσα στη διαφήμιση, όπου αντί για το «σπίτι των ονείρων» προβάλλεται η «πόλη των ονείρων»; Με μια διαφορά, παραδέχομαι: ο ιδιοκτήτης του ακινήτου έχει δικαίωμα να απευθύνεται στην τράπεζα και να παίρνει δάνειο – το είπαμε ήδη – ως ιδιώτης. Δικό του είναι το σπίτι, το κάνει ό,τι θέλει. Η πόλη όμως; Με ποιον λεφτά εξωραίζεται και σε ποιον απευθύνονται οι ανανεωμένες της προσόψεις;

(Η ουρά μπήκε στην τελική ευθεία). Ούτε αυτό το επιχείρημα, το κάπως λαϊκίστικο, με ικανοποιούσε. Το πρόβλημα, κατέληξα, δεν έχει να κάνει με το αν παρεμβαίνουμε στο δημόσιο ή στον ιδιωτικό χώρο. Καμιά σχέση. Άλλο με βασανίζει: αυτή η γενικότερη τάση μετατόπισης

των πάντων προς το κοινωνικό κυριλέ ως δείγμα αισθητικής προόδου, ως δείγμα κοινωνικής ανόδου. Προς τη βέβαιη απονέκρωση.

Μα γιατί την έχουμε αυτή την αρχιτεκτονική, παρά για να μας τραβάει το βλέμμα με τα μαγικά της και να μας καλεί να τη χαρούμε; Και τότε μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο: όταν την αποστειρώνουμε και την κάνουμε να λάμπει «διά της γύμνιας» της (ροζ: το χρώμα της χύμα σάρκας) ή όταν την αφήνουμε να μισοκρύβεται, χωρίς μακιγιάρισμα, ακόμα και πίσω από τα τίμια κουρέλια της; Όστε να τη φοβόμαστε λιγάκι, να μην μπορούμε να προβλέψουμε τις αντιδράσεις της. Να μένει απόμακρη. Αυτό δεν μπορεί να είναι απλή «τέρψη», όπως δεν είναι σκέτη «διασκέδαση» η οποιαδήποτε τέχνη που σέβεται τον εαυτό της.

Και όταν κατεβαίνουμε στο κέντρο για δουλειές ή για διασκέδαση, τι μας ενδιαφέρει να δούμε; Άλλον ένα «μνημειακό άξονα σοβαρών προθέσεων» που έχει χάσει τον παλμό του και μυρίζει ξιπασμένη σοβαροφάνεια ή κάτι που πάλλεται και ζαλίζει και απευθύνει χιλιάδες μηνύματα ταυτόχρονα προς όλες τις κατευθύνσεις; Επιτέλους, τι είναι το κέντρο της πόλης; Κάτι που δείχνει «ωραίο» σε αναπτύγματα δρόμων ή κάτι που είναι ζωντανό και ακατάστατο και (ίσως) αρκετά βρώμικο και φωνακλάδικο, αλλά οπωσδήποτε ελκυστικό; Και τι σχέση έχει μια τέτοια φύση των πραγμάτων με τους κανόνες της αισθητικής (το κυνήγι του ωραίου).

Τώρα, πώς δένουν όλα αυτά; Κάθε παρέμβαση, είτε εκ των κάτω είτε εκ των άνω, στην πόλη ή στο σπίτι του καθενός, νομιμοποιείται επειδή λειτουργεί ως «κανόνας της ζωής»; Και η χτισμένη αρχιτεκτονική είναι ένα απλό μέσο, κάτι δηλαδή για ξόδεψη, που εξυπηρετεί χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις, για να δώσει τη θέση του σε κάτι άλλο μετά, και πάλι, και πάλι; Και πώς ενσαρκώνεται αυτή η εξέλιξη προνοητικά στο σχέδιο ενός αρχιτέκτονα, ενός πολεοδόμου;

Ο Πικιώνης κάποτε έγραψε πως η αρχιτεκτονική δεν είναι μαγαζί με γύψινα εκμαγεία (τότε συνηθισμένο θέαμα), για να μπεις μέσα και να ψωνίσεις ό,τι σου αρέσει. Είχε κάνει, βέβαια, για άλλη μια φορά τραγικό λάθος. Δεν επρόκειτο για μαγαζί με γύψινα αντικείμενα αλλά για ζαχαροπλαστείο με τις πιο λαχταριστές τούρτες, πραλίνες και τρουφάκια. Και, ναι, κάτω από τέτοιες συνθήκες, μπαίνουμε μέσα με δική μας πρωτοβουλία (ή μας στέλνει ο πελάτης συστημένους) για να κάνουμε την παραγγελία μας και να φύγουμε λυτρωμένοι από τα άγχη μας, με την προσμονή της ανείπωτης ηδονής που μας περιμένει σε λίγο. Ξέροντας πως η αμαρτωλή χαρά θα διαρκέσει ελάχιστα (ένα χάδι στον ουρανίσκο), μια ψευδαίσθηση. Και πως μετά θα μείνει μόνο η ανάμνηση και οι ενοχλητικές θερμίδες (προσοχή: η ζάχαρη σκοτώνει). Το αδιέξοδο της δημιουργικής πράξης, με άλλα λόγια.

Είναι έγκλημα, λοιπόν, να θέλει κανένας να απολαύσει κάτι εύγευστο χωρίς ενοχές, να ευφρανθεί η ψυχή του; Έστω και αν το κάνει για χάρη του εαυτού του, κλεισμένος στο σχεδιαστήριό του, αδιαφορώντας για τα αινίγματα ενός κόσμου που κατά πολύ μας ξεπερνά; Ζήτω, λοιπόν, το «σπίτι των ονείρων» μας, και ας χρειαστεί να χρεωθούμε για να το αποκτήσουμε κυριολεκτικά ή μεταφορικά. Το τίμημα είναι τιποτένιο μπροστά στις επίγειες απολαβές της ζαχαροπλαστικής τέχνης. Και αν δεν είναι αυτό κοινωνικός ρόλος της αρχιτεκτονικής, τότε τι μπορεί να είναι; Ο τουριστισμός; Η ορθοδοξία;

Ο υπάλληλος της τράπεζας με κοιτάζει εξεταστικά: «Λοιπόν, κύριε, σας ξαναρωτώ για άλλη μια φορά, τι έχετε να καταθέσετε;».

Δημήτρης Φιλίππιδης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

• Μ' αφορμή μια κριτική του Γκούναρ Χέρινγκ.

Η απάντηση του ιστορικού Γκούναρ Χέρινγκ στις παρατηρήσεις μου για την «κριτική» προσέγγιση που επιχείρησε στο έργο μου *Histoire de la Grece*, Editions Hatier, Paris 1992, διακρίνεται από τις πολλές αποσιωπήσεις και από την αγωνιώδη, διορθωτική ως προς ορισμένα (π.χ. για τις κοινότητες), απολογητική ως προς άλλα και εν πολλοίς φλύαρη (π.χ. το «μείζον» ζήτημα των φωτογραφιών (!) που επέλεξε ο εκδότης) προσπάθειά του να αναπροσαρμόσει την αρχική, τουλάχιστον ανεύθυνη στάση του. Δεν είναι χωρίς σημασία το γεγονός ότι στις αποσιωπήσεις του περιλαμβάνεται και η κεντρική τοποθέτησή του ότι αμέσως μετά την Άλωση, ο ελληνισμός περιήλθε σε αφάνεια για να αναστηθεί ως νέος Λάζαρος κάποιους αιώνες αργότερα.

Από την άποψη αυτή, δεν θεωρώ ότι συντρέχει λόγος να δοθεί οποιαδήποτε συνέχεια. Αν επανέρχομαι στο διάλογο που άνοιξε ο Γκούναρ Χέρινγκ είναι απλώς για να υπογραμμίσω τις δυσκολίες που έχει να αντιμετωπίσει η πολιτική επιστήμη να αναγνωριστεί στο αντικείμενό της κατέναντι μιας παραδοσιακής ιστορικής επιστήμης που εννοεί να διατηρήσει αλώβητο από εξωτερικές παρεμβάσεις το χώρο της. Κατανοώ τα ελατήρια αυτού του επιστημονικού πατριωτισμού. Άλλωστε δεν μου είναι πρωτόγνωρα.

ΧΡΟΝΟ- ΓΡΑΦΟΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΕΙΡΑΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Από τις αρχαιότερες εφημερίδες της χώρας.

Τέσσερα χρόνια πριν συμπληρώσει 100ετή πορεία στις δημοσιογραφικές επάλξεις του ΠΕΙΡΑΙΑ, μπαίνει δυναμικά στο χώρο της νέας τεχνολογίας των κομπιούτερς και της εκτύπωσης όφσεντ.

ΜΕ αύξηση συντακτών και συνεργατών.

ΜΕ εμπλουτισμό της ύλης.

ΜΕ αναδιοργάνωση των μέσων κυκλοφορίας.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ το έγκυρο καθημερινό δημοσιογραφικό όργανο του ΠΕΙΡΑΙΑ.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ η σημαία των αχώνων χιά την προκοπή του ΠΕΙΡΑΙΑ.

Μάταια δηλώνω στο βιβλίο μου και το επισημαίνω στην απάντησή μου στον Γκούναρ Χέρινγκ ότι, παρ' όλο τον αναγκαστικά συμβατικό τίτλο του, «δεν αποτελεί ένα ακόμα έργο ιστορίας... και ότι πλάι στην ιστορική επιστήμη υπάρχουν και άλλες κοινωνικές επιστήμες, όπως η πολιτική που χρησιμοποιούν ως εργαστήριο το ιστορικό φαινόμενο» (ΑΝΤΙ 529 / 6.8.1993). Ο «κριτικός» της *Histoire de la Grece* εξακολουθεί να βρίσκεται σε πλήρη σύγχυση και φυσικά σε αντικειμενική αδυναμία όχι μόνο να διακρίνει τον όποιο νεοτερισμό στη μεθοδολογική και ερμηνευτική μου πρόταση ή να διαγράψει τις αναλυτικές μου επιλογές αλλά και να αναγνωρίσει τα όρια και τη διαφορά ανάμεσα στην ιστορία και στην πολιτική ως επιστήμες. Το γεγονός δεν αποθάρρυνε φυσικά τις ήδη ευάριθμες κριτικές σε έγκυρα ευρωπαϊκά έντυπα να επιδιώκουν ομόφωνα τιμές στο ίδιο αυτό έργο και μάλιστα, κατά διαβολική σύμπτωση, στα ζητήματα που ο Γκούναρ Χέρινγκ απορρίπτει με περισσή ειρωνία και βδελυγμία.

Επομένως, είναι περίπου αυτονόητο γιατί δεν ισχυρίσθηκα ποτέ ότι «ανανεώνω τις ιστορικές μελέτες» όπως μου προσάπτει ο συνομιλητής μου. Αν αποδέχθηκα να δοκιμάσω τη μεθοδολογική και θεωρητική μου υπόθεση στην ελληνική διαχρονία οφείλεται αποκλειστικά στην πεποίθηση ότι αυτή προσφέρεται, περισσότερο από κάθε άλλο κοινωνικό παράδειγμα, στη σύγκριση. Η πολιτική επιστήμη δεν διαθέτει κανένα πειραματικό εργαστήριο ούτε μπορεί να ανασυστήσει και να επαναλάβει ένα ορισμένο κοινωνικό - πολιτικό γεγονός. Μοναδικό της «εργαλείο» αποτελεί η σύγκριση του κοινωνικο - πολιτικού γίγνεσθαι στο χώρο - χρόνο. Με την έννοια αυτή, δεν τίθεται θέμα «χάσματος ανάμεσα στις δικές μου και στις δικές του μεθοδολογικές επιλογές». Είναι απλώς διαφορετικές. Οι δικές του είναι εκείνες του ιστοριοδίφη και μάλιστα του παραδοσιακού ιστορικού. Οι δικές μου εκπορεύονται από την πολιτική επιστήμη. Εάν απομακρυνθούμε επ' ολίγον από το επίδικό έργο θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι με οδηγό το αισθητήριο του Γκούναρ Χέρινγκ η *Αθηναίων Πολιτεία* και οπωσδήποτε τα *Πολιτικά* του Αριστοτέλη είναι απορριπτέα, αφού ως κείμενα πολιτικής επιστήμης δεν πληρούν τις μεθοδολογικές προϋποθέσεις ούτε περιέχουν τις ιστορικές πληροφορίες που χρειάζεται, κατ' αυτόν, ο «Ευρωπαίος» αναγνώστης!

Έχει ενδιαφέρον, πράγματι, ότι ο συνομιλητής μου συγχέει τη συνολική προσέγγιση του ελληνικού παραδείγματος από τη σκοπιά της πολιτικής επιστήμης με τις λεγόμενες «ολικές θεωρήσεις» της ιστορίας και συγκεκριμένα με την «παραδοσιακότετη ιστορία της "ενότητας", της μεγάλης "συνέχειας" του ελληνισμού». Δεν θα σταθώ στο επιχείρημα ότι το παλαιότερο χρονικά είναι και παραδοσιακό, ούτε στην καθ' όλα εύλογη συναγωγή του συμπεράσματος που υποκρύπτει η διατύπωση για την μη «ενότητα» και τη μη «συνέχεια» (τα εισαγωγικά είναι του Γκ.Χ.) του ελληνισμού. Συγκρατώ απλώς τον εκκωφαντικό ισχυρισμό ότι αφού ο ίδιος ως ιστορικός δεν είναι «αφελώς αισιόδοξος» ώστε να πιστεύει πως μπορεί εν έτει 1993 να γράψει, αυτός μόνος του, μια συνολική ιστορία όπως η ελληνική και ο πολιτικός επιστήμονας, οφείλει να αναγνωρίσει την πλάνη του (και την «αφελή αισιοδοξία» του) ότι το ελληνικό παράδειγμα προσφέρεται, ως δυνατότητα, για προσέγγιση.

Με την έννοια αυτή, είμαι έτοιμος να αποδεχθώ ότι υπήρξα αφελής καθ' όσον στην επιστημονική μου διαδρομή δεν περιόρισα, όπως ο Γκ.Χ., τα ενδιαφέροντά μου σε μια χώρα και μάλιστα σε μια περιοχή ή εποχή της, αλλά κινήθηκα ερευνητικά εξίσου στον αρχαίο, στο μέσο, στο νεότερο και σύγχρονο κόσμο. Πίστευα και εξακολουθώ να

υποστηρίζω, αφελώς πάντα, ότι η κατανόηση μιας εποχής (όπως του νεότερου ελληνισμού) δεν μπορεί παρά να είναι ελλιπτική και ατελέσφορη, εφόσον ο ερευνητής δεν έχει σφαιρική θεώρηση του ζητήματος. Θα έλεγα μάλιστα ότι αποβαίνει επικίνδυνη όταν ο εκφραστής του «μερικού» αξιώνει να έχει γνώμη και μάλιστα να κρίνει αναγωγικά και αυθεντικά το «σύνολο». Η παρατήρηση αυτή είναι πολύ περισσότερο ισχυρή για την πολιτική επιστήμη, τόσο επειδή βρίσκεται από βαλσαμωμένα «αυθεντικά» κοινωνικο-πολιτικά πρότυπα όσο και διότι το πρόβλημά της δεν είναι η ιστορική διαδρομή ή η οποιαδήποτε διάρκεια αυτή καθεαυτή αλλά η συγκριτική αναγωγή κοινωνικο - πολιτικών, θεσμικών, πολιτισμικών και άλλων δεδομένων και η εξελικτική τους αιτιολογία. Από την άποψη αυτή, είμαι έτοιμος να κατανοήσω γιατί η αποκατάσταση ενός γόνιμου πεδίου διαλόγου με τον Γκ.Χ. γίνεται ανέφικτη: απλούστατα ο ίδιος αδυνατεί ή αρνείται να επικοινωνήσει διαλεκτικά με τον κόσμο της πολιτικής επιστήμης.

Ενδιαφέρον όμως προκαλεί μια άλλη πτυχή της απαντητικής «κριτικής» του Γκ.Χ. Από την πρώτη στιγμή θέλησα να του επιστήσω την προσοχή, κατά τρόπο διακριτικό είναι αλήθεια, ότι δεν είθισται να εμφανίζεται κάποιος ως ασκών κριτική σε ένα βιβλίο του οποίου δεν διάβασε παρά ελάχιστες σελίδες του. Αντί να σιωπήσει επανέρχεται προσάπτοντάς του μάλιστα ότι θέλω «να δώσω στον αναγνώστη την εντύπωση ότι δεν διάβασε το βιβλίο...»!

Απαντώ, λοιπόν, ότι και ο πλέον αφελής διαβάζοντας την «κριτική» του Γκ.Χ. για ένα βιβλίο που καλύπτει το ελληνικό φαινόμενο από τις απαρχές του ως τις μέρες μας θα διερωτηθεί γιατί κατατρέχεται με φαιδρότητες (π.χ. οι φωτογραφίες) ή με απίθανες λεπτομέρειες ή «λάθη» (διάβαζε = *δικά του λάθη* που οφείλονται σε άγνοια) μιας μικρής μόνον περιόδου και δεν αφιερώνει ούτε μια λέξη *ολόκληρη την κρητομυκηναϊκή, αρχαϊκή, κλασική, ελληνιστική, ρωμαϊκή και βυζαντινή περίοδο*. Ερμήνευσα τη στάση του ως απλώς ανεύθυνη - ότι διάβασε μόνον, έστω και διαγωνίως, την περίοδο που του ήταν περισσότερο οικεία - γιατί διαφορετικά θα έπρεπε να αποδεχθώ την εκδοχή της σκόπιμης πολεμικής. Οπωσδήποτε ένα είναι βέβαιο. Η στάση του Γκ.Χ. είναι από κάθε άποψη ηθικά, δεοντολογικά και επιστημονικά μεμπτή.

Η αμυντική μικροψυχία είναι δυστυχώς ένα διάχυτο γνώρισμα του απαντητικού σημειώματος του Γκ.Χ.: Όταν αναφέρεται σε «διαστρεβλώσεις» των λόγων του για να συγκαλύψει τη στροφή που ο ίδιος επιχειρεί. Όταν μεταγλωττίζει την άγνοιά του σε δικά μου λάθη. Μικροψυχή αποκαλύπτεται επίσης και η επιτήδεια προσπάθεια του συνομιλητή μου να συγκαλύψει τις φραστικές του ακρότητες και την έπαρσή του με αναφορές στην «ποιότητα του λόγου» μου. Παλαιά πρακτική αλλά άκομψη, ιδίως όταν δεν διαψεύδεται ότι δόκιμοι επιστημονικοί όροι όπως «ονειροπολήματα», «χαζοκαλαμπούρια» ή απλώς «καλαμπούρια» παρεισέφεραν στο κείμενο διά χειρός του ιδίου!

Παρ' όλα αυτά είμαι έτοιμος να αποδεχθώ πως η «βιαστικότητα» του συνομιλητή μου δεν οφείλεται σε χαρακτηρισμολογικά αίτια, αλλά είναι απόρροια του αιφνιδιασμού του μπροστά σε μια μεθοδολογική προσέγγιση του ιστορικού γίγνεσθαι με την οποία δεν ήταν εξοικειωμένος. Τον κατανοώ, δεν τον μέμφομαι γι' αυτό. Άλλωστε, οι διαφωνίες μου επί της ουσίας και για το επιβαλλόμενο ύψος δεν αναιρούν την εκτίμησή μου για τον κόπο που υποβλήθηκε ο καλός συνάδελφος να ασχοληθεί με κάποιες έστω σελίδες του έργου μου. Πιστεύω πως ο διάλογος που ακολούθησε, παρ' όλη την ιδιαιτερότητά του, υπήρξε τελικά γόνιμος.

Γιώργος Κοντογιώργης

Το σώμα του θανάτου

Κώστας Ακρίδος, Η δοτική του χάους, εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1993.

Σώμα ενός ατελεύτητου θανάτου αποτελεί το κείμενο της *Η δοτικής του χάους*. Και, παράλληλα, γλωσσική περιπλάνηση ενός κειμένου μέσα στο θάνατο. Μαύρο, Λευκό και Μωβ –τα τρία μέρη του– μοιράζονται το οδοιπορικό του Αλέξιου από το θάνατο στη ζωή και από εκεί πάλι στο θάνατο. «Εδώ το σώμα πτώμα» θα πει ο στενότερος φίλος του που απόμεινε να αποδίδει παράξενες σπονδές στο νεκρό Αλέξιο εκείνο το διάστημα που αυτός, στο δεύτερο μέρος του διβλίου, θα βλέπει την περασμένη ζωή του ως θέαμα σε μια νεφελώδη οθόνη, στην οποία μόνο οι νεκροί έχουν πρόσβαση.

Κοίμησις Επίγειος, Αδίσσις Υπόγειος και Μεταδίσσις Υποχθόνιος συνιστούν τα τρία επίπεδα του Μαύρου, ήτοι της μετά θάνατον περιπλάνησης του γυμνού σώματος του Αλέξιου που πορεύεται προς τη διπλή αποκάλυψη: του μυστικού της προηγούμενης ζωής του που απευθύνεται πρώτιστα στον αναγνώστη και είναι εφάμιλλη με το παράξενο του θανάτου του (Λευκό), και του μυστικού της υπέρβασης του γήινου σώματός του που απόμεινε, μόνο αυτό και

αγνώριστο από τον ίδιο, να συμμετέχει στις επικήδειες τελετές που επιφυλλάσσει η γη στους νεκρούς της (Μωβ).

Στοιχειοθετώντας με το περιεχόμενό του το φανταστικό, το κείμενο εκπλήσσει διαρκώς τον αναγνώστη όχι τόσο μέσα από το υπερφυσικό του θέματος που πραγματεύεται αλλά μέσα από την ανησυχαστική ύπαρξη των ίδιων του των «ηρώων». Θέλοντας να διηγηθεί μιαν ιστορία, η γλώσσα προδίδει το μύθο που υπηρετεί, κάνοντας το οικείο ανοίκειο, το γνώριμο και πραγματικό απειλητικό και αναίτιο: ο Αλέξιος και τα πρόσωπα που τον περιβάλλουν είναι σίγουρα γεννήματα αυτής της γης, οι πράξεις τους είναι ανθρώπινων όντων, όμως, ο τρόπος που περιγράφονται όλα αυτά είναι αποκλίνων, άρα αμιγώς λογοτεχνικός.

Μακριά από την πεζότητα μεγάλου μέρους της σύγχρονης πεζογραφίας που ταυτίζει τη «μίμηση» με την απομίμηση της πραγματικότητας επιδιώκοντας πιθανόν να διαπλάσσει «χαρακτήρες» ανθρώπινους, ο Κώστας Ακρίδος τοποθετείται μεταξύ των σπάνιων εκείνων περιπτώσεων συγγραφέων για τους οποίους η λογοτεχνία είναι μια διαρκής πάλη με τη γλώσσα και τους απειράριθμους σχηματισμούς της. Αν, επομένως, υπάρχει κάτι ανησυχαστικό στο κείμενό του,

αυτό προκαλείται από την ιδιόρρυθμη χρήση που κάνει στο γλωσσικό όργανο, ωθώντας το σε ακραίες καταστάσεις χωρίς, όμως, αυτό να τραυματίσει την απόλυτη μουσικότητα του κειμένου. *Η δοτική του χάους* αντιπροτείνει στο τετριμμένο όχι μόνο έναν ποιητικό «ήρωα» και ένας τρόπο ζωής που διαρκώς απειλούνται από το βιασμό της καθημερινότητας αλλά και το άλλο πρόσωπο της λογοτεχνίας, όπου το σώμα της πεζογραφίας ενσωματώνει και συγχωνεύει το σώμα της ποίησης.

«Ανεμοδείχτης της ζωής να γίνω και τα μάτια μου ξυπνητά να είναι πάντα», θα πει κάποια στιγμή μονολογώντας ο Αλέξιος. Αντίσταση στη φθορά και την αλλοτρίωση, αντίσταση στον εύκολο δρόμο του «ήρωα», αντίσταση στην αμνησία και την απάθεια, αντίσταση στην αφασία της σύγχρονης λογοτεχνικής αγγλωσσίας, το παρόν κείμενο δεν γράφεται αλλά «γράφει». Επανακαθορίζει τα όρια του κόσμου μας έχοντας διασπάσει τα όρια της γλώσσας μας. Αναγόμενο το ίδιο σε Σώμα θανάτου. Όμως, ενός «Αείζωου Θανάτου».

Είναι κρίμα που ένα τόσο δουλεμένο γλωσσικά κείμενο αμαυρώνεται από κάποιες, έστω και ανώδυνες, τυπογραφικές αβλεψίες.

Δημήτρης Τσατσούλης

«Μοιάζω τους γέρους ναυτικούς με τις ρυτιδωμένες/και τις σφιγγώδεις τις μορφές, που είδα στην Ολλανδία, παράμερα στων λιμανιών τους φάρους καθισμένους,/ να βλέπουνε, αμίλητοι, να φεύγουνε τα πλοία»: Κώστας Ουράνης, *Ποιήματα. Έκλογή*, επιμέλεια: Αλότη Σιδέρη (σειρά: «Η ελληνική ποίηση 2», εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1993). Αξίζει να δείτε αυτή τη θαυμάσια έκδοση, όλοι αλλά κυρίως όσοι νομίζετε πως ο Ουράνης είναι ένας ξεπερασμένος ποιητής· η οικονομία των επιλογών και των σχολίων της Αλότης Σιδέρη κάνει το «θαύμα» της.

Νοέμβριος στον Μύλο (τχ. 20, 1993): έκδοση υποδειγματική του είδους· γιατί, ενώ ξεκινά διαφημίζοντας τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στον «Μύλο» και διανέμεται δωρεάν, φροντίζει παράλληλα να μας ενημερώνει επί της ουσίας των εκδηλώσεων –για το τι είναι κάθε τι– και προχωρά σε αναφορές που σχετίζονται και με πολιτιστικές δραστηριότητες σε όλη τη Θεσσαλονίκη. Αυτοί οι άνθρωποι είναι επιχειρηματίες, αλλά είναι σοβαροί και κάνουν πολύ καλά τη δουλειά τους. Και αυτό, ας το πάρουμε απόφαση, είναι αρετή!

Ιδεολογικό πανόραμα μιας εκατονταετίας

Π.Δ. Μαστροδημήτρης, Πρόλογοι Νεοελληνικών Μυθιστορημάτων (1830 - 1930), εκδ. Δόμος, Αθήνα 1993.

Παλαιότερα, όταν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης περιορίζονταν μόνο στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, οι σελίδες του προλόγου στο πρωτοεμφανιζόμενο λογοτεχνικό έργο αποτελούσαν ένα ατομικό δήμα απ' όπου ο συγγραφέας είχε τη

δυνατότητα να αναπτύξει τις προσωπικές του απόψεις για την τέχνη, να απαντήσει στους επικριτές του και συνάμα να διευκολύνει το μέσο αναγνώστη, ώστε να παρακολουθήσει με άνεση το περιεχόμενο του διβλίου. Έτσι το προλογικό κείμενο απαντούσε αυτοτέλεια και γινόταν ο καθρέφτης των κοινωνικών προβλημάτων και των πνευματικών τάσεων μιας συγκεκριμένης εποχής. Με βάση τη διαπίστωση αυτή, είδαμε την τρίτη και

εμπλουτισμένη έκδοση της συλλογής των «Προλόγων», που εξέδωσε πρόσφατα ο πανεπιστημιακός καθηγητής Π.Δ. Μαστροδημήτρης.

Την πρωτοτυπία, αλλά και την εγκυρότητα της εργασίας του αυτής, έχει ήδη επισημάνει από την πρώτη του έκδοση (1974) ο Ανδρέας Καραντώνης σε παρουσίαση του διβλίου στη Νέα Εστία. Ο ίδιος χαρακτηρίζει το corpus των προλόγων, ως έργο υποδομής, που

Ξεφυλλίζοντας το *Εντευκτήριο* 23-24 (καλοκαίρι - φθινόπωρο 1993) με το «Αφιέρωμα στον Οδυσσέα Ελύτη» να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του τεύχους, ανακάλυψα ξανά πως

όσα αφιερώματα κι αν του γίνουν, το γόνιμο έδαφος της ποίησης του Ελύτη προσφέρει τόσα ερεθίσματα που πάντα υπάρχει κάτι ενδιαφέρον που δεν είχε ως τώρα ειπωθεί.

Ο έρωτας και ο θάνατος στη λογοτεχνία του Γιώργου Ιωάννου της Ελευθερίας Κρούπη-Κολώνα (εκδ. Κέδρος 1993) είναι μια θεματική μελέτη, που παρά τον παραδοσιακό και συχνά απλοϊκό τρόπο παρουσίασης του ζητήματος που εξετάζει, καταφέρνει να γίνει ενδιαφέρουσα καθώς συγκεντρώνει και μας δίνει με πολύ προσοχή τα τεκμήριά της. Ωστόσο, το βιβλίο αυτό δεν κατορθώνει να μας προσφέρει μια νέα γνώση, μια φρέσκια παρατήρηση ή ένα καινούργιο εργαλείο προσέγγισης της λογοτεχνίας του Γιώργου Ιωάννου. Όσο για το τελευταίο κεφάλαιο «Οι κριτικοί και η κριτική» παραείναι ισχνό για να καλύψει το ούτως ή άλλως ιδιαίτερο ενδιαφέρον που παρουσιάζει το ζήτημα αυτό.

Παραδείγματος χάριν: το βιβλίο του Αντώνη Κάλφα, *Ο μαθητής ως αναγνώστης* (εκδ. Τα τραμάκια, Θεσσαλονίκη 1993) κατορθώνει μια δύσκολη δοκιμή εφαρμογής της λογοτεχνικής θεωρίας στη διδακτική πράξη, που παρά τις κάποιες αδυναμίες της και τους περιορισμούς της, καταλήγει να είναι όχι μόνο ένα χρήσιμο βιβλίο, αλλά και ερεθιστικό προκαλεί τον αναγνώστη να σχολιάσει, να αντιδράσει και ακόμη -γιατί όχι;- να ενοχληθεί.

θα ανοίξει το δρόμο στη νεοελληνική κριτική για επιμέρους μελέτες και ερμηνευτικές προσεγγίσεις.

Παράλληλα, ο συγγραφέας στη δική του εισαγωγή, τονίζει, μεταξύ άλλων, ότι οι πρόλογοι των νεοελληνικών μυθιστορημάτων «... μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε από μια ειδική και ενιαία σκοπιά, το πανόραμα των αισθητικών και των ιδεολογικών ζυμώσεων στον ελληνικό χώρο κατά τη χρονική περίοδο 1830 - 1930». Η εύστοχη επισήμανση του κ. Μαστροδημήτρη μάς βρίσκει απόλυτα σύμφωνους, γιατί όπως είναι γνωστό, με την ίδρυση του ελεύθερου ελληνικού κράτους το 1830, αφυπνίζονται σταδιακά οι λανθάνουσες πνευματικές δυνάμεις του έθνους και τείνουν με αργούς ρυθμούς προς μια μικρή αναγέννηση. Έτσι, στην Ελλάδα του Όθωνα τα πρώτα δειλά δήματα του αστικού μετασχηματισμού της χώρας, συμπιπτουν πλήρως με την εμφάνιση μιας νέας λογοτεχνικής έκφρασης, που είναι το νεοελληνικό μυθιστόρημα. Γλωσσομαθείς Έλληνες λόγιοι των χρόνων αυτών, προερχόμενοι από τη Σμύρνη και την Κων/πολη, εισάγουν στον μόλις απελευθερωμένο τόπο, την αφηγηματική πεζογραφία, που ήταν ήδη σε εξέλιξη στα μεγάλα αστικά κράτη της δυτικής Ευρώπης και ιδιαίτερα στη Γαλλία. Στους προλόγους των πρώτων ελληνικών μυθιστορημάτων είναι φανερό η προσπάθεια των συγγραφέων να μνησούν

τον αναγνώστη τους στο νέο λογοτεχνικό είδος. Για το σκοπό αυτό τάσσονται όλοι σχεδόν υπέρ του κοινωνικού προσορισμού της τέχνης, άποψη που θα ακολουθήσουν λίγο πολύ και αρκετοί μεταγενέστεροι πεζογράφοι μας.

Στο χωρισμό των προλόγων σε κατηγορίες, με βάση τον ιδεολογικό τους προσανατολισμό και όχι τη χρονολογία έκδοσης του μυθιστορήματος, εντύπωση προκαλεί ο κατάλογος των έργων «με θέση», που είναι ο εκτενέστερος της συλλογής. Στα προλογικά κείμενα της ομάδας αυτής η βασική κοινή θέση όλων των συγγραφέων, από τον Γρηγόριο Παλαιολόγο ως τον Θεοτόκη και τον Ξενόπουλο, απηχεί πάντα κάποιο κοινωνικό πρόβλημα, γεγονός που οδηγεί στην παρατήρηση ότι η παλαιότερη πεζογραφία μας είχε από τα πρώτα της δήματα κοινωνικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι πρόλογοι των ιστορικών μυθιστορημάτων, που αντλούν το θεματικό υλικό τους από την εποχή της Τουρκοκρατίας και από τα πρόσφατα ηρωικά γεγονότα της ελληνικής επανάστασης. Ένας κλάδος του ιστορικού μυθιστορήματος, που έχει ελάχιστα ερευνηθεί από τη νεοελληνική κριτική, είναι το λαϊκό, περιπετειώδες ανάγνωσμα.

Το είδος αυτό θα γνωρίσει προς το τέλος του περασμένου αιώνα και στις αρχές του εικοστού, μια εκπληκτική διάδοση στα ευρύτερα

λαϊκά στρώματα, εξοικειώνοντας τον ελληνικό λαό με τις ηρωικές μορφές της ιστορίας του.

Την αξία του λαϊκού, ιστορικού αναγνώσματος καθορίζει με σαφήνεια ο Νικόλαος Μακρής στον πρόλογο του λαϊκού μυθιστορήματος «Η Βασιλική Σουλτάνα Αθηναία». Η γλώσσα των προλόγων στα παλαιότερα έργα είναι η καθαρεύουσα της εποχής, κάποτε φορτωμένη με αρχαϊσμούς, αλλά μερικές φορές ρέουσα, απλοποιημένη και διαυγής. Στα νεότερα κείμενα η χρήση μιας εύρυθμης δημοτικής πιστοποιεί τον πλούτο και την καλλιέπεια της νεοελληνικής γλώσσας. Ειδικότερα, το ύφος αρκετών προλόγων έχει χιούμορ, ειρωνεία, ακριβολογία στη διατύπωση των ιδεών, στοιχεία που προκαλούν στον αναγνώστη τη περιέργεια να αναζητήσει και το ίδιο το μυθιστόρημα. Εξαιρετικά γλαφυρός είναι ο εκτενής πρόλογος στο ιστορικό έργο «Διάβολο εν Τουρκία» του Στέφανου Ξένου όπου ο συγγραφέας αγνός ιδεαλιστής και άνθρωπος των πνευματικών αναζητήσεων, μας αφηγείται τη σύγκρουσή του με την πανίσχυρη από τότε ελληνική μετριοκρατία. Αληθινό ιδεολογικό πανόραμα εκατό χρόνων πνευματικού και κοινωνικού βίου, το βιβλίο του Π.Δ. Μαστροδημήτρη θα ικανοποιήσει, όχι μόνο τον ειδικό επιστήμονα, αλλά και τον πιστό φίλο της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Κώστας Κωνσταντίνου

Ο χαμένος κόσμος

Βασίλη Νιτσιάκου ω λέλε. Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1993.

Οκτώ λακωνικά, αλλά περιεκτικότητας κείμενα κι ένας λυρισμός στην αφήγηση που συνδυάζεται με ένα ιδιότυπο ρεαλισμό συγκροτούν το βιβλίο «ω λέλε» του Βασίλη Νιτσιάκου στις εκδόσεις Οδυσσέας.

«Ναπαρτικά». Ένας δρόμος κρυπτογραφημένος για τον ανύποπτο πολίτη. Ένας δρόμος εκπλήξεων για τον ομογενή. Ένας δρόμος ντροπής για τον σύγχρονο άνθρωπο.

Όπως ο διαβάτης του ορεινού μονοπατιού βρίσκεται σε κάθε στροφή μπροστά σ' ένα τοπίο, έτσι

κι ο αναγνώστης του «ω λέλε» ξετρυπώνει σε κάθε φράση τους κώδικες ενός χαμένου κόσμου.

Ο συγγραφέας του βιβλίου χειριζόμενος αριστοτεχνικά τη γλώσσα εκφράζει νοσταλγικά τα συναισθήματά του δίδοντας παράλληλα κι όλα τα απαραίτητα στοιχεία που χαρακτηρίζουν αυτόν το χαμένο κόσμο.

Ο αναγνώστης με τη σειρά του καταγοητευμένος από την αφήγηση αναλογίζεται μέχρι ποίου σημείου το κείμενο είναι μυθιστορηματικό ή επιστημονικό.

Με το τέλος της ανάγνωσης του πρώτου κειμένου προκαλείται αμέσως το ενδιαφέρον για τα επόμενα. Η αγωνία του αναγνώστη κορυφώνεται πολύ γρήγορα για να

αφήσει στο τέλος του βιβλίου εθυμία για περισσότερα αλλά και πικρά συναισθήματα για το σύντομο τέλος του.

Εκείνο, όμως, που τελικά μένει στον αναγνώστη είναι το συνθήμα της συλλογικής ευθύνης για το «χαμένο τρόπο ζωής». Το συνθήμα της ατομικής συμβολής στα εξαφάνιση ενός πλήθους αξιών, συμβόλων και διαφορών. Ενός μικρού συνόλου που μαζί με άλλους συνθέτει τον εθνικό πλούτο και διαφορά μας.

Οι κώδικες ανάγνωσης του χαμένου κόσμου είναι απλοί. Με κές λέξεις κλειδιά τοποθετημένα διακριτικά στα κείμενα σηματοδοτούν επαρκώς το «χαμένο

σμο» κι επαρκούν ικανοποιητικά για την αποκωδικοποίησή του.

Ο γεωγραφικός χώρος, η κοινωνία κι ο χρόνος είναι πραγματικά και δεδομένα. Προσδιορίζουν με τη σειρά τους τον τόπο, την εποχή κι αυτούς που έλαβαν μέρος στη μάχη του παλιού με το νέο.

Αρχιτεκτονική και δημόσιοι χώροι

Ελένης Φεσσά - Εμμανουήλ
Κτίρια για δημόσια χρήση στη
νέωτερη Ελλάδα 1827 - 1992.
Εκδόσεις Παλαστωτηρίου
Αθήνα 1993

Ένα από τα «πονεμένα» κεφάλαια της Αρχιτεκτονικής στον τόπο μας είναι η ανεπαρκής παρουσία σοβαρού κριτικού λόγου περί αυτής. Γι' αυτό, είναι ευπρόσδεκτο κάθε νέο έργο που προσθέτει σ' αυτόν τον τομέα, ιδιαίτερα αν έχει την ποιότητα του πρόσφατου βιβλίου της αρχιτέκτονος Ελένης Φεσσά - Εμμανουήλ.

Αντίθετα με τα κτίρια κατοικίας, που είναι συνήθως ριζικά δεμένα με την παράδοση, στα κτίρια που προσφέρονται για δημόσια χρήση καταβάλλεται η μεγαλύτερη προσπάθεια από αρχιτέκτονες και εργοδότες να είναι σύγχρονα και να εκφράζουν με τον καλύτερο τρόπο τις τρέχουσες πολιτισμικές αξίες και οικονομικές σχέσεις.

Η αρχιτεκτονική, λοιπόν, κτιρίων για δημόσια χρήση αποτελεί την πιστή «κινηματογραφική» απεικόνιση της κατάστασης πραγμάτων σε μία χώρα. Και κάθε προσπάθεια ιχνηλάτησης και κριτικής της αρχιτεκτονικής αυτής ανάγεται ουσιαστικά σε ιχνηλάτηση και κριτική των οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων του τόπου.

Απ' αυτή την άποψη, το πόνημα της κ. Φεσσά αποτελεί ένα λανθάνον σχόλιο για την εξέλιξη των κοινωνικών δομών σε μία περιφερειακή χώρα όπως η Ελλάδα. Καθώς μάλιστα, όπως αποδεικνύεται από τη συγγραφέα, η αρχιτεκτονική αυτών των κτιρίων χρησιμοποιήθηκε σαν μοχλός εξευρωπαϊσμού της ελληνικής κοινωνίας, το βιβλίο αποκτά ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως εργαλείο κατανόησης καιρίων προβλημάτων της νεοελληνικής πραγματικότητας.

Θα νιώθαμε όμως πιο ολοκληρωμένο το εγχείρημα, αν από το εξεταστέο υλικό δεν έλειπαν κάποια κτίρια με σημαντική δημόσια χρήση, όπως οι εκκλησίες ή τα στάδια, κι αν δινόταν μεγαλύτερο βάρος σε σχε-

Ω! λέλε. Του καιρού γυρίσματα.

Κοινωνικές αξίες εγκαταλείπονται. Οικονομικές δομές αφανίζονται. Πολιτισμικές διαφορές εξαλείφονται.

Κι απομένει φτώχεια κοινωνική.

Κι επικρατεί φτώχεια οικονομική.

διασμένους ελεύθερους δημόσιους χώρους και σε πολεοδομικά σχέδια που η σχέση τους με τις αξίες της εκάστοτε εποχής είναι πολλές φορές πιο προφανής και πιο άμεση, από ότι στα συμβατικά «κτίρια».

Ο χωρισμός του βιβλίου γίνεται σε ενότητες, που -όχι- τυχαία, συμπίπτουν με σημαντικές περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας. Αρχικά έχουμε τα οθωνικά χρόνια, όπου η εισαγωγή του Νεοκλασικισμού αγνοεί τη γηγενή παράδοση. Η άνθηση της δόμησης κτιρίων για δημόσια χρήση ακολουθεί την άνδρωση του αστικού κράτους. Η άτονη αρχιτεκτονική πραγματικότητα των επόμενων δεκαετιών, εκφράζει την ηττοπαθή αναδίπλωση του ελληνισμού και δίνει τροφή σε εκλεκτικές «εστέτ» αναζητήσεις.

Στην τρίτη περίοδο, τη δεκαετία του '30, η εθνική έξαρση αντικατοπτρίζεται σε μία πληθωρική και νεωτεριστική αρχιτεκτονική παραγωγή. Αντίθετα, οι πρώτες -και δύσκολες- μεταπολεμικές δεκαετίες χαρακτηρίζονται από μία ανακωκλώση μορφών και μία ιδεολογική απονεύρωση των αρχιτεκτόνων. Ακολουθεί η νέα άνθηση, της δεκαετίας του '60, συνυφασμένη με το αναπτυξιακό όραμα όπου οδεύει η χώρα, όταν οι εγχώριες νέες τάσεις συμπλέουν με τα διεθνή κοσμοπολικά ρεύματα.

Η κρίσιμη δεκαετία 1966 - 75 πληγώνει βαθιά και την Αρχιτεκτονική, αποδιοργανώνοντας το κοινωνικό και ιδεολογικό της υπόβαθρο, με αποτέλεσμα τη δεκαετία του '80 να βρεθούμε μέσα σε μία πληθώρα «ισμών», αντιπαραθέσεων και θεωρητικών ανασυντάξεων.

Σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο, η συγγραφέας στέκεται περισσότερο, παρέχοντας πληροφορίες και εικονογραφικό υλικό, κάνοντας τις απαραίτητες συσχετίσεις με τα τεκταινόμενα στο διεθνή χώρο, και το σημαντικότερο, μην διστάζοντας να εκφέρει γνώμη, κατονομάζοντας πρόσωπα και πράγματα, και προωθώντας τον αληθινό κριτικό λόγο.

Πάντως, σε όλες τις χρονικές περιόδους, όπως πολύ σωστά επισημαίνεται από τη συγγραφέα, ένα κύ-

Και κυριαρχεί φτώχεια πολιτιστική.

Φτώχεια. Ομοιόμορφοι άνθρωποι! Ομοιόμορφοι χώροι! Ομοιόμορφες κοινωνίες! Ομοιόμορφοι πολιτισμοί!

Μιχάλης Αράπογλου

ριο χαρακτηριστικό είναι οι διαμάχες μεταξύ των φαινομενικά αντίρροπων τάσεων των «προοδευτικών» με τους «συντηρητικούς» ή των «νεωτεριστών - ευρωπαϊστών» με τους «παραδοσιακούς - ελληνο-κεντριστές». Διαμάχες, που τελικά αποδεικνύονται ανούσιες, μια και φαινόμενα όπως η αρχιτεκτονική πρωτοπορία του '30, ενώ αντιμετώπισε επιτυχώς οξύτατα κοινωνικά προβλήματα, από την άλλη, εκούσια ανέστειλε την ομαλή εξέλιξη της ελληνικής παράδοσης. Και αντίθετα, πολλά έργα του θεωρούμενου ξενόφερτου νεο-κλασικισμού κατάφεραν να παρουσιάσουν λύσεις εναρμονισμένες στο ελληνικό ήθος και κλίμα.

Θα προσθέταμε ακόμα, ότι και οι κατά καιρούς τοπικιστικές εξάρσεις και οι τάσεις αναβίωσης και προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς δεν είναι παρά κλάδοι ενός διεθνούς ιδεολογικού πλαισίου, ενίοτε επιβαλλόμενου. Κι ας μην ξεχνάμε ότι η αρχιτεκτονική πορεία του τόπου μας, που με τόση ενάργεια η κ. Φεσσά οριοθετεί, έχει πολλά κοινά σημεία με ό,τι συμβαίνει και στις άλλες ετερόφωτες χώρες της περιφέρειας.

Κι έτσι φτάνουμε στην ουσία των πραγμάτων, στο ερώτημα που έντεχνα η κ. Φεσσά αφήνει να πλανάται σε όλο το σύγγραμμα: Θα μπορούσε άραγε να υπάρξει μία πιο ελληνότροπη έκδοση, μία αρχιτεκτονική κτιρίων για δημόσια χρήση βασισμένη στις αξίες της ελληνικής παράδοσης; (Όσο νεφελώδης κι υποκειμενικός κι αν είναι ο ορισμός της «ελληνικότητας»).

Η απάντηση ίσως δεν θα δοθεί ποτέ πρακτικά, αλλά οι συχνές αναφορές στον προσφάτως χαμένο Άρη Κωνσταντινίδη και στα διδάγματα που μας κληροδότησε, όχι μόνο με το χτισμένο έργο του και το γραπτό λόγο του αλλά και με την έντιμη στάση της ζωής του, αποτελούν ίσως το μέσο με το οποίο η συγγραφέας μας υποδεικνύει μία αισιόδοξη θετική κατάληξη στο γόνιμο προβληματισμό που θέτει το βιβλίο της.

Νίκος Βρατσάνος

Ρενέ, αυτό το τόσο προκλητικό, για τον καιρό που γράφτηκε και δημοσιεύτηκε (1805), κείμενο του Σατωμπριάν αποκτά μία νέα εκδοτική προοπτική σήμερα με την ωραία μετάφρασή του από τον ποιητή Θανάση Χατζόπουλο, με την εξαιρετικά καλαίσθητη έκδοση που πραγματοποίησε «το ροδακίο»: «Τη μέρα περιπλανιόμουν σε πλαγιές σκεπασμένες από ρείκια που συνόρευαν με δάση. Πόσο λίγα πράγματα χρειαζόνταν στην ονειροπόλησή μου! Ένα ξερό φύλλο που το κυνηγούσε ο άνεμος μπροστά μου, μια καλύβα που ο καπνός της ανέβαινε στην απογυμνωμένη κορυφή των δέντρων, τα μούσκλια που έτρεμαν στην πνοή του βοριά πάνω στον κορμό μιας θαλανιδιάς, ένας απόμερος δρόχος, μια λιμνούλα έρημη όπου μουρμούριζε ο ξεραμένος σχοίνος!».

Σύναξη, τριμηνιαία έκδοση σπουδής της Ορθοδοξίας (τχ. 47, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1993) κυκλοφορεί με θέμα ερωτηματικό: «Εξουσία ή Διακονία;». Σειρά άρθρων που εξετάζουν το ζήτημα, αλλά «απάντηση» δεν φαίνεται να υπάρχει. Και είναι φυσικό: μερικά θέματα όπως λ.χ. αυτό, είναι τόσο επικίνδυνα, που ήδη το πιο σημαντικό είναι, κατ' αρχήν, να τεθούν και να περιγραφούν...

Ο χαρτοκόπτης

Από το μέσα μέρος των σινικών τειχών

ΠΕΚΙΝΟ, 1993

Κλείνω την πόρτα κι ανάβω το φως. Σχεδόν πάντα μετανιώνω. Οι ζωντανές ανταύγειες από τις τεράστιες, πολύχρωμες διαφημίσεις και τις έντονα φωτισμένες γιγαντοαφίσες της λεωφόρου που ξετυλίγεται νωχελικά από το ένα άκρο της πόλης στο άλλο, υποβάλλουν πολύ ευγενέστερες αποχρώσεις στους τοίχους του σαλονιού. Τα χρώματα αποτελούν κυρίως παραλλαγές του κίτρινου – οι ομιλητικές σκιές του Μπόρχες. Στο ημίφως ξεχωρίζω αμέσως τη μουσική. Ακούγεται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η ίδια πάντα. Έρχεται από τη μεριά του κεντρικού σιδηροδρομικού σταθμού του Πεκίνου. Μου θυμίζει την ηχώ από τις καμπάνες των καθεδρικών ναών της Κολωνίας και του Ντόρτμουντ. Κάτι σαν εσπερινός – πρόκειται για το αγαπημένο τραγούδι του Μάο Τσε Τουγκ, που του αφιερώνεται όλο το εικοσιτετράωρο, για λίγα δευτερόλεπτα μόνο, κάθε φορά που αναγγέλλεται μία ακόμη ώρα.

Στο Πεκίνο ο κόσμος ξέρει, μεταξύ των άλλων, να περπατά, να στοχάζεται τα δήματά του. Τώρα που παρατηρώ τις σκιές που μπαίνουν διακριτικά εδώ που κάθομαι και μιλάω με τον Λι Πάι, καταλαβαίνω πόσο δίκιο είχα από την αρχή που είπα στη φίλη μου, το Όνειρο του Δάσους, ότι το βάδισμα των Κινέζων είναι ένα εξαιρετικά χαριτωμένο, αέναο *largo*.

Θυμάμαι την έκπληξη στα μάτια του καθηγητή Ανδρέα Παναγόπουλου, που συνάντησα μόλις βγήκε από το τραίνο της γειτονικής πόλης, του Τιενζίν, όπου είχε πάει για να λάβει μέρος σ' ένα συνέδριο ειδημόνων με θέμα τις ομοιότητες των πολιτισμών της Κίνας και της Ελλάδας: «Γιώργο, αυτοί εδώ θα με ξεμάθουν να τρέχω αλαφιασμένος στους δρόμους της Αθήνας και της Νέας Υόρκης και θα με διδάξουν πώς να βαδίζω».

Αργότερα φωταγωγήθηκε ολόκληρη η πόλη: βεγγαλικά, η ψευδαίσθηση της νίκης. Μετά σιωπή. Η λέξη «Σιδνεϋ» έχει γίνει από χθες το συνώνυμο μιας μεγάλης διάψευσης αλλά κι ενός στοιχήματος για μια ανανέωση των σινικών ελπίδων: Πεκίνο, 2004 μ.Χ., ένα καινούργιο άνοιγμα στον κόσμο. Το αινιγματικό χαμόγελο του Τσου Εν Λάι στο εξώφυλλο μιας αναθεωρημένης βιογραφίας του στις προθήκες των πολυσύχναστων βιβλιοπωλείων: το μέλλον ανήκει στον Ειρηνικό.

Η ισορροπία του μέσα και του έξω. «Όταν η ουσία υπερβαίνει την κοψιμότητα, έχουμε ως αποτέλεσμα την κακογουστιά. Όταν η κοψιμότητα υπερισχύει της ουσίας, τότε έχουμε τη ματαιοδοξία. Όταν η κοψιμότητα και η ουσία ισορροπούν, τότε έχουμε να κάνουμε μ' ένα Μεγάλο Άντρα.».

Σ' ευχαριστώ Δάσκαλε από το Κου - Φου.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΓΙΩΡΓΟ
ΒΕΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ (1972-1974) ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄

Μέ τον ένδέκατο τόμο τῶν *Ποιημάτων* ὁ Κέδρος συνεχίζει τήν ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Γιάννη Ρίτσου πού ξεκίνησε τό 1962. Ὁ τόμος αὐτός, πού συμπίπτει μέ τήν τρίτη ἐπέτειο ἀπό τό θάνατό του, ἔρχεται νά τιμήσει τή μνήμη τοῦ ποιητῆ, παραδίδοντας ἕνα ἀκόμα μεγάλο τμήμα τῆς ποιητικῆς του παραγωγῆς. Στό βιβλίο περιλαμβάνονται τέσσερις ἐκδεδομένες συλλογές (*Υπόκωφα, Γραφή τυφλοῦ, Χάρτινα, Ὕμνος καί θρῆνος γιά τήν Κύπρο*) καί πέντε ἀνέκδοτες (*Προσωπίδες, Προθάλαμος, Ὅχτώ ὀχτάστιχα γιά τόν Μιρό, Ρωγμή, Ἀκροκέραμος*), γραμμένες ἀπό τόν Μάρτιο τοῦ 1972 ὡς τόν Νοέμβριο τοῦ 1974.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΙΑ΄

ΚΕΔΡΟΣ

ΚΕΔΡΟΣ
το ελληνικό βιβλίο

Το δικό μας ελαφρύ

PAPASTRATOS
CLASSIC
LIGHTS

Νικοτίνη: 0,6 mg
Πίσσα: 7 mg

300 ΔΡΧ

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ ΣΟΒΑΔΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ